

BIBLIOTECA DE SOCIOLOGIE, ETICĂ ȘI POLITICĂ
CONDUSĂ DE
D. GUSTI
STUDII ȘI CERCETĂRI

10

CERCETAREA MONOGRAFICĂ A FAMILIEI

CONTRIBUȚIE METODOLOGICĂ
DE
XENIA C. COSTA-FORU

FUNDAȚIA REGELE MIHAI I
BUCUREȘTI 1945

DIN PUBLICAȚIILE INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE SOCIALE AL ROMÂNIEI

de sub conducerea Profesorului D. GUSTI

I. PUBLICAȚII PERIODICE:

1. ARHIVA PENTRU ȘTIINȚA ȘI REFORMA SOCIALĂ, Anii I (Nr. 1 și 2—3, epuizate), II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII (apărut în limba franceză), XIV, XV și XVI (apărut în limba franceză), (1919—1943).
2. SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ, Anii I, II, III, IV și V, (1936—1944).
3. AFFAIRES DANUBIENNES, Revue de l'Europe Centrale et du Sud-Est. Institut de Sciences Sociales de Roumanie. Centre de Hautes Études Internationales. I-e, II-e, III-e, IV-e, et V-e années (1938—1942).
4. BULETINELE UNOR SECȚII ALE INSTITUTULUI:
 - a. Buletinul Secției de Studii Cooperative, Anii I, II și III (1927—1930).
 - b. Buletinul Secției Economice, Nr. 1 și 2 (1932); Nr. 1—3 (1933—1934).
 - c. Buletinul Secției Bibliologice, Nr. 1 (1932).

II. VOLUME:

1. BIBLIOTECA DE SOCIOLOGIE, ETICĂ ȘI POLITICĂ

A. SOCIOLOGIA ROMÂNIEI

1. NEREJ, un village d'une région archaïque. Monographie sociologique dirigée par H. H. Stahl, avec une préface par D. Gusti.
 - I-er vol. Les cadres cosmologique, biologique et psychique.
 - II-e vol. Les manifestations spirituelles.
 - III-e vol. Les manifestations économiques, juridiques et administratives. Unités, procès et tendances sociales, 1939, XXIII + 406 + 322 + 402 pages.
2. DRĂGUȘ, un sat din Țara Oltului (Făgăraș). Monografie sociologică (în curs de publicare).

Până în prezent au apărut:

Reprezentarea cerului, de Ion I. Ionică, 1944, 83 p.

Credințe și rituri magice, de Ștefania Cristescu-Golopenția, 1944, 116 p.

Structura economică a satului, de Al. Bărbat, 1944, 188 p.

Unități sociale, de Tr. Herseni, 1944, 158 p.
3. CLOPOTIVA, un sat din Hațeg. Monografie sociologică sub conducerea lui Ion Conea.
 - Vol. I. Cadrele.
 - Vol. II. Manifestările, 1940, XX + VIII + 574 p.
4. 60 SATE ROMÂNEȘTI, cercetate de Echipele studențești în vara 1938. Anchetă sociologică condusă de Anton Golopenția și Dr. D. C. Georgescu. Cu un studiu despre Starea de azi a satului românesc de Prof. D. Gusti.

(urmare la p. III copertă)

CERCETAREA MONOGRAFICĂ A FAMILIEI

BIBLIOTECA DE SOCIOLOGIE, ETICĂ ȘI POLITICĂ
CONDUSĂ DE
D. GUSTI
STUDII ȘI CERCETĂRI

10

CERCETAREA MONOGRAFICĂ A FAMILIEI

CONTRIBUȚIE METODOLOGICĂ

DE

XENIA C. COSTA-FORU

FUNDAȚIA REGELE MIHAI I
BUCUREȘTI 1945

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Cuvânt înainte	I
CERCETAREA MONOGRAFICĂ A FAMILIEI	
INTRODUCERE	
Cap. I. Câteva observațiuni asupra necesității cercetării vieții de familie	
a) Geneza acestor cercetări	5
b) Școala filologilor, etnografilor și a istoricilor vieții de familie	8
c) Școala monografică a lui Le Play	13
d) Cercetările Asistenței Sociale	17
e) Necesitatea unor noi cercetări	19
Cap. II. Expunerea metodei de cercetare sociologică	
a) Elaborarea ipotezelor de lucru și documentarea științifică	25
b) Monografia sociologică și problema familiei	25
c) Definirea conceptului de familie	28
d) Alcătuirea unui plan de lucru	36
e) Sumare indicațiuni de lucru	37
PARTEA I-a. CERCETAREA SOCIOLOGICĂ PE TEREN A VIEȚII DE FAMILIE.	
CERCETAREA PROBLEMELOR FAMILIEI PE ÎNTREGUL SATULUI	
A. Determinarea problemelor, a locului și analiza societății în care cercetăm familia	43
B. Mediul extern care acționează asupra conceptului și vieții de familie	46
C. Studiul formelor de familie pe întregul satului	55
I. Rudenia	55
II. Sistemul de rudenie și de înscrisire	70
III. Studiul tipurilor de familie	76
D. Relații individuale în cadrul vieții de familie	82
I. Relații între soți	82
A) Căsătoria; B) Concubinajul; C) Conviețuirea soților; D) Incetarea și desfacerea conviețuirii dintre soți	138
II. Relații între ascendenți și descendenți	172
A) Socrii și căsătoriții; B) Relații între părinți și copii; C) Relații între bunici și nepoți	175
III. Relații între colaterali	175
IV. Viața în familie a persoanelor străine de ea	175

	Pagina
E. Familia și relațiile ei	177
I. Relațiile familiei cu societatea	177
II. Relațiile familiei cu individul	186
F. Observații metodologice asupra culegerii materialului necesar studiului familiei pe satul întreg	192
PARTEA II-a. STUDIUL MONOGRAFIC AL CĂTORVA TIPURI DE FAMILIE REPREZENTATIVE	199
1. Necesitatea studierii cazurilor individuale; 2. Cercetarea cazurilor indivi- duale; 3. Strângerea sistematică a informațiilor altor echipe.	
A. Situarea cazului individual în cercetarea generală pe întreg satul	204
B. Descrierea vieții de familie individualizată	212
I. Descrierea cadrelor condiționante	212
A) Cadrul cosmic; B) Cadrul biologic; C) Cadrul psihic; D) Cadrul istoric.	
II. Descrierea manifestărilor interne ale familiei	254
A) Viața spirituală a familiei; B) Viața economică a familiei.	
C) Viața juridică și administrativă-politică a familiei.	
III. Relații între membrii familiei	275
C. Unitatea familiei și relațiile ei	
I. Relațiile familiei cu societatea	278
II. Relațiile familiei cu individul	286
PARTEA III-a. VERIFICAREA ȘI INTERPRETAREA MATERIALULUI CULES	291

ANEXĂ:

PLANUL CERCETĂRII SOCIOLOGICE A VIEȚII DE FAMILIE

PARTEA I-a. CERCETAREA PROBLEMELOR FAMILIEI, PE ÎNTREGUL SATULUI	297
A. Determinarea problemelor, a locului și analiza societății în care cercetăm viața de familie	298
B. Mediul extern care acționează asupra conceptului și vieții de familie din punct de vedere al cadrelor și manifestărilor	298
I. Cercetarea cadrului ce satul constituie pentru viața de familie	298
A) Cosmic; B) Biologic; C) Istoric; D) Psihologic.	
II. Cercetarea manifestărilor satului care acționează asupra vieții de familie	300
A) Spiritual; B) Economic; C) Juridic; D) Administrativ politic.	
C. Studiul formelor de familie din întregul satului	303
I. Rudenia	303
A) Statistica generală și repartizarea geografică; B) Studiul neamului;	
C) Studiul tipurilor de familie; D) Sistemele de rudenie.	
II. Înrudirea	304
A) Procreația; B) Înrudire prin căsătorie; C) Înrudiri prin înfier; D) Alte moduri de înrudire.	
D. Relații individuale în cadrul vieții de familie	305
I. Relații între soți	305
A) Căsătoria; B) Concubinajul; C) Conviețuirea Soților; D) Încetarea și	

desfacerea conviețuirii dintre soți; E) Urmările despărțirii.	
II. Relații între ascendenți și descendenți în linii directe	310
A) Raporturi între părinți și copiii lor căsătoriți; B) Raporturile dintre părinți și copii; C) Relații între bunici și nepoți.	
III. Relații între colaterali	313
IV. Viața în familie a persoanelor străine de ea	313
V. Corelații între rudele îndepărtate și familie	314
E. Relațiile grupului familial	314
I. Relațiile interfamiliale	314
II. Relațiile familiei cu societatea și cu instituțiile ei	315
III. Relațiile familiei cu individul	315
PARTEA II-a. STUDIUL MONOGRAFIC AL CÂTORVA TIPURI DE FAMILIE	
REPREZENTATIVE	317
A. Situatrea cazului studiat individual în cercetarea generală a familiei pe întreg satul	317
B. Descrierea grupului format de familie	317
I. Cadrul în care se formează viața de familie	318
II. Manifestările grupului familial	321
III. Relațiile ce se nasc în interiorul grupului	322
C. Relații	322
I. Relațiile familiei considerate în ansamblul ei cu societatea	322
II. Relațiile familiei considerate în ansamblul ei cu individul	323

CUVÂNT ÎNAINTE

Studiul pe care îl prezentăm asupra metodei, care ni se pare a fi cea mai adecuată unei cercetări a vieții de familie, nu este decât o dezvoltare firească a unor activități de ordin teoretic și practic, începute de mai mulți ani de zile.

În primul rând, ca membră a « Seminarului de Sociologie » de sub conducerea d-lui Prof. D. Gusti, am luat parte la campaniile de monografie sociologică, din anul 1927 până în 1931, în satele: Nerej, Fundul-Moldovei, Drăguș, Runcu și Cornova. Îndeletnicirea ce mi-a revenit din totalul problemelor ce se studiau, a fost aceea de a căuta o înțelegere a vieții de familie pe care o trăiau locuitorii din aceste sate.

Pornind dela un chestionar, improvisat pe teren la Nerej, fiecare nouă încercare de aplicare a lui în aceste sate românești, m'a silit la completarea corectarea și punerea lui în acord cu metoda originală de monografie sociologică, creată de acest seminar.

Viața de familie pe care am găsit-o în aceste sate, ni s'a părut de o valoare explicativă deosebit de mare, în multe din controversile teoretice care se puteau pune cu privire la problema familiei și mai ales de o mare importanță practică. Aceasta nu numai pentru că formele de viață familială pe care le-am studiat, sunt acelea trăite de marea majoritate a locuitorilor țării noastre, ci și pentru că ele sunt forme de viață ale unei populațiuni mai greu adaptabile ritmului accelerat al civilizației orășenești diriguitoare. Prin aceasta ele sunt mai expuse crizei și ca atare pentru noi, mai importante de cunoscut. Într'adevăr, la țară sunt forme de viață familială variate și cu totul deosebite de acelea orășenești; sunt forme ce corespund de multe ori unor organizațiuni nouă necunoscute sau unor nevoi trecute, față de care arătăm o totală neînțelegere. Aceasta este o cauză pentru care bogăția vieții lor rămâne nesocotită, iar puterea eventualelor acțiuni politice sau legislative pornite dela centru este redusă.

De aceea, din cercetările de până acum, rămânem cu credința că o cunoaștere adâncită a acestor realități, nefalsificată prin felul de cercetare sau prin propriile noastre prejudecăți, ar putea avea o mare valoare atât științifică, cât și de ordin practic în munca de ridicare a nivelului cultural al satelor noastre.

În al doilea rând, din anul 1929 am început o serie de cercetări sociologice pe teren în vederea aplicațiilor practice ale studiilor Școlii Suferințelor de Asistență Socială, care a ales drept centru de demonstrație, Cartierul Tei din București.

Prima realitate de care ne-am izbit în opera de asistență individuală, a fost din nou aceea a vieții de familie. Problema de competență pentru orice încercare de politică socială — aceea a procesului de adaptare rodnică a formelor de viață familială la mersul vieții moderne — presupune, și la oraș, înțelegerea prealabilă a vieții de familie.

Am căutat să căpătăm această cunoaștere a vieții urbane prin anchetele întreprinse în anii 1929—1932 în domeniul Asistenței și după nevoile ei specifice.

Fără îndoială, planurile și chestionarele de muncă au trebuit să sufere unele schimbări în această nouă aplicare a lor. Schimbările au fost însă de simplu detaliu, ceea ce ne-a întărit convingerea că metoda de lucru a monografiei sociologice poate să fie tot atât de rodnică în cercetarea oricărui grup social, fie rural, fie urban.

Urmarea naturală a acestei munci de sociologie pe teren a fost necesitatea de a se ajunge la o precizare critică a metodelor de lucru care trebuiesc întrebuițate.

În acest scop am socotit nimerit să adoptăm la întocmirea acestei lucrări următoarele etape de expunere a problemei:

În prima parte, întâi am căutat să justificăm pentru ce, deși unitatea familiei este studiată atât de mult, simțim totuși necesitatea unor noi cercetări asupra ei și am arătat spiritul în care credem că ele trebuiesc să fie făcute. Apoi am trecut la expunerea amănunțită a metodei noastre de lucru. Adică am definit problema de cercetat, și am analizat metoda și calitățile pe care trebuie să le aibă cercetarea.

Iar pentru o mai intuitivă înțelegere am dat în partea doua o exemplificare a modului de aplicare a planului de culegere. Așa, de câte ori am crezut necesar, fiecare etapă a fost indicată, iar tehnica ei ilustrată prin exemple culese în diferitele cercetări monografice făcute asupra familiei.

Într'un cuvânt am încercat a da o explicare cât mai detaliată a metodelor de cercetare sociologică a unităților sociale, așa cum au fost ela-

borate de Seminarul de Sociologie al d-lui Profesor Dimitrie Gusti, cu privire la una dintre ele, aceea a unității familiei.

București, 1932

Xenia Costa-Foru

Lucrarea de față a fost redactată și încheiată în anul 1932. Fără nicio modificare ea apare, din diferite împrejurări, numai acum.

O publicăm totuși având credința, că fiind ilustrarea unei metode de lucru care și azi prezintă același interes științific ca în 1932, ea poate folosi acelor cercetători care ar dori să ducă mai departe studiul familiei.

București, 1945

Xenia Andreescu

CERCETAREA MONOGRAFICĂ A FAMILIEI

CONTRIBUȚIE METODOLOGICĂ

INTRODUCERE

CAP. I.

CÂTEVA OBSERVAȚIUNI ASUPRA NECESITĂȚII CERCETĂRII VIEȚII DE FAMILIE

a) *Geneza acestor cercetări.* Unitatea socială a familiei, legată atât de adânc de resorturile cele mai intime ale vieții individuale și în același timp investită cu greaua misiune de mijlocitoare între individ și societate, ar fi trebuit să facă obiectul preocupărilor teoretice ale tuturor cercetătorilor vieții sociale. Cu toate acestea, preocuparea față de problema familiei este de dată relativ recentă.

Lucrul pare a fi paradoxal. Pare numai, pentru că lipsa de preocupare a oamenilor față de problema teoretică a familiei își are o explicație firească.

Teoretizarea nu este o îndeletnicire naturală a oamenilor, mai ales teoretizarea asupra problemelor sociale, care necesită o completă lipsă de prejudecată, o maturitate științifică, permițând critica împotriva instituțiilor pe care din copilărie te-ai obișnuit să le consideri ca forțe superioare, ocrotitoare și imuabile.

Abia la ivirea lucrului ciudat, sau a lucrului dureros, mintea pornește pe calea frământării teoretice. Intocmai după cum un om nu are nevoie să știe amănunțit fiziologia trupului său, decât numai atunci când boala a devenit dureroasă (medicina nascându-se ca o artă de vindecare a bo-

lilor), tot astfel, abia după ce se produc în familie fenomene morbide și crize repetate, se poate naște gândul critic față de instituția familiei.

De sigur oricând în trecutul unității familiale putem găsi crize parțiale, datorite fie unui conflict ivit între familie și societate, fie unui conflict intern în sânul familiei însăși. Desvoltări neparalele ale lor, părăsiri sau adoptări de principii de organizare neuniform efectuate, păstrări ale unor vechi forme de organizare care nu mai corespund realităților vii, au fost întotdeauna; dar până la apariția societății moderne și capitaliste, numai prin abuz de termen s'ar putea vorbi de o criză propriu zisă a vieții de familie.

În societățile precapitaliste, generații după generații puteau trăi în aceleași forme sociale, cu bunăvoință acceptate dela strămoși. Prefacerile lente aveau calitatea de a da timpul necesar tuturor integrărilor și astfel fiecare tendință putea să-și găsească o punere la punct aproape perfectă, o stabilizare, o permanență care permitea să cuprindă încetul cu încetul, întreaga viață socială și individuală, integrată ierarhic sub toate formele ei, în cadrul unui singur principiu.

Această lipsă de schimbare profundă și rapidă este caracteristică societăților bazate pe gospodăria casnică închisă. Tot ce era vechiu era, prin definiție, socotit bun. Tradiția apărea ca singurul criteriu de valorificare și ea permitea o așa numită «desvoltare orizontală», adică un proces de precisă punere la punct a amănuntelor și o armonizare a lor într'un singur total.

Viața religioasă, economică, juridică, politică, morală, viața publică și viața privată, erau toate atât de încheiate în jurul familiei, încât formau un singur tot coerent, apărând oamenilor ca un fapt de «drept natural» o creație a divinității, o necesitate organică de viață. Și aceasta nu numai pentru familie, ci și pentru alte forme sociale cum sunt: clasa, casta¹⁾ până și sclavia,²⁾ toate întărite de credința dreptului natural, tind a se înfățișa ca fapte voite de creator.

Nu e deci de mirare că și familia, care are, cel puțin, drept caracteristică o permanență biologică constitutivă, a reușit să se înveșmânteze în formele liturgice ale unei vieți religioase și spirituale, integrându-se, până la anchilozare, în viața economică, juridică și politică a societății.

¹⁾ Vezi C. Bouglé: «*Essai sur le régime des castes*» Paris. Alcan 1908, sau studiul mai vechiu al lui Th. Buckle: «*Histoire de la civilisation en Angleterre*» 1857 (trad. franceză 1865 vol. I, cap. introductiv).

²⁾ Se cunosc pasagiile celebre din Aristot: «*Politica*» (trad. românească). El. Bezdechi. Cultura Națională 1924).

Cele spuse sunt valabile chiar și pentru formele istorice ale familiei, fără să mai vorbim de familia primitivă din care totemismul ar face parte integrantă ¹⁾).

În asemenea împrejurări este lesne de înțeles pentru ce « familia » a păstrat atât de multă vreme caracterul sacrosanct, care interzicea orice cercetare critică. Mai mult: după cum un drept credincios nu poate pune în discuție problema existenței lui Dumnezeu, tot astfel discuția asupra problemei familiei ar fi însemnat, pentru omul plămădit de familie, înfirmarea a înseși sentimentelor lui constituționale.

Un alt argument pentru a înțelege de ce studiul problemei familiei nu este vechiu, este acela că de abia în timpurile moderne, oamenii și-au îmbogățit, prin călătorii, experiența lor asupra diverselor forme de familii, și au avut la dispoziție un material comparativ mai bogat. Politica colonială a adus după sine o serie de cercetări etnografice și de studii comparative pe care cei vechi nu le puteau avea. Reduși la cunoștințe luate din sânul aceleiași civilizațiuni mediteraniene, cercetătorii antici, precum de pildă un Herodot, nu întâlneau la celelalte popoare deosebiri fundamentale între diversele familii pe care le cunoșteau. De aceea din asemenea cercetări ei nu puteau ieși decât întăriți în credința lor că se aflau în fața unor forme normale și necesare ale vieții omenești.

Societatea capitalistă a schimbat formele de conviețuire ale oamenilor, punând familiei probleme cu totul noi. Așa ea a aruncat în lupta

¹⁾ Frazer « *Totemism and Exogamy* ». (Trad. franceză « *Les origines de la famille et du clan* » 1922).

Durkheim: « *La prohibition de l'inceste et ses origines* » Année sociologique, I, i. p. 70.

Durkheim: « *Sur le totémisme* » Année sociologique, I. V.

Vezi pentru istoria totemismului:

Arnold van Gennep: « *L'état actuel du problème totémique* » Paris, ed. E. Leroux, 1920.

Durkheim: Memorii publicate în *Année sociologique* :

« *La prohibition de l'inceste et ses origines* » (t. I, 1897).

« *Définition des phénomènes religieux* » (t. II).

« *Sur le totémisme* » (t. V).

« *De quelques formes primitives de classification* » (t. VI în colab. cu M. Mauss).

Durkheim: « *Sur l'organisation matrimoniale des sociétés australiennes* » (t. VIII).

« *Introduction à la Sociologie de la famille* », Année de la Fac. des lettres de Bordeaux, 1888.

Extrase din cursul asupra familiei, început în Bordeaux 1895 :

« *Leçons sur la famille* » (Revue philosoph., 1920).

Asupra manuscrisului întreg se găsește un raport în Marcel Mauss. « *In memoriam* » L'oeuvre inédite de Durkheim et de ses collaborateurs. Année sociologique. Nouvelle Série Tome I, 1925.

G. Davy: « *Sociologues d'hier et d'aujourd'hui* », Alcan 1931, 2-ème partie, pag. 103, un studiu despre « *La Famille et la parenté d'après Durkheim* » în care folosește manuscrisele lui Durkheim.

pentru viața în afară de cămin deopotrivă pe femei și pe copii, întocmai ca și pe bărbați, și emanciparea adusă de civilizația noastră, marcat individualistă, a pricinuit criza unității grupului familial, punând în discuție critică ¹⁾ însuși principiul ei cel mai vechiu de organizare.

Constituirea ca știință a sociologiei a dat putință unei analize adâncite a problemei și începând cu sfârșitul veacului trecut o întreagă literatură, extrem de bogată, se naște cu privire la problema familiei, literatură în care, punându-se sistematic la îndoială tot ceea ce până atunci fusese socotit drept sfânt, se adună material fie istoric, fie de cercetare directă a vieții contemporane, asupra familiei.

Dar această enormă literatură — care de altfel singură ar fi suficientă spre a ne arăta gradul de acuitate al crizei actuale a instituției familiei și urgența rezolvării intereselor legate de ea — nu poate satisface pe deplin curiozitatea noastră științifică. Aceasta pentru că înțelegerea unei probleme sociale nu ne-o poate da decât știința sociologică, iar mai toate aceste lucrări asupra familiei sunt făcute de nesociologi. Astfel chestiunile referitoare la familie ne sunt de cele mai multe ori înfățișate sub prisma unei științe particulare urmărind exclusiv punctul de vedere biologic, pedagogic sau etic.

Această privire parțială ori străină de ansamblul sociologic face că, pe de o parte, complexul de manifestări și de cadre condiționante, care toate trebuiesc studiate în referire la una și aceeași instituție, nu ne este niciodată înfățișat în întregime de acești cercetători ai familiei, căroră, pe de altă parte, le lipsește o tehnică de lucru care să le permită strângerea corectă a întregului material necesar înțelegerii sociologice.

În cele ce urmează, fără a intra în detaliile înseși ale problemei familiei, aceasta depășind cadrele lucrării noastre, vom arăta adevărul celor afirmate mai sus, printr'o *scurtă expunere a metodelor de lucru întrebuintate de către clasicii cercetători ai familiei*, pentru a dovedi afirmația că fiecare din ei are preocupări parțiale, adeseori chiar străine obiectului cercetat și o tehnică de lucru insuficientă.

b) *Școala filologilor, etnografilor și a istoricilor vieții de familie*. Astfel prima metodă interesantă de cercetare a familiei din punctul nostru de vedere, este aceea a lui Bachofen, care, în aceeași linie de preocupare cu atâți savanți din școala filologică a lui Max Müller, alege *calea tălmăcirii legendelor mitologice* și a tuturor informațiilor antice literare, pentru ca din ele să deducă formele de organizare socială contemporane lor. Este ceva

¹⁾ G. Duprat: «*Le lien familial. Causes sociales de son relâchement*», 1924.

din atitudinea lui Feuerbach ¹⁾, în această credință a lui Bachofen că anume instituțiuni omenești, deși izvorâte din realități sociale, au darul să se răstălmăcească în lumea mitului și să se proiecteze ideal.

Prin această metodă întrebuințată, el ajunge la foarte interesante concluzii din care induce că familia patriarhală, așa precum o cunoaștem noi, nu este singura care a existat, ci că înaintea ei o altă formă mai veche, pare a fi fost stăpânitoare. O formă în care nu tatăl, ci mama are cuvântul hotărâtor și în care întreaga viață socială se concentrează în jurul femeii nu al bărbatului.

O nouă tehnică de lucru o creează Lewis Morgan ²⁾. Acesta este un cercetător direct, și pe teren, al problemei. Materialul ipotezelor lui este un material cules de el prin observațiuni directe.

Munca lui s'ar putea integra în sistemele întrebuințate înaintea lui de etnografi, dar chipul în care muncește el, seriozitatea și stăruințele lui îi dau un loc cu totul aparte în istoria metodelor de lucru în sociologie. Timp de vreo douăzeci de ani Morgan trăiește printre Irochezi și ajunge a fi el însuși socotit de Irochezi ca unul din ai lor. Cercetarea și strângerea de material pe care o face în acest răstimp, este veșnic animată de preocupări teoretice, cărțile pe care le scrie nu sunt o simplă arhivă de material, ci o încercare de teoretizare cu vaste proporții a întregii probleme.

În «Scrisori despre Irochezi» (1847), «The Language of the Iroquois» (1851) tehnica lui de lucru este următoarea: constată că în viața de familie sunt două lucruri deosebite: o realitate, și un sistem juridic; sau altfel zis relații efective de rudenie și sisteme de rudenie. De pildă, strângând laolaltă toți termenii de rudenie; tată, mamă, unchiu, frate, nepot, etc. poți să-ți dai seama de întinderea și felul de a fi organizat al unui gen anume de familie ³⁾. După Morgan, lucrul e deosebit de important, pentru că în viața socială se întâmplă de cele mai deseori ca relațiile efective de rudenie, viața de fapt a familiei, să se schimbe fără ca prin aceasta sistemele juridice de rudenie să se schimbe și ele.

Sistemul juridic rămâne în urmă față de realitatea unității de familie. Acesta este un element activ care se dezvoltă dela o formă mai înăpoiată

¹⁾ Vezi Feuerbach: «*Das Wesen des Christenthums*», Leipzig, 1841 și «*Das Wesen der Religion*», Leipzig 1845.

²⁾ Morgan L. H.: «*Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*», Smithsonian Contributions to Knowledge, vol. XVII art. II (Washington 1870).

Morgan L. H.: «*Ancient Society*» (New-York, 1877).

³⁾ Aplicațiuni și rezumate ale acestui fel de a vedea sunt de urmărit în literatura marxistă. În cea românească de pildă, vezi Dobrogeanu-Gherea: «*Concepția materialistă a istoriei*», sau Sofia Nădejde: «*Evoluția familiei*» în Literatură și Știință, vol. II, 1894.

spre una mai ridicată, în aceeași măsură în care societatea se ridică dela trepte mai înapoiate spre trepte mai ridicate. Sistemele de rudenie sunt însă pasive, și numai pe mari intervale de timp reușesc să înregistreze progresele pe care le face familia. Aceasta ne-ar da puțința întrebuintării unei tehnice noi, bazată pe faptul că atunci când suntem puși în fața unei anume societăți noi cunoaștem două realități, distanțate în timp: relațiile formale de rudenie și viața efectivă de familie. Vom putea deci prin interpretarea filologică (și în această privință și Morgan, ca și Bachofen, este un filolog) să restabilim sistemul juridic de rudenie și deci și felul de a fi al familiei care îi corespundea,—iar prin cercetare directă să studiem viața actuală a familiei.

Prin această tehnică de lucru: observația directă a prezentului și răstălmăcirea, din documente filologice, a trecutului, Morgan reușește să stabilească o serie de faze, pe care el le socotește necesare oricărei dezvoltări a formelor vieții de familie. Din două, trei faze, parte observate, parte reconstituite, numite de el forme de familie (pe generație, punalua, sindasmică, etc.) el construiește o teorie asupra familiei, plecând dela ipoteza unei promiscuități primitive, care prin diferite etape evoluează într'un clasic sistem de darvinism social, asupra căruia nu e locul să insistăm într'o cercetare de strictă metodologie.

Teoria lui Morgan își găsește de îndată contrazicători; i se neagă metoda lui de lucru bazată pe analiza potrivirii între sistemul juridic rămas în urmă și realitatea socială propriu zisă. I se afirmă că toți termenii pe care el îi considerase drept numiri de rudenie, sunt simple numiri de politețe fără de sens mai adânc¹⁾.

De aci înainte, ipotezele, punctele de vedere deosebite, tezele noi, se urmează, intensificându-se. Dar în majoritatea cazurilor ne găsim numai față de discuțiuni și de interpretări noi de material vechiu, nu față de vreo nouă metodă de lucru²⁾.

În concluzie cu privire la întreaga această școală de cercetări a formelor vieții de familie, suntem datorii să arătăm rezerve. Mai întâi, sursele ei de

¹⁾ Ed. Westermarck: «*The History of Human Marriage*», London 1891. (Trad. franceză 1895).

S'au încercat de pildă și la noi să se facă oarecare considerațiuni în sensul lui Morgan asupra numirilor de rudenie și într'adevăr trebuie să recunoaștem că ar fi imprudent să tragi concluzii asupra vechii forme de organizare a familiei la români, din faptul că se denaturează sensul cuvintelor: astfel bărbații spun chiar și femeilor lor «frate» iar acestea le răspund «soro».

²⁾ Vezi o excelentă critică a acestei perioade din istoria cercetărilor vieții de familie în Heinrich Cunov: «*Zur Urgeschichte der Ehe und Familie*» Neue Zeit Nr. 14 1912—1913. Tipărită și în extras, Dietz Stuttgart 1912. Vezi în special par. 3, pag. 11 «anstatt Forschungen, Hypothesen».

informație sunt incomplete și nesigure, pentru că în majoritatea cazurilor aceste informații au fost strânse de către misionari, călători, și abia în timpul cel din urmă, de către etnografi, toți însă străini de preocupări sociologice propriu zise.

Fără îndoială materialul lor e deosebit de bogat; însă pe el nu ne putem baza din cale afară de mult, pentru că, de pildă, un misionar nu este chemat să înțeleagă felul religios de a fi al sălbatecilor. Nici noi moderni, dacă suntem orașeni nu reușim ușor să înțelegem clar felul de a fi al țăranilor și lucrul acesta îl știu bine aceia care au făcut monografii sociologice împreună cu Seminarul de Sociologie. Cu atât mai mult nu puteau să se desbure de prejudecăți, misionarii în căutare de prozeliți.

Ceilalți cercetători, simpli călători sau neguțători, dacă nu aveau atât de puternic înrădăcinate prejudecățile europene, totuși nu puteau strânge alt material decât de simple detalii pitorești. Lucrurile care li-se păreau curioase, erau notate de către ei și chiar adeseori titlul lucrărilor lor, indica faptul că ei socotesc informațiile lor drept «curiozități».

Mai târziu abia încep cercetările profesioniștilor, a acelor care locuind mult timp în mijlocul populațiilor pe care le studiază, încearcă o înțelegere sistematică a lor.

Lucrările unui Morgan, ale unui Howit sau ale lui Spencer și Gillen, sunt monumente de corectitudine științifică. Dar și ele sunt străngeri de material pe baza unor ipoteze mai dinainte stabilite care astăzi s'au dovedit insuficiente. Fiecare pornind dela o anumită explicație a faptelor pe care le aveau în față, culegeau doar acel material care putea infirma sau confirma teoria lor, lăsând cu totul de o parte restul informațiilor.

Teoreticienii erudiți care au încercat să coordoneze întreg acest material s'au aflat astfel în față unei munci care nu le era întotdeauna ușoară. Materialul era fragmentar, simplă ilustrație a unei teorii care nu-i interesa, uneori strâns fără de prealabilă înțelegere și în tot cazul răsleț.

Astăzi însă sociologia pretinde pentru înțelegerea oricărui fenomen social, cum ar fi de pildă acela al familiei, o raportare la întreaga societate. Influențe biologice, cosmice, istorice, psihice, manifestările culturale, economice, juridice, politice, structurate pe diverse unități, trebuesc toate atent cercetate și coroborate pentru ca să putem spune că am înțeles cu adevărat fragmentul social care ne interesează, adică să-l fi înțeles atât în forma lui, în rostul social pe care-l are, cât și în factorii care-l condiționează.

Însă materialul informativ pe care-l avem asupra primitivilor nu e mai niciodată raportat la societatea din care a fost cules și nu constituie mai niciodată un inventar atât de complet încât să poată fi socotit, fără

exagerare, drept suficient. Mai mult, adeseori prelucrarea și a acestui material a fost, din punct de vedere sociologic, neștiințifică. Să luăm de pildă metoda de lucru a lui Westermarck. Împreună cu elevii lui a răsfoit imense cantități de material scoțând pe fișe, diverse informații relative la problemele ce-l interesau. Puse cap la cap, aceste fișe întocmesc pagini întregi de relații de fapte, culese de peste tot și pe care, fără diferență de loc și de timp, el le folosea pentru o sinteză finală. Metoda este absolut greșită, căci metoda comparativă are rost științific, numai atunci când ea nu se mărginește la simpla comparare a «formelor» sociale ci la compararea acestor forme sociale legate și raportate la rostul lor social. De pildă nu se pot asemui și pune sub același capitol faptele diverse de «filiație uterină», fără o prealabilă cercetare a rostului pe care această filiație o are la diverse societăți, căci s'ar putea întâmpla să fie vorba de mai multe sisteme sociale de rudenie asemuitoare numai întâmplător și pur formal. Încă mai mult, prin această metodă, Westermarck riscă de multe ori să colaționeze numiri ar nu fapte, deci să repete greșala de care îl învinuia pe Morgan. Aceasta pentru că diverșii etnografi înțeleg de pildă prin același cuvânt instituții foarte diverse. Matriarhat la Bachofen, poate însemna altceva decât matriarhat la Cunov, și am greși dacă metodologic am presupune identitatea lor.

Pe de altă parte de multe ori acei care încearcă, pe baze de informații cu privire la sălbateci, să culeagă material asupra evoluției familiei, pleacă dela credința, că există o identitate de înțeles între noțiunile de «sălbatec» și «primitiv» ceea ce nu este de loc dovedit.

Încă de foarte multă vreme s'au ridicat proteste împotriva acestui fel de a vedea. Astfel Joseph de Maistre ¹⁾, gânditorul catolic, ridică cu multă vigoare acest argument împotriva concluziilor etnologice de pe vremea lui și astăzi școli întregi urmează aceeași credință, precum de pildă școala catolică din jurul revistei «Anthropos» a lui Pater Schmidt ²⁾.

În sfârșit teoreticienii au trebuit să-și completeze informațiunile cu studiul supraviețuirilor, conform metodelor inaugurate de Taylor ³⁾.

Sunt anumite obiceiuri ciudate care au trecut agonistic dintr'o generație în alta și grație lor noi mai putem să reconstituim trecutul. Fără îndoială aceasta este o metodă de lucru permisă, însă precauțiunile pe care trebuie să le luăm sunt foarte mari. De pildă, din anumite obiceiuri care

¹⁾ Joseph de Maistre: «*Soirées de St. Petersburg*», 2 vol. Paris, 1821.

²⁾ Vezi în această privință și cartea lui Gemelli: «*Les origines de la famille*», Paris 1923.

³⁾ E. B. Taylor: «*Research into the Early History of Mankind, etc.*», 1865.

E. B. Taylor: «*One Method of investigating the Development of Institutions, applied to Laws of Marriage and Desert.*», Jur. Anthropol. Inst. XVIII 1889.

denotau o libertate sexuală ce se obișnuia permanent sau numai la anumite festivități, s'au tras adeseori concluzii în favoarea teoriei promiscuității originare a familiilor omenești. Cu drept cuvânt, aceeași școală catolică de care vorbeam mai sus, a putut ridica obiecțiunea, că mai curând ne aflăm față de o origină istorică a prostituției sau în fața unor forme de bastardizare ale originii vieții de familie, decât față de formele normale ale vieții de familie primitive.

În sfârșit deducțiile rezultate din interpretări filologice sunt și ele nesigure, întocmai ca și informațiile de natură istorică.

Drept concluzie putem afirma că toate aceste teorii asupra evoluției familiei, deși ne sunt necesare pentru educarea noastră de cercetători, nu soluționează problema ¹⁾.

c) *Școala monografică a lui Le Play*. O altă metodă este inaugurată abia de Le Play, care a ajuns să creeze o nouă școală, asupra căreia, dat fiind că lucrăm într'un chip asemănător lui, se cade să insistăm mai mult.

Ferdinand Le Play, gânditor de nuanță catolică, fusese izbit de corespondența dintre nestabilitatea societății și decăderea familiei moderne, care din ce în ce se depărta de forma familiei concepută de doctrina clasică a bisericii.

Pentru el problema care trebuia deslegată era anume aceea de a înțelege pentru ce familia decăzuse dela forma sa patriarhală, la formele sale moderne.

Intru câțva avea și el o teorie a evoluției familiei, concepută cu două capete: la origine, capătul unei epoci de aur, familia veche religioasă, iar la sfârșit, capătul unei epoci de decadență, cu viață de familie aproape inexistentă. Formele tipice ale acestor familii, el nu le mai căuta în timp, ci în spațiu, faptul rămânerii în urmă, pe treapta civilizației, a anumitor regiuni, dându-i putința unor reconstituiri istorice. El colindă deci globul în căutarea diverselor tipuri de familie, pe care apoi să le integreze în sistemul său.

Ceea ce ar trebui să reținem noi, este faptul că cercetarea familiei se face pentru prima oară, direct asupra unor cazuri reale, contemporane, luate din toate societățile și din toate colțurile pământului.

¹⁾ O istorie generală a cercetărilor acestei școli asupra vieții de familie nu există. Precum nici-o bibliografie completă.

Lămuriri parțiale se pot găsi însă în:

Muller-Lyer: « *Die Familie* » München 1912 sau « *Phasen der Liebe* »; Paul Vinogradoff dă de asemenea în cartea sa « *Principes historiques du droit* » (Paris 1924) o bibliografie a cărților de bază.

De asemeni în (W.H.R.) River's Social Organisation 1921 și în R. H. Lowie's Primitive Society 1921.

În loc să se procedeze la vaste lucrări de filosofie a istoriei pe materialul strâns întâmplător de alții, Le Play, procedează el însuși la monografiile sociologice, ceea ce constituie pentru el un merit care nu i se poate tăgădui.

Materialul pe care l-a strâns astfel, este extrem de bogat, și foarte interesant. Lucrările lui sunt o adevărată arhivă de informații, pe care sociologul o poate cerceta cu mult folos ¹⁾.

¹⁾ Ferdinand le Play:

«*Les ouvriers européens*», Tours Mame et Fils, Ed. II, 6 vol. in 8, 1877—1879. Tome I. «*La méthode d'observation*». Tome II, «*Les ouvriers de l'Orient*». Tome III, «*Les ouvriers du Nord*». Tome IV, «*Les ouvriers de l'Occident*» (populations stables). Tome V, «*Les ouvriers de l'Occident*» (population ébranlées). Tome VI, «*Les ouvriers de l'Occident*», (populations desorganisées).

«*La méthode sociale*» (abrégé des «*Ouvriers européens*») in 8, 1901.

«*L'organisation de la famille selon le vrai modèle signalé par l'histoire de toutes les races et de tous les temps*» 3-ème edit. 1884, 1 vol.

Despre Le Play se pot consulta:

Chevalier: «*Cours d'économie politique*». Ed. III, Paris, 1850.

Cochin: «*Les ouvriers européens*» Résumé de la méthode et des observations de Le Play. Le Mans 1856.

Cochin: «*La réforme sociale en France*» Résumé critique de l'ouvrage, ed. 1855.

Cheysson, E. et Toque A.: Les budgets comparés des cent monographies de familles publiées dans «*Les ouvriers européens*» et «*Les ouvriers des deux mondes*». Bulletin de l'Institut International de Statistique 5 (1890), 1—107.

Schaffle: «*La Play's Sozialreform in Frankreich*», Deutsche Vierteljahresschrift Jg. 28, 1865.

L. V. Hammerstein: «*Le Play und die richtige Methode der Sozialwissenschaft*» (Stimmen aus Maria Laach, Bd. XIX 1877).

Focillon: «*La méthode scientifique d'observation*» (Revue des questions scientifiques, juillet, 1879).

La Tour: «*Le Play et les ouvriers européens*» 2-ème Edit. Tours 1880.

Demolins: «*Le Play et son oeuvre de réforme sociale*», Paris 1882.

Lacointe: «*Le Play*» (Le Correspondant, Avril 1882).

Ribot: «*Exposé critique des doctrines sociales de Le Play*», 1883.

Ribbe: «*Le Play d'après sa correspondance*». Paris 1884, 2-ème Ed., 1906.

Higgs: «*F. Le Play*» (Quarterly Journal of Economics 1890).

Ellwood C. A.: «*Instruction in the Observation of Social Facts recording to the Le Play Method of Monographs of Families*».

Jeannet: «*L'école Le Play*» (in «*Quatre écoles d'économie sociale*») Genève 1890.

A. Riche: «*Ferdinand Le Play*», Paris 1891.

Nouveau dictionnaire d'économie politique, Paris 1892.

Auburtin: «*Le Play*», Paris 1892.

A. V. Wenckstern: «*Le Play*» (Jb. f. G. V. Jg. 1894).

P. de Rousiers: «*Le Play*» and social Science 1894, Annals of American Academy.

Mascaret A.: «*La famille souche selon Le Play*» 1895, in 8 Oudin.

Cheysson: «*Le Play*», 1896.

Palgrave: «*Dictionary of political economy*» vol. 2. London 1896.

Pentru a înțelege mai bine metoda lui de lucru, să analizăm schema pe care o folosește el în monografiile sale de familie. O asemenea monografie a lui Le Play se compune din trei părți bine distincte: 1) Titlul, 2) bugetul și 3) două anexe.

Titlul permite integrarea cazului individual studiat în sistemul evolutiv al lui Le Play, care clasifică populațiile după opt feluri deosebite de muncă (culegători, păstori, pescari, pădurari și industrii anexe, minieri, agricultori, manufacturieri, comercianți și liber profesioniști). Această clasificare este de altfel revelantă pentru că, după Le Play, fiecărei munci îi corespunde un anumit fel de sol și o anumită formă de familie.

Astfel cele două prime ocupații omenești (culegători și păstori) sunt caracteristice popoarelor de stepă organizate în familii patriarhale. Pescarii și pădurarii locuiesc țărmurile mării și terenuri variate, alcătuind familii-tulpini (*familles-souches*), iar restul ocupațiilor se ivesc în marile aglomerări de populații și corespund unor forme de familii neechilibrate (*ébranlées*) sau direct desorganizate.

Partea a doua a monografiei, bugetul, este hotărâtoare deoarece « toate actele care constituie existența unei familii de lucrători, sfârșesc, mai mult sau mai puțin, printr'un câștig sau o cheltuială. Este însă în natura lucrurilor ca câștigurile unei familii, socotite în bani, să fie riguros aceleași cu totalul cheltuielilor și economiilor. De aci rezultă că un observator poate cunoaște desăvârșit o familie atunci când, după o analiză a celor

I. B. Maur-Vignes: « *La science sociale d'après les principes de Le Play et de ses continuateurs* », 2 vol. Paris, 1897.

Curzon, Emm. de: « *Ferdinand Le Play, sa méthode, sa doctrine, son oeuvre, son esprit, d'après ses écrits et sa correspondance* », Poitiers et Paris, 1899.

Curzon: « *Ferdinand Le Play* », 1900.

Auburtin: « *F. Le Play d'après lui même* », Paris 1906.

Dimier: « *Les maîtres de la contre-revolution au XIX siècle* », Paris 1907.

Weynand: « *Le Play* » (*Staatslexikon* hrsg. von Bachem, 3 Aufl. Bd. 3, 1910.

Reuss: « *Le Play in seiner Bedeutung f. die Entwicklung der sozialwissenschaftl. Methode* » (*Archiv für exakte Wirtschaftsforschung* Bd. V, 1913).

Faguet: « *Une étude sur Le Play* » *Revue des deux mondes* 6 Période, XII, 1912.

Waha: « *Die Nationalökonomie in Frankreich* » Stuttgart, 1910.

Gide W. Rist: « *Geschichte der volkswirtschaftlichen Lehrmeinungen, Deutsche Ausgabe, herausgegeben von Oppenheimer* », Jena 1913.

Demolins E.: « *La science sociale depuis le Play (1882—1905) Classification sociale résultant des observations faites d'après la méthode de la science sociale* », in 16, 1906, Didot.

Levillain L.: « *Les caractères de la famille stable d'après le Play* », thèse in 8, 1910.

Mascarel A.: « *La famille et ses lois* » in 8, 1922.

două elemente ale bugetului familial, ajunge la o corespondență exactă între cele două cifre totale». (Le Play, *Ouvriers européens*, tome I-er Livre II, pag. 225).

Un asemenea buget cuprinde o enumerare a tuturor bunurilor posedate de familie, având în dreapta lor o rubrică specială cu venitul produs de ele.

Acestui buget însă i se adaugă, după cum am spus, două anexe. Cea dintâi, care de fapt se tipărește înainte de buget, deoarece cuprinde observații preliminare la buget, are de scop să situeze familia în mediul social printr-o descriere a locului, a felului de organizare a muncii și a istoricului familiei.

Anexa a doua cuprinde descrierea elementelor diverse ale structurii sociale, adică evenimentele străine de familie care se petrec în societate.

Astăzi încă monografiile lui Le Play se continuă de către adepții lui ¹⁾.

Dar deși cercetările lui Le Play și ale școlii lui sunt mult mai aproape de felul nostru de a vedea, totuși nici rezultatele obținute de el nu le putem socoti definitive. Dela început trebuie să spunem că nu suntem de acord cu credința lui că orișice formă de familie se poate integra unei evoluții în etape pe care le știm mai dinainte, considerarea formei de familie fiindu-ne de ajuns pentru stabilirea vechimei ei. Mai curând am înclina spre ipoteza că evoluția familiei a fost multiplă, veșnic apucând drumuri noi, dela caz la caz, astfel că o evoluție unică valabilă pentru toate cazurile nu este probabilă.

În al doilea rând, credința lui Le Play că familia este o societate în mic și că o familie oarecare (mai ales atunci când alegi exclusiv dintre familii de lucrători, singure socotite de el ca semnificative) este dăătoare de seamă

¹⁾ Încă de pe vremea lui Le Play se fundase « Union de la paix sociale », cu organul « *La réforme sociale* ». În 1895 s'a produs însă o sciziune între urmașii lui Le Play, cei de la Réforme sociale păstrând mai ales latura de reformă socială, în sens catolic al lui Le Play, iar ceilalți, în frunte cu Demolins și cu l'Abbé de Trouville, creind un nou organ « *La science sociale* », evoluând spre individualism.

La Réforme sociale, ajuns la al 51-lea an continuă a da la iveală monografii de familii ca de pildă:

La réforme sociale, 8-eme année 1928, livraison de Juin, Louis Roussel: « *Monographie d'une famille ouvrière* ».

Ibid. Mars 1928, Mre Odile Consigney: « *La mère et le nourisson dans la famille ouvrière* ».

Ibid., « *Les méthodes d'enquêtes sur les budgets familiaux* », « *La famille et le fisc* », etc.

La science sociale a căutat să corecteze și să puie la punct metoda de cercetare, Trouville dând și o nouă clasificare a atelierelor de muncă, Demolins punând și mai mult accentul și lămurind influența solului asupra societății (Comment les routes créent le type social). Vezi și Paul Bureau (*L'indiscipline des mœurs*, Paris 1922; *Le paysan des Fjords de Norvège*, Science Sociale 1906) și Paul Descamps (*Etat social des peuples sauvages*, Paris).

pentru tot restul familiilor dintr'un grup social și deci pentru întreaga societate, este contrazisă de însăși lucrările practice ale lui. Și chiar Le Play însuși, la observarea fiecărui caz individual, s'a văzut silit să adauge și o descriere, (în anexa II-a), a societății întregi, ca atare.

În ce ne privește credem necesară o cercetare de ansamblu asupra tuturor familiilor dintr'un grup social dat, iar cercetările paralele pe cazuri individualizate, nu le vom putea opri niciodată la un singur caz, ci va trebui să repetăm munca noastră de monografiere a familiei de nenumărate ori, familia fiind în funcție de mult prea mulți factori și variind, după experiența pe care am căpătat-o până acum, dela categorie socială la categorie socială. De altfel, ipotetic, noi trebuie să presupunem această veșnică puțință de a fi căzut pe un caz excepțional. Ca atare, chiar dacă am întâlni exact aceleași forme (ceea ce nu e cazul niciodată), va trebui să facem cu mult mai multe monografii de familii, în sânul aceleiași unități sociale, până să ajungem a ne pronunța asupra tipului de familie cu care avem de a face.

În al treilea rând, socotim că rolul pe care Le Play îl acordă bugetului este exagerat. Singur, el nu este semnificativ; mult prea multe valori scapă în scrierea lor în cifre. Și în cercetările noastre bugetul va forma un capitol important de studiu, însă a reduce aproape toată viața familială la bugetul familial sau a socoti măcar că bugetul e semnificativ pentru întreaga viață de familie, aceasta presupune preexistența unor concluzii asupra felului de a fi constituită familia, ceea ce e o greșală metodologică.

d) *Cercetările Asistenței Sociale.* Dar cercetările lui Le Play mai sunt importante și pentru faptul că ele au fost menite a nu rămâne la simpe lămuriri de ordin științific, ci a permite și o politică de intervenție sistematică în familiile desorganizate, pentru a le repune în stare de normală funcționare, după tipul ideal, visat de el.

Întreaga cercetare pe care o fac toți cei care se ocupă de asistența socială a familiilor, își poate, din acest punct de vedere, găsi în Le Play un înaintaș. De fapt însă studiul social al familiei din punctul de vedere al asistenței a plecat dela practică ¹⁾.

¹⁾ În America primele cercetări pe bază de familie apar abia în programul celui de a 28-lea congres, în anul 1901 a « National Conference of Social Work ». La congresele din 1907—1909—1914 cercul acțiunii se extinde din ce în ce, până ce în 1918 la al 45-lea congres problema familiei ajunge să ocupe locul principal.

Asemenea « The American Sociological Society » abia în 1926 creiază o secțiune specială preocupărilor familiei.

Asistența socială, născută din sentimentul de simpatie și nevoie de ajutorare a semenilor căzuți în mizerie, materială sau morală, constituie astăzi obiectul unei activități științifice ce pune preț din ce în ce mai mult pe cercetarea familiei.

Aceste cercetări, pornite dela caz la caz, întâmplător, după nevoile lucrului de toate zilele — fără o prealabilă preocupare științifică — ajung prin acțiune practică să-și sistematizeze culegerea, înfățișându-se azi cu un material extrem de bogat de experiențe sociale.

Este un material prins în criză, foarte apropiat problemelor actuale, viu, în care impresia momentană a cazurilor cercetate este întărită prin observări repetate ce formează un studiu dinamic, precis și foarte real.

Dacă totuși până în ultimul timp valoarea acestui material din punct de vedere sociologic era destul de redusă, aceasta se datorește de sigur faptului că strângerea lui este determinată de preocupări practice momentane, cât și aceleia că materialul se recruta întotdeauna din rândul cazurilor desorganizate, din care putem trage indicațiuni extrem de folosite pentru munca de asistență, dar ale căror rezultate nu pot avea o valoare generală. Din punct de vedere al întregului, ele nu sunt exact datătoare de seamă — sunt întocmai ca și o statistică ce s'ar întocmi asupra stării de sănătate a unui sat, avându-se în vedere numai sănătatea acelor ce ar veni la consultație. După cum aci rămân în afară — pe lângă oameni sănătoși — bolnavii ce nu au venit să fie consultați aducând prin aceasta necunoașterea stărei totale de sănătate a satului, — tot așa în aceste cercetări familiale scapă procesele morbide ascunse precum și formele morale greu perceptibile.

Abia de curând problemele ridicate de cercetările Asistenței, au luat o amploare cu adevărat științifică și vedem apărând în ceea ce privește

Intre timp însă materialul descriptiv ce se adunase prin lucrul practic este cercetat critici. Statistici referitoare la probleme ca: desertiune, căsătorie, divorț, încep să se popularizeze iar materialul până acum numai descriptiv, să fie substanțializat (Ernest R. Groves: «*Social problems of the family*». Lippincott's family life series Philadelphia, 1927).

Cercetările statistice mai ales sunt urmărite cu o atenție deosebită și strânse pe o scară întinsă atât de statistica oficială (United States Census), cât și de organizații ca «Federal Childrens Bureau», «Woman's Bureau», «Bureau of Vocational Informat.»

Ernest Mowrer studiază statistic în «*Family Disorganisation*» divorțurile și desertiunea din anume centru din Chicago, iar profesorul Ogburn a întreprins o anchetă statistică asupra unui număr de chestiuni relative la viața familială. Rezultatele vor apărea în «*American Social Sciences Series*».

Fără îndoială însă că deocamdată metoda cazierelor individualizate prezintă încă cea mai fecundă contribuție, atât prin individualizarea și puțința de raportare a datelor ce cuprinde, cât și prin faptul că materialul se înregistrează în devenirea lui.

familia, pe lângă studiile cu interese limitate, ca: cele Antropologice, psihologice, economice și așa mai departe — profesori ¹⁾ de seamă, preocupați de problemele și metodele de cercetare sociologice ale familiei.

La noi adaptări empirice ale metodelor țărilor apusene au fost experimentate și, caz de caz, ne-am apropiat mai strâns de nevoile țării noastre.

Rezultate interesante au fost obținute, dar din ce în ce ni s'a învederat absoluta necesitate de a ne rezema și orienta pe rezultatele unui studiu general obiectiv și sistematic al problemelor sociale ale vieții de familie. Astăzi acest studiu se poate face în primul rând datorită faptului că oarecum concepția noastră asupra familiei s'a emancipat față de sentimentul de familie, iar apoi pentru că ne aflăm într'un moment de transformare rapidă și de proces acut. Aceste ciocniri de concepții deschid un câmp larg, prielnic observării și un material bogat și variat se strânge prin felurite chipuri.

Dar deși avem anchete, avem cercetători în toate ramurile problemei familiale, avem studii în vederea încercărilor de vindecare prin adaptare și coordonare a intereselor în conflict, totuși cercetările făcute până astăzi sunt încă insuficiente pentru cunoașterea vieții de familie.

e) *Necesitatea unor noi cercetări.* Am afirmat că toate cercetările făcute până acum asupra vieții de familie, toată imensa bibliografie în care se află consemnat materialul cercetărilor și rezultatele teoretizării lui, nu au pentru noi decât un folos indirect și că suntem siliți, de aceea, să pornim noi înșine la noi cercetări asupra familiei.

Pentru ce? Nu e oare o risipă zadarnică de muncă și ce ne face să credem că nu vom ajunge la aceleași rezultate ca și înaintașii noștri?

¹⁾ În America sunt exemple nenumărate de studii asupra metodelor și aplicația metodelor cazurilor individuale.

H. Bosanquet «*The Family*», Londra și New-York, 1906.

Paul Popenoe: «*The Conservation of the family*», Baltimore, 1926.

Mary Richmond: «*Social Diagnosis*» Roussel Sage Foundat., 1917.

P. A. Parsons: «*An introduction to modern social problems*». A. A. Knopf N. Y., 1924.

Prof. Er. R. Mowrer: «*Family Disorganisation*».

H. Townsend: «*Social Work a family builders*», Philadelphia și Londra 1926. W. V. Sanders Comp.

Prof. Er. R. Crowes, profesor de sociologie la Universitatea din Boston, autor a «*Personality and social adjustment*», «*The drifting Home*», «*Social problem of the family*» etc. etc., propune într'un articol publicat în «*Survey Grafic*», Dec. 1927, pag. 311, înființarea de clinici familiale, în care cazurile să fie studiate concomitent de către un doctor, un psihiatru și o asistentă socială.

De asemeni propune să fie studiate nu numai cazurile de desorganizare ci după cum Dr. Hamilton studiază în clinici cazuri de familie nenorocite, tot așa să se cerceteze asupra cazurilor fericite: ce anume face succesul vieții de familie.

Să încercăm a arăta câteva din temeiurile care ne silesc să întreprindem noi cercetări. Nu vom relua argumentarea folosului pe care monografia sociologică îl are la constituirea științifică a sociologiei, ci ne vom opri exclusiv la considerarea problemei noastre: familia.

Mai întâi o cercetare monografică este pentru noi necesară pentru că știm că familia este un simplu fragment dintr-o organizație socială mai vastă, în mijlocul căreia are de îndeplinit anumite funcțiuni. Ca atare numai o monografie sociologică ne poate permite studiul simultan al unei familii românești și a societății respective ei. Majoritatea teoreticienilor familiei vorbesc de fenomene sociale care nu sunt acelea ale țării românești și de aceea toate studiile lor sunt pentru noi lipsite de sens practic, iar experiențele lor făcute într'un mediu străin, ne sunt inutile. Căci, dacă prin extensiune, am aplica la noi, concepțiile rezultate din studiul organizărilor sociale familiale străine, am risca să greșim. Cu foarte mare probabilitate orișice politică bazată pe o asemenea cunoaștere a realității sociale, prin simplă deducere teoretică din cercetări făcute în alte societăți, indusă la noi, ar fi complet nefolositoare dacă nu chiar dăunătoare.

Caracteristica cea mai de seamă a vieții sociale este aceea că societatea nu este încremenită, nu este un fenomen static, ci este veșnic supusă unei devenirii, ale cărei forme viitoare nu pot fi prevăzute cu precizie. În mijlocul acestei societăți, fragmentul de societate care este unitatea familiei și care este legată funcțional, atât de om, cât și de totalul social din care face parte, va varia și el, tocmai pentru ca să poată să răspundă rostului său permanent cu mijloace veșnic noi față de societăți veșnic schimbătoare.

Și după cum lipsa de identitate a formelor sociale în spațiu ne obligă să facem tot atâtea studii de monografie sociologică câte tipuri de societăți — sau de familie — găsim pe întinsul globului (de pildă, la noi în România pe tot atâtea regiuni câte tipuri sociale deosebite vom întâlni), tot astfel faptul că formele sociale evoluează în timp ne obligă la studierea, la anumite intervale, chiar și a acelor societăți pe care le vom mai fi studiat cândva.

Iată deci de ce, chiar dacă admitem, ipotetic, că toate cercetările de până acum ar fi epuizat subiectul și ar fi fost metodologic corecte, încă aceasta n'ar putea fi un argument care să ne scutească pe noi de a urmări mereu atent formele cele noi de viață familială care se nasc, precum și modul în care se rezolvă crizele de creștere ale acestor forme, în tendința lor de socializare, menită să răspundă cât mai efectiv funcțiunilor esențiale sociale ale familiei. Iar activitatea noastră politică ne va impune, mult după ce teoria generală a sociologiei va fi fost — să presupunem —

elaborată, să facem noi anchete sociale, pentru a ști starea de fapt asupra căreia voim să acționăm.

În concluzie, în materie de cercetare sociologică la teren, familia ca orice altă unitate socială ni se va prezenta veșnic sub forme noi și monografia sociologică va fi totdeauna bine venită.

Cu atât mai mult va fi binevenită astăzi, când cercetări asupra fenomenului social românesc mai nu există și când ignoranța noastră asupra vieții reale a oamenilor acestei țări a ajuns să fie primejdioasă întregii noastre culturi.

Avem așa dar datoria să pornim la lucru și în consecință să ne pregătim din vreme metoda noastră de cercetare în așa fel încât această cunoaștere a realității să se facă într'adevăr astfel ca să se înlăture cât mai mult lipsurile pe care le-am constatat în cercetările care au precedat pe ale noastre.

Dar, ceea ce vroiam să precizăm este că oricare ar fi interesul urmărit de către cercetător — pur teoretic sau practic — el va fi dator în primul rând să-și precizeze scopul și metoda sa de lucru. Ar fi greșit dacă ar crede că cercetarea științifică, spre a fi absolut obiectivă, trebuie făcută independent de scopul urmărit, sau că cercetătorul în faza de strângere a materialului informativ trebuie să uite scopurile (fie ele pur teoretice) ce l'ar mîna, rămânând ca, deasupra lui, înregistrarea mecanică a faptelor să aibe singură cuvânt.

O atare cercetare oarbă ar avea două inconveniente capitale. În primul rând ea ar fi extrem de îngreunată, prin culegerea unui tot imposibil de limitat. Iar pe de altă parte ar fi și nefolositoare, deoarece aceasta nu ar însemna altceva decât încercarea de a transpune în fișe de înregistrare întreaga realitate.

În primul rând necesitatea acestei transpuneri este absolut contestabilă, căci nu avem niciun folos să preferăm documentarea culeasă pe fișe de observații, în locul cercetării directe a realității. În cel mai bun caz fișa este o credincioasă oglindire a realității, dar ea nu poate fi însăși realitatea și aceasta înseamnă că ne-am obliga singuri să raționăm asupra unui material cristalizat în fișe, ce în momentul prelucrării sunt învechite, în loc de a prelucra, la teren, faptele vii ce ne stau în față.

În al doilea rând, acel ce-și mărginește activitatea la simpla muncă de înregistrare mecanică, nu va putea prinde realitatea vie pentru motivul că scopurile, pe care acțiunile de viață le urmăresc, lasă în acestea urme ce capătă înțeles numai prin chipul cum sunt integrate în ansamblu, fapt care numai el singur le face semnificative.

Faptele de viață socială nu sunt mecanice și de sine stătătoare, ci sunt sufletești și în funcție de un scop. Ele capătă sens deci, numai prin integrarea lor în societate.

Cercetarea ce nu ține seamă de aceasta, rămâne străină de viață. Înainte de a trece mai departe, ar fi bine să lămurim aci o aparentă contradicție. Dacă numai integrându-te faptelor, cercetarea devine reală, prin faptul că îți fixezi mai dinainte ceea ce voiești să cercetezi dintr-o realitate complexă cum este aceea a vieții sociale, nu pierzi ceva din obiectivitatea absolută?

S'ar părea că cercetătorul aleargă după două calități contradictorii: de o parte ar vrea să fie absolut obiectiv, de altă parte e silit să aleagă din totalul vieții sociale anume acele fapte care sunt semnificative. Dar contradicția este numai aparentă, deoarece una este alegerea faptului și alta este înregistrarea lui.

Alegerea, la care suntem siliți, presupune fără îndoială o ipoteză de lucru din partea noastră, pe care trebuie să o înfățișăm în chip cinstit.

Dar, dacă cercetătorul este liber a-și alege faptele pe care le cercetează conform ipotezelor sale, el trebuie să devie impersonal în operația constatării faptelor și înregistrării lor mecanice.

Planul se elaborează conform unei problematice teoretice. Dar odată fixat, aplicarea lui trebuie să întrunească calitățile obiective de simplu instrument.

Cu alte cuvinte cercetătorul trebuie să fie stăpân pe plan, dar robul faptelor vii.

Și sunt cu atât mai obligați la aceasta cu cât de fapt atitudinile și scopurile deosebite ale cercetătorilor sunt foarte adeseori strâns legate între ele. Este foarte greu ca cercetătorul realității sociale să nu voiască la un moment dat să muncească de ex. și pentru realizarea unor idealuri proprii sau să nu voiască să ajute prin munca lui traiul deseori mizer al semenilor săi, după cum este tot atât de cu neputință celui care voiește să facă asistență sau reformă socială, să nu-și înceapă activitatea cu o prealabilă cercetare științifică.

Conexitatea de scopuri e chiar adeseori indicată, dar tocmai de aceea este bine să știm precis, de fiecare dată, ceea ce vrem să facem, pentru ca să putem delimita problemele și să fim atenți ca activitățile noastre succesive și conexe să nu aibă înrăurire dăunătoare una asupra alteia.

Dar, dacă suntem îndreptățiți și chiar obligați să lucrăm cu un plan mai dinainte stabilit, trebuie să luăm toate măsurile ca acest plan să nu-și depășească misiunea și să nu ne silească la violentarea realității. Trebuie deci ca cercetătorul să ia împotriva lui însuși anumite precauții. Și anume

să vedem ce trebuie să facem, dacă într'adevăr voim să înlăturăm defectele în care pot să cadă acei care urmăresc, prin cercetarea realității, un simplu pretext de a-și ilustra teze mai dinainte construite.

Soluția acestei dificultăți o găsim în chipul în care un cercetător își stabilește ipotezele sale, atunci când alcătuește planul său de lucru. De pildă: în ce privește viața de familie, fiind dat că noi urmărim cunoașterea ei sociologică, în alcătuirea ipotezelor noastre trebuie mai întâi să ținem seama de toate formele de viață, trecute și prezente ale familiei, astfel ca în stabilirea limitelor cercetării noastre să poată intra ușor oricare formă de familie ce a existat.

Pe lângă aceasta va trebui să ne schematizăm toate seriile de factori condiționați care au fost până acuma constatați de alții, sau pe care îi bănuim că influențează sau pot influența gruparea familială.

În exemplul ce ne-am propus, sistematizarea tuturor acestor ipoteze va fi însăși planul cercetărilor asupra familiei.

Să nu se creadă că lucrul acesta este ușor; dimpotrivă. După cum am arătat, viața de familie este legată efectiv de fiecare din noi înșine și prin aceasta suntem predispuși a vedea în familia noastră, așa cum o cunoaștem din mediul social «în care am crescut», «Familia» cea adevărată, singura ei formă autentică de a fi. Orice alte forme, ne apar ca abateri dela regulă, care nu merită să poarte numele de «familie».

Ba chiar și pentru operația a doua, asupra factorilor care determină viața de familie, nouă ni-se pare că știm mai dinainte tot ce se poate ști, căci ne vine greu a crede că am putut trăi o viață întreagă anumite lucruri fără să avem o conștiință clară asupra lor.

Cât e de greșit lucrul acesta, îl știe orișicine e convins de regula «dubiului sistematic». Pentru a ne feri pe noi înșine de a cădea în greșala omniscienței aparente și pentru a ne putea desbăra de toate prejudecățile pe care le avem, o minunată cale ne-o dau lecturile studiilor făcute de alții în aceeași materie.

De sigur prea puține din aceste studii, după cum am arătat, ne pot fi direct folositoare. Într'o cercetare, ele sunt nule ca valoare de informație directă, și credem a fi arătat pentru ce. Aceasta însă nu înseamnă că nu au o valoare metodologică hotărâtoare și că nu trebuie să menținem un veșnic și reînnoit contact cu ele. Sugestiile pe care le primim din partea studiilor pe care alții le-au făcut asupra altor forme de familie decât acelea cu care vom avea noi înșine a lucra, sunt întotdeauna binefăcătoare.

Întreg istoricul familiei, de pildă, folosește mai ales prin faptul că ne silește, punându-ne față în față cu forme diverse de familie, să înțelegem că nu avem dreptul să rămânem în egocentrismul teoretic, binevoitor

față de tot ceea ce este produs al civilizației noastre contemporane și spre care ne îndeamnă toate prejudecățile noastre.

În ce privește cunoașterea factorilor determinanți, citirea lucrărilor clasice este încă mai folositoare prin sugestiile extrem de bogate ce aceste studii aduc în problema familiei.

Pentru aceste motive, o bună documentare este absolut indispensabilă, iar ipotezele noastre odată ce sunt stabilite, trebuesc să prindă trup într'un sistem al căru: folos este de a ne preciza atitudinea și de a ne pune la îndemână un mijloc practic menit să asigure o studiere atentă și uniform repartizată, a tuturor aspectelor problemelor noastre.

CAP. II.

EXPUNEREA METODEI DE CERCETARE SOCIOLOGICĂ

a) *Elaborarea ipotezelor de lucru și documentarea științifică.* Sunt diferite moduri de a privi aceeași problemă, precum sunt nenumărate și scopurile pentru care o privim. De exemplu: pe un teoretician sociolog îl interesează în primul rând cunoașterea legilor sociale și el poate face monografie sociologică exclusiv în credința că va putea ajunge mai riguros la stabilirea lor, surprinzându-le direct în fapte. Pentru aceasta va trebui să-și construiască un plan de lucru, organic încheiat în jurul acestei preocupări centrale.

Alta va fi însă preocuparea unui om acționând politic asupra societății, fie prin asistență, legislație sau reformă socială. Studiul «ad legem ferenda» ne impune anumite obligațiuni suplimentare pe care nu le-am avea ca simpli cercetători științifici.

Aceasta nu înseamnă însă că studiul făcut în vederea unei politici științifice se poate lipsi de cercetarea științifică, ci dimpotrivă, că peste cercetarea monografică sociologică, integral primită, va trebui să mai adauge încă alte preocupări nouă.

Cercetarea științifică a realității sociale care constituie așa dar fundamentul atât al Sociologiei teoretice cât și al practicei sociale științifice, urmează deci a fi făcută potrivit unor metode care să satisfacă cele mai riguroase pretențiuni ale metodologiei științifice.

Scopul lucrării de față este tocmai acesta, de a contribui la stabilirea căilor pe care trebuie să apuce cercetătorul realității sociale pentru ca atingerea scopului urmărit să poată fi asigurată.

b) *Monografia sociologică și problema familiei.* Metoda pe care o întrebuintăm și pe care o vom expune mai jos, este metoda monografiei so-

ciologice, deprinsă și aplicată de membrii Seminarului de Sociologie, în campaniile făcute sub conducerea d-lui Prof. Dimitrie Gusti¹⁾.

Monografia sociologică este o metodă, prin care sociologia își strânge sistematic date concrete în vederea raționamentelor sale. Pentru a face această strângere de fapte concrete, sociologul ia contact direct cu o societate pe care o observă sistematic, pe baza unor ipoteze mai dinainte elaborate.

Dar într-o asemenea cercetare pe care o face sociologul luând contact direct cu obiectul științei sale: societatea, singurul lucru pe care îl poate observa direct și descrie sunt manifestările de viață ale unui grup de oameni. Deși extrem de complexe, aceste manifestări pot fi grupate și privite pe rând din patru puncte diferite de vedere, după natura lor precumpănitoare; așa avem un prim mănunchiu de manifestări, acela ale spiritului omenesc în vederea unor scopuri pe care omul singur și le pune. Aceste manifestări spirituale se subgrupează, după caracterul lor, în ideologice (religioase, magice, științifice), etice, estetice, etc. Același lucru cu grupa a doua de manifestări: este vorba de acele activități ce sunt mijloace de ajungere a acestor scopuri pe calea vieții economice. În sfârșit a treia categorie de manifestări este aceea a formelor juridice de organizare, în vederea ajungerii la o formulă de împăciuire a oamenilor, luptând cu aceleași mijloace economice pentru realizarea scopurilor lor. Iar ultima categorie de manifestări este aceea care dă naștere unei organizări pe bază de instituții, administrative și politice pentru întreg grupul social considerat.

Bine înțeles, aceste patru manifestări nu sunt de fapt despărțite în viața oamenilor, ci numai noi le izolăm pentru o mai bună analiză a lor. Mai mult decât atât, putem constata existența în societate a unor grupări mai restrânse de oameni, a căror viață prezintă o structurare organic încheată, a tuturor manifestărilor; sau altfel spus, putem constata existența unor unități, (de pildă neam, familie, gospodărie, clasă, categorie socială, etc.).

Aceste unități sociale în care se repetă întregul manifestărilor de viață ale societății pe care o studiem, constituie așadar ele înșile un soi de societate în mic. În sânul lor, indivizii trăesc în anumite relații, proprii grupului și care dau acestuia o formă de sine stătătoare.

¹⁾ «*Teoria monografiei sociologice*» de Traian Herseni, cu un studiu introductiv de D. Gusti, Ed. Inst. Social Român, 1932 Buc.

Notă: De atunci au mai apărut:

«*Tehnica monografiei sociologice*» de H. H. Stahl, 1934.

«*Sociologia militans*». Introducere în Sociologie politică, de D. Gusti, Buc. 1935.

«*Indrumări pentru monografiile sociologice*» redactate sub direcția științifică a d-lui D. Gusti și conducerea tehnică a d-lui T. Herseni. Ed. Inst. de Științe Sociale al României. Buc. 1940.

Grupările acestea unitare au și ele relații, atât între ele cât și cu întregul complexului de manifestări în sânul căruia își duc existența.

Dar descrierea, cât de corectă, a tuturor acestor manifestări, luate izolat una câte una și a chipului în care ele sunt îmbinate într'o structură nouă, în viața unei unități oarecare, nu este încă mulțumitoare pentru sociologie. Simpla constatare «cum este societatea» este insuficientă. Ea trebuie să fie dublată de o explicare a ei prin cauze, deci o stabilire a legilor sale genetice.

Omul își pune în viața lui socială scopuri și găsește motivări acțiunilor sale. Însă explicarea științifică, prin cauze, nu o putem găsi decât considerând scopurile și motivările acțiunilor omenești numai ca pe o componentă a manifestării pe care vrem s'o explicăm cauzal.

Va trebui așadar, atunci când ne punem problema explicării științifice a societății, să căutăm a întocmi inventarul tuturor factorilor care o condiționează. Este problema numită a *cadrelor*. Multiplicitatea lor ne face să seriem din nou acești factori, după elementele lor caracteristice, în alte patru grupe.

În primul rând sunt unele elemente externe societății: *asociale*, care totuși determină felul de a fi al unei societăți. Astfel sunt elemente de natură geo-fizică. Cadrul *cosmic* va fi deci cadrul în care se va studia mecanismul luptei pe care o duc oamenii cu acești factori și al răsfrângerii pe care această luptă o are asupra felului lor social de a fi (problema natură-cultură).

Deasemeni înăuntrul celui de al doilea cadru, cel *biologic*, se va studia influența pe care o aduce după sine, pentru societate, faptul că oamenii, care trăesc în ea, aparțin unui anumit tip biologic și duc o anumită viață organică.

Cel de al treilea cadru, cel *psihic*, cercetează chipul în care este influențată activitatea socială a oamenilor de faptul că ei sunt structurați psihologic deosebit dela om la om, în lumi de valori multiple, pe de o parte, iar pe de alta că trăesc și fenomene de psihologie colectivă.

Tot în cadrul psihic vom studia și mecanismul prin care societatea constituie un cadru determinant al ei însăși, astfel că toate elementele ei constitutive, influențându-se reciproc una pe alta, potrivindu-se una alteia se încheagă în forme de organizare totală.

În sfârșit, oamenii nu sunt legați constituțional numai de locul în care trăesc, nici numai de firea și lumea lor psihică, ci manifestările lor sunt condiționate de propria lor istorie. Societatea de astăzi este un punct final de evoluție neîntreruptă a ei însăși. Ca atare, societatea cea veche este pentru cea de astăzi un cadru determinant, un *cadru istoric*.

Problema cadrelor fiind valabilă pentru societate în întregul ei, se impune și pentru orice fragment al ei. Deci, când studiem problema unei unități sociale, vom avea de studiat nu numai ansamblul manifestărilor care o constituie, ci și geneza lor. Adică, vom avea de tratat și pentru ele întreaga problemă a cadrelor, cu observația specială că, de data aceasta, ansamblul societății în care unitatea trăiește, constituie un cadru determinant de o deosebită valoare și că studiul relațiilor pe care această unitate le are cu restul societății este hotărâtor.

Fără îndoială că unitatea cea mai de seamă din societatea noastră este unitatea familiei. Și ca o concluzie a celor spuse până acum, rezultă că acel care voește să o studieze sociologic nu va putea să o socotească drept o problemă parțială, izolând-o de totalul vieții sociale, ci va trebui dimpotrivă să studieze mecanismul de integrare funcțională a tuturor amănuntelor sale, în totalul vieții sociale. De aceea insistăm asupra caracterului de *unitate* socială pe care îl are familia, tocmai pentru a scoate în evidență faptul că în viața de familie vom avea a ne preocupa de studiul tuturor manifestărilor sale, a tuturor condiționărilor cadrelor precum și de relațiile și procesele sociale, grație cărora o familie se află integrată societății considerată ca tot.

c) *Definirea conceptului de familie.* Pentru a preciza conceptul de familie va trebui să arătăm care sunt și diferențele ei specifice față de restul unităților sociale. Această definiție, pe care vom da-o de îndată, va trebui să aibe, o repetăm, un caracter de simplu concept metodologic, care să ne ajute la sistematizarea observațiilor pe care le vom face la fața locului.

Și anume, ceea ce pare a se fi desprins din studiile noastre monografice făcute până acum asupra familiei, este necesitatea teoretică de a despărți foarte clar *două aspecte în viața de familie: unul constant cu caracter biologic și altul funcțional dependent de condițiile sociale.*

Faptul că la baza familiei se află un fenomen biologic natural de perpetuare a speței umane și împlinire a individului, face ca însăși caracteristica familiei să fie consanguinitatea care unește pe toți membrii ei și care dă familiei o statornicie naturală. Fără de voia lui, omul se află înseriat biologic într'un neam a cărui ființare a început cu mult înaintea lui și care va dăinui, în ramurile sale multiple, chiar după dispariția indivizilor care-l reprezintă la un moment dat.

Dar mai mult, nu numai nașterea omului, ci și creșterea lui se face în sânul familiei. Așa că tot aci se construiește și viața psihică a individului, tot în afară de voința lui. Aci primește el toată zestrea tradițională pe care o va purta în tot decursul vieții lui în societate, fie că mai târziu o va primi cu bunăvoință, fie că va căuta să o prefacă. Familia, ca atare, creează o con-

știință comună, care, deși formată prin aderarea tuturor conștiințelor individuale socializate ale membrilor ei, va fi diferită de cea personală a fiecăruia în parte.

În viața aceasta psihică a familiei regăsim deci, cu o acuitate încă mai mare, toate acele probleme care se leagă de fenomenul conviețuirii oamenilor în sânul acelorași forme sociale, procesul de presiune și de condiționare reciprocă dintre individ și grup.

În tot cazul, viața familială pur biologică, legată de procrearea și de creșterea copiilor este întotdeauna întovărașită în chip esențial de un proces psihic. Putem chiar spune, că în ceea ce privește familia omenească ea nu există decât acolo, unde este și o conviețuire de natură psihică. Viața de familie umană este în funcțiune și de această conștiință a comunității morale, fapt care ne dă dreptul să spunem, că familia prezintă dublul aspect de unitate impusă și de unitate voluntară.

Dar alături de această bază biologică, familia are și o organizare în forme sociale, așa că viața integral dusă laolaltă a unui grup de rude, trebuie să aibă forme de organizare socială în potrivire cu societatea în care trăiește. Antinomia dintre cele două elemente constitutive ale problemei familiei, individ și grup, însoțește aci o a doua antinomie existentă între grupul familial și cel social.

Va trebui deci să vedem, anume cum reușește familia să formeze o treaptă medie și o instituție de trecere între individ și societate. Întâi crescându-l ca pe un viitor membru al societății, adică socializându-l pedagogic, și în al doilea rând, oferindu-i în tot decursul vieții lui un sprijin și un loc de refugiu (uneori o stânjenire) în lupta pe care el o duce pentru viața socială.

Apoi din însăși faptul că familia a fost și este cea mai directă și mai firească dintre comunitățile omenești impuse, s'au încheșat în jurul ei o serie de alte activități străine de însuși faptul procreării și creșterii fizice și morale a copiilor.

Astfel familia a servit drept bază gata făcută celor dintâi organizări de muncă asociată. În cadrele ei s'au constituit ateliere, unități economice, care au ajuns a fi de sine stătătoare și cărora, deaceia, li s'au putut crea și forme juridice stabile; iar în epocile primitive, în chip tot atât de firesc, pe viața de familie s'a grefat o viață religioasă familială. Familia a ajuns astfel, adăugându-și rosturi omenești atât de deosebite, să formeze într'adevăr o unitate perfectă, o reproducere în mic a unei societăți, cu toate aspectele și problemele acesteia, dar având un spirit de corp și o conștiință comună mult mai acută. Lucrul acesta este cu atât mai explicabil, cu cât ținem seama de faptul că, ivindu-se condițiuni de traiu diferite dela caz

la caz, desvoltări inegale, sau pur și simplu inegalități de interese între diverse grupe familiale, s'a ajuns la o autonomizare a fiecărui grup familial în parte, ceea ce a dus la o întărire a caracterului lor de unitate socială propriu zisă.

Toate aceste fapte ne îndreptățesc într'adevăr a afirma că în viața de familie, putem deosebi două aspecte:

Un aspect biologic constant, rămas același dela începuturile civilizației și până acuma, în forme aproape neschimbate — el constând în procrearea și creșterea copiilor — și în al doilea rând, un aspect pur social, moral, economic, juridic, veșnic schimbător, deoarece constituie forma de organizare socială a vieții în comun a grupului de rude alcătuind familia.

Fără a aminti de marile deosebiri pe care ori și cine le poate constata între organizațiile primitive ale familiei, de pildă de natură tribală, și forma de azi a familiei, o cercetare mai amănunțită poate scoate la iveală deosebiri nebănuite, dela regiune la regiune, ba chiar dela sat la sat, dacă nu chiar dela grupă socială la grupă socială, în sânul aceluiași sat. Astfel, de pildă, satele românești de tip moșnenesc mai primitiv cunosc încă « cetele de rude » al căror număr poate trece uneori de 1000 (vezi Brezulescu, « Contribuțiuni la studiul devălmășiei în munți noștri »), iar în cercetările monografice până acum făcute, am putut constata deosebiri în fiecare din satele cercetate, forma familiei la Cornova fiind alta decât la Drăguș și alta decât la Runcu sau Fundul-Moldovei.

Cauza acestor deosebiri ale formelor de organizare a vieții familiale nu poate fi găsită în rostul biologic al familiei, deoarece un element constant și neschimbat nu poate da explicația unei serii succesive de schimbări și de aceea, foarte firesc, noi vom căuta să o găsim în relația funcțională dintre forma de organizare socială a familiei și societatea în care trăiește acea familie.

Scopul familiei, procrearea, creșterea și socializarea membrilor săi, rămâne veșnic același, dar rezolvarea problemelor practice, întru cea mai deplină formă de viață, ia veșnic forme nouă, deoarece societatea ea însăși se schimbă fără încetare. Așa că, pentru a ajunge la scopul său, familia a fost și este silită să recurgă la mijloace și soluțiuni veșnic nouă. De unde rezultă că, pentru a înțelege formele variate de organizare ale familiei, va trebui să ținem seama că această unitate este în funcție de societate.

De aceea unitatea familiei va fi pentru noi, ca orice altă unitate din societate, un ansamblu autonom de manifestări spirituale, economice, juridice și politice, condiționate cosmic, biologic, psihologic și istoric și integrate unei serii de relații și procese sociale.

Spre deosebire însă de alte unități sociale, familia se caracterizează printr'o strânsă legătură biologică constantă a membrilor ei și printr'o strânsă intimitate de conviețuire, funcțiunile ei sociale specifice constând în procrearea, creșterea și socializarea indivizilor.

În acest fel, problema pe care vrem s'o cercetăm ne este delimitată, fără ca totuși schematizarea noastră să fi capătat vre-un caracter de rigiditate, nici să i se poată imputa că are în vedere un tip anume de familie sau urmărește anume concluzii asupra ei.

Dimpotrivă, ea este anume alcătuită astfel, încât să ne permită, o cât mai obiectivă înregistrare a faptelor așa cum sunt și, în același timp, și o grupare a lor în jurul anumitor preocupări de natură pur teoretică.

Dar atâta nu este încă deajuns, atunci când plecăm la cercetarea unei familii dintr'un grup social oarecare. În afară de ipotezele generale de lucru care rezultă din problematica sociologiei și care ne-au dus la definirea conceptului de familie ca unitate socială, așa cum am făcut-o mai sus, noi mai venim și cu o cunoaștere empirică, nesistematică a formelor trecute și prezente ale familiei din societatea noastră, adică venim cu anume «tipizări» de forme de familie pe care le înscrinem într'un lanț evolutiv propriu, paralel cu acel al societății întregi, conform unui mecanism pe care îl bănuim încă de pe acuma și care ne este intuiție prețioasă în cercetare.

Cunoașterea empirică, nesistematică, a istoriei societății noastre contemporane, ne sugerează anume concluzii generale de care trebuie să ținem seama. Sp. ex. noi știm, în general, că evoluția societății noastre pare a pleca dela forme de organizare patriarhale, pe bază de economie casnică închisă, spre forme din ce în ce mai capitaliste, în care producția în serie pentru piață domină ca fenomen de masă; sau — privind aceeași problemă pe latura vieții spirituale a oamenilor, — dela forme de solidaritate morală și de supunere față de obștea semenilor, la forma de acută individualizare, tinzând uneori spre anarhie directă; sau, politic, spunând același lucru, dela forme oligarhice spre forme din ce în ce mai democratice.

Aceasta fiind în linii largi tendința de evoluție vădită până acum de societatea noastră modernă, este firesc ca și formele de familie să poată fi tipizate în același mod și într'o echilibrată similitudine.

Și anume, din însăși cercetările, pe care până acuma am avut prilejul a le face, pare a rezulta neîndoios că există, astăzi încă, anumite sate a căror tendință generală este aceea a autarhiei. Satul trăind în forme patriarhale, nu are legături cu nimeni în jurul său, afară numai de rare con-

tacte de suprafață, mai mult politice și juridice, cu alte organizațiuni alăturate sau superioare lui. În sânul satului, ai cărui locuitori formau deseori o singură ceată de băștinași, legați prin rudenie, se duce o viață care își are începutul și sfârșitul în ea însăși. Săteanul produce pentru nevoile lui și numai pentru nevoile lui, pe propriul lui pământ și cu ajutorul propriei lui industrii casnice.

Familia corespunzătoare acestei societăți nu poate fi decât o familie extrem de strânsă, de coerentă, solidară, în care viața fiecărui membru în parte este legată, fără putință de evadare, de organizația internă a familiei. Aceasta le oferă un sistem de asigurare naturală și mutuală împotriva riscurilor și nevoilor de tot felul, iar conceptele relative la viața economică se traduc în forme de organizare familială. Munca pământului se face în comun de către întreaga grupă familială și consumul este și el în comun. De aceea averea aparține într'adevăr familiei, membrii grupului neavând decât drepturi de folos asupra ei. Înzestrarea constituie pentru copii un drept, dar numai în măsura în care ei înțeleg a rămâne în sânul satului închis, ca să ducă mai departe viața grupului familial, ceea ce face ca fetele să-și ia zestrea « cu carul » numai în lucruri mobile, atunci când ele pleacă să se mărite în alt sat. În cazul înzestrărilor într'o familie care are nu numai avere, ci și datorii, copiii înzestrați preiau asupra lor o cotă parte din datorii, corespunzătoare cotei părți din bunurile cu care au fost înzestrați.

La ori și ce încercare de vânzare a pământului familial, rudele se simt lezate și își amintesc de vechiul drept al protimisis-ului, simbol al acestei stări de lucruri. Numele însuși al neamului este legat indisolubil de bucata de pământ pe care o stăpânește neamul, astfel că până și ginerele « măritat » capătă numele neamului în al cărui pământ a intrat ca zestraș. Legătura dintre generații nu poate nici ea să fie decât extrem de strânsă, bătrânii, care nu mai pot munci, trebuind să fie întreținuți de copiii lor, care continuă a munci pe pământul comun. Este așa de necesară traiului această organizație economică și spirituală între generații, încât nu numai că nu se ivesc conflicte, dar această nevoie a dat chiar naștere unor drepturi, precum cunoscutul « drept de ultimogenitură bărbătească » atât de important în dreptul viu rural și a cărei existență a fost constatată în toate satele până acum cercetate, și, atunci când din anume împrejurări viața familială lipsește, ea trebuie să fie creată artificial prin înfierii asigurătoare de bătrânețe.

Viața sufletească a familiei este deasemeni foarte puternică, simplă și omogenă, aceeași pentru toți membrii familiei, individualități deosebite ivindu-se rar. Față de nevoia imperioasă a dependenței unora de

alții, coeziunea sufletească se face strânsă, conștiința familială puternică. Iar unitatea de nevoi generale, comune tuturor familiilor satului întreg, creează și o unitate sătească proprie. Unele lângă altele, familiile, alcătuite după același șablon, fiecare repetând până la identitate viața celei de alături, duc o viață tihnită, prea rare fiind unitățile statornice, care să se creeze deasupra familiilor, pentru satisfacerea unor nevoi care întrec puterile familiei.

Familia ajunge astfel să fie în ochii tuturor sătenilor forma de drept natural, am putea spune, pe baza căreia ei își modelează toată viața. Nu mai vorbim de vechile caractere ale acestei organizații familiale, cum ar fi responsabilitatea colectivă familială și sătească, dar însuși dreptul la hotarul satului atârnă de aparținerea la un grup băștinaș, intrarea într'un asemenea sat neputându-se face decât pe calea fictivă, a « înfrățirii de cruce și de moșie » cu un neam din sat, iar în satele care « umblă pe bătrâni » însăși cota-parte la care individul are drept din pădure și islaz atârnă de situația pe care o are în propria sa spiță de neam. Este aceasta o stranie organizație socială, în care familia depășind rosturile sale imediate, ajunge a fi o schemă de organizare totală a însăși unității sătești, satul întreg fiind considerat ca o « familie devălmașă mare », compusă din adunarea tuturor « familiilor devălmașe mici » ¹⁾.

Dar priveliștea se schimbă cu desăvârșire într'o societate de tip modern, așa cum de pildă o găsim la oraș. Aci individul izolat, unitate economică și morală de sine stătătoare, fenomen care în societățile patriarhale era o imposibilitate, devine un fapt nu numai posibil, ci o realitate din ce în ce mai răspândită.

Datorită dezvoltării tehnice și a progresului înfăptuit în diviziunea socială a muncii, necesitatea de a adăuga familiei o organizație economică dispăre. Gospodăria și familia sunt acum lucruri care esențial pot să nu mai fie legate una de alta. Industria casnică nu mai e absolut necesară. Locuința nu se mai face de către înșiși membrii familiei, hainele nu se mai țes de către gospodină și până și alimentele încep a fi procurate de pe piață. Lucru mai semnificativ încă: nu mai există o avere comună, instrument de muncă folosit de-avalma, căci fiecare individ poate acum, datorită industrializării, să-și câștige viața sa în ramuri de activitate economică eșite cu desăvârșire din sfera de organizare a familiei. Femei și bărbați, ba chiar și copii, în egală măsură, lucrează pe seama lor în ateliere, ca funcționari sau ca liberi profesioniști. Aportul material al fiecărui membru

¹⁾ Pentru dovadă, studiul monografic al d-lui H. H. Stahl, *Contribuțiuni la problema răzeșiei satului Nerej*, « Arhiva », Nr. 4/929 și 1—2/930.

al familiei este de aceea pus pe picior de egalitate, fiecare rezervându-și drepturi, pe care nu înțelege să le cedeze, ele fiind rodul trudei individuale. Copiii nu mai pot pretinde, ca într'un sat autarhial, să li se dea partea lor de avere, la majorat, sub formă de înzestrare, căci la această avere ei nu au contribuit cu nimic, iar pe de altă parte, ei își pot agonisi traiul și fără ea. Părinții, la rândul lor, își au asigurate bătrânețile și altfel decât prin munca copiilor, căci averea pe care au strâns-o, ne mai fiind pământ, simplu instrument de muncă, poate fi folosită și altfel decât prin greaua muncă a agriculturii. La aceasta trebuie să adăugăm sistemele de asigurări sociale și de pensionări din ce în ce mai răspândite, și așa mai departe.

Transformarea aceasta generală a condițiilor economice în care trăiește grupul familial, este de aproape însoțită de o altă transformare a însăși vieții psihice familiale. Pe măsură ce cultura se întinde, adresându-se tuturor indivizilor, femei sau bărbați, pe care îi privește individual și pe care din ce în ce, caută să-i aducă la o egalitate de fapt și de drept, vechiul spirit erarhic al familiei dispare. Fiecare membru în parte se simte cu mult mai puțin legat de grup, cu mult mai puțin dornic de a-și jertfi propria lui individualitate; fiecare ia poziție după propria lui credință și se consideră responsabil după dictarea ei. Iar pe măsură ce viața de stat modern se întărește, familia încetează de a fi o unitate politică, un mic stat în stat pentru a deveni o simplă asociație privată. În vechea societate autarhică, oamenii nu erau decât reprezentanții unui neam, iar autoritatea nu avea legături decât cu neamul ca atare. În viața de stat modern, autoritatea publică se adresează direct indivizilor. Șefului de familie i-se recunosc din ce în ce mai puțin atribuțiuni oficiale, religioase sau politice. Până și în creșterea copiilor, statul se amestecă, mai întâi prin măsuri de igienă și apoi prin întreaga educație, făcută obligator, în școli publice și care de multe ori este în nepotrivire cu voința părinților sau cu dorințele lor intime. Copiii, socotiți ei înșiși ca viitoare individualități, sunt crescuți în vederea unui ideal social care depășește cu mult pe cel familial, spre exemplu: în anumite cazuri socotite de stat drept anormale, organizațiile oficiale de asistență publică (de pildă în Franța), merg până la înlocuirea părintelui care nu-și face datoria printr'altul oficial, (în locul unui « père défaillant » se dă copilului un « père remplaçant »). Nenumărate exemple s'ar putea adăuga spre a întări această schițare a tendințelor de individualizare a membrilor familiei de azi.

E lucru dela sine înțeles, că aceste forme de familie, autarhice și individualiste, nu sunt descrieri de realități concrete, ci simple tipuri abstracte reprezentând tendințe de organizare a familiei, în sânul unor societăți, care nici ele nu există nicăeri sub forma pur autarhică sau perfect capita-

listă. Ceea ce vom întâlni, în realitatea faptelor, vor fi doar forme amestecate, în care se vor îmbina elemente autarhiale cu elemente individualiste. Pe măsură ce, de pildă, într'un sat, pătrunde viața economică deschisă, piața, meseriile, viața de stat, cu coduri, etc., etc., familia veche devălmașă se va schimba. Dar viața cea nouă nu pătrunde dintr'odată și uniform în întreg satul, ci treptat, cuprinzând mai întâi anume zone ale vieții sătești. Astfel, cei dintâi care își pierd organizația familială patriarhală sunt, după cum e lesne de ghicit, chiaburii, cu mari averi și dese legături cu orașul, apoi rând pe rând meseriașii, pălmașii, micii proprietari, etc. De pildă ivirea unei ferme dă puțința unei categorii de tineri să muncească pe propria lor socoteală. De asemenea proletariatul agricol dă puțința unora să exploateze cu folos, prin alții, pământul lor de baștină.

În cearta care se poate naște în aceste împrejurări între tineri și bătrâni, codul civil începe a fi folosit. Vechea împărțire a averii familiale, făcută fiilor de către părinte pe când era încă în viață și care, după socotelile lui, era foarte potrivită pentru un traiu devălmaș, unitar, este nesocotită de fii, care încep a duce o viață de sine stătătoare. « Nu mai fac viii, ce spun morții » spune un proverb dintr'un asemenea sat, adânc pătruns de capitalism (Rușetul).

Dar, cu toate acestea, la țară, familia veche devălmașă nu poate pieri cu ușurință. Pământul rămâne un cheag foarte puternic, care menține multă vreme, chiar și forme care nu mai sunt azi absolut necesare. Nu trebuie să nesocotim de altfel nici spiritul de îndărătnică tradiție al sateanului și nici spiritul lui moral, care îl fac să acorde încrederea lui vechilor forme de viață. El știe că pe vremuri nu se întâmplau certurile de azi și, comițând o greșală pe care o fac deseori, în chip pripit, și unii moraliști culți atribue acelor forme virtuți, care de fapt nu răsăreau decât din potrivirea lor cu realitatea socială înconjurătoare. Astăzi însă, aceste forme nu mai corespund realității și este utopică orice încercare de a le face să reînvieze. Dar ceea ce este interesant de urmărit, este lupta care se dă între unele forme sociale dăinuind tradițional și năvala noilor nevoi, care, bune ori rele, se impun cu absolută necesitate și pretind o rezolvare. Criza care se naște astfel din nepotrivirea dintre forma socială încheată și fondul cel nou al vieții sociale, criză care, cu aspecte deosebite, se regăsește și la oraș și care este o criză de adaptare a familiei, legată de însăși creșterea societății moderne, este cât se poate de interesantă, mai ales din punctul nostru de vedere; ea ne permite a studia aproape experimental problemele pe care le-am schițat teoretic până acuma și care, în rezumat, ne impun nouă, la teren, dubla sarcină:

1. A determinării gradului de disoluție a vechilor forme devălmașe familiale și de pătrundere a noilor stări de lucruri; problemă foarte complexă, dar care tocmai prin aceasta ne dă posibilitatea de a duce la bun sfârșit cea de a doua sarcină a noastră, care este:

2. Stabilirea în teorie generală a veșnicului proces de acordare între întreaga societate și între viața de familie, de veșnică formare din nou a unității familiale, variind funcțional, în același pas, sau cu întârziere, față de unitatea totală a societății.

d) *Alcătuirea unui plan de lucru.* Definirea conceptului de familie și expunerea sensului teoretic al cercetării noastre ne-a precizat studiul obiectului nostru.

În executarea practică a cercetării sunt însă greutăți de nebănuit, așa că, pentru a-ți mări sorții unei bune și complete înțelegeri, este de mare folos să te sprijini pe un îndreptar mai dinainte întocmit, care, din punct de vedere logic, dând sumarul a tot ceea ce trebuie să fie cercetat, să te ducă nu la siguranța unei epuizări metodologice a problemei (ar fi un lucru imposibil de obținut) dar la siguranța unei imparțiale și obiective luări în seamă a întregii realități.

Nu vom intra aci în amănuntele planului, deoarece fiind prea abstract cetirea lui ar fi foarte obositoare.

Câteva exemple practice amănunțite vom da cu prilejul expunerii metodei de lucru descrisă la capitolul următor și numai în anexă vom înfățișa planul în totalul lui.

Deocamdată ne mărginim să indicăm o vedere rezumativă asupra construcției lui.

Planul nostru de cercetare cuprinde o primă fază compusă din două părți în care grupăm descrierea fenomenelor de viață familială și a unităților tip, și o a doua, de fapt cea dătătoare de seamă, fază de analiză sociologică a proceselor ce caracterizează familia.

Faza de descriere, care mai ales trebuie să ne intereseze în momentul culegerii (căci aceasta ne va fi însăși materialul și dovada rezultatelor aflate), trebuie să cuprindă în schemă toate punctele de vedere ale problemei și să determine toți factorii ce pot influența unitatea familiei.

În acest scop vom ataca descrierea noastră din două părți deosebite.

În *prima parte* se urmărește *forma, rostul și condiționarea* tuturor fenomenelor de viață familială în toate manifestările și procesele lor — așa cum se află și se proiectează ele în ansamblul social, suprapus familiei.

Astfel mai întâi vom grupa toate observațiile noastre, având în vedere factorii din mediul extern, care ar putea modifica în vreun mod oarecare

unitatea familiei, iar apoi vom privi relațiile propriu zise ale vieții de familie ca factori interni susceptibili de a-i determina forma.

După aceea, considerând familia ca unitate socială, vom grupa într'un nou capitol toate observațiile relative la relațiile ce această unitate le are cu societatea și cu individul.

Din descrierea formelor de familie aflate vom selecționa atâtea tipuri reprezentative câte categorii caracteristice există, pentru ca:

In partea a doua, aceste familii tip să fie studiate, fiecare amănunțit în totalul lor.

Tot acest material, descriptiv, cules în ceea ce am numit prima fază a culegerii noastre, urmează acum să fie analizat sociologic în vederea interpretării și caracterizării problemelor vieții de familie.

Operația aceasta constituie faza a doua a cercetării noastre și nu comportă un plan de lucru mai dinainte fixat, — structura lui diferind total, dela caz la caz, tocmai după materialul aflat.

Operația de primă redactare a ipotezelor ce se desprind din materialul adunat trebuie însă făcută tot la teren — și în timpul culegerii pentru a permite de îndată verificarea și completarea lor.

e) *Sumare indicațiuni de lucru.* In planul nostru de lucru, toate problemele vin înșirate ca și cum ele ar avea importanță egală. In realitate însă lucrurile sunt cu totul altfel. Căci dacă metodic, în plan, ai fost silit să cuprinzi toate posibilitățile, neputând ști care anume vor fi formele de familie ce vei găsi, și care anume sunt factorii care acționează asupra-i, — pe teren nu vei găsi decât unele din ele. De aceea planul — instrument — nu poate fi singur hotărîtor, ci extrem de important este și simțul cercetătorului care îl aplică. A găsi punctele capitale ale realității pe care o vrei cercetată și apoi a ști cum să le lămurești, va depinde de calitățile personale, pe care cercetătorul le are, și de aceea, în domeniul sociologiei, cercetătorul la teren trebuie să aibe, în afară de calitățile în deobște cerute oricărui cercetător, o grijă specială în ceea ce privește pregătirea lui teoretică, menită, nu să-l învețe mai dinainte lucrurile pe care le cercetează, ci să-l emancipeze de o serie de prejudecăți, care sunt legate de el prin faptul că el însuși este un membru component al unei societăți.

Mijlocul indicat pentru a face pe cineva să fie capabil de înțelegere, este precum am mai spus-o, acela de a-l îmbogăți pe el însuși prin cunoaștere cât mai multe, cu privire la activitatea celorlalți. Cu cât va fi mai bogată această cunoaștere a lui, cu atât el însuși va fi ca om, în stare să înțeleagă viața socială pe care o are în față, drept obiect de studiu.

Dar, după ce această știință va fi dobândită, cercetătorul la teren, în operația de înregistrare a faptelor, va trebui să se lepede de ea, punându-și

în față un ideal de despersonalizare. Căci departe de a urmări, cu tot dinsul, demonstrarea unor teorii sau credințe proprii, cercetătorul trebuie să se transforme el însuși într'un aparat de înregistrare mecanică, aproape un instrument tehnic.

De asemenea și acest lucru se obține cu greu, cu atât mai mult cu cât o a treia calitate, pe care trebuie să o aibă într'un grad dezvoltat cercetătorul, este aceea de simpatie față de obiectul studiat. Aceasta din pricină că, pentru ca să ai înțelegerea vieții lor, calea optimă este să te apropii cu drag de oamenii pe care îi cercetezi și să cauți să te transpui în felul lor de a fi.

Calitatea de a-ți face prieteni oamenii pe care îi studiezi, astfel ca să-i poți simți aproape, și ca aceștia să nu se ascundă de tine, să nu caute să te înșele, ci cu deplină încredere să-ți spuie cinstit ce te interesează, este poate calitatea personală cea mai mare a cercetătorului și aceasta nu se poate căpăta prin studiu: trebuie ca într'adevăr să ai simpatie față de semenii tăi și să te anime dorința de a le fi de folos.

În afară de toate aceste însușiri necesare cercetătorului, pentru a garanta o bună aplicare a planului trebuesc avute în vedere anumite principii și reguli, care să ne permită și sistematizarea lucrărilor. Aspectele vieții familiale fiind extrem de variate, în veșnică transformare, sunt instabile și prinse în raporturi complexe cu alte realități din totalul vieții sociale, care și ele se schimbă. Ca atare succesul cercetării va depinde de aceea, tocmai de felul cum am știut cuprinde întreaga realitate și păstra devenirea vie a socialului, fără de goluri și fără de exagerare.

Lucrul este greu. Din punct de vedere logic, uneori e imposibil. Totuși talentul cercetătorului, trebuie să știe să înfrângă și aceste greutăți, alegând și surprinzând situațiile caracteristice, normale și accidentale.

El trebuie să fie peste tot. Trebuie să știe să deosebească esențialul de accesoriu, să știe să-și aleagă informatorii și să le poată cântări mărturiile, să se folosească de momentele de criză care îi deschid, în adâncuri, taina proceselor sociale, să intuiască viața în întregul ei și mai presus de toate, prin tact și bun simț să se ferească de intervenții personale, în fenomenul cercetat.

Data fiind greutatea cercetărilor de acest gen și greutatea controlului asupra-ți, atunci când te afli în condițiuni atât de grele, nu trebuie nescotită înlesnirea pe care ți-o aduce munca colectivă.

Problemele pe care le ridică cercetarea sociologică la teren sunt atât de multiple, cuprind probleme atât de variate, încât este mult mai practic să se lucreze pe echipe specializate pentru înțelegerea deplină din punct de vedere parțial. Aceasta ne obligă însă la o prealabilă coordonare a muncii

tuturor, și la o astfel de organizare tehnică de lucru, încât la sfârșitul cercetărilor munca tuturor să nu fie fărâmițată ci să rămâie grupată. Ea trebuie centrată când pe total, când pe probleme, când pe unități, pentru ca, făcând totuși cu puțință vederea de ansamblu, detaliul să nu dispară și nici înțelesul funcțional să nu fie stingherit.

În ceea ce privește mijloacele propriu zise de cercetare, vom folosi, ca și pentru oricare cercetare, științifică metodele clasice ale observației și ale experienței, ale analizei și ale sintezei¹⁾.

În primul rând, cu privire la observație, trebuie să insistăm asupra valorii pe care o poate căpăta vederea de ansamblu: pe date statistice, pe ridicări cartografice, genealogice și în genere pe tot ce s'a putut concretiza în studiul gospodăriilor și care ne dau în mod indirect lămuriri cât se poate de semnificative asupra vieții familiale. Cu atenție cercetate, harta devine expresivă, genealogiile, puncte de plecare pentru multiple înțelegeri. Cifrele vorbesc și pun probleme noi.

Pentru aceste motive e bine ca, de câte ori vom putea, să cuprindem, încă dela început, în vedere, ansamblul fenomenului de observat. Totodată însă trebuie să avem prezent în minte că această privire numerică ori cartografică, oricât de atrăgătoare înfățișare va lua, nu este totuși decât schema dela care pleacă observația socială a problemei.

Aceasta, după tehnica cunoscută a notării pe fișe, va strânge de fiecare dată și pentru fiecare problemă specială toate înregistrările de fapte; și va însemna discuțiunile provocate sau spontane, convorbirile gesturile, comportările care s'au putut obține. Toate vor trebui să fie astfel strânse și coordonate încât observația lor să fie într'adevăr lămuritoare a problemei urmărite. De aceea rețeaua noastră de întrebări trebuie să aibă de fiecare dată în vedere lămurirea unei probleme precise. Însemnări răzlețe și mergeri la întâmplare nu sunt îngăduite căci interpretarea acestui fel de material, simplu informativ, dă prea mult joc, interpretarea nefiind o simplă exegeză de texte luate la întâmplare, ci folosirea firească a fișelor de informație special strânse în vederea acestui lucru, printr'o observare la teren a felului cum a fost pusă problema și a felului prin care culegerea a epuizat chestiunea.

Sigur, din observația atentă a faptelor înregistrate pe fișe, ajungi de multe ori la relevarea unor fapte care îți indică noi perspective, îți pun noi ipoteze, pe care din capul locului nu le avusesesi în vedere, sau dimpotrivă te fac să te îndoiești de veracitatea unor informațiuni prealabile sau de valoarea ipotezii prime.

¹⁾ H. H. Stahl: « *Tehnica monografiei sociologice* » 1934. București.

Faptul în acest caz trebuie să fie de îndată cercetat și dovedit printr'o nouă cercetare pe teren, mai atentă, a faptelor expresiv grupate astfel încât să răspundă experimental nedumeririlor iscate. Această operație de completare, pentru a fi făcută cu succes, trebuie să fie făcută în momentul culegerii, iar nu după scurgere de vreme și ca o comentare a fișelor culese.

O altă regulă, care nu trebuie pierdută din vedere, este anume aceea că observarea este deosebit de fructuoasă, atunci când este făcută asupra cazurilor de conflicte și de criză. Ceeace este conform cu normalul riscă întotdeauna să treacă neobservat. Ne trebuie deci o atenție specială pentru a desprinde acest normal cu care suntem obișnuiți, pentru a-l observa cu rigurozitate și a-i înțelege rostul ascuns.

Aceasta însă se evidențiază mult mai ușor atunci când tendințe contrarii se zbat în sânul unei vieți sociale, luând chip și înfăptuindu-se violent în vre-un conflict.

Tot astfel la familie, observarea paralelă a cazurilor normale cât și a cazurilor anormale, în desacord cu mediul, sau care par stranii, ne poate duce la concluzii, trase din comparație, la care n'am mai fi ajuns altfel.

O observație atentă va întovărăși și anchetele prin care, printr'o serie de întrebări scrise, solicităm răspuns, după reflecțiune. Acest mod de informare formează o contraprobă de observație provocată și o excelentă metodă care ne permite să vedem cu ușurință modul de a privi al informatorilor noștri.

De asemeni, ne servesc orice fel de acte anterior înregistrate, cum scrisorile, discursurile însemnate și toate notele personale, pe care cei cercetați au avut cândva prilejul să le scrie.

Cu aceasta trecem la mijlocul al doilea de a lua contact cu realitatea, la experiență.

Cercetătorul face în primul rând o experiență asupra vieții sociale pe care o cercetează prin faptul că el însuși locuiește o bună bucată de vreme în sânul familiei pe care o cercetează, îi duce traiul ei dela zi la zi, pe cât se poate de identificat și mai în comun cu membrii săi, având grija să renunțe la toate obiceiurile lui și să se modeleze perfect obiceiurilor casei. Aceasta înseamnă într'un fel că experimentează prin el însuși viața cercetată. E dela sine înțeles că el nu trebuie să fie un procuror și nici un spion de care cei cercetați să aibe a se teme sau căruia să aibe interes să i se prezinte sub altă față decât cea trăită de ei din totdeauna, nici ca om superior lor, străin lor, ci toată truda lui trebuie să se îndrepte asupra griji de a nu stingheri cu nimic viața de familie la care participă. Prezența lui să fie, măcar până deprinde bine atmosfera și se integrează ei, ca și inexistentă.

Dar odată acest traiu dus câtva timp, cercetătorul poate începe un alt gen de experimentare, provocând anumite reacțiuni la cei cercetați prin amestecul lui direct și sistematic în viața socială pe care o cercetează, la început provocând prin repetare situații neîndeajuns de observate, și cu timpul chiar contravenind, sau jignind, prin naivitate voită sau prin voință ferm exprimată, obiceiul locului, pentru ca astfel să trezească o reacțiune mai violentă, grație căreia sentimentele ce în traiul de toate zilele nu reușeau să se înfățișeze să-și capete o formă de expresie mai clară.

Mijlocul însă este cu două tășuri. De aceea e evident că lucrul acesta nu și-l poate permite orice cercetător și oricum nu poate fi întrebuințat, decât tocmai la sfârșitul experiențelor, căci altfel cercetătorul riscă să-și compromită tot restul muncii sale, dat fiind că prin această metodă ar putea să-și îndepărteze întru câtva, fie încrederea, fie simpatia celor observați.

În orice caz, fără îndoială că acesta e un mijloc la a cărui întrebuințare îți trebuie foarte mult tact și bun simț.

Un alt gen de experimentare este acela al *intervenției* în viața de familie pe care o cercetezi printr'o politică de asistență socială.

Astfel spre exemplu, în asistență, scopul fiind acela al ajutorării familiei căzute în dependență, studiul teoretic al familiei deși va fi făcut cu ajutorul aceleiași tehnice științifice pe care am descris-o până acum, nu poate fi un punct final al muncii noastre. Un astfel de studiu însă va mări șansele de succes ale intervenției noastre față de cazul când această intervenție ar fi făcută fără o prealabilă cercetare și înțelegere sociologică. Intervenția noastră, în acest caz, poate cu atât mai mult fi socotită drept o experimentare, cu cât ne permitem să și intervenim activ în viața cercetată. În adevăr, atunci când, având convingerea cunoașterii stării de dependență a unei familii și găsind în factorul economic de pildă, sau în cel biologic, cauza principală a răului, experimentăm remediul acelui rău, putem imediat vedea dacă în adevăr greșim în raționamentele noastre sociologice sau nu, studiul reacțiunilor ce urmează acestor intervenții constituind observații de natură capitală în înțelegerea sociologică a problemei.

PARTEA I-a

CERCETAREA SOCIOLOGICĂ PE TEREN A VIEȚII DE FAMILIE

CERCETAREA PROBLEMELOR FAMILIEI PE ÎNTREGUL SATULUI

În capitolul II am arătat modul în care înțelegem să ne precizăm problema și cum putem să ne asigurăm o completă și imparțială cercetare prin metoda monografiei sociologice, ne-am definit conceptul unității familiei și ne-am alcătuit un plan de lucru, schițând și calitățile pe care trebuie să le aibă cercetătorul, care va pleca pe teren pentru a studia familia.

Planul în întregimea lui îl publicăm în anexă iar în această parte a expunerii noastre, — ne propunem să-l ilustrăm prin câteva exemple.

A. DETERMINAREA PROBLEMELOR, A LOCULUI ȘI ANALIZA SOCIETĂȚII ÎN CARE CERCETĂM FAMILIA

« A cerceta monografic familia » presupune a alege în prealabil mediul social a cărui viață de familie vrei s'o studiezi. Trebuie, așa dar, să determinăm precis grupul social în care ființează familia care ne interesează. Această supraunitate socială, care ne servește drept zonă de cercetare, poate fi de pildă: o națiune, un sat, un oraș, un cartier dintr'un oraș, o fabrică, o clasă socială, o categorie profesională, etc.

În cazurile organizării unei monografii sociologice complete, greutatea practică a acestui studiu prealabil al societății întregi este înlăturată, munca colectivă a diferiților cercetători ai vieții sociale putând fi folosită de către echipa specială a familiei. Dar dacă o asemenea muncă colectivă nu se poate face, aceasta nu înseamnă că cercetătorul familiei, izolat fiind, se poate lipsi de analiza sociologică a unității sociale supraordonată fami-

liei, ci dimpotrivă, aceasta înseamnă numai, că el va fi obligat s'o ducă singur la bun sfârșit. Munca îi va fi îngreunată, dar va trebui totuși să o facă.

În toate cazurile pot fi găsite lămuriri prealabile în studiile altor cercetători ai vieții sociale. De pildă: datele statistice culese cu prilejul diferitelor recensăminte, eventualele studii de antropogeografie, dosarele de procese regionale, dreptul și jurisprudența, literatura populară și așa mai departe. Deși de cele mai multe ori ele sunt de minimă importanță, totuși nu vor trebui neglijate.

Tot astfel avem nevoie, pentru a înțelege familia de astăzi a unui anumit grup social, să cunoaștem studiile, din nenorocire puține, făcute de către istorici asupra vechi noastre vieți familiale ¹⁾.

¹⁾ Anghelescu Prof. Dr. I. N., *Histoire économique des Roumains*, (partea I și II «Economie familială»), Genève-Paris 1919.

Anghelescu M., *La propriété paysanne roumaine et l'égalité du partage successoral*. In 8-e Thèse, page 204, Paris 1913.

Marcel Emerit, *L'adoption fraternelle en Valachie et son influence sur la formation de la propriété collective* (Extrait de la Bibl. de l'Institut Français de Hautes Études en Roumanie). «Mélanges», 1927, Buc. Cult. Nat., 1928.

Fotino Georges, *Contribution à l'étude des origines de l'ancien Droit Coutumier Roumain. Un chapitre de l'histoire de la propriété au Moyen-Âge*. Paris 1925.

Iorga N., *Femeile în viața neamului nostru*. Vălenii-de-Munte 1911.

— *Rolul tradiției în creșterea femeilor la români*. Vălenii-de-Munte 1912.

Lahovari Georges, *Hârtii vechi: Un divorț în anul 1806*. «Convorbiri literare» XXV, p. 289.

Mavrogani Alex., *Studiu asupra situației juridice a copilului natural în dreptul vechiu*. București 1911.

Mototolescu D., *Privilegiul masculinității*. București.

Mădeșde Ion, *Memoriu explicativ al motivelor de casare din partea descendenților prin femei în proces cu Eforia Bisericii Creștuleșcu*. București 1921.

— *Dreptul de ctitorie al femeii scoboritoare din ctitori și al descendenților prin femei*. București 1910.

Negulescu P., *Cercetări asupra originii dreptului consuetudinar român*. «Rev. de drept și soc.». Anul II, 1907, pp. 28—43.

— *Despre adopțiunea fraternală sau înfrățirea*. Art. în «Convorbiri literare», Nr. 3 din 1898.

— *Studii din istoria dreptului român*, București 1910.

Peretz I., *Privilegiul masculinității în Pravilniceasca Condică Ipsilanti și Caraged*. București 1905.

— *În chestia privilegiului masculinității*. Art. în «Dreptul» Nr. 42/1906 (Răspuns lui C. A. Popescu).

Popescu C. A., *Privilegiul masculinității în vechiul nostru drept*. Art. în «Dreptul» Nr. 42/1906.

— *Din istoria vechiului nostru drept (chestiunea moștenirii lui C. Brâncoveanu)*. Art. în «Dreptul», Nr. 34/1906.

De asemenea nu se poate tăgădui necesitatea cunoașterii materialului cules de folkloriști și etnografi, strâns legat de problemele familiei ¹⁾.

Noi însă vom presupune în explicațiile pe care le vom da, de aci înainte, că ne aflăm în cazul unei monografii sociologice complete, lucrate colectiv, așa cum a și fost cazul pentru campaniile făcute de seminarul de Sociologie, din care vom extrage materialul informativ folosit în redactarea acestui volum ²⁾.

Popovici G., *Ordinea de succesiune în moșiile donative moldovene în secolul al XIV-lea.*

In «Prinos Sturdza», București 1903, p. 357.

Rădulescu Andrei, *Dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor.* An. Acad. Rom. Seria III, Tom. V (1915—1916).

Teodorini E., *Du droit successoral de l'époux survivant dans la législation roumaine.* 1911, Paris, Thèse in 8.

Văcărescu E., *La «Protemisis» en droit roumain.* 1909 Paris Thèse in 8—142 p.

¹⁾ De pildă cităm cazul unui studiu asupra familiei românești alcătuit exclusiv pe material informativ folkloric.

Cotlarciuk Dr. Nico, *Beiträge zum lebenden Ehe- und Familienrecht der Rumänen, insbesondere jener im Süden der Bukovina* publicată în «Zeitschrift für österreichische Volkskunde». Viena 1913.

Lucrarea seminarială, la Prof. Ehrlich Eugen, conf. chestionarului acestuia asupra dreptului viu al popoarelor din Bucovina.

Vezi de pildă și:

Fira G., *Nunta în județul Vâlcea* (prefață de Const. Brăiloiu), 53 pag., București 1928.

Iliesiu Justin și alții. *Colăcării și starostii care se zic la petrecere și voe bund.* Ed. II, Gherla 1923, 32 pag.

Ionel de peste deal. *Starostele sau orații în versuri dela nunțile românilor.* Culegere 1922, Șomcuța-Mare, 20 pag.

Pitiș G. I., *Nunta la Români.* București 1889. Ed. Acad. Rom., 406 pag.

— *Căsătoriile la Români săceleni. Cum se săvârșesc acum și cum s'au săvârșit în trecut.* «Convorbiri literare». Anul XXIV.

Sevastos Elena, *Nunta la Români,* București 1889. Ed. Acad. Rom., 406 pag.

Sparanghel More, I. *Orații ținute la nunțile țărănești sau binecuvântarea tinerilor ce se însoară.*

— II. *Evangelia Țigănească ce se cântă în ziua de Paște în biserica țigănească.* Culegere, București 1921, 16 pag.

²⁾ Ținem cu acest prilej să arătăm că fișele de care ne servim și în care se află consemnate observațiile făcute asupra familiei, au fost strânse în decursul campaniilor Seminarului (Nerej 1927, Fundul-Moldovei 1928, Drăguș 1929, Runcu 1930, Cornova 1931) de echipa familiei compusă din următoarele persoane, pe care le vom semna la întotdeauna prin inițialele lor: Ion Calavrezo, Maria Călineț, Elisabeta Constante, Maria Dărmănescu, E. Dima, Romulus Făgărășanu, Marcela Focșa, Paula Gusti, Olga Hreniuc, Rodica Luția, Lucia Miclescu, Domnica Păun, Natașa Raisky și autoarea lucrării de față. Statisticile pe care le prezentăm sunt oficiale ale seminarului. Materialul lor a fost strâns de echipa specială. Prelucrarea a fost făcută conform necesităților teoretice ale planului nostru, pentru Nerej de d-l Argeșianu, Fundul-Moldovei de d-l M. Popescu Spineni, Drăguș și Runcu de d-l Roman Cresin, iar pentru Cornova de d-l Cresin și d-l I. Measnikoff.

B. MEDIUL EXTERN CARE ACȚIONEAZĂ ASUPRA CONCEPTULUI ȘI VIEȚII DE FAMILIE

Strângerea materialului cu privire la cadrele determinante ale familiei.

Intr'o cercetare de monografie sociologică, după cum am mai spus nu numai acei care studiază problema familiei vor avea de lucrat cu elementele care compun această unitate socială, ci absolut toate echipele se vor izbi, la un moment dat al cercetării lor, de anumite laturi, prin care problemele lor speciale se îmbină cu problemele relative la viața de familie. Se strâng astfel o serie de lămuriri generale, cu privire la punctele de contact pe care viața de familie le are cu restul vieții sociale. Toate aceste informații trebuiesc să fie reținute și folosite. Mai mult decât atât, cei care lucrează la problema familiei, vor trebui să atragă atenția echipelor celorlalte asupra problemelor ce le sunt comune și să pretindă elucidarea completă a tuturor faptelor străine de familie, dar care influențează asupra ei.

Astfel, de pildă cei care studiază problema raporturilor dintre așezarea omenească din anumit mediu cosmic și formele de viață ale grupului respectiv, vor fi nevoiți să ia seama și la problema pe care o ridică familia¹⁾.

¹⁾ Sunt siliți să o facă până și anthropogeografi în lucrările lor teoretice: De pildă: Ratzel Fr., *Le sol, la société et l'état*. Année sociologique vol. III, în paragraful 3, atacă problema *Le sol et la famille*.

Reclus Elisée, *L'homme et la terre*, 6 vol., Paris 1905. În volumul I, foarte pe larg, primitivii și formele lor familiale.

Le Play-istul Demolins, în cartea sa *Comment la route crée le type social* (2 volume în —12 1901—1903 Didot) în volumul I dă o descriere sintetică a unei familii patriarhale.

Cei care lucrează la problema biologică, vor trebui să studieze familia în legătură cu natalitatea și mortalitatea, cu bolile sociale, cu munca și odihna, cu hrana, etc. ¹⁾.

- 1) Bibliografia specială a acestei laturi a problemei, la care se adaugă și întreaga problemă a acțiunii bio-politice prin intermediul familiei este deosebit de mare. De pildă câteva lucrări de bază sau în directă legătură de felul nostru de a ne interesa de problemă: Achilles Paul S. *The effectiveness of Social Hygiene Literature*. New-York 1923.
- Biat Dr., *Le point de vue de la Médecine dans la question de la population*. « Sem. Sociales de France », p. 307, Grenoble 1923.
- Bigelow M. A., *Sex Education*, New-York 1916.
- Bouthoul G., *Étude sociologique des variations de la natalité dans les faits et la doctrine*. in -8 (48 pag.), 1922, Girard.
- Bowley A. L., *Births and population in Great Britain*. « Ec. Journal June » 1924.
- Bowers P. E., *The necessity for sterilisation* « Journal of Delinquency », vol. VI, Nr. 5.
- Cooper John M., *Human welfare and the monogamous ideal* « Social Hygiene », Oct. 1920.
- Crum Frederick S., *The decadence of the native american stock*, « Quartely publication of the american statistical association », September 1914.
- Davis Catherine Brement, *A study of the sex life of the normal married woman*. « Journ. of. Soc. hygiene, April » 1922, January March 1923.
- Doleris Dr. J., *Neo-Malthusianisme, maternité et féminisme, éducation sexuelle*. Mass. & C-nie 1918.
- Duthoit M. C. *Illusions et réalité touchant le problème de la population*. « Semaines Sociales de France » p. 39, Grenoble 1923.
- Foerester Fr. W., *Marriage and the sex problem*, New-York 1913 a translation of his sexualethik and sexualpedagogy, Meyrick Booth.
- Levy Fritz, *Menschliche Auslese Rassenhygiene*. (Vol. II din Grundriss menschlicher Erblchkeitslehre de E. Baur, E. Fischer și F. Lenz), München 1923.
- Galloway Thomas W., *Love and Marriage*. New-York 1924.
- Galton Francis, *Proposal of eugenic's registry*. « Fraser's Magazine », January 1873.
- Gillet l'Abbé, *La crise de la natalité; ses causes. Idées et mœurs payennes. Le problème de la population*. « Semaines sociales de France », p. 125. Grenoble 1923.
- Gounod M. E., *L'essentiel d'une politique nouvelle de la population*. « Semaines sociales de France », p. 405. Grenoble 1923.
- Heagerty J. J., *Education in relation to prostitution*. « Journal of social Hygiene », vol. X, Nr. 3.
- Hill Joseph, *Comparative Fecundity of woman of native and foreign parentage*. « Quartely publication of the American Statistical Association, XIII, 583—604.
- Johnson Bascon, *Law enforcement in special hygiene, in sex and social health*. « American hygiene association », New-York 1924.
- Johnson Rosvell Hill, *The distribution of wealth, as a eugenisit sees it*. « Social hygiene », Juli 1921.
- *Eugenic aspect of sexual immorality*. « Journal of heredity », Marsch 1917.
- *The determination of disputed parentage as a factor in reducing infant mortality*. « Journal of heredity ». March 1919.
- Jörger J., *Die Familie Zero*. « Archiv der Rassen- und Gesellschaftsbiologie », 1905, Heft 4.

De asemeni cei care lucrează problema cadrului istoric vor trebui să lămurească problema familiei în formele sale mai vechi ¹⁾.

Kelegg John Harwey, *A eugenic's registry in proceedings of the first national conference on race betterment*. Batlle Creek, 1914.

Malthus Thomas Robert, *Essai sur le principe de population*. 1852.

Malinowski B., *Prenuptial intercourse between the sexes*. Trobriand islands psychoanalytic review ». Vol. XIV, No. 1.

Ogburn W. F., *Factors affecting the marital condition of the population*. « Pub. Am. Sociological society », Vol. XVIII, pp. 17—59.

Pellentier Madeleine, *L'émancipation sexuelle de la femme*. Paris 1912.

Parkes A. S., *Studies on the sex-ratio and related phenomena; the effects of polygamy*. « Annals of applied biology », May 1925.

Payne J. O., *History of the family of Malthus*. 1890.

Peck M.W., *On the Psycho-sexuality of colle. grad. men*. « Mental hygiene ». October 1923.

Popenoe Paul, *Applied eugenics*. New-York 1918.

Rassi Pellegrino, *Introduction à l'essai sur le principe de population de Malthus*. « Col-lection des grands économistes », 1850.

Rageot Gaston, *La natalité, ses lois économiques et psychologiques*, Paris 1918.

¹⁾ În fragmentul de cadru istoric al monografiei sociologice a satului Nerej, care a fost publicat în « Arhiva », un întreg capitol e dedicat organizării familiale. Iar în par-tea rămasă încă manuscris, un alt capitol tratează problema relațiilor dintre neam, familie și rudenia de ceată răzășească. Vezi H. H. Stahl, *Contribuții la problema răzeșiei satului Nerej*, « Arhiva pentru știința și reforma socială ».

Cât de firească este legătură ce trebuie stabilită între trecutul unei familii și formele sale actuale se poate vedea și din toate studiile asupra vieții de familie, care toate sunt silite să înfățișeze problema și sub aspectul ei istoric. Mai mult decât atât, după cum am schițat în cap. I, majoritatea teoriilor asupra familiei, sunt teorii ale evoluției familiei dealungul unor faze precis determinate. Iată câteva din cele mai des citate:

Bebel August, *La femme dans le passé, le présent et l'avenir*. Paris 1891.

Briffault R., *The Mother*, 3 vol. London, 1927.

Burghold Julius, *Über die Entwicklung der Ehe*.

Bodin Ștefan, *Familia veche și modernă*, teză de licență 1892.

Calhoun, A. W., *Social History of the American Family*, 3 vol., Cleveland 1917—1919.

Davy et Moret, *Des clans aux empires*. Col. « Évolution de l'humanité », Nr. 6, 1923.

Delzous Louis, *La famille française et son évolution*. Paris 1913, Colin.

Darguin L. V., *Mutterrecht und Vaterrecht*. 1892, Leipzig.

Elnett E., *Historic Origin and Social Development of Family Life in Russia* (New-York, 1926).

Engels Fr., *Ein neuentdeckter Fall von Gruppenehe*. « Neue Zeit » AXI, S. 373.

— *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats*, Stuttgart 1884.

Fustel de Coulanges, *La cité antique*, Paris Hachette 1880.

Fossat I., *Études historiques sur la copropriété familiale*. 1893, Bordeaux, thèse in -8°, 333.

Gemelli, *Les origines de la famille*. Paris, Rivière 1923, B.S.A.

Geritsen (M. & M-me C. V.), *La femme à travers les âges*, Paris Girard 1901.

Girard Teulon, *Les origines du mariage et de la famille*. Genève 1901.

- Gustave le Bon, *Les premières civilisations*. Cap. III « Naissance et développement de la famille ». Paris 1889.
- Howard George Elliot, *History of matrimonial institutions*, 3 vol. Chicago 1904.
- Kohler J., *Zur Geschichte der Ehe*. « Totemismus, Gruppenehe, Mutterrecht », Stuttgart 1897.
- Kautsky Karl, *Die materialistische Geschichtsauffassung*. Vol. I, cap. 4. « Der Mensch, ein sexuelles Wesen » (probl. familie), Berlin, Dietz 1927, 2 vol.
- Königswärfer, *Histoire de l'organisation de la famille en France*. Paris Durand 1851.
- Kelles Franz, *Les bases économiques des formes primitives de la famille*. Paris Giarrd 1900.
- Letourneau Ch. *L'évolution du mariage et de la famille*. Paris 1888.
- Lacombe Paul, *L'histoire considérée comme science* (cap. « génésique » istorie a familie), 1894.
- Lacombe Paul, *Essai sur la coutume poitevine du mariage au début du XV-ème siècle d'après le vieux code de Poitou*. Paris, Rivière 1910.
- *La famille dans la société romaine*. Paris 1889.
- Lafargue Paul, *Das Mutterrecht. Studie über die Entstehung der Familie*. « Neue Zeit. », A. IV, pp. 241—289.
- Lafargue Paul, *Hochzeitslieder und Bräuche*. « Studium über die Entstehung der Familie ».
- *Der Ehebruch in Gegenwart und Vergangenheit*. « Neue Zeit. » A. VII, S. 193—248.
- Lefebvre, *Cours d'introduction à l'histoire du droit matrimonial français*. Paris 1898.
- Lennan Mac *Exogamy and endogamy* (in fortnigh. review).
- Lennan Mac, *The levirate and Polyandry* (fortnightly review).
- Lennan Mac Ist. Ferguson, *Primitive Marriage* 1865. Retipărit în 1876 cu titlul « *Studies in a ncient history* ».
- Lippert Julius, *Die Geschichte der Familie*, Stuttgart 1884.
- Mennard René et Sauvageot Claude, *Vie privée des anciens. La famille dans l'antiquité*. Vol. III « Const. de la fam. Le vetement », vol. IV « L'habitation ». Paris Flammarion.
- Meynal Ed., *Le mariage après les invasions*. « Nouv. revue littéraire de droit français et étranger ». 1989.
- Müller-Lyer, *Die Familie*. München 1912.
- Morgan Lewis, *Ancient Society*. Trad. germ. *Die Urgesellschaft*. Dietz 1899.
- *Systeme of consanguinity and afinity of the human family*. Vol. 17 din « Contrib. to knowledge al inst. Smith din Washington », 1871.
- Morriaud P., *De la simple famille paternelle en droit romain*, Par. Riv. 1910.
- Nădejde Sofia, *Evoluția familiei*. Art. în Lit. și știința Vol. II 1894.
- Parsons, E. C., *The Family*, New-York, 1906.
- Ribbe Ch. de, *Les familles et la société en France avant la révolution*. 4-ème édition.
- Summer Maine Henri, *L'ancien droit considéré dans ses rapports avec l'histoire de la société primitive et avec les idées modernes*. Trad. Courcelle Seneuil 1874.
- Starke, *La famille dans les différentes sociétés*. Paris Alc. 1898.
- Stourdza Al. A. C., *La femme en Roumanie. Sa condition juridique et sociale dans le passé et dans le présent*. Paris Girard, 1911.
- Thelionwarie Pauline, *Les femmes chez les Iroquois du Canada*. « Revue des revues », 1918, 15 Novembre.
- Vereque Ch., *Histoire de la famille des temps sauvages à nos jours*. Paris Girard 1914.
- Waggaman Mary T., *Some developments in the movement for family wages*. « Monthly Labor review ». Oct. 1921.

Cei care studiază psihologia și manifestările spirituale, atacă la rândul lor problema familiei, căci viața religioasă, morală, creșterea copiilor nu se pot înțelege fără de analiza familiei.¹⁾

Wilbrand M., *Die politische und soziale Bedeutung der attischen Geschichten vor Solon.* Leipzig 1899.

Wake C. B., *The development of marriage and kinship.* London 1889.

Westermarck Edward, *The history of human marriage.* Trad. germ. « *Geschichte der menschlichen Ehe* ». Katscher & Frazer, Lond. 1891.

— *Origine du mariage dans l'espèce humaine.* Trad. de Varigny, Paris Guill. 1895.

— *The position of woman in early civilisation.* Sociological « papers ». 1904.

Weber Marianne, *Ehefrau und Mutter in der Rechtsentwicklung.* Tübingen 1907.

Wechsler, *L'origine et l'évolution de la dot.* Paris Giard 1906.

¹⁾ Problema au înțeles-o și cei care au lucrat cu alte metode decât ale noastre, ceea ce este o dovadă a evidenței ei. Astfel:

Antoine l'Abbé, *Les affirmations de la théologie relative à la société familiale.* Limoges 1912.

— *L'idée de famille et ses conséquences au point de vue de la propriété.* Limoges 1912.

Beaudrillard Mgr. S. O., *Le rôle de l'école dans la restauration de la famille.* « Sem. Soc. de France », p. 369. Grenoble 1923.

Beaupin l'Abbé, *L'éducation sociale dans la famille.* Rouen 1910.

Bureau Paul, *L'indiscipline des mœurs.* Paris 1923.

Cretinon, *L'école de l'association familiale.* Orléans 1905.

Deraismes Maria M-selle, *Oeuvres complètes. Nos principes et nos mœurs, l'ancien devant le nouveau* (analiză a vieții de familie modernă), 1896. Paris Alcan, vol. III.

Desgrages le Chanoine, *Impuissance du matérialisme devant le problème de la population,* « Sem. Soc. de Fr. », p. 492. Grenoble 1923.

Deslamadres Maurice, *Rôle de l'opinion comme soutien d'une politique familiale.* « Sem. Soc. de Fr. », p. 431. Grenoble 1923.

Duprat G. L., *Le lien familial; causes de son relâchement.* 1929.

Fonsegrive G., *Mariage et union libre,* 1904. (Paris Plon Nourit).

Goodsell Wilistine, *The Family as a social and educational institution.* New-York 1915.

Hobhouse, L. T., *Morals in Evolution* (ed. 4-a, London, 1923).

Hullst Mgr., *La morale de la famille.* Paris Paussielgue 1894.

Janet P., *L'éducation des femmes* (« Rev. des deux mondes »). 1883.

Johnson E. E., *The moral hazards of child labor.* « Journal of Soc. Hygiene », Vol. X No. 6.

Lefebvre, *La famille en France dans le droit et dans les mœurs.* Paris Giard 1921.

Lempière Anna, *Le rôle de la femme. Devoirs, droits, éducation.* Paris Alcan 1898.

Mayer Nentey Heinrich, *Sexuelle Ethik. Die sittlichen Grundlagen der Ehe.*

Roussel Bertrand, *Le mariage et la morale.* Trad. de Gabriel Beauroy. Ed. « Les Revues de Paris » 1930.

Sertillanges l'Abbé, *Philosophie chrétienne de la famille.*

Terrel, *Les responsabilités du père de famille.* Versailles 1913.

Wile I. S., *Good education and bad children.* « Mental Hyg. », Vol. IX, Nr. 1.

Studiul manifestărilor economice ne aduce din nou lămuriri asupra vieții de familie. După cum știm, familia este întovărășită de o viață laolaltă într-o gospodărie. Și după cum familia nu poate fi înțeleasă fără de studiul manifestării sale economice, tot astfel economiștii nu pot studia gospodăria în sine, dacă nu o raportează la grupul familial respectiv, care o fructifică. De altfel, se poate susține că viața de familie are cu viața economică un mers paralel, trecerea dela forme patriarhale la forme individualizate ale familiei corespunzând unei treceri dela sistemul economic în gospodărie, închisă, la sistemul capitalist al pieții. Astfel problema fiind comună echipei economice și echipei familiei, ajutorul reciproc ce și-l pot da va fi foarte mare.

De altfel sunt teoreticieni economiști, care își centrează întreaga lor teorie pe acest punct de vedere. Astfel Tschejanow construiește un întreg sistem din analiza vieții economice a unei familii țărănești pe care o găsește esențial alta decât forma economică a unei familii urbane ¹⁾. Dar problema relațiilor dintre familie și activitatea economică a membrilor săi mai are și alte aspecte și e de asemeni foarte deseori desbătută ²⁾, problemele fiind de cea mai mare importanță.

Studiul manifestărilor juridice ale grupului este iarăși silit să se oprească asupra organizării în drept și formă a familiei. Persoane, patrimoniu, nume, domiciliu, sistem de rudenie, puteri părintești, înzestrare, succesiune, sunt toate probleme, nu numai juridice, ci și de familie, mai ales atunci când, așa cum se face într-o monografie sociologică, se studiază nu numai instituțiunea juridică ea însăși, ci mai ales aplicațiunile sale

¹⁾ Tschejanow Alexander, *Die Sozialagronomie, ihre Grundgedanken und Arbeitsmethoden*, in -8° Berlin Parcey 1924.

— *Die Lehre von der bäuerlichen Wirtschaft*. Berlin Parcey 1923 in 8°.

²⁾ Brunhes H., *La désorganisation de la famille par le travail à domicile*. Dijon 1906.
Cohen, J. L., *Family Income Insurance*, (London 1926).

Cunow H., *Die ökonomischen Grundlagen der Mutterschaft*. « Neue Zeit XVI », I Band 1897. Nr. 4—8. Trad. « Les bases économiques du matriarcat ». « Le dev. social », Anul 1.

Daubie M-selle, *La femme pauvre au XIX-e siècle*. 1866.

Desbuquois l'Abbé, *Les réformes économiques qu'exige la restauration de la famille*. « Sem. Soc. de Fr. ». Grenoble 1923.

Douglas Paul H., *Wages and the Family*, Chicago 1925).

Grosse Ernest, *Die Formen der Familie und die Formen der Wirtschaft*. Freiburg 1896.

Halbwachs M., *La classe ouvrière et les niveaux de vie*, Paris 1913.

Hauser K., *Le travail des femmes aux XV-e et XVI-e siècle*. Paris Giard 1897.

sociale. Chipul în care forma juridică este legată de realitatea familială este din nou o problemă comună dintre echipa familiei și cea juridică ¹⁾).

Johnson G. G., *Feminism and the economic independence of woman*. « Journal of soc. forces », Vol. III, Nr. 4.

Kingsbury S. M., *The relation of woman to industry*. « Pub. Americ. Sociological society », Vol. XV, pp. 141—158.

Kowalewski, *Tableau des origines et de l'évolution de la famille et de la propriété*. 1890.

Loutchiski G., *La copropriété de la famille*. Paris Giard 1895.

Sanderson A. and Foster R. G., *The Sociology of the Family*.

Schmidt W. & Koppers W., *Völker und Kulturen, Erster Teil: Gesellschaft und Wirtschaft der Völker*. Regensburg 1924.

Terrel L., *Le régime fiscal de la famille*. Limoges 1912.

Vibart, Hugh H. R., *Family Allowances in Practice*. London, 1926.

Zimmerman C. C., and Black I. A., « *Factors Affecting Expenditures of Farm Family Incomes in Minnesota* ». Univ. of Minnesota, Agricultural Experiment Station, Bulletin 246 1924, p. 28.

Zimmerman C. C. *Income and Expenditures of Minn. Farm and City Families*. Bulletin 255. Univ. of Minn. Agric. Exp. Stn. 1929, p. 28.

— « *The Family Budget as a Tool for Sociological Analysis* ». The American Journal of Sociology 33 (6): 908—910, 1928.

— « *Incomes and Expenditures of Village and Town Families in Minnesota* ». Bulletin 253, Univ. of Minn. Agric. Exp. Stn., 1929, p. 43.

¹⁾ Și această problemă a fost tratată teoretic deseori:

Avram David Werner, *The Jewish law of divorce according to Bible and Talmud*. London 1897.

Ashworth, *Das Withum (Sower) im englischen Recht*. Frankfurt 1899.

Abbadie d'Arrast (M-me), *La femme et le code Civil*, « Rapport présenté au Conseil National des femmes françaises. Compte rendu de l'assemblée générale ». Juin 1906.

Accolas E., *L'enfant né hors le mariage*. Paris 1870

Bobtscheff Étienne, *Un recueil des coutumes juridiques bulgares*. « Prem. part.: le droit civil, prem. sect.: le droit de « famille » ». Philippopoli 1897.

Colin Ambroise, *L'élargissement du divorce*. (« Rev. de Paris », 1/10 1906. Comité de réforme du mariage (Paris 1906, Mendol et Millard) Congrès international de droit féminin (Paris 1900). Congrès international des ouvrières et inst. fém. Paris 1902, Blot 40.

Coulon Henri & Chavagnes René, *Le mariage et le divorce de demain*. Flammarion Paris.

Cuche Paul, *La suppression du divorce*. « Sem. Soc. de France ». Grenoble 1923.

Cretinon, *Les lois sur les salaires et la famille*. Limoges 1912.

Children's Bureau, *Standards of Legal protection for Child born out of wedlock*. Pub. Nr. 77, Washington 1931.

Durkheim E., *Le divorce par consentement mutuel*. « Revue politique et littéraire ».

Dellancy, *Des causes du divorce dans la loi actuelle et de leur extension probable au point de vue législatif*. Paris, Pedone 1905.

Damas, *Les origines du divorce en France*. Bordeaux 1898.

Durand Abel, *L'autorité maritale et les droits de l'épouse et de la mère en dehors des questions patrimoniales*. 1902, Paris Pedone.

Durand C., *La situation personnelle de la femme en face de l'autorité maritale*. 1903. Dijon.

În sfârșit, familia fiind o instituție organizată pe baza unui drept disciplinar și influențată de viața politică pe care o duc membrii familiei, e natural să găsim și în manifestările administrativ-politice ale grupului probleme comune. Este destul să amintim spre exemplu, problema drepturilor politice ale femeii, pentru ca să se vadă conexitatea dintre cele două probleme ¹⁾.

Freud Ernest, *Illegitimacy laws of the United States, analysis and index*. U. S. Children's bureau publ. Nr. 42. Washington 1919.

Glasson, *Histoire du droit et des inst. de la France*. T. VIII, Paris 1902 (Pichon). *Le mariage civil et le divorce*. Ed. I Paris 1879 (Pedone).

Gotz Gustave, *La solidarité de la famille dans le droit criminel en Grèce*. Paris 1904.

Hill Leonard, *In the Control of parenthood*. (Edit. by James Marchand, New-York and London 1920.

Hajdeu, *Dare de seamă despre chestionarul redactat pentru adunarea de obiceiri juridice ale poporului român*. « An. Academiei Române », București 1878, X, Secția II p. 341.

Huguet, *Des effets du divorce en regard des enfants nés du mariage* (thèse pour le doctorat en droit). Paris Larose 1901.

Howard G. E., *A History of Matrimonial Institutions*, 3 vol. Chicago 1904.

Lehr, *Le mariage, le divorce et la séparation de corps dans les principaux pays civilisés*. Paris, Larose 1899.

Lemaire René, *Le mariage civil*. Paris Edit. des Questions actuelles.

Lemire l'Abbé, *La protection légale du foyer familial*. Dijon 1906.

Lerolle, *La protection légale des enfants*. Versailles 1913.

Lenroot Catherine F., *Social responsibility for the protection of children handicapped by illegitimate birth*. « Annals of the American Academy of political and sociological science », November 1931.

Lunberg Emma O., *Illegitimacy as a child-welfare problem*. Part. II. U. S. Children's bureau publ. Nr. 75. Washington 1931.

Mavrogheni Alex., *Studiu asupra situației juridice a copilului natural în dreptul vechiu*, București 1911.

Oliviera Augusto d', *La protection morale et juridique de l'enfance*. 1 volum 110 pag., rec. în serv. soc. anul 10, Nr. 1—7, 1931. Lisbonne 1929.

Lenroot Catherine F., *The delinquent girl and the unmarried mother*. « Journal of. soc. hygienne. Vol. X, Nr. 2.

¹⁾ Iată și câteva indicațiuni bibliografice:

Bea드릴ard, *L'agitation pour l'émancipation des femmes*. « Revue des deux mondes », 1-er Octobre 1872.

Carpentier L., *L'organisation de la famille et le vote familial*. Paris Giard 1913.

Cretinon, *La famille source de vie, ses relations avec l'autorité politique*. « Semaines soc. de France », p. 251. Grenoble 1923.

Duverger, *Condition politique et civile de la femme*. « Revue pratique de droit français ». T. II 1868.

Toate aceste probleme sunt privite de fiecare specialist în parte, bineînțeles însă, din punctul de vedere al propriilor lor preocupări.

Problema familiei nu este atinsă de ei decât tangențial și nu în vederea lămuririi speciale a vieții de familie, totuși munca celorlalte echipe reprezintă un material, care nu poate fi lăsat la o parte de către echipa cercetătorilor de familie. Echipa familiei folosește materialul cules de celelalte echipe clasificându-l însă în vederea lămuririi problemelor sale proprii.

Din aceasta poate rezulta și un avantaj de ordin practic: în cercetarea monografică, fiecare specialist lucrând laolaltă cu alți cercetători, contactul direct și schimbul de vederi care are veșnic loc între echipele deosebite, este încă o garanție împotriva tendinței de exagerare a propriului punct de vedere, tendință, care pândeste pe fiecare cercetător specializat.

Dar, în afară de această muncă, de aci înainte ne rămâne să vedem ce anume material va avea nevoie să-și culeagă singur cercetătorul familiei.

Etta Palm d'Aelders *Appel aux françaises sur la régénération des mœurs et nécessité de l'influence des femmes dans un gouvernement libre*. Imprimerie du cercle social 1791.

Gabriel Maurice, *Ce que le patronat peut faire pour la famille*. « Semaines soc. de France », p. 447 Grenoble 1923.

Havelock Elis, *Man and woman*, 1895 (Londres W. Scott). Trad. Allem. Leipzig Wigand 1895.

Hudry Menos M-me, *La femme*. Paris (Schleider) 1900.

Lerolle Jean, *Les réformes politiques qu'exige la restauration de la famille*. « Semaines soc. de France », p. 369 Grenoble 1923.

Lorin H., *L'idée familiale comme inspiratrice et ordonatrice des lois sociales*. Limoges 1912.

Letourneau Ch., *La condition de la femme*. Giard & B. 1905.

Lapie Paul, *La femme dans la famille*. Paris, Dorin 1908.

Mill Șt., *L'assujettissement des femmes*. Trad. Cazalles, Paris 1876.

Marriot Lydie, *L'évolution de la femme*, Paris, Giard 1911.

Marizot Thibault, *La femme et le divorce*. « Réforme sociale », 1901.

Naville Ernest, *La condition sociale des femmes* 1891. Paris Tischbacher.

Novicow, *Affranchissement de la femme*. Alcan 1903.

Ostrogorski M., *La femme au point de vue du droit public*. Dorin Paris 1908.

Ploss H., *Das Weib in der Natur und Völkerkunde*, 2 vol. Ed. V revăzută de Bartel. Griben Leipzig 2 vol.

Rouast M. A., *Les réformes de la législation civile qu'exige la restauration de la famille*. « Sem. soc. de Fr. », p. 331. Grenoble 1923.

Richer, *Le code des femmes*. 1883 Paris.

Richard Gaston, *La femme dans l'histoire*. Paris 1809.

Schirmacher Kaethe, *La femme et le foyer*. « Organe belge La ligue du droit de la femme » 1897 Avril.

C. STUDIUL FORMELOR DE FAMILIE PE ÎNTREGUL SATULUI

În paragrafele ce urmează vom ilustra prin câteva reproduceri din cercetările făcute de noi modul cum decurg lucrările și folosim materialul în cercetarea ce întreprindem la teren.

I. RUDENIA

Descrierea statistică și repartizarea geografică. Cea dintâi operație pe care trebuie s'o facem, pentru delimitarea obiectului nostru de cercetare este de a obține o lămurire asupra morfologiei familiei din societatea pe care o studiem. Pentru această operație începem printr'o delimitare statistică. Astfel spre ex.: raportând cifra totală a neamurilor și a familiilor la cifra totală a populației avem tablouri de felul următor:

In satul	Populație	Neamuri	No. mediu de pers. pe neam	Familii	No. med. de pers. pe fam.
Nerej	1847	122	15	454	4,07
Drăguș	1453	61	24	351	4,12
Runcu	1560	129	12	382	4,08
Cornova	1602	96	17	380	4,03

- Schirmacher Käthe, *Le féminisme aux États Unis, en France dans la Bretagne, en Suède, et en Russie*. Paris 1892, Colin B.
- Schaible K. Heinrich, *Die Frau im Altertum*. Karlsruhe 1896.
- Simon J. G., *La femme au XX-ème siècle*. Calman Lewy 1891.
- Saieilles R., *La condition juridique de la femme dans le code civil allemand*. (« Réforme sociale », 16 Novembre 1901).
- Troli Borastyani (Irma von), *Das Recht der Frau*. Berlin Tischer 1894.
- Toulouse Dr., *Le mouvement féministe apprécié par un aliéniste*. « Revue politique et littéraire ». 1 Avril 1876.

Raportul dintre neamuri și familii trebuie să fie însă analizat încă mai amănunțit, pentru ca să se vadă câte neamuri sunt reprezentate în sat, printr'o singură familie, câte prin două, prin trei, etc.

Astfel de pildă:

Numărul neamurilor în				N-rul familiilor pe unitate de neam
Nerej	Drăguș	Runcu	Cornova	
			55	1
39	20	58	20	2
14	14	26	4	3
16	10	13	6	4
10	2	12	2	5
8	1	6	2	6
6	1	2	1	7
5	1	2	—	8
10	2	1	1	9
2	—	1	1	10
4	—	2	2	11
—	—	1	1	12
2	1	2	—	13
—	1	1	—	14
1	—	—	—	15
—	1	—	—	16
—	—	—	—	17
—	—	—	—	18
—	1	—	—	19
—	1	—	1	20
—	—	—	—	21
—	1	—	—	23
—	1	—	—	26
—	—	—	—	35
—	—	1) ¹ 1	—	36
—	1	—	—	50

Această repartizare ne poate ajuta să ne dăm seama, dacă ne aflăm în fața unui sat a cărui populație descinde din câteva neamuri băștinașe, puține la număr, sau a unui sat cu populație nestabilă, supusă unei mi-grări continue.

Astfel se poate vedea deosebirea fundamentală care există între satul Drăguș de « boieri de Făgăraș », cu populație statornică de băștinași, și satul Runcu, sat de clăcași nestatornici și cu o formă de viață mult mai supusă influențelor capitaliste.

În satul Drăguș avem un neam, cuprinzând 50 de familii (o șeptime din totalul familiilor) în timp ce, în Runcu, cel mai mare neam cuprinde

¹⁾ De fapt această cifră nu poate fi primită ca atare, familia Popescu fiind compusă din mai multe grupe care, după cum reiese din spițele lor de neam, nu sunt legate prin rudenie între ele.

numai 13 familii. De asemeni Drăgușul are 20 de neamuri cu o singură a milie, pe când Runcu are 58 din această categorie.

Același fenomen mai poate fi înfățișat și altfel, ca să scoatem în relief modul de grupare laolaltă a acestor neamuri. Mai ales în satele de băști-
nași putem urmări, în paralelă, spițele de neam și așezarea lor geografică. De aceea, de îndată ce avem strânse datele statistice cu privire la familiile dintr'un sat, procedăm la analiza repartizării lor pe grupe teritoriale, ca să vedem cum se întind familiile constitutive ale neamurilor, pe cătune, străzi, mahalale, « crânguri », etc.

De pildă, în satul Nerej, avem următoarele 10 coturi: Lunca Nereului Mare (I), Satu Mare (II), Poduri (III), Tipău (IV), Sihastru (V), Brădăcești (VI), Crăciunari (VII), Lunca Nerejului Mic (VIII), Poduri-Chiricari (IX) și Bezari (X).

Tabloul repartizării neamurilor pe aceste « coturi » este următorul:

Neamul	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Total
1 Aanei . . .	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
2 Adumitrei . .	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	3
3 Albineț . . .	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—	5
4 Albu . . .	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3
5 Anton . . .	—	—	1	—	10	—	—	—	1	—	12
6 Avram . . .	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	5
7 Axente . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
8 Badiu . . .	1	—	—	—	1	—	—	7	—	—	9
9 Bălbă . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
10 Balcu . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2
11 Bira . . .	1	—	—	—	—	—	—	2	1	—	4
12 Berbec . . .	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
13 Beteringhe . .	1	—	2	—	—	—	2	—	1	—	6
14 Beza . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14
15 Borcău . . .	—	—	—	1	—	—	—	5	—	—	6
16 Boruș . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
17 Bozgonete . .	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
18 Bradacu . . .	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	6
19 Bratu . . .	1	—	—	—	1	—	—	2	4	—	8
20 Buloiu . . .	1	—	—	—	—	—	—	3	1	—	5
21 Bulban . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
22 Bulete . . .	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	3
23 Bulearcă . . .	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2
24 Burlacu . . .	—	—	1	1	—	2	—	6	—	—	10
25 Bursu . . .	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	4
26 Bușilă . . .	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	5
27 Caba . . .	—	—	1	—	7	—	—	—	—	—	8
28 Caloian . . .	4	3	1	—	—	—	—	—	—	—	8
29 Catâr . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
30 Cărbunaru . .	—	—	7	—	1	—	—	—	—	—	8
31 Cărloru . . .	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	4
32 Cepariu . . .	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
33 Chiriac . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1

Tabloul repartizării neamurilor (urmare):

Neamul	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Total
						2	—	—	—	—	3
				—	—	—	—	—	10	—	14
34 Chivoiu . . .	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	4
35 Chirică . . .	—	—	3	—	1	—	1	—	2	—	6
36 Chișcociu . . .	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	7
37 Chichiur . . .	—	1	1	—	—	—	1	5	—	—	7
38 Ciubotariu . . .	—	—	—	—	—	2	1	4	—	—	1
39 Cimpoeu . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
40 Ciuciu . . .	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	12
41 Cociorbă . . .	—	—	—	—	—	—	—	9	2	—	1
42 Cofărea . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
43 Cojocaru . . .	—	—	1	—	—	—	4	4	—	—	8
44 Crăciun . . .	—	—	—	—	—	—	—	5	2	—	8
45 Crețu . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
etc.											

Constatarea pe care o facem din cercetarea unor asemenea tablouri este, de pildă, neamul Chirică, cu 14 familii, își are așezarea în mahalaua Chiricari, neamul Beza își are toate 14 familiile, în Bezari, iar neamul Brădacu, cu toate 6 familiile, în Brădăcești. Neamul Cofărea are 9 familii în Lunca Nerejului Mic, 2 în Poduri Chiricari și una în Sihastru.

Importanța acestei constatări rezultă din faptul că ea ne permite să determinăm, numai din considerarea acestei repartizări, indicațiuni în privința formei familiilor respective ale acestui sat și anume, dacă acestea mai sunt sau nu organizate în forma veche patriarhală, conform căreia fiecare neam își are mahalaua sa, cum sunt acele « crânguri » cunoscute ale Moților.

Dar o metodă încă mai bună, pentru atingerea acestui scop, este reprezentarea cartografică a repartizării neamurilor pe sat. Pentru aceasta vom însemna pe harta satului, cu metodele curente ale cartografiei, locurile cuprinse de același neam. Pe calea aceasta, într-o perspectivă de ansamblu, în care detaliile se șterg, vom afla lucruri care altfel ne-ar putea scăpa, de pildă o potrivire, neaparentă la prima vedere, între neamuri și așezarea lor în sat.

Iată o asemenea încercare de cartografiere cu privire la satul Drăguș. (Vezi fig. 1, pagina 59).

Se poate observa din reprezentarea cartografică a satului Drăguș, cum neamurile cu vază din sat, mai vechi, au o tendință, astăzi încă vizibilă, de a se grupa pe străzi. Astfel, Rogozarii sunt grupați, în majoritate, pe Ulița Rogozarilor, Fogoroșii înspre vecinătatea « grădinarilor », în timp ce, dacă am lua un neam mai nou, nu de « boeri de Făgăraș », ci de iobagi, cum de pildă Stoia, vedem o tendință marcată de a se așeza la marginea

satului, în spre părțile de nouă întindere a satului, fără să poată pătrunde în vatra propriu zisă.

Abaterile dela legea grupării compacte a neamului într'un singur loc, sunt foarte bine scoase în evidență de această cartogramă și pe baza ei vom putea proceda la studiul, dela caz la caz, al tuturor acestor abateri, pentru

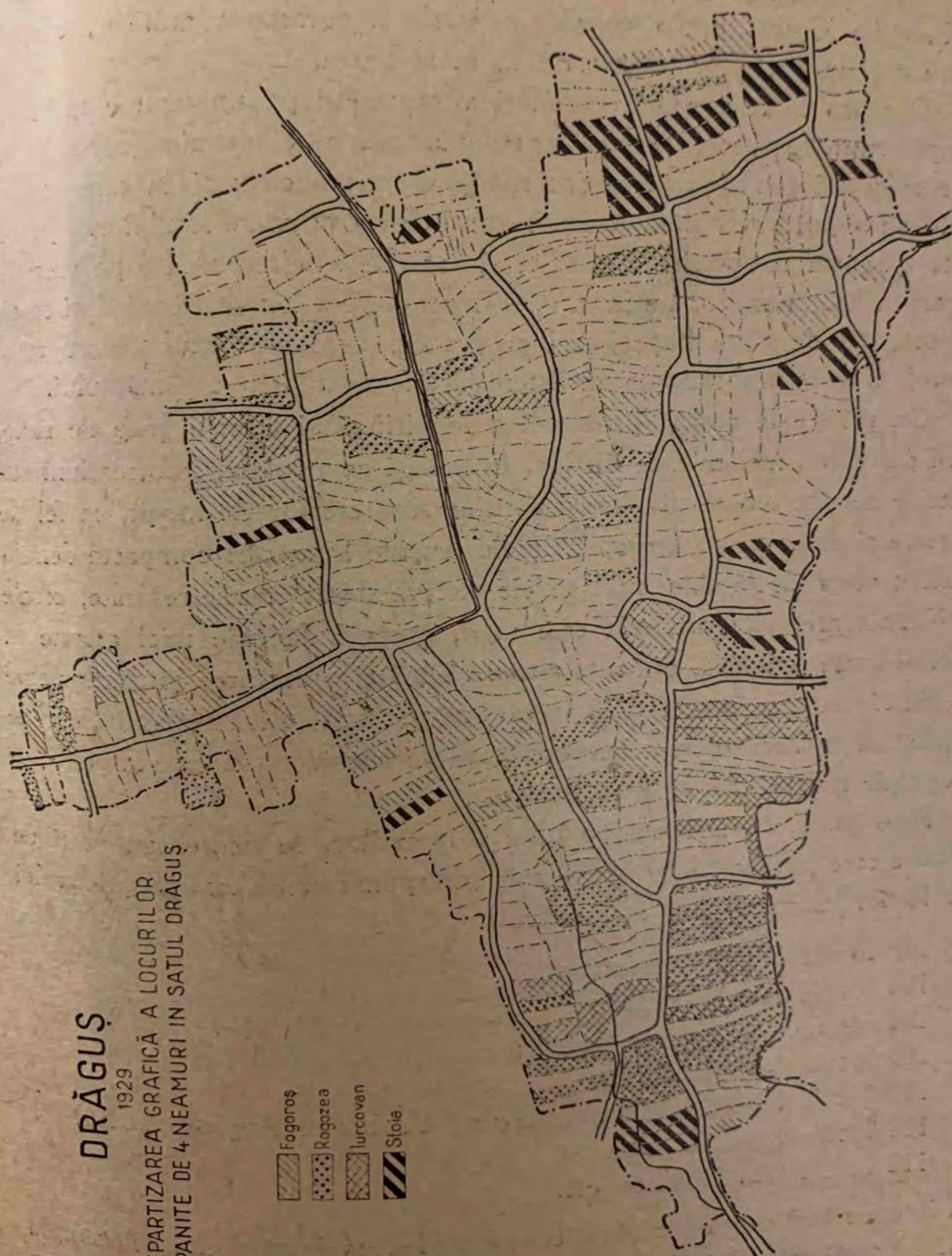
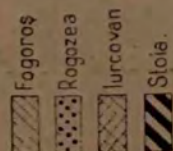

Fig. 1.

DRĂGUȘ

1929

REPARTIZAREA GRAFICĂ A LOCURILOR
STĂPÂNITE DE 4 NEAMURI ÎN SATUL DRĂGUȘ

a vedea dacă nu cumva este vorba de vechi pământuri ale neamului, care s'au înstrăinat prin vânzare sau înzestrare, sau dimpotrivă recente achiziții de pământ. În majoritatea cazurilor, pentru elucidarea acestei probleme ne vom servi de lămuririle obținute prin spițe de neam; sau, cum ar fi de pildă cazul familiei Codru — neam de cărturari din care se trage și vestitul Ion Codru-Drăgușanu — ne putem folosi de însemnările scrise de Gheorghe Codru într'o condică specială a tuturor vânzărilor, cumpărărilor și înzestrărilor întâmplare în acest neam.

Dar problema acestei repartizări a neamului pe un anume teritoriu, după cum se vede, întrece problema cadrului cosmic (condiționări ale mediului geofizic asupra societății), și sunt unele sate în care aceasta este cât se poate de vizibil. Astfel în satul Cornova, vatra satului este parcelată conform unor criterii juridice, în anume « delnițe » care pe vremuri aparținuseră anumitor neamuri. O cartografiere a lor va trebui deci să ție seama, nu de pure împrejurări geografice, cum era cazul pentru satul Nerej, ci în primul rând de un sistem juridic de folosire a pământului.

Cu privire la aceeași problemă a locuirii unui anume grup de rude, mai mare sau mai mic, la un loc, în aceeași gospodărie, informațiuni sugestive se pot scoate din însăși considerarea caselor de locuit, ca fel de așezare și chiar de construcție. Casele grupate în așezări compacte denotă pentru viața de familie dusă în ele altceva decât casele resfirate, casele neîncăpătoare, altceva decât cele mari, grupele de case mici așezate în aceeași curte familială, din nou altceva. Până și observarea gardurilor care se ridică sau ba, între rudele vecine, ne pot arăta dacă respectivele rude înțeleg să trăiască efectiv împreună sau se consideră, fiecare în parte, ca o grupă izolată, de sine stătătoare.

Spre pildă, în Drăguș, pe ulița Rogozarilor, se deosebeau porți de intrare care purtau fiecare un număr corespunzător cu casa proprietarului ce locuia înăuntru. Așa la numărul:

- 107 locuia Gh. Ax. Rogozea
- 108 locuia Ioan Rogozea
- 108 bis locuia Dionisie Rogozea
- 109 locuia Iosif Rogozea
- 110 locuia Matei Fogoroș împreună cu Moise Rogozea (socru)
- 111 locuia Savu Rogozea
- 112 locuia Gh. Rogozea etc.

în interior însă aceste locuri nu erau întotdeauna despărțite. Spre exemplu între proprietatea lui Dionisie Rogozea și a lui Ioan Rogozea nu există

niciun fel de gard; între proprietatea (Nr. 108) a lui Dionisie și (Nr. 109) a lui Iosif abia se desenează un început de gard și numai în partea din spre stradă. Iar locul din fund nedespărțit, unea pe toți Rogozarii (chiar și pe Gh. Rogozea (Nr. 112)). Cu toții se ajutau reciproc la paza copiilor și a vitelor, iar în zi de sărbătoare se adunau la sfat.

Vom aminti încă un caz demonstrativ pe care îl extragem dintr'un studiu mai vechiu ¹⁾.

«Pe o palmă de loc, în vatra satului, circa 25 m pe 40 m în trei cocioabe a câte o odae, locuiesc 12 locuitori, adică o parte din moștenitorii Stanei Ion Ilie. Casele lor sunt așa de apropiate încât se ating unele de altele.

Acest loc al Stanei Ion Ilie a fost vreme îndelungată stăpânit de-avalma, fără nici-o regulă, de cele trei ramuri descendente ale Stanei, anume: Neacșu cu copii lui, Maria cu copii ei nelegitimi și copii rămași orfani după Ioana.

După războiu, înmulțindu-se din cale afară, sau din cine știe ce alte împrejurări (căci motivul adevărat nu-l știu precis nici ei), au socotit că a venit timpul să nu mai trăiască cu toți împreună, ci fiecare din cele trei ramuri să-și aleagă partea sa.

În consecință, moștenitorii Stanei Ion Ilie se adresează Primarului, pentru ca acesta să le facă hotărnicia. Primarul, însoțit pentru circumstanță de către Jandarm, primește acest oficiu de judecător, măsoară locul și îl împarte în trei fâșii egale, perpendiculare pe drum.

Orfanii Ioanei, în număr de trei, au împărțit la rândul lor, lotul lor în trei părți egale, tot perpendiculare pe drum. Fiecare din orfani are astfel o treime dintr'o treime, adică o fâșie lungă de 40 m și lată — mai bine zis strâmtă — de 2,50 m. Aceste fâșii fiind de sigur prea înguste și orfanii continuând să trăiască de-avalma între ei, au socotit de prisos să mai delimite pe teren loturile lor, pe care astfel le cunosc numai în mod ideal.

Astfel pomii roditori, presărați pe ici pe colea, nu se știu precis ai cui sunt. Când au nevoie de a ști cam până unde vine locul unuia din ei, îl măsoară din ochi. Așa se întâmplă bunăoară pentru lotul Aniței, care a fugit cu un țigan din sat și ca atare a fost alungată tocmai «la margine», la capătul satului. Unchiul ei Neacșu i-a arendat pământul, sau după expresia localnică «i l-a cumpărat», «i-a cumpărat folosul», are cu alte cuvinte dreptul să cosească iarba de pe el pentru o mică plată de bani anuală.

Pe același loc al celor trei orfani din ramura Ioana, ramura Maria are și ea drept la o casă, compusă dintr'o singură odae. Fâșiile merg adică în mod ideal, matematic, dar casele respective ale celor de curând ieșiți din indiviziune sunt răspândite fără de nicio normă, casele unuia pe locul altuia. Numai casele în construcție cad pe locul care se cuvine.

Neacșu a fost căsătorit cu o femeie Tudora, care e din satul Poiana și care fusese înfiată de o babă din Nerej în scop de a-și asigura o îngrijire până la moarte. Această babă i-a lăsat ca răsplată 20 prăjini de pământ. Neacșu cu Tudora au avut patru copii: pe Măriuța, pe Marioara, pe Eftimia și pe Pavel. Pe Măriuța și pe

¹⁾ H. H. Stahl și Xenia C. Costa-Foru, *Characterul devălmaș al familiei nerejene*. Ms. 1927. «Arhiva pentru știința și reforma socială», anul 1932, Nr. 1—2.

Eftimia le-au înzestrat la căsătorie cu câte 10 prăjini din zestrea Tudorei. Marioara nu s'a măritat. Ajunsă însă la o vârstă de 30 ani și având și copii nelegitimi, tatăl a înzestrat-o. A împărțit lotul său în două, un lot pentru Marioara, altul pentru Pavel. Marioara și-a construit o casă, o mică odaie joasă de nu te poți ridica în picioare înăuntru.

Lotul lui Neacșu nu mai este împărțit în lung, ci în lat; aceasta pentru că se mărginește și pe de lături cu un drum, astfel că și împărțirea în lat rezervă ambelor loturi o ieșire la drum.

Neacșu care a înzestrat pe toți copiii lui, continuă a trăi laolaltă cu ei, pe lotul fiului său Pavel, sau pe lotul Marioarei, considerându-se devălmaș cu propriii lui copii.

Loturile făcute de el în propria lui avere sunt divize în ce privește pe copii între ei, dar sunt indivize pentru el ».

Întreaga așezare a acestei familii este deci în perfectă potrivire cu viața ei internă și cu regimul ei juridic devălmaș, și de aceea este bine ca întotdeauna studiul așezării familiei în gospodărie să fie făcut ca o introducere la studiul familiei însăși.

Dar odată sfârșită descrierea statistică a neamurilor și așezarea lor spațială, trebuie să procedăm la un studiu amănunțit al neamului ei însuși.

Pentru aceasta vom întrebuința ca tehnică generală de lucru, spițele de neam, ele putând fi de asemenea o deslegare la multe probleme, după cum se va vedea din exemplele ce vom da.

Spițele de neam. Tehnica alcătuirii lor nu este grea, în teorie, deși de mai multe ori în practică, dificultățile ce se întâlnesc pot fi foarte mari.

În scurte cuvinte, spița de neam este o încercare de redare grafică a tuturor rudeniilor care leagă laolaltă un grup de oameni, descendenți din aceiași bătrâni.

O spiță de neam, ca să fie completă, ar trebui deci să cuprindă pe toți membrii unui aceluiași grup familial, adică să ție seamă în egală măsură de rudele din spre femei ca și de acele din spre bărbați. Până acum în cercetările noastre s'a dovedit a fi mai de folos să se întrebuințeze spițele de neam care țin seamă numai de descendența prin bărbați, deoarece organizarea noastră actuală familială prevede că fetele măritate sunt « ieșite din neam ».

Țăranii înșiși obișnuiesc a face spițe de neam, datorită faptului că sistemul juridic al devălmășiei familiale sau acela al umblării pe bătrâni, ca formă de organizare a devălmășiei satești, presupune spița de neam ca un mijloc de a calcula ușor cota parte ce se datorește fiecăruia.

Sunt sate care păstrează asemenea spițe de neam cu sfințenie, trecându-și-le din generație în generație, dimpreună cu « ocolnița » moșiei lor ¹⁾.

De câte ori ne va fi cu putință să găsim asemenea spițe de neam familiale, va trebui să le cercetăm cu mai multă atenție, tehnica alcătuirii lor dându-ne multiple indicații asupra felului de organizare veche și nouă a familiei din acel loc.

Iată de pildă o spiță de neam din Nerej, destul de veche:

Mărturie.

« Prin carele, noi gios iscăliți lăcuatorii satului Prahuda, încredințăm cu aceasta fiindcă pentru parte de munte ci avem a lua de la răsări (sic) din sat Năruja, care ni tragem din patru bătrâni, și curgatorii lor, anume Stan Adonii, Gligore Dochiu, Apost. Dochiu, Adreiu Dochiu, Ion Dochiu, Negul Păilor, Ion Crăste, cari acește să trag din bătrân Stroie, și Neculai Coroiu, Toader Coroiu, Micle Doicai, Ghiorghii Vălcan, Anghil Vălcan, Toader Vălcan, Apost. Băra, Ștefan Flore, Radul Albănaș, Anghil Sânghiorghii, Vălcan, Serafin Vălcan, Tănăsii Vălcan, cari aceștia să trag din bătrân Chiriță, iară Ion Sânmirg, Ștefănel, Tănăsii Benit, Toader Lăbuțu, Draghii Lăbuțu, Lazăr Lăbuțu, Sărban... Toader... Macovei, Ion Săncrăstiu, Ștefan Săncrăstiu, Cornilă Lăbuțu, Ianachii Crăstui, Stan Măriuța, Radul Riva, cari acesteia să trag din bătrânul Dolica, iară din bătrân Crăstian să trag Ilii sîn Nastasii Tiba (de două ori) Stan sîn Nastasii Tiba (de două ori) Ion Tiba, Vasile Tiba, Ioan Tiba, Gavrilă Tiba, Mihaiu Tiba, Gheorghită Tiba, Ghiorghii Tiba, Stoica Bacul, Ion Bacul, Neculaiu Tiba, Petre Tiba, Măriuța Frățilă, Ion Frățilă, Toader Frățilă, Eni Frățilă, Ion Dobărdan, Vasile Mocan, Stan Mocan Niță Mocan, Toader Panțiș, Ion Panțiș trag din Crăstilian, pi cari acesta s'au încredințat cu pecete sătească.

1853 Faur 25

(Iscălituri și pecete)

Eu Gheorghe Vălcan adeverez

„ Ion Năstase Gheba adeverez

„ Ion Năstase Gheba cel mic tij

„ Ion Panțeș Gheba tij

„ Stan Mocan Gheba tij

„ Radu Albănaș Gheba tij

„ Ștefan Flore Gheba tij

„ Mihai Mocan Gheba tij

„ Pavăl sîn Neagul Păslarul tij

„ Stan Măriuța tij

„ Drăgoi Lăbunțu, Vornic Ion Benim

Paznic Gheorghe Vălcan

Diacon Gheorghe Tătar

Preot Theodor Tătar tij

(L. S.)

satul Spulberul 28 scriitor Dochiu tij

După cum se vede este o spiță de neam care nu folosește reprezentarea grafică. Aceasta ar putea fi dovada unei organizări familiale în care întreg

¹⁾ Cf. Iacob Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*. (Bârlad 1906).

A handwritten family tree diagram on aged paper. The central figure is 'Ioan Sege'. To his left, 'Maria Sege' is connected to 'Neculai Sege', who is further connected to 'Margareta Sege'. Above 'Ioan Sege' are 'Antoniu Andreu' and 'Simion Andreu'. 'Simion Andreu' is connected to 'Vasile Andreu' and 'Ana Andreu'. 'Antoniu Andreu' is connected to '2' (likely a number). To the right of 'Ioan Sege' are several children: 'Mircea Andreu', 'Mihai Andreu', 'Tom Andreu', 'Calorian Andreu', 'Tudor Andreu', 'Florica Andreu', and 'Teodora Andreu'. 'Florica Andreu' is connected to 'Florica Belciug', which is further connected to 'Teodora Belciug' and 'Lupu Sege'. 'Teodora Belciug' is connected to 'Gheorghe Sege', which is further connected to 'Nicolai Sege'. The diagram is a complex web of family relationships, with names written in cursive and connected by straight lines.

Dar asemenea spițe de neam, oricât de folositoare ar fi, nu ne sunt de ajuns pentru că ele sunt foarte rare și ca atare foarte greu de găsit, iar nouă ne trebuiesc spițe de neam pe un număr foarte mare de familii, dacă nu chiar pe totalul neamurilor din sat.

A doua sursă de informații pe care o avem la îndemână sunt însemnările pe care eventual le-a făcut un membru al familiei mai bătrân, cum de pildă este cazul pe care l-am mai citat, al familiei Codru din Drăguș, care își avea un catastif, o « carte de casă » în care « Eu Gheorghe Codru, născut în anul 1829 » își face o biografie și dă nenumărate informații asupra membrilor și averii familiei lui.

64

Alteori va trebui să ne folosim de zapise, date, foi de zestre, note marginale pe cărți, dacă nu chiar de pietre de mormânt și pomelnice. În satele în care s'au păstrat metricele bisericești se vor putea scoate de acolo datele exacte ale nașterilor și morților dintr'un neam.

SPIȚA PENTRU MĂRIUȚA ONCIOAIE, DIN CINE SE TRAGE ȘI PE CINE AU FĂCUT DIN COAPSELE EI

Măriuța fiind fata bătrânului Oancia, carele numai ia singură fiind, nemai având niciun frate, au rămas numai ea singură stăpânitoare pe toate rămasurile părintești și însoțindu-se întâi cu Neculaiu, om strein din țara românească și trăind ei amândoi 2 ani de zile și făcând și ficii pe Măriuța Oncioae. Și întâmplându-să că l-au luat Turcii pe numitul Neculaiu, au rămas Măriuța Oncioae văduvă. Iară într-o a doua însoțire, au luat pe Vasile Ursul, tot om strein, și trăind amândoi trei ani, au făcut pe Toader, fecior din coapsele lor. Și numai au venit fămeia lui Vasile, care el au fost ținut-o întâi, de unde au fost luat-o Turcii și numitu au primit-o iarăși soție. Și pe Măriuța Oncioae au lăsat-(o) cu copil(ul) Toader, carele au și înzăstrat-o, fiindcă el au lepădat-o.

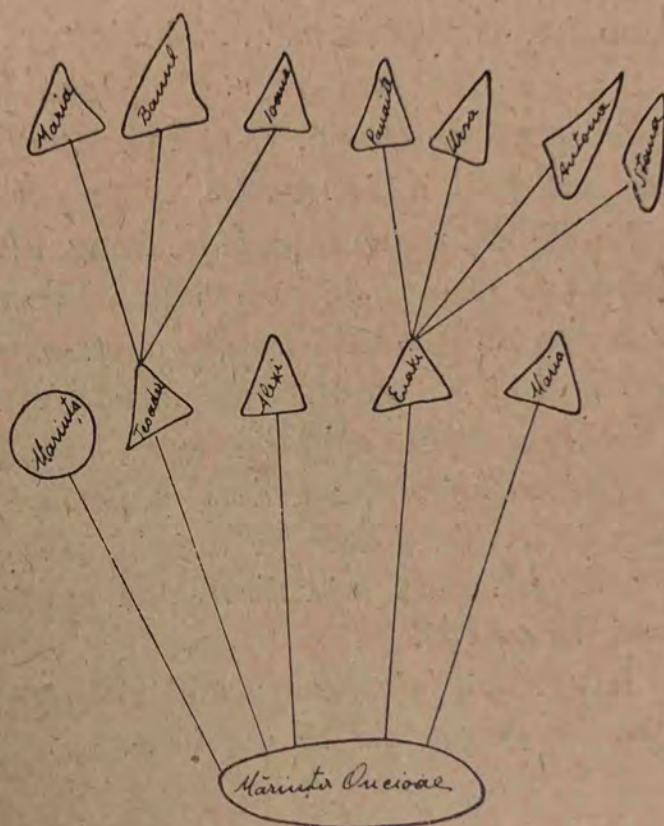

Fig. 3.

Iară într-o a treia însoțire au luat pe Dumitru, iarăși om străin, fiind slugă la Diacon(u)l Aleksi ot Poena, di unde o fi venit nu să poate ști.

Și cu acest bărbat au mai făcut trei feciori: pe Enachie și pe Aleksi și pe Marica. Și numita Măriuța n'au mai eșit din casa părintească și din moșiele vechi. Dară când, ea trăind cu acest Dumitru, s'au fost sculat asupra moșiei Olmul niște țărani, că or fi având și ei parte de moșăi, și cu cât că au fost moșiea cumpărată den vechiu de bătrân Oancia, tată numitei Măriuței, i-au mai împăcat și pe aceștia. Cu ceva ostenele, au luat și de la aceștia zapis, iarăși în statornicie. Și așa au fost petrecire Măriuței, Oncioae: până s'au săvârșit, nu s'au strămutat din rădăcina părintească.

Fiind că noi, gios iscăliții, după cum știm, am dat această hârtie de spiță, la mâna Radului Sușă, să-și caute parte de moșie după soția lui Marica. Rugând pe scriitoriu, ne-(a)u pus numele și noi am pus degetele.

1842 Aprilie 14

Eu Ion Pomană cu Ștefan Gribănos, om de 80 ani, eu Ion Gribănos așa știu, etc. (iscălituri și pecetea sătească Năruja).

Odată culese toate informațiile cu privire la membrii unui neam, cum le vom putea reprezenta grafic rudenia?

De sigur vom dispune toți membrii unei aceleiași generații pe o singură linie orizontală, dându-se fiecărei generații un număr de ordine deosebit. De pildă: pentru generația II-a *a, b, c, d, e, f, etc.* Pentru a treia I, II, III, IV, etc., pentru a patra A, B, C, D, E, F, G, etc. pentru a cincea, litere grecești, etc., etc., care ne permit să dăm fiecărui individ în parte un număr convențional . . . , indicator al poziției lui în spiță.

Apoi se va trage o linie punctată (linia morții), prin care despărțim pe cei morți de cei vii. Dacă în grupul compact al celor vii se găsește un mort răzleț, îl încercuim numai pe acesta în cerc punctat.

Liniile descendente care se sting, au ultimul descendent însemnat cu « sterp » ca să se vadă bine că avem de a face cu o ramură care se stinge, iar nu cu una pe care nu am putut-o reconstitui și care va fi însemnată la rândul ei cu un semn de întrebare.

Tot pe această spiță de neam, vom putea indica și gospodăriile. Vom încercui cu linie plină pentru aceasta, pe toți cei care locuiesc într-o aceeași gospodărie. Vom nota pe toți cei plecați în alt sat sau la oraș. De asemenea vom nota printr'un semn special (d. p. linia dublă) moștenirea casei bătrânești.

Iată o spiță de neam astfel alcătuită, însoțită de datele cunoscute relative la persoanele ce cuprinde. (Vezi fig. 4).

Neamul Jurcovan

Jurcovanii se trag din Familia Trâmbițașu, familie care există și astăzi la Drăguș.

Cel mai vechiu membru cunoscut este:

Matei, care a avut doi copii, pe:

α) Samoilă, din care se trag toți Jurcovanii existenți în comună și pe
β) Matei Jurcovan care, după o tradiție familială s'a stabilit în Franța în urma unei campanii militare făcută acolo, în tovărășia fratelui său Samoilă. Se spune că din acea campanie Samoilă s'a reîntors cu numele de Jurcovan.

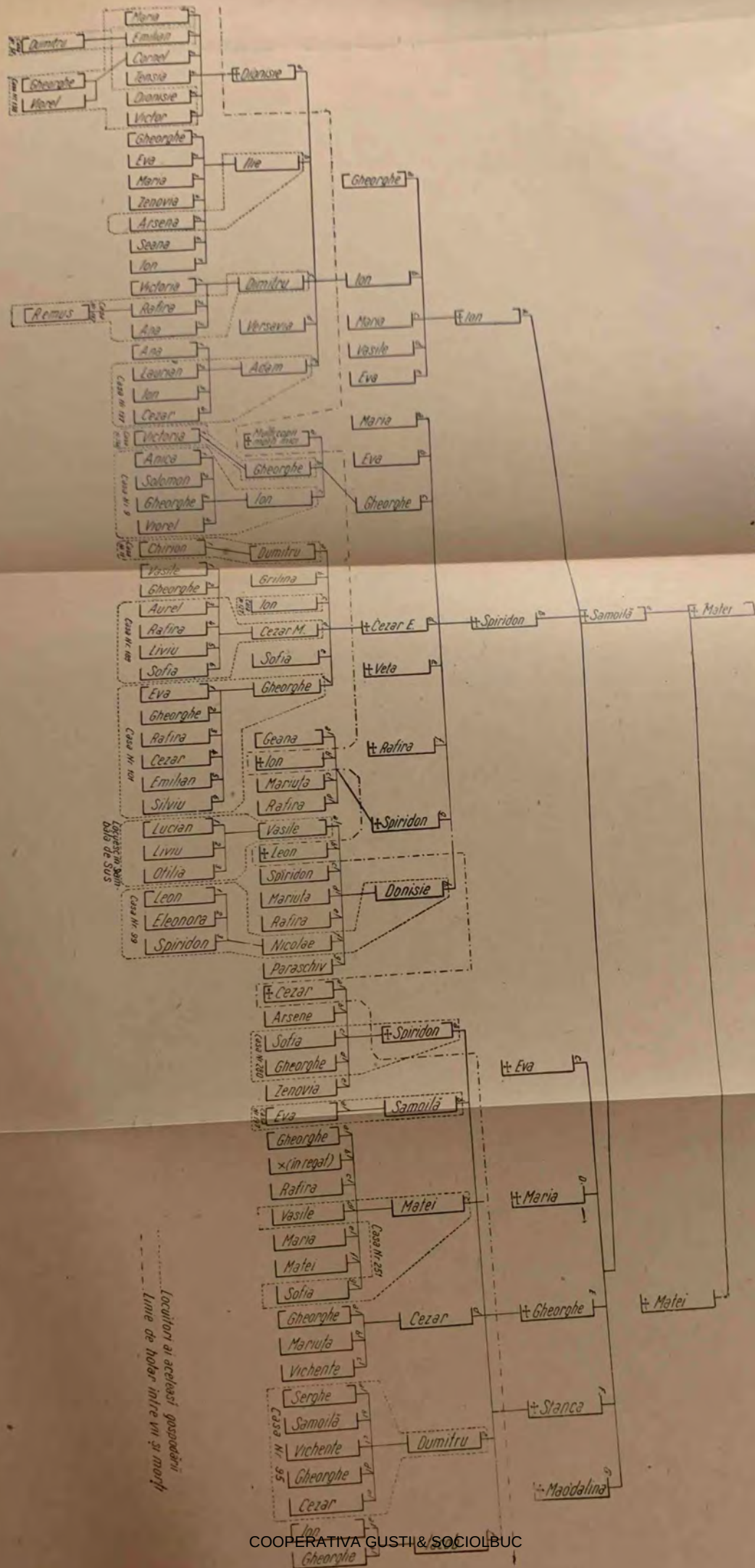
α) Samoilă M. Jurcovan a avut 7 copii pe: Ioan (A), pe Spiridon (B), pe Eva (C), pe Maria (D), pe Gheorghe (E), pe Stanca (F) căsătorită cu M. Sofone și pe Magdalina (G) căsătorită cu Bobeica.

A) Ion S. Jurcovan fiul mai mare al lui Samoilă s'a căsătorit cu Eva și a avut 5 copii: pe Gheorghe (I), pe Ion (II), pe Maria (III) căsătorită cu Ion Rogozea, pe Vasile (IV) și pe Eva (V) căsătorită cu I. S. Fogoroș.

A) I. Gheorghe Ion Jurcovan fiul mai mare al lui Ion și al Evei a plecat în Regat unde i s'a pierdut urma.

SPITA NEAMULUI JURCOVAN

Fig. 4

A) II. Ion I. Jurcovan fiul al doilea al lui Ion și al Evei s'a căsătorit cu Răfira Codrea și au avut 5 copii: pe Dionisie (a), pe Ilie (b), pe Dumitru (c), pe Vesovia (d), pe Adam (e).

A) II. a. Dionisie I. Jurcovan fiul mai mare al lui Ion și al Răferei s'a însurat de două ori. Din prima căsătorie cu Sofia Codru s'au născut cinci copii: Maria (1), Emilian (2), Cornel (3), Tensia (4) și Dionisie (5), iar din a doua cu Sofia Scurtu are pe Victor. Dionisie a avut casa sa, clădită cu ajutorul tatălui său, lângă casa părintească. El lasă această casă lui Cornel, cel mai mic fiu din prima căsătorie lăsându-i cu limbă de moarte ca acesta să aibă grije de fratele lui vitreg Victor și de maștera sa, cu care trăiește în casă.

A) II, a, 1. Maria D. Jurcovan necăsătorită, trăiește în casa lui Cornel împreună cu maștera lor.

A) II, a, 2. Emilian D. Jurcovan fiul lui Dionisie (A, II, a) și al Sofiei Codru s'a băgat slugă la Gh. Sitea cu a cărei fiică, Sofia, s'a căsătorit. Are un copil pe

A) II, a, 2, a'. Dumitru E. Jurcovan, etc., etc.¹⁾.

Exemplificarea fiind destul de lămurită, nu credem necesar să continuăm descrierea întregului neam, aceasta fiind destul de lungă.

Interpretând această spiță de neam și istoricul ei, putem vedea caracterul de stabilitate și deplină legătură cu pământul al acestui neam. Dintr'un total de 126 membrii, 102 (81%) au locuit și locuiesc în Drăguș și numai 24 au părăsit locul lor natal și anume:

plecați în America	4
în Franța (ipotetic)	1
în Regat	9
în sate învecinate	10
	24

Ceeace nu e cazul unei alte spițe, a unui neam de evrei, de pildă, care are tocmai caracterul contrar (cazul Hună Weissman din Cornova): din cele 52 persoane cuprinse în acea spiță, din care jumătate sunt născute în Cornova, avem actualmente abea patru (în total numai 10,4%) trăind în Cornova, la care se mai adaugă alți patru care au trăit și au murit în acest sat. Restul de 44 suflete au plecat. Cei mai mulți s'au căsătorit prin alte părți și se află răspândiți în vreo 13 locuri diferite: În America, Chișinău, Sorocea, Călărași, Condrătești, Folești, Telenești, Onișcani, Căprești, Popeni, Vlad, etc.

Spița de neam și istoricul neamului, pe lângă faptul că ne dau informații cu privire la toate problemele familiei și ne dau o reprezentare grafică ce ne ajută foarte mult la clarificarea relațiilor care există între diferiții membri ai aceleiași familii, mai pot fi și prilejul unei cercetări speciale a spiritului de tradiție a neamului. De aceea greutatea sau ușurința de

¹⁾ Explicația în întregul ei se află în dosarul « Unități: Familia-Drăguș » la Seminarul de Sociologie.

a stabili această spiță de neam, din memoria membrilor săi, sunt indicii pentru a afla puterea tradiției lui. Este chiar folositor să scoatem spițe de neam diverse, așa cum ni le indică diverșii membrii ale aceleiași familii, ca să putem vedea experimental, cine sunt deținătorii tradițiilor, bărbații sau femeile, cei tineri, maturi sau foarte bătrâni și până unde merg ei pe linii colaterale cu conștiința rudeniei.

Compararea ulterioară a acestor spițe de neam este uneori cât se poate de sugestivă, putându-se pe calea aceasta proceda la adevărate studii

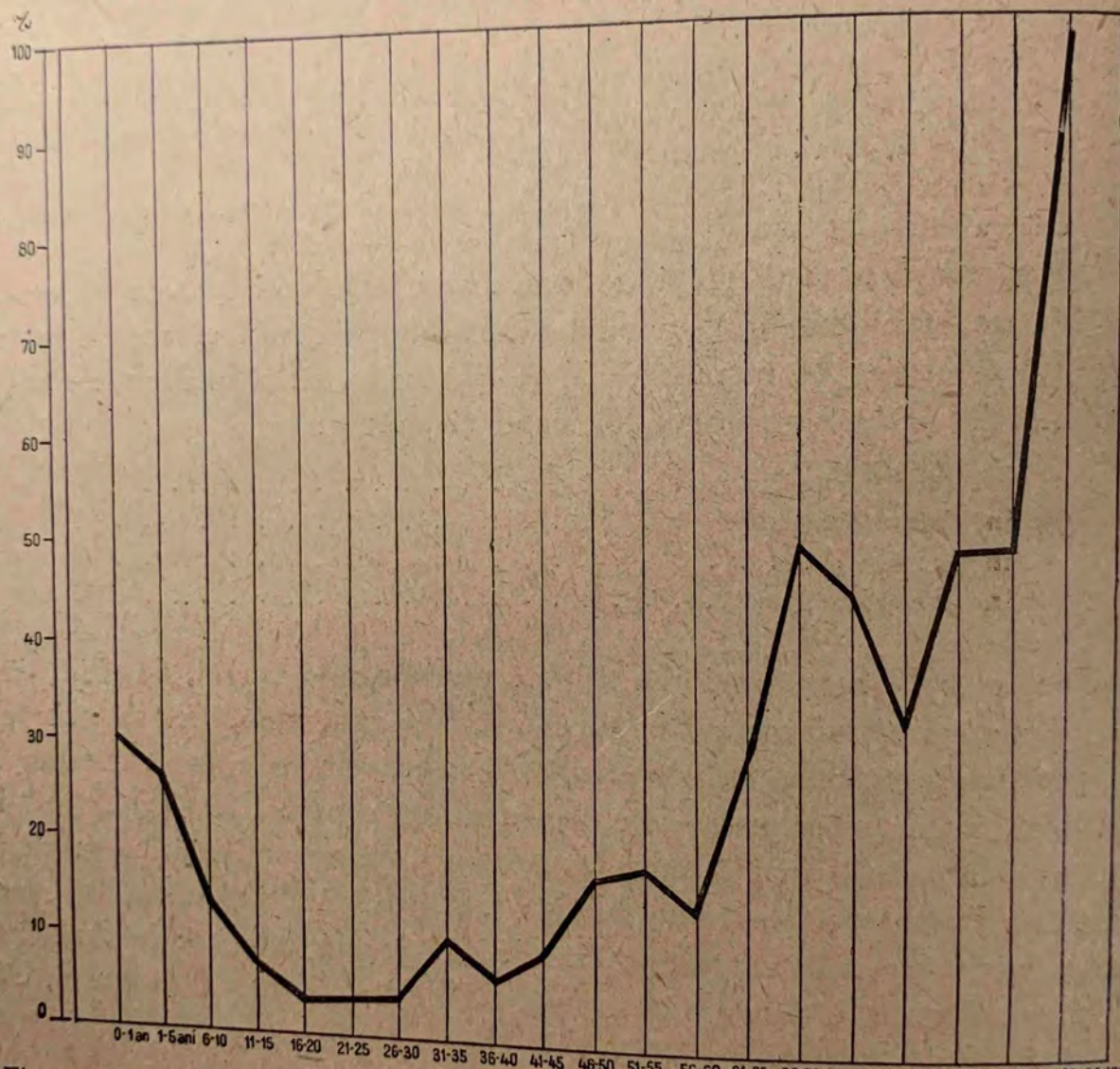

Fig. 5.—Mortalitatea bărbaților din neamul Fogoros (Drăguș) calculată în decursul unui secol.

de memorie socială, după cum a încercat să facă echipa istorică în campaniile de monografie sociologică a Seminarului de Sociologie. În cazul când avem registre metrice la dispoziție, avem încă o cale pentru a afla puterea tradiției dintr'un neam; pentru aceasta este suficient să se pună față în față numărul total de oameni ce se țin minte, față de numărul total al oamenilor a căror naștere și moarte a fost determinată pe cale istorică.

Astfel în neamul Fogoroș, dintr'un total de membrii trăind între 1812 și 1928, numai 524 au fost reținuți de tradiția neamului.

Odată culese datele privitoare la un neam, se pot urmări probleme de ordin foarte variat, care să ne îmbogățească cunoștințele. Astfel de pildă, dăm o diagramă întocmită pentru a urmări vitalitatea în neamul Fogoroșilor. (Fig. 5, pag. 68).

II. SISTEMUL DE RUDENIE ȘI DE INCUSCRIRE

În aceeași ordine de preocupări cu privire la neam și la tipurile de familie existente într'un grup social determinat, putem ataca, tot pe bază de spiță de neam, o altă problemă, care din nou ne dă lămuriri asupra caracterelor generale pe care le găsim la toate familiile dintr'un sat. Astfel de pildă putem stabili dacă în afară de persoanele pe care noi le socotim drept rude, conform codului civil, nu sunt socotite tot astfel și alte persoane. Vom alcătui deci un inventar al tuturor rudeniilor pe care le întrebuințează localnicii, fie ele de natură biologică, civilă, religioasă sau spirituală, în genere specificându-se felul de calculare al acestor grade de rudenie, precum și îndatoririle și interdicțiunile ce sunt legate de ele.

Iată câteva pilde trecute în fișe de observații făcute pe teren:

Fundul Moldovei 1928

— « Nașii cu finii nu se pot lua între ei și nici finii între ei, că sunt ca și frați și e păcat ».

— Doi frați cu două surori de se căsătoresc, e mai rău decât dacă se iau veri primari între ei. Căsătoriile acestea nu sunt binecuvântate. (ss) X. C. F.

Inf. Toader Popa, știe carte 56 ani

Cornova 1931

« Văr drept se chiamă numai după tată, ăilalții după mamă sunt străini ».
(ss) E. C.

Inf. Chiva Anuțu 25 ani, 7 cl. prim. are 2 copii

Runcu 1930

« Pe la noi își alege fiecare femeie, o moașă după plac. Moașa dă copilului tot ce-i trebuie de ale îmbrăcăminteii, îl scaldă timp de trei zile și pe mama copilului o ține cu mâncare tot trei zile. Și apoi se chiamă că copilul e nepotul ei de buric »
« Dar nașa? ». « Ei, nașa dă copilului numai o cămașă de botez și plătește popa ».
(ss) L. M.

Odată stabilit sistemul de rudenie efectiv practicat de către familiile pe care le cercetăm, vom trece la problema stabilirii de noi legături între neamuri.

De sigur forma cea mai normală este aceea a căsătoriei. De aceea nu este lipsită de importanța statistică făcută asupra acestor căsătorii.

Iată un exemplu care vădește că majoritatea imigrărilor în sat se fac mai de grabă prin înrudiri decât propriu zis prin așezări de noi gospodării, independente de vechile neamuri autohtone din sat.

În satul Runcu în 1930, dintr'un total de 1560 de locuitori, avem 224 imigrați și 164 emigrați. Iar imigrările se pot specifica astfel:

Băgați în familie ca:	noră	ginere	perechi venite în sat
Până la vârsta de 25 ani	4	4	1
» » » » 30 ani	10	6	—
» » » » 40 ani	37	13	4
» » » » 50 ani	23	15	4
» » » » 60 ani	25	5	3
» » » » 70 ani	11	2	1
» » » » peste 70 ani	4	1	3
Totalul persoanelor	114	46	32

Totalul imigraților raportat la numărul căsătoriilor fiind de 22,7%
iar față de numărul total al populației de 13%

Comarate aceste cifre cu cifra totală a căsătoriilor din sat, putem vedea dacă sunt mai numeroase, în satul cercetat, căsătoriile care au fost numite în literatura noastră, (de sigur prin abuz de termen) « exogamice » față de cele « endogamice ».

Iată cifrele din același sat, Runcu în 1930:

CĂSĂTORIILE CU IMIGRAȚI FAȚĂ DE AUTOHTONI

Vârsta	ambii autohtoni %	noră venită %	ginere venit %	ambii străini %
Până la 25 ani	80	9	9	2
» » 30 ani	63	24	13	—
» » 40 ani	47	36	13	4
» » 50 ani	54	26	16	4
» » 60 ani	55	34	7	4
» » 70 ani	71	23	4	2
Peste 70 ani	60	20	5	15
Totalul căsătoriilor	430	172	67	31

În aceeași problemă se pot face observații pe spițe de neam sau prin ajutorul registrelor stării civile. De pildă în spița de neam a Rogozarilor din Drăguș vedem dese căsătorii între grade colaterale mai îndepărtate ale aceluiași neam.

Astfel, avem 13 căsătorii între ei, figurând pe spiță:

Ion al lui Niculae Rogozea Ciungu cu Rafira I. Rogozea.
Niculae al lui Niculae N. Rogozea și al Mariei, născ. Codrea cu Virgilia G. Rogozea.

Maria lui Alexandru N. Rogozea coborâtă din Nic. Rogozea Ciungu și Ion Rogozea.

în ramura lui Gheorghe Jacob Rogozea:

Maria lui Jacob Rogozea cu Nicolae Rogozea-Maniu
Nicolae al lui Gheorghe Jacob Rogozea cu Sofia Iosif Rogozea

în ramura lui Axente Ion Rogozea:

Arsene al lui Ion N. Rogozea cu Rafira Ion Naftuc Rogozea Maniu
Maria lui Ion Rogozea cu Gh. I. Rogozea
Gheorghe al lui Nic. Ion Rogozea Nicolae Ciungu și al fetei lui Tătaru cu D. Rogozea

Gheorghe al lui Axente cu Maria, coborâtă din Ion R. Gh. Rogozea

și în ramura lui Iosif Nicolae Rogozea: (ramura Naftuci)

Eva lui Naftuci coborîtor din Naftuc Maniu Rogozea cu Matei Rogozea
Vasile al lui Naftuc Rogozea-Maniu cu Eva Gh. Rogozea
Iosif al lui Nic. și al Mariei Rogozea, coborâtă din Maria cu D. Gh. Rogozea
Victoria fata lui Const. Gușeile și a Mariei Rogozea cu Dise Rogozea.

În registrele de stare civilă, din 239 de căsătorii contractate de către membrii neamului Fogoroș, între anii 1815—1928, găsim 28 căsătorii în sânul aceluiași neam:

1815 25 Ianuarie	Samoilă Fogoroș al lui Samoilă, cu Netha lui Cristov Fogoroș
1820 20 Ianuarie	Georgie Fogoroș cu Eva lui Tanasie Fogoroș
1820 10 Octomvrie	Mihai al lui Ion Fogoroș Opri, cu Maria al lui Ion Fogoroș Sascu
1835 1 Septemvrie	Gheorghe Fogoroș cu Sinefta lui Ion Fogoroș
1853 24 Februarie	Savu Fogoroș cu Maria Matei Fogoroș
1863 30 August	Samoil Mihail Fogoroș cu Eva Nicolae Fogoroș
1866 9 Octomvrie	Ioan Naftanoil Fogoroș cu Maria Ioan Fogoroș
1873 13 Mai	Samoilă Mihai Fogoroș cu Maria Ioan Ioan Zevedeu Fogoroș
1874 20 Octomvrie	Samoilă Samoilă Fogoroș cu Maria Ioan Nicolae Fogoroș
1875 20 Iulie	Ioan Jacovu Fogoroș cu Sofia Ioan Fogoroș
1879 21 Iulie	Ioan Matei Fogoroș cu Magdalena Jacob Fogoroș
1880 Februarie	Ioan Miclăuș Fogoroș cu Rahira Ioan Zevedeu Fogoroș
1889 30 Ianuarie	Dumitru Ioan N. Fogoroș cu Sofia V. Gheorghe Fogoroș
1890 20 Octomvrie	Arsene Vasile Fogoroș cu Leana Ioan Matei Fogoroș
1897 27 Mai	Damaschin Ioan Fogoroș cu Sofia Samoilă Fogoroș
1904 25 Ianuarie	Aurel V. Fogoroș cu Rafira Samoilă Fogoroș
1906 12 Februarie	Vasile I. M. Fogoroș cu Ludovica Ioan Fogoroș
1901 13 Iulie	Aurel Vasile Fogoroș cu Sofia Samoilă Fogoroș

1907 21 Ianuarie	Vasile Simion Fogoroș cu Rafira Nicolae Fogoroș
1908 1 Februarie	Matei Neofil Fogoroș cu Zenovia Dumitru Fogoroș
1919 9 Februarie	Nicolae Hariton Fogoroș cu Maria Vasile Fogoroș
1921 24 Februarie	Romul Teofil Fogoroș cu Maria Dumitru Fogoroș
1922 23 Ianuarie	George Fogoroș cu Rafira Fogoroș
1922 10 Februarie	Ioan Fogoroș cu Rafira Fogoroș
1925 18 Februarie	Solomon Fogoroș cu Eva Fogoroș
1925 18 Februarie	Ioan Fogoroș cu Xenia Fogoroș
1927 6 Februarie	Georges Fogoroș cu Eva Fogoroș
1928 29 Ianuarie	Ioan D. Fogoroș cu Rafira Fogoroș

În modul acesta putem să constatăm, față de totalul căsătoriilor, un procent de 11,7% căsătorii contractate în sânul aceluiași neam.

De sigur la aceste cifre vor trebui adăugate comentariile pe care le fac sătenii între ei înșiși, precum de pildă:

Inf. Rafira S. Rogozea de 65 ani, din Drăguș, ne afirmă că:

« Rogozarii au fost primul neam în sat și nu au vrut să se împreune cu străinii »

(ss) M. C. & X. C. F.

Inf. Romulus Fogoroș:

Drăguș 1929

« Odinioară nu se căsătoreau decât boierii cu boierii între ei ». (ss) E. C.

Încuscririle presupun întotdeauna pierderea numelui de neam de către unii dintre căsătoriți. Se poate studia din nou statistic, cine anume își pierde numele, femeia sau bărbatul? În majoritatea cazurilor, cercetate, constatăm că femeia și-l pierde și aceasta de sigur denotă o anume centrare a vieții de familie în jurul bărbatului. Totuși această problemă este conexă cu o alta, în legătură cu pământurile pe care un neam le posedă. S'ar părea, din studiile până acum făcute, că un neam ca să existe cu o adevărată conștiință de neam, trebuie să-și păstreze pământurile sale bătrânești. Încuscririle sunt deci și o chestie de înzestrare, iar regula neîn-zestrării femeilor cu pământ, așa numitul « privilegiu al masculinității » este dublat și de o problemă de onomastică. Dovadă pentru aceasta este și faptul, că toate cazurile în care încuscrirea de neamuri urmată de adoptarea de către bărbat a numelui femeii, aveau în vedere cazuri, în care bărbatul se « mărita » adică « intra în zestrea femeii » în pământurile neamului femeii.

Lucrul se poate vedea dintr'o serie întreagă de fișe din care extragem câteva:

Inf. Iosif Stoia peste 50 ani

Drăguș 1929

« Stroe Stoia s'a băgat în moșie la Bogdan, acu primește numele de Bogdan, după fată, pentru că s'a dus să locuiască la ea ».

(ss) X. C. F.

Inf. D. Vas. S. de 70 ani

« Frate-meu Vasile, a băgat ginere, că n'a avut copii. Lui îi zicea Constantin Aribășoiu (ginerelui), da oamenii îi zic Dinu lui Sandru, pentru că șade în casa lui Sandru.

Așa zic oamenii dacă stai în casa socrului (bătrânului), te cheamă după numele lui, Dacă șade în casă cu mine, totdeauna porecla e așa, dar dacă vrea. Dacă nu, ce am eu cu el ca să și-o schimbe? » (ss) M. D.

Inf. Matei Simerea de 58 ani

« Mie îmi zicea înainte Matei Simerea. Acu îmi zice Matei Ciopec că am fost băgat ginere la Ion Ciopec ». (ss) M. D.

De asemeni poezia populară și obiceiurile rituale de nuntă ne pot da indicații asupra acestei probleme. Deseori cântecele populare ne arată clar de ce se socotesc drept rele încuscririle între neamuri din sate deosebite. Iar, la nuntă, spre exemplu, formalitatea raptului și a luptei pe care o dă mirele venit din alt sat, cu flăcăii din satul miresei (Calea Vulpiei) ne sunt indicațiuni asupra vechii forme de organizare a neamurilor. De altfel problema aceasta, din punct de vedere istoric este încă mai interesantă poate, decât din punct de vedere al cercetării vieții contemporane.

Uneori încuscririle dintre neamuri țin seamă și de deosebiri de categorii sociale, de stări de fapt: economice, morale, culturale sau religioase; ceea ce din nou e interesant pentru aprecierea spiritului de neam.

Iată, cercetate statistic, cum se înfățișează încuscririle în Cornova în 1931:

Dintr'un total de 380 de căsnicii, actualmente existente, din punctu de vedere al claselor sociale avem 55 de căsătorii mixte, așa precum arată cifrele următoare:

Căsătorii mixte:

Boeni cu dvoreni	5
Boeni cu mazili	6
dvoreni cu mazili	15
dvoreni-mescean	1
dvorean-țăran	1
mazili-grăjdieni	5
mazili-mescean	1
mazili-țăran	21
	55

Dacă din 380 de căsătorii scoatem însă cele 3 familii de germani, 6 familii de evrei, 9 de țigani și 3 poloneze, numărul total al familiilor se micșorează la 361. Prin urmare din acest total avem un procent de 15% de căsătorii mixte, sau dacă scoatem cele 11 cazuri ale familiei Boean, a căror situație este specială, procentul se reduce la 12%.

Pe lângă faptul că acest procent este relativ foarte mic, față de condițiile în care trăesc Cornovenii, faptul că evolutiv se observă că acest fenomen începe să se producă mai des în ultimul timp, este o dovadă ce întărește afirmația noastră că uneori, problema încuscririlor între neamuri e legată de anume împrejurări sociale de natură extra-familială. Vom relua, de altfel, problema sub alt aspect al ei, în capitolul viitor, când ne vom preocupa de regulile de alegere a soților.

În sfârșit, în aceeași ordine de idei, se pot studia înfrățirile, deși astăzi va fi foarte greu, de sigur, să se găsească înfrățiri de cruce și de moșie, care să însemne efectiv o încuscrire între neamuri, cum era pe vremuri ¹⁾.

În cercetările până acum făcute s'au găsit asemenea frății de cruce (de pildă la Nerej și la Fundul-Moldovei), însă ele își pierduseră ori și ce caracter familial propriu zis.

Simple supraviețuiri, ele vor trebui să fie ținute în seamă numai pentru a reconstitui trecutul familiei din locul respectiv. Nu este însă spus că nu se vor putea totuși găsi înfrățiri care să fi păstrat până astăzi caracter familial, și de aceea cercetătorul familiei trebuie să fie atent și asupra lor.

Un alt mod de a căpăta lămuriri generale asupra organizării familiale este și acela al studiului modului de a se face înrudirea artificială pe calea înfierii.

Va trebui deci să studiem relațiile de neam ce se nasc între rudele adoptatului și ale adoptatorului și sistemul juridic în care se fac aceste înfierii. De obicei aceste înrudiri, prin înfiere, nu se fac pe calea adoptării în formele legale ale codului civil, ci în acelea străvechi ale obiceiului pământului.

La studiul lor se vor întrebuința chestionarele și planurile de lucru speciale cu privire la manifestările juridice.

III. STUDIUL TIPURILOR DE FAMILIE

Neamul, studiat până acum, este o realitate deosebită de aceea a familiei propriu zise. Grupa de rude care constituie neamul, nu duce laolaltă o viață nemijlocit solidară, ci se fragmentează în grupe mai restrânse, uneori mai mari, alteori mai mici. Aceste grupuri sunt familiile care propriu zis ne interesează în studiul de față.

Dar modul de grupare și de organizare interioară a acestor familii nu este întotdeauna același, ci prezintă o variație de forme care ne apare nesfârșită. Totuși, în sânul aceleiași societăți, familiile prezintă anume similitudini de înfățișare care ne permit o clasificare a lor pe tipuri. Deci, cea dintâi grijă a cercetătorului, atunci când este vorba să înțeleagă viața de familie pe care o cercetează este aceea de a reuși să stabilească « tipurile de familie » cele mai potrivite cunoașterii empirice.

În definiția familiei ne-am mărginit a scoate în evidență caracterul ei de unitate socială și am dat-o dinadins atât de largă, încât să permită încadrarea în ea a oricăror tipuri de familie. Era prudent să fi făcut așa căc metodologic, ne putem aștepta ca în fiecare cercetare de familie pe care o vom face, să ajungem la stabilirea altor tipuri de viață familială. Mai mult decât atât: deși munca noastră, într'o monografie sociologică, se va îndrepta întotdeauna asupra unor unități sociale relativ restrânse (un sat, un oraș, o mahala de oraș, etc.) totuși e probabil că nu ne vom putea mărgini la definirea unui singur tip valabil pentru întreaga societate studiată, ci faptele ne vor sili să stabilim mai multe tipuri de familie existente în sânul aceleiași unități.

¹⁾ C. f. Marcel Emerit, « *L'adoption fraternelle en Valachie et son influence sur la formation de la propriété collective* ». (Extrait de la « *Bibl. de l'Inst. Français de hautes études en Roumanie* »), Mélanges 1927, București, Cult. Națională, 1928. P. Negulescu, *Despre adopțiunea fraternală sau înfrățirea*. Articol în « *Convorbiri Literare* », Nr. 3 din 1898 și « *Studii de Istoria dreptului român* », București 1900. *Cercetări asupra originii dreptului consuetudinar român*, « *Revista de drept și sociologie* », Anul 1907, II, p. 28—43.

Un prim criteriu pentru a tipiza grupările familiale rezultă din considerarea mărimii grupei de rude din același neam care trăiesc într-o familie, « într-o aceeași pită ». Grupul acesta de rude poate fi extrem de mare, cum este cazul familiilor mai vechi (familia romană trăind în « domus »), șatrele de țigani, familiile slave zadrugale și în genere întreg grupul de familii pe care Le Play ¹⁾ le-a numit « famille-souche » ¹⁾; sau dimpotrivă poate fi foarte mic, restrâns chiar numai la soți și copiii lor încă tineri, cum este cazul familiei numită de Durkheim « conjugală ».

Este de fapt aci o problemă a existenței neamului ca unitate socială de sine stătătoare și o problemă a gradului în care familia individualizată reușește să cuprindă o sferă mai mare din totalul pe vremuri acoperit de neam. De aceea studiul însuși al neamului este o introducere teoretică la studiul tipurilor de familie și gradul de viabilitate a neamului un semn al viabilității unor forme patriarhale de organizare ale familiei.

Dar din punct de vedere al tehnicei de lucru, ca să putem surprinde și demonstra prin fapte acest lucru, calea care trebuie să o urmărim este aceea a studiului aglomerării de oameni a familiilor.

Statistic deci va trebui să calculăm, în fiecare cercetare, frecvența diverselor tipuri de aglomerări familiale precum, de pildă, acestea care au fost stabilite în satul Runcu — în care avem:

Tipul I (ambii părinți plus copii)	181 familii
Tipul II (un părinte și copii, deci tipul I defectat prin văduvie)	48 familii
Tipul II (ambii bunici, ambii părinți și copii)	15 familii
Tipul II (un bunic, ambii părinți și copii)	28 familii
Tipul III (ambii părinți, o rudă și copii)	14 familii
și înșfârșit	42 familii

în care sunt combinațiuni diverse precum: soți fără copii, bunici și copii orfani, frați și surori, etc., care reprezintă abateri accidentale dela tipurile mai sus pomenite.

Frecvența acestor tipuri nu este datorită unei simple întâmplări, ci este condiționată de o serie de fenomene sociale.

Astfel există un paralelism între mărimea și coeziunea grupului familial și viața lui economică, paralelism ce ne permite ca din considerarea formelor gospodăriei, să înțelegem tipul de familie corespunzător.

¹⁾ Ferdinand le Play, *L'organisation de la famille selon le vrai modèle, signalé par l'histoire de toutes les races et de tous les temps*. Tours-Paris 1884, 3-ème édition. Cap. 10, p. 29 (l'organisation de la famille-souche).

În genere, familiile cuprinzând un număr mare de rude, au un caracter agricol și de aceea, la sat, este cât se poate de interesant să urmărim cantitățile de pământ de care dispun familiile. Astfel vechea formă de organizare a familiei mari, despre care am spus mai sus câteva cuvinte, are la baza ei posesiunea unui pământ al neamului și nu se poate menține decât atâta timp cât există o anumită suprafață mai mare de pământ la dispoziția familiei. De aceea vom ridica tabele comparative statistice între familii și pământ, ca să vedem dacă în adevăr grupul de rude are sau nu datele obiective necesare pentru a se organiza în formele unei familii mari. Problema însă ni se prezintă și ca o problemă de populație. Pământul șade invers proporțional cu creșterea populației și de aceea calcularea gradului de saturație în oameni a unui pământ dat, este aci absolut necesară.

În afară de calculul numărului de locuitori pe kilometru pătrat, care este clasic, va trebui să ne preocupăm de emigrările populației, ele fiind semnul cel mai simptomatic al unei asemenea suprapopulații.

Așa e lesne de înțeles că viața de familie a Drăgușenilor, în care constatăm o puternică emigrație, va fi alta decât aceea a Nerejului, în care fenomenul este necunoscut.

În Drăguș avem în 1929, dintr'un total de 1453 de locuitori, repartizați pe 351 de familii:

14 familii plecate în America
31 familii plecate în Regat

la care, dacă considerăm emigrația individuală, repartizată pe vârstă și sex, avem de adăugat următoarele cifre:

La vârstă de:	Bărbați: Total 126		Femei: Total 86	
	Plecați în America	Plecați în Regat	Plecați în America	Plecați în Regat
15—20 ani	—	14	2	15
21—25 „	—	9	6	13
26—30 „	2	12	7	6
31—35 „	15	6	9	3
36—40 „	20	3	7	4
41—45 „	19	1	4	—
46—50 „	10	1	4	1
51—55 „	8	1	2	1
56—60 „	2	—	1	1
61—65 „	2	—	—	—
66—70 „	—	—	—	—
70—75 „	1	—	—	—
	79	47	42	44

Iar în satul Runcu, la un total de populație de 1560 locuitori, repartizați

în 382 familii, avem foarte puține familii emigrate, emigrația fiind mai mult individuală și anume:

Vârstă	Bărbați	Femei
Sub 20 ani	27	12
Intre 20—30 ani	46	20
Intre 30—40 ani	28	5
Intre 40—50 ani	21	3
Peste 50 ani	2	—
	124	40

Se poate deci vedea din aceste tabele, gradul de saturație în populație a acestor două sate, al satului Drăguș cu mult mai mare decât al satului Runcu. Vom putea astfel deduce greutățile foarte mari pe care le vor avea să le învingă familiile ce voiesc să păstreze în organizarea lor formele vechi tradiționale ale neamului indisolubil legat de pământul său.

Problema aceasta a emigrației nu este întotdeauna suficient de sugestivă și ea ne poate foarte bine induce în eroare. De pildă, în satul Runcu, emigrația e mai mică decât în satul Drăguș, însă faptul se explică și prin crearea în sânul satului a altor ocupațiuni decât acelea agricole. Oamenii găsesc, în chiar satul lor, noi câmpuri de activitate și de aceea nu mai sunt siliți să emigreze. Dar aceste noi câmpuri de activitate sunt simptome ale ivirii unui nou tip de organizare familială individualizată, astfel că avem și pe calea aceasta, a studiului tuturor meseriilor și ocupațiilor pe care le pot avea indivizii în afară de munca pe pământul neamului lor, mijlocul de a ne informa asupra tipului de familie existent într'un sat.

Iată de pildă statistica meseriilor din trei sate, a căror comparare arată suficient de elocvent gradul de individualizare și de specializare al locuitorilor din aceste sate:

TABLOU SINOPTIC PENTRU 3 SATE

	Cornova	Drăguș	Runcu
Agent perceptor	1	—	1
Bârdaș	—	12	1
Băeți de prăvălie	—	—	7
Băeși	—	1	—
Bucătar	—	—	1
Cântăreți	—	1	2
Ciobani	2	4	1
Cismari	2	2	4
Cojocari	—	4	1
Contabil	—	—	5
Crestător	—	6	—
Croitor	—	8	3

TABLOUL SINOPTIC PENTRU 3 SATE (urmare)

	Cornova	Drăguș	Runcu
	6	9	5
Comerciant	—	8	—
Cărmidar	—	1	—
Chelner	1	2	1
Dulgher	—	1	—
Dogar	—	—	1
Distribuitor de petrol	4	2	3
Fierar	2	4	6
Funcționar	—	4	—
Ferăstrae	—	—	4
Grădinari	—	—	2
Gardian	—	2	1
Hamali	3	1	4
Învățător	—	—	2
Ispravnic	1	—	—
Industriaș	—	—	1
Lăcătuș	—	—	4
Lăutari	—	5	9
Lemnari	—	—	13
Lucrători	4	—	—
Lingurari	—	—	1
Măcelari	2	1	1
Mecanici	—	3	1
Morari	—	1	1
Pândari	—	—	4
Pietrari	—	—	1
Pictori	—	—	1
Plutonier	—	—	—
Preoți	1	1	—
Pompier	—	1	1
Rotar	1	3	—
Servitor	—	—	9
Treeător	—	2	—
Tâmplar	—	2	—
Văcar	1	—	1
Vărar	—	—	5
Vizitiu	—	—	1
Zidari	—	—	11

Adică în Cornova, la un total de 380 de familii avem 30 de meseriași și de profesioniști; în Drăguș, avem 91 de meseriași și profesioniști la un total de 351 de familii; iar în Runcu, la un total de 382 familii, avem 119 meseriași și profesioniști.

Aceste cifre cu privire la meserii, care sunt de fapt un amănunt din totalul problemei economice, mai au și altă importanță decât aceea de a ne servi drept simptom al gradului de individualizare a familiei. Ocupația, felul de muncă însuși, exercită o influență foarte mare asupra organizării vieții de familie și de aceea este absolut necesar, pentru a ajunge la stabilirea tipurilor de familie dintr'un anume grup social, să vedem care sunt

anume ocupațiunile tipice ale acelui grup. Familia de agricultori, după cum am spus mai întotdeauna, are un caracter mai patriarhal și organizarea tuturor membrilor familiei în atelier de muncă colectivă aduce după sine o anumită viață familială. Pe când, dimpotrivă, o familie de salariați, deși muncesc cu toții, nu muncesc în atelier colectiv familial cu propriile lor instrumente de muncă și pe propriul lor pământ, ci ca angajați individuali, ca închirietori ai puterii lor de muncă individuală. De aceea nu numai numărul brut al meseriașilor ne interesează, ci și analiza atentă a ce anume meseriași sunt. Să se revadă de pildă tabelele de mai sus și să se remarce semnificația pe care o are apariția în satul Runcu a meseriei de «distribuitori de petrol», pentru ca să se înțeleagă de ce anume și meseria și condițiile generale economice în care ea se desfășurează își au importanța lor.

În sfârșit ceea ce mai dinainte ne permite o înțelegere a tipurilor de familie este și considerarea sistemelor juridice (culte sau obișnuelnice) care au curs în acel grup social și anume, în primul rând formele de stăpânire ale pământurilor (devălmaș sau proprietate individuală), precum și formele de căsătorie (legală sau în concubinaj).

Dar fără îndoială, stabilirea tipurilor de familie propriu zisă nu se va putea face decât din studiul direct și material al faptelor vieții de familie, care au aici cuvântul hotărâtor și care ele trebuiesc să dovedească temeinicia ipotezei noastre, legând existența anumitor tipuri de familie (devălmaș-individualizate) de anumite forme de organizări sociale (autarhiale și capitaliste).

D. RELAȚII INDIVIDUALE ÎN CADRUL VIEȚII DE FAMILIE

Odată căpătate lămuririle generale cu privire la factorii acționanți din afară asupra grupului familiei, va trebui să trecem la analiza a însăși factorilor ce o compun și a relațiilor care se stabilesc între ei.

Este vorba de situația în familie și de raporturile reciproce pe care le au în genere în acest grup social soții, ascendenții, descendenții și colaterali unii față de alții.

Deocamdată vom continua să privim în ansamblul lor și aceste probleme.

I. RELAȚII ÎNTRE SOȚI ¹⁾

Incepem prin a studia raporturile dintre soți. Despărțim trei mari probleme: formarea familiei prin căsătorie (căsătoria legală și concubinaj) conviețuirea soților și desfacerea căsătoriei.

¹⁾ Ținem să atragem atenția că acest capitol fiind primul în care cercetătorul intră în contact cu problemele proprii vieții de familie, el a fost exemplificat mai amplu decât cele ce urmează, fără însă ca această disproporție dintre conținutul capitolelor să cuprindă și vre-o intenție de accentuare a problemelor tratate.

A) CĂSĂTORIA

1. ANALIZA STĂRII CIVILE A POPULAȚIEI. În primul rând ne trebuie o statistică generală de stare civilă ca să ne dăm seama câtă și care parte din totalul populației a contractat căsătorie.

Astfel, pentru satul Runcu, putem alcătui următoarea tabelă statistică a necăsătoriților, căsătoriților, recăsătoriților, văduvilor, divorțaților și a celor ce trăesc în concubinaj, repartizați pe grupe de vârstă, astfel cum au fost găsiți ei în anul 1930, luna August, de către Seminarul de Sociologie, — și pe care le prezentăm alăturat, în diagrame. (Vezi pag. 84, 85 și 86).

În același mod vom stabili o statistică generală de stare civilă pe împrejurări diverse: naționalitate, stare economică, biologică, religioasă, culturală, etc., pentru a se vedea dacă nu cumva frecvența căsătoriilor sau a concubinajelor nu corespunde cu anume stări economice (sărăcia de pildă fiind un impediment al căsătoriei legale), religioase (o anumită confesiune predispunând la celibat), sau biologice (anume deficiențe biologice opunându-se căsătoriei, etc.).

2. MOTIVAREA CĂSĂTORIEI, SCOPUL EI ȘI CRITERII DE ALEGERE. Descrierea statistică, calculele de cote părți ale stării civile în corespondență cu anumiți factori sociali determinanți poate fi sugestivă, însă ea nu e de ajuns, ci trebuie să-i adăugăm o cercetare a fenomenelor de conștiință care întovărășesc și motivează situațiile de fapt.

Va trebui deci să cercetăm, caz cu caz, cu tendință de epuizare, cât mai multe familii din sat, prin convorbiri cu respectivii soți, ca să aflăm motivarea pe care ei înșiși o dau, ca să explice faptul căsătoriei lor. Vom avea astfel a deosebi:

a) *Motivarea prin obicei și tradiție*: Oamenii uneori nu judecă ei înșiși asupra gesturilor pe care le fac, ci se supun obiceiului sau tradiției

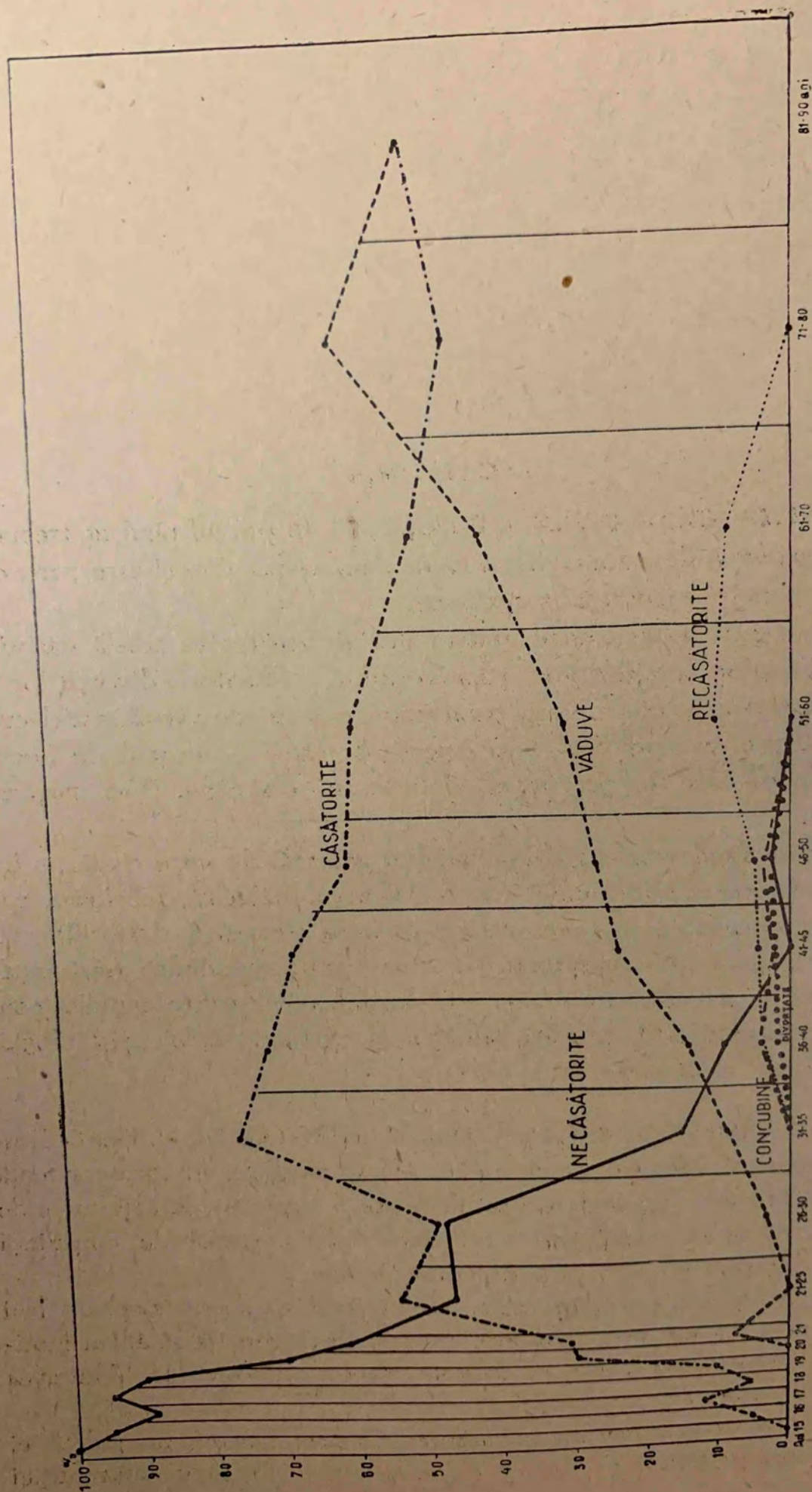

Fig. 6. — Statistica generală a stării civile a femeilor din satul Runcu, 1930.

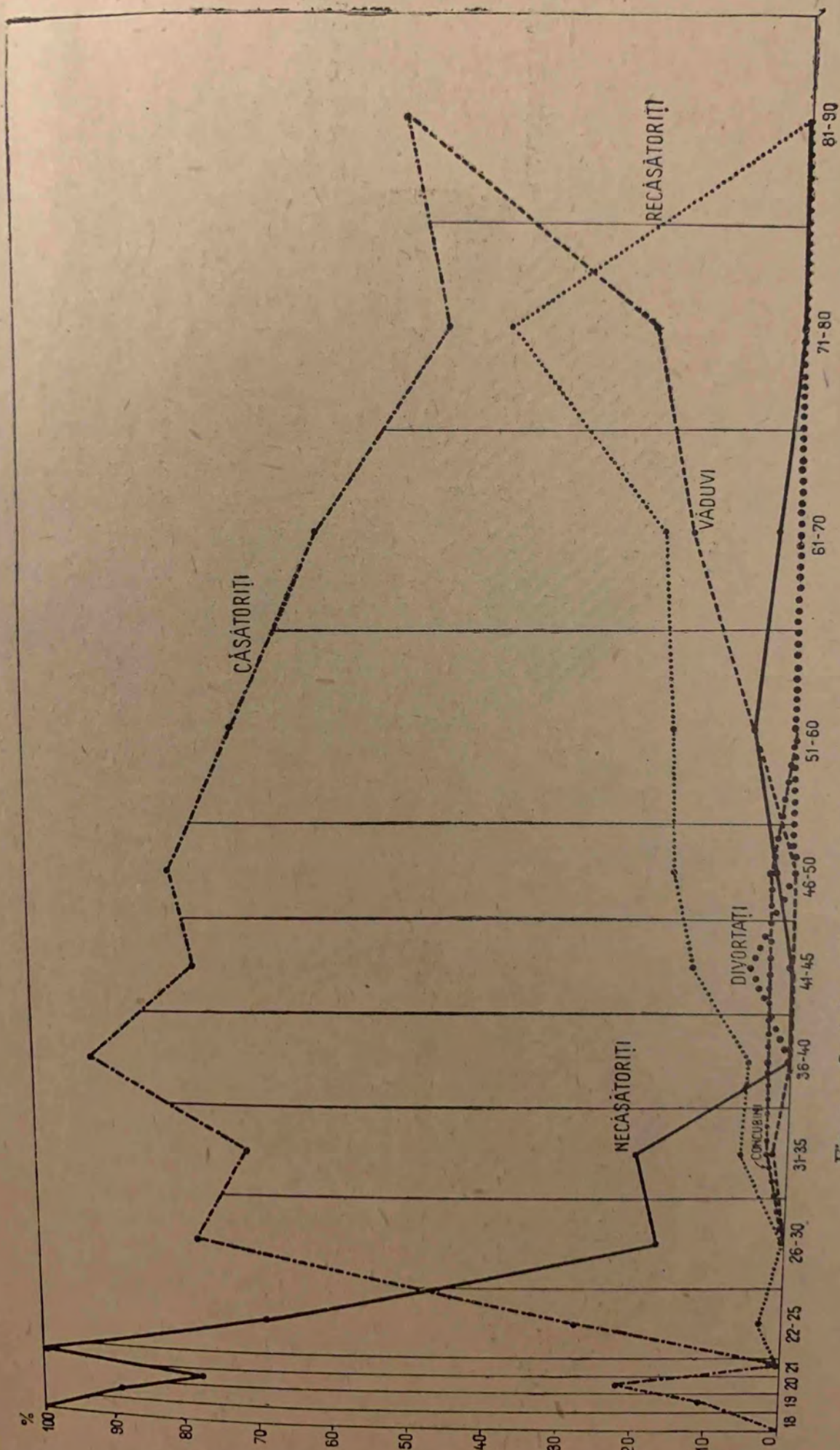
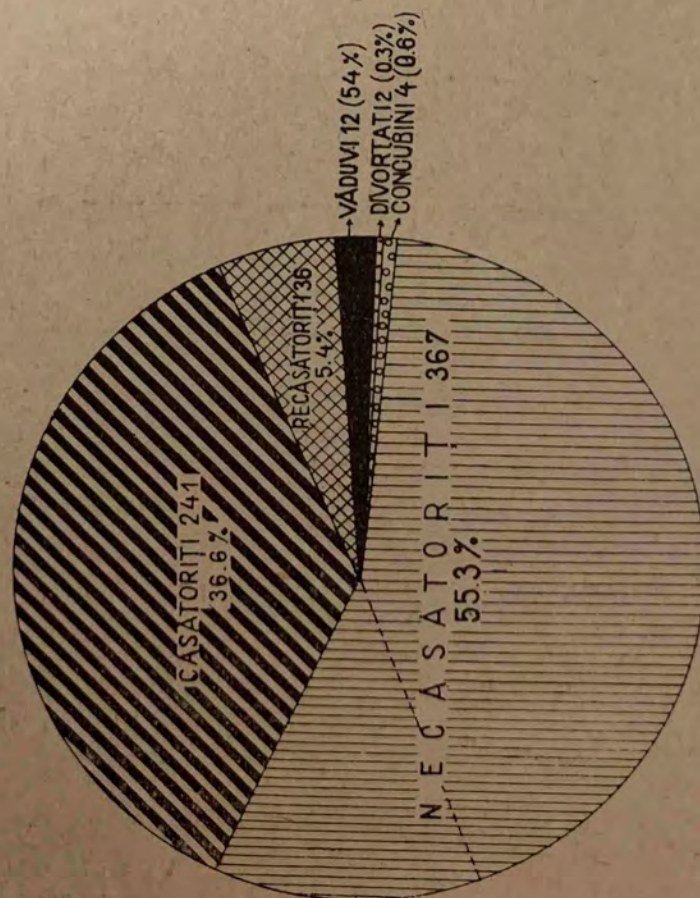

Fig. 7. — Statistica generală a stării civile a bărbaților din satul Runcu, 1930.

BĂRBATI

FEMEI

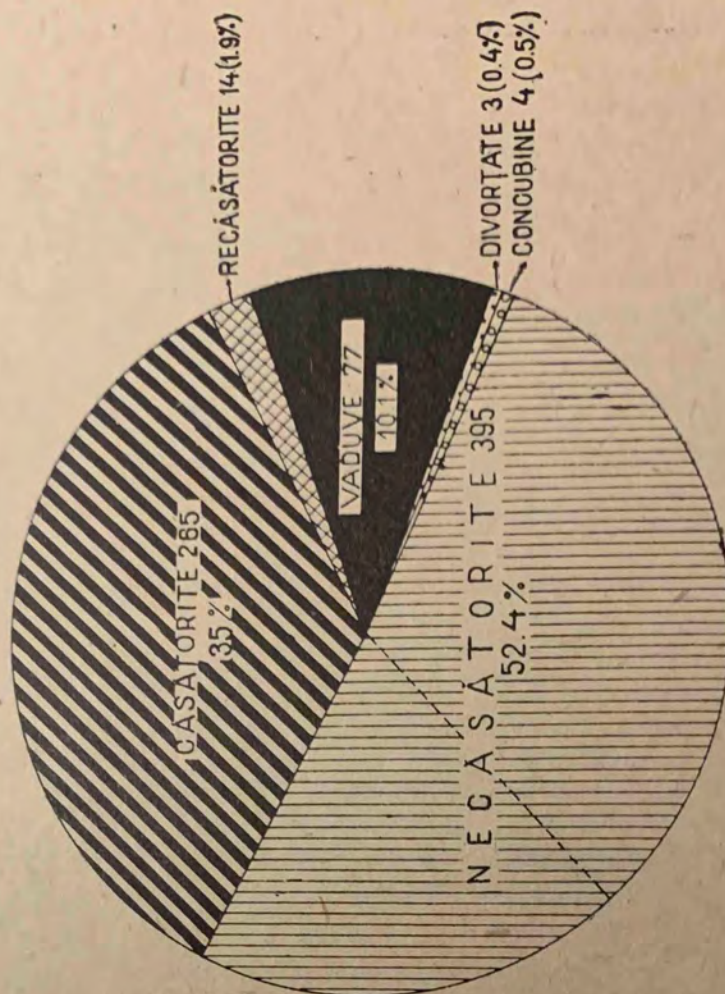

Fig. 8. — Distribuția locuitorilor după starea lor civilă.

pe care au apucat-o. Iată un fragment de conversație avută cu câteva femei din satul Runcu:

Inf. Maria Lepăduș 67 ani

Runcu 1930

Maria Gheorghe Bain 45 ani

Maria Constantin Popescu 40 ani.

M. G. B.: « Dră., cum poți trăi d-ta așa fără om? Nu e bine zău, trebuie să-ți iei și d-ta un om ».

— De ce?

M. G. B.: « Că așa a lăsat Dumnezeu. Ori îți faci soț, ori te călugărești; dar așa nu e bine ».

M. C. P.: « Lasă că e mai bine așa, fără grijă; nu-ți mai cârâie copii în ureche toată noaptea ».

M. L.: « Da nu-i bine, că un om dacă-l ai, te mai mângâie la necaz, da așa . . . »

M. C. P.: « Ei, te mângâe, pe Dracu! Dar vorba e că așa a lăsat Dumnezeu ».

(ss) L. M.

Sau alte două fișe în același sens:

Inf. Irina Popescu 67 ani

Runcu 1930

« E mai bine fată decât măritată, dar nici să nu te măriți nu e bine, că nu șade frumos ».

(ss.) M. L.

Inf. Dumitru Benza, 19 ani analf.

Runcu 1930

« Mai bine însurat, se zice. Aud că's multe griji, de pacostea de însurătoare . . . Ai nevastă, îi cumperi cârpe. Băiatul cât e băiat are grijă numai de capul lui și apoi dacă așa a lăsat D-zeu, așa fac toți. Nu e chip să scapi, altfel ».

(ss) E. A.

b) *Motivare prin impunere din partea rudelor și a colectivității.* Se poate invoca teama reverențioasă față de rude sau față de opinia publică, sau de-a dreptul o siluire a voinței de către rude sau opinia publică. Astfel:

Inf. Maria G., 46 ani, 3 cl. primare

Runcu 1930

« Nu am vrut să merg după Vasile, că mi-era frică de el și nu am fost dornică să merg după dânsul. Dar tata și cu mama au ținut și nu am vrut să le stric voia, ca să am eu să le bag vină, să nu-mi bage ei mie. Mie îmi plăcea alt bărbat, . . . ».

(ss) X. C. F.

Inf. Elena D, 46 ani analfabetă

Cornova 1931

« Pe mine m'au dat cu sila după bărbatul meu; eu pe fetele mele nu le voi sili. Să ia pe cine vrea, c'apoi să nu fie toată viața cu un om fără înțelegere ».

(ss) R. L.

Inf. Maria L., căsătorită 17 ani, analf.

Runcu 1930

« Eu parcă aș mai fi stat fată, dar a ținut mama să am eu locul meu. Vezi mi-ar fi fost mai drag să mai stau . . . Dar cum m'am ridicat și eu și m'am priceput la de-ale gospodăriei, m'au și dat în căsătorie. Nu zic nimic; stăm ca toată lumea ».

(ss) N. R.

Inf. Maria A., 31 ani

Runcu 1930

« Înainte de a mă căsători cu Petre, iubeam pe un tânăr din alt sat. Dar părinții și frații nu m'au lăsat să-l iau că-i prea departe, și m'au silit să-l iau pe Petre ».

(ss) E. C.

c) *Motivare prin proprie determinare a individului.* Se poate întâmpla ca cei căsătoriți să fie conștienți de motivele care i-au determinat să se căsătorească. Dăm iarăși câteva fișe:

Runcu 1930

Inf. Lixandra C. A., 29 ani 3 clase

« Deși el era băiat sărac iar eu fată bogată cu trecere, (tatăl meu fusese primar și om cu stare) l-am prins drag pentru că știa juca mai bine ca oricare și pentru că mi-a plăcut Constantin și nu-mi plăceau ceilalți. Ne prindeam la horă amândoi și totdeauna unul lângă altul.

(Toată dojana tatălui ei nu o putea împiedica. De altfel tatăl ei o singură dată a certat-o serios, și dacă a văzut că ea nu se lasă, nu i-a mai spus nimic. Mama lui Constantin suduia însă rău și îi « scotea vorbe rele prin sat ». Vorbele jigneau pe fată, care se plângea băiatului dar toate « au mers » pentru că tinerii se înțelegeau între ei).

(ss) X. C. F.

Inf. Domnica K. A.

Fundul Moldovei 1928

(Părinții vreau s'o căsătorească cu un flăcău bogat, de familie bună, dar hâd). « Era bun dar eu îl iubeam pe Toader U. și deși bogat și bun nu-l vroiau ai mei D'apoi eu înainte de căsătoria sortită de părinți, am fugit pe dealuri și am rămas acolo până s'au învoit să-l iau pe Toader ».

(ss) X. C. F.

Inf. Maria C. P., 53 ani

Runcu 1930

« Eu n'am vrut, dar Dumitru într'o zi mi-a adus fata și s'a culcat cu ea în pat noaptea și a doua zi iar așa, timp de o săptămână, până când mi-a fost rușine și mie de sat și m'am dus la A. și l-am făcut naș. Duminică i-am cununat. Au trăit bine ... etc. ».

(ss) E. C.

Inf. Maria B., 33 ani văduvă 5 clase

Runcu 1930

« Mama lui când a văzut că au început să trăiască ei bine a început să se supere și să-i spună lui fiu-său că nu-i mai face mâncare, că nu-l mai spală. Acolo mânca, acolo îl spăla o mătușe. Mama lui vra să ia pe o fată săracă, pe o proastă. El a spus că pe aia nu o ia să fie ce o fi. Mai bine se lipsește de toate. Ori ia pe cine îi place lui ori se lipsește de toate și stă așa. S'a căsătorit fără voia ei.

(ss) X.C. F.

d) Tot în același mod se vor studia nu numai motivările ci și scopurile mărturisite ale căsătoriei:

Inf. Petre A. 69 ani

Runcu 1930

« Fiind ultimul dintre 14 frați morți, majoritatea de copii, declară că părinții l-au căsătorit, din teamă să nu moară și el și astfel să se stângă neamul. (ss) D. B.

Inf. Grigore Dobre 55 ani, știe carte

Runcu 1930

« Enache Zugravul și-a băgat ginere în casă.

Dacă avea băiat nu băga ginere, dar cum nu are băiat a băgat ginere ca să fie om în casă că doar nu era s'o lase goală »

(ss) H. S.

Inf. Elena D., 46 ani, analfabetă.

Cornova 1931

« Te ia bărbatul ca să lucrezi ... îndată a doua zi după nuntă mergi cu el la câmp.

— Dar nu se iau din dragoste?.

— Dar ce să faci cu dragostea? Stai așa degeaba? Nu te ține bărbatul pentru asta, doar te ia ca să lucrezi pentru el ».

(ss) R. L.

Inf. Maria Gh. P. analfabetă.

Runcu 1930

« Eu eram mai cu avere, el mai sărac, dar mi-era vecin.

L-am luat ca să-l am de ajutor. El e vecin cu mine, mai săracuț. L-am luat c'am zis ce să intre altul străin din altă parte în averea mea. Mai bine să vie vecinul ».

(ss) M. D. și E. C.

Inf. Ioana F. 16 ani, știe carte.

Nerej 1927

« Ginerelui îi trebuie mireasă. El trimite la fată. Noi avem zestre ca să nu fim mustrate o dată, dar dacă ei n'ar avea avere, gărla i-ar lua. Mai iute are nevoie el de fată decât fata de băiat că dacă rămâne burlac cine-l coase? Fata dacă-și poartă cinstea poate rămâne nemăritată ».

(ss) X. C. F.

Inf. Dumitru S., 47 ani știe carte

Runcu 1930

« Am un băiat de vre-o 17 ani și vreau să-l însor la toamnă, când s'o mai coace la minte. Să mai am și eu ceva pământ. Ce să mă tot căciulesc la boer ».

El zice că bai ! De la gură zice nu, dar dela inimă zice da ».

(ss) N. T.

Inf. Vasile B., 57 ani

Runcu 1930

Și-a dat fata de 19 ani după un băiat de 17 ani.

« — ... Are și el o țără de avere și așa să nu mai muncească și ea, ca mine, la boeri « în parte ». Mai bine să muncească la ea ».

(ss) M. B. și M. C.

Inf. Maria A., 34 ani două clase

Runcu 1930

« Eu am avut numai 16 ani, dar l-am luat că le trebuia la părinți om la lucru. Acum ce să mă fac; n'am să-l mai schimb ».

(ss) E. C.

Inf. Octavia M. 19 ani

Runcu 1930

« M'am măritat la 16 ani, că mama a rămas văduvă cu două fete și avea nevoie de ajutor la muncă. M'a căsătorit pe mine că eram cea mai mare ».

(ss) E. C.

Inf. Paraschiva A. A. de 60 ani

Runcu 1930

« Pe Alion l-au căsătorit părinții lui de frică să nu moară și n'o să aibe cine mai îngriji de ei. Așa rămâneam eu ».

(ss) M. O.

Inf. Ana O. N., 65 ani

Runcu 1930

Cea din urmă fată Ana N. măritată cu Ion D. din Sănătești a murit din fa-cere, acum 3 ani, lăsând 2 copii; o fetiță de 2 ani și ceva și copilul nou născut. După moartea fetei, bătrânii n'au vrut să-l lase să plece pe Ion D. din casă și au căutat să-l însoare, să le găsească mamă la copii. Intr'adevăr s'a căsătorit după puțin timp cu Stanca din Dobrița.

Cum judecarea critică a unui fapt o faci mai ales atunci când acel fapt te nemulțumește, pentru a studia mai amănunțit concepțiile celor anchetați asupra căsătoriei și a afla motivările și scopurile pe care le-au urmărit, ca o completare, este o bună practică metodologică aceea de a te adresa

tuturor acelora care se declară cu totul nemulțumiți de căsătoria lor, sau care întârzie sau refuză să se căsătorească.
Astfel iată câteva fișe:

Runcu 1930

Inf. Maria C., 26 ani, necăsătorită.

« Eu trăesc bine cu părinții, d'aia nu mă mărit. Când ești fată ești mai slobodă. »
(ss) M. C.

Ce folos că s'a măritat sora mea și se țin copii după ea? »

Fundul Moldovei 1928

Inf. Olimpia T. 18 ani, știe carte

« Mai bine e fată decât nevastă. Atât e lumea fetelor, cât nu sunt măritate. »
(ss) X. C. F.

Dar de măritat tot mă mărit ».

Runcu 1930

Inf. Domnica L., 20 ani

« Nu vreau să mă mărit, că e prea multă grijă. Eu n'am luat bătae niciodată și să mă bată omul? »
(ss) M. D. și E. C.

Runcu 1930

Inf. Maria Vasile P., 24 ani

« Că după ce m'oi mărita tot măritată o să fiu. Atunci te mai ceartă te mai bate; da acu nu-mi zice nimeni nimic. Vin ei mulți (s'o ceară în căsătorie), dar nu-s de seama mea. Și cu unu sărac nu vreau. Și dacă nu vrea muma, iar nu-l iau. »
(ss) D. P.

Runcu 1930

Inf. Maria B., 5 clase, văduvă

« Stau cu cumnata. E necăsătorită căci a rămas orfană de timpuriu. Ea fiind mai mare și-a crescut toți frații mai mici ca ea, și deși a măritat surorile mai mici, la ea n'a mai venit niciun om. »
(ss) X, C. F. și M. C.

Runcu 1930

Inf. Maria G. D., 47 ani

« Eu ziceam să nu mă mărit de loc. Nu-mi plăcea să vin după văduvoiu că se întâmplă de zice că mai bună o fost a dintâi. Dar dacă a vrut părinții, l-am luat. »
(ss) D. P.

Inf. N. B., 30 ani, știe carte

Cornova 1931

După ce a povestit bățiile mâncate de ea și de sora ei: « ... Pe unde ați mai umblat d-voastră tot atâtea răutăți sunt? Eu cred că mai rău decât la noi nu este nicăeri. Ehehei! Că eu cred că multe pot face farmecele; că se poate întâmpla ca femeile să muncească, dar pe urma farmecelor bărbatul să-și lase nevasta și să se ducă la ibovnice. Atâta noroc au femeile care nu au copii că se pot lepăda de omul de le bate. Dar de au copii nu este chip. Acum să-mi vină vremea să mă mărit, ferească Dumnezeu! Și pe aur de-ar fi calea și nu m'ași mărita că acu știu măritatul ce e. O mie de ani să trăesc și nu m'ași mărita! »
(ss) X. C. F.

Inf. Maria P. A., 30 ani, știe carte

Runcu 1930

« Eu să fiu fată nu m'ași mărita niciodată. Omul nu m'ascultă, cu soacra nu mă pot îngădui, n'am cui mai spune ceva. Să stai o viață singură și să n'ai nicio taină. Dacă n'ași fi avut copii, plecam de aci. »
(ss) M. D.

e) Restricțiuni la căsătorie. Dar hotărîrea căsătoriei nu depinde numai de ceea ce crede cineva despre căsătorie, de motivările și scopurile pe

care le invocă. Uneori există în obiceiul satului o serie de restricțiuni obișnuelnice al cărui studiu trebuie neapărat făcut, ele dându-ne un bun mijloc de a pătrunde sistemul de organizare al unui anume tip de familie.

Astfel în declarația următoare:

Inf. Maria B., 45 ani, știe carte

Runcu 1930

«Cumnatul ei, fratele mai mare al bărbatului ei, a umblat câțva timp tot în prostii. Se stricase la cap, și se ținea de femei și de băieți. Bărbatul meu ajunsese de 28 ani și rămăsese neînsurat. Ii spuneau oamenii: «Insoară-te măi, mama îți este bătrână; acum este rândul dumitale. Da el nu o putea face că nu se poate însura fratele mai mic înainte de cel mare, ci trebuie să meargă pe rând. Și îi tot spunea fratelui său mai mare să se însoare. «Dacă nu mă însor eu!» — «Insoară-tu». — «Dar îmi dai voie?» — «Îți dau». Și cu învoirea lui s'a însurat. Și mai târziu s'a băgat frate-său ginere la o văduvă».

(ss) L. M. & H. S.

Se poate vedea foarte clar o regulă de organizare erarhică a familiei în privința căsătoriei copiilor. De altfel, același lucru reiese și din următorul exemplu foarte obișnuit:

Inf. Sofia Husea 26 ani

Drăguș 1929

«Nu-i iertat să se dea fata mică înaintea la a mai mare, căci atunci înseamnă că părinții batjocoresc copchila; ține pe ăl mai mare mai prost». (ss) O. H.

Sau iată o credință în obligația fetei de a lua contact cu societatea, înainte de a se căsători:

Inf. Maria Făcea de 19 ani, necăsătorită

Runcu 1930

«N'o măritat nimeni fata până nu iese la horă, Să știe și ea c'a fost fată, altfel cum să-și ia deodată grija în cap?»

(ss) M. C.

Dar înainte de a trece la exemplificarea altor probleme, socotim util să atragem atenția că cercetarea asupra motivării căsătoriei și asupra scopurilor mărturisite de către soți, nu ne duce la cunoașterea imediată a cauzalității ei.

Faptele obiective studiate statistic, la care vom adăoga motivările subiective, tot ca un simplu fapt, nu constituiesc decât un material informativ. Abea după o analiză sociologică adâncită, vom putea desprinde cauzalitatea, care s'ar putea să fie cu totul alta decât cea pe care oamenii o socotesc în conștiința lor, sub formă de motivare sau proiectare de voință ca scop. De altfel, aplicăm aci una din regulile de teme ale oricărei cercetări sociale, care pretinde să considerăm drept simple obiecte de cercetat atât acțiunea omului, cât și gândul lui care o determină.

f) *Alegerea reciprocă a soților.* Odată hotărâtă căsătoria și studiate motivele pe care le invoacă și scopurile ce le urmăresc cei interesați, trecem la studiul regulilor care există în privința alegerii soților.

În primul rând, sunt unele împiedicări în alegerea soțului rezultate din considerații pur sociale.

De pildă, *deosebirea de neam* poate constitui o piedică la căsătorie. Cercetând registrele de stare civilă, vom putea vedea obiectiv gradul în care căsătoria între români cu țigani, evrei, unguri, etc., este obișnuită.

De pildă la Runcu dintr'un total de populație de 1560 români și circa 80 de țigani, nu s'a găsit decât o singură căsătorie a unei românce cu un țigan ¹⁾.

Pentru a înțelege problema, vom repeta acest calcul statistic, pentru fiecare neam în parte, după indicațiile vieții din locul pe care îl cercetăm. Însă de data aceasta, odată alcătuită statistica, va trebui să studiem opiniile sătenilor asupra acestei probleme, precum de pildă:

Drăguș 1929

Inf. D. R., știe carte

« Se fac nunți și cu țiganii. Dar la noi nu. Dar tot s'a făcut, una sau două la o fată fără mamă! Dar toate celelalte fete o înjosesc, ba cu vorbe, ba cu fapta și se feresc ca să meargă pe la ea ».

(ss) X. C. F.

De asemeni se va studia impedimentul la căsătorie rezultat din *deosebirea de religie* (care uneori dublează pe cea de neam).

În sfârșit vom studia împiedicările rezultate din diviziunea populației în *categorii sociale* deosebite.

Astfel, în satele a căror populație e împărțită în clase net deosebite de pildă mazili și țărani.

Din registrele de stare civilă se vor putea determina numărul căsătoriilor ivite între aceste clase sociale dela data primei apariții a unor asemenea căsătorii, până azi.

Apoi se strâng informații orale asupra opiniei oamenilor cu privire la aceste chestiuni. De pildă:

Inf. Anastasia B., 39 ani, știe carte

Cornova 1831

« Dacă o dvoreancă ia pe un țăran, rămâne rușinată și proastă. Oricine o ia la ochi. Și merge și 'n companie cu țăranii, la petrecere stau împreună, se alege cu ei la țintirim, la Paștele Blajinului, la fel și la joc și oricând ».

(ss) R. L.

Inf. V. L. P. mazil, 33 ani, știe carte

Cornova 1931

« Țăranii mai bogați pot lua uneori fete de mazil, dar din cele de mai jos și mai sărmene. Fete de seamă în niciun caz. Așa e obiceiul din străbuni ».

(ss) T. H.

Inf. N. B. maziliță, 39 ani, știe carte

Cornova 1931

« Dacă Marioara lui T. S. nu întrebuinta vrăji, nu l-ar fi putut lua pe I. B. din căsnicia lui ca să se ducă după Marioara. Osebit să fi fost o fată, dar așa, o fată de prost, o țăranică. Era de două ori rușine ».

(ss) X. C. F.

¹⁾ E cazul lui Gh. I. Pobirci fierar cu vază în sat, care e și proprietar de pământ și care a luat în căsătorie acum 20 ani pe Maria Păpulete, fată foarte săracă și cu 24 ani mai tânără decât el.

Inf. V. R., 26 ani, știe carte, maziliță.

Cornova 1931

« Vărul meu a luat o fată de țăran; era ea curățită și potrivită, dar el era dvo-rean. Așa de încântat ce a fost parcă i s'au luat urechile: orice i se zicea, el nu voia să audă. Mama-sa mai cu seamă n'a dorit-o. La cununia lor a trebuit oamenii s'o dea afară pe mamă-sa, de mult ce a strigat că nu o vrea. (ss) N. R.

Inf. A. P. maziliță

Cornova 1931

« El e strașnic de om bun din sămânță de oameni de gospodari buni, de dvo-
reni. Ea e din neam de oameni proști. Eu nu pot să merg la ea în casă că ea e ță-
rancă. Nu-mi stă bine. El merge la ale lui neamuri dar neamurile nu se duc la el.
De când s'au luat ei nimeni nu s'a dus și nici nu are el voe bună cu neamurile.
Nici el nu merge la neamurile ei nici ea la ale lui. (ss) R. L.

Uneori deosebirile de categorii sociale sunt cu caracter economic și în acest caz pot exista impedimente la căsătorie, chiaburii neîncuscrindu-se de pildă cu neamurile sărace.

Inf. Eugenia C. P. 16 ani

Runcu 1930

« Băieții aleg. Care e mai sărac se duce la a mai săracă. Care e mai bogat se duce la a mai dascălă, mai bogată ». (ss) D. P.

Inf. Paraschiva A. 60 ani.

Runcu 1930

« Dacă fata n'are avere și îi e dragă flăcăului, flăcăul o ia ». (ss) M. O.

Odată precizate astfel regulile care determină grupul matrimonial

din care cineva își poate alege un soț sau o soție, să vedem ce anume caractere personale determină alegerea unui anume soț.

g) Problema vârstei. În primul rând de ce vârstă vor trebui să fie soții? Și există reguli, care o hotăresc? Lucrul se poate calcula sta-tistic.

Iată o diagramă care arată procentul, în momentul căsă-

toriei, a vârstei mirilor, așa precum se înfățișează pe un decurs de 30 ani în satul Cornova:

Din citirea ei se vede lămurit vârsta obișnuită a căsătoriilor precum și influența pe care a avut-o obligativitatea armatei sub regimul rusesc

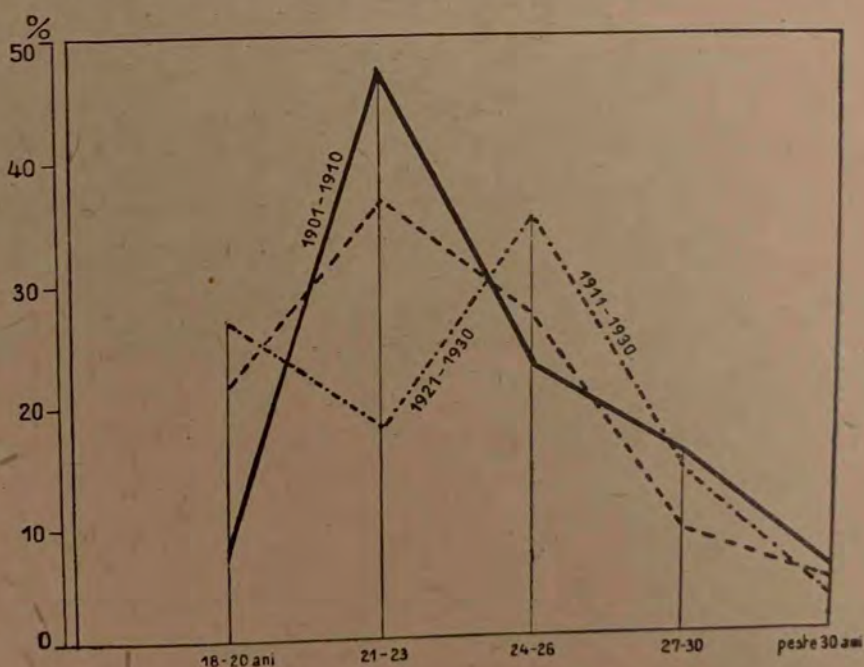

Fig. 9. — Vârsta mirilor în procente față de totalul căsătoriilor în satul Cornova

încă și mai intensă sub cel românesc, aducând o înmulțire a căsătoriilor îndată după eliberarea din armată (acum la 23 ani).

O diagramă paralelă cu privire la mirese, pe care n'o mai reproducem, ne arată că în ultimii 30 ani nu avem de înregistrat aproape nicio deplasare în vârsta mireseilor.

O statistică comparativă între vârsta obișnuită la care se căsătoresc și se recăsătoresc femeile și bărbații din sat, va forma o nouă normă de încercuire a problemei.

VÂRSTA MIRILOR ÎN PROCENTE FAȚĂ DE TOTALUL CĂSĂTORIILOR ÎN SATUL CORNOVA

VÂRSTA MIRILOR (dela 1900—1930)

Anii	Procente
18—20	20%
21—23	31%
24—26	30%
27—30	13%
31—35	4%
36—47	2%

Vârsta medie 24 ani:

VÂRSTA MIRESELOR

Anii	Cazuri	Procente
16	15	11,2%
17	24	
18	67	47,8%
19	37	
20	65	
21	31	26%
22	36	
23	26	
24	10	
25	15	12,5%
26	6	
27	3	
28	2	
29	3	
30	1	

Vârsta medie: 20½ ani

VÂRSTA RECĂSĂTORIȚILOR

Femei

Vârsta	Cazuri
21—25	2
26—30	15
31—35	3
41—45	4
46—50	5
51—56	2
59	1

Vârsta medie: 36 ani.

Bărbați

Vârsta	Cazuri
24	1
25—30	6
31—35	10
36—40	8
41—45	8
46—50	12
51—55	5
56—60	4
62—64	3

Vârsta medie: 43 ani.

Acest tablou ne arată că, în medie, diferența de vârstă între bărbat și femei, pentru prima căsătorie, este de 3½ ani, iar pentru recăsătorii de 7 ani bărbatul fiind în ambele cazuri, mai în vârstă decât femeia.

DIFERENȚE DE VÂRSTĂ LA CĂSĂTORII

În comuna Drăguș avem următoarea diagramă:

Din ea se vede că în ultima perioadă (1919—1928) de după războiu, diferența de vârstă se deplasează, ivindu-se cazuri destul de numeroase (32,8%) de căsătorie în care femeile sunt de aceeași vârstă ca bărbații.

Și de data aceasta, după descrierea statistică, ne rămâne să vedem și ce motivare aduc căsătoriile cu privire la vârsta soților lor.

Inf. Nastasia G. 40 ani, nu știe carte

Cornova 1931

« Bărbatul meu are 50 ani. Ce are să fie de o vârstă cu mine? Când am venit după el — că eu sunt din alt sat — fetele râdeau de mine și ziceau că's nebună să iau flăcău stătut. Avea 28 de ani. Dar eu l-am luat, că nu era să-l fierb în oală ».

(ss) E. C.

Inf. Rafira Gheorghe R.

« Că la noi așa e gândul: fata s'o dai, că flăcăii tot ăia sunt și fata de nu, se mărește ».

Drăguș 1929

(ss) X. C. F.

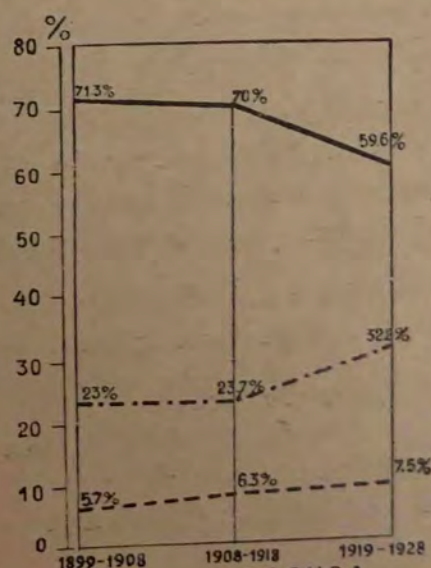

Fig. 10. — Diferențe de vârstă la căsătorii în Drăguș.

Runcu 1930

Inf. Maria Petre A., 30 ani, știe carte
« La d-voastră este învățătura și sunteți retrasă, dar la noi nu stă fata dela 18 ani, Dracul s'o ia! ».
(ss) E. C. — D.

Cornova 1931

Inf. Paraschiva St. 17 ani
« La noi se mărită de tinere. Dacă e de 20 ani, zice că e stătută e numai bună de măritat.
Dacă trece de 25 ani, zice că-i bătrână.
La noi în sat e una, îi zice « chiochi » (mătușă) e de vreo 26 ani și nu s'a măritat ».

Drăguș 1929

Inf. Rahira S., 19 ani
« Fetele trebuie să se căsătorească mai în vârstă, căci abea știe mai bine să-și îngrijească bărbatul ».
(ss) M. C.

Prin vârstă, am determinat încă mai de aproape grupul matrimonial din care cineva își poate alege soț. De aci înainte alegerea unei anume persoane și nu a alteia, nu poate fi prilejuită decât de calitățile lui personale. Vom studia deci

h) Calitățile personale cerute soțului:

Runcu 1930

Inf. Sofia T. S., 71 ani, analf.
« Dac'o fi frumos, meșter și curat se duce după el. Omul meșter și curat se hrănește cu vrednicia lui. Se duc fetele, nu se uită la avere. Dac'o avea avere și o fi nărod tot geaba ».
(ss) M. D.

Runcu 1930

Inf. Ioana B., nemăritată
« La noi fetele care nu știu să lucreze, nu se mărită. Ca să se mărite, trebuie să fie fată pricepută la lucru și voinică la sapă, că fără de asta nu se poate. Oricât ar fi de bună, fără de războiu n'are să țină o casă ca lumea ».
(ss) N. R.

Runcu 1930

Inf. Ioana A., 23 ani
« Când sunt fetele frumoase se bagă omul repede la ele ».
(ss) E. C.

Runcu 1930

Inf. St. știe carte
La afirmația că M. B. e frumoasă comentează:
« Frumoasă! Nevasta trebuie să fie, nu frumoasă ci strâmtă, să nu treacă tot satul pe la ea, că-i pui și cârpă pe față dacă-i urită, dar să-și vadă de casă ».
(ss) H. St.

Runcu 1930

Inf. Maria B., 33 ani, văduvă
« Care fete umblă cu băieții îi ese vorbe rele și numai în silă se mai mărită. La noi nu prea umblă. Se întâmplă și la bogată și la săracă, dar numai după cum are minte ».
(ss) X. C. F.

Runcu 1930

Inf. Maria C., 46 ani, 3 clase
« Ce ți-e și cu puterea tinereții. Când eram fată jucam tot înainte. Nu era horă în care să nu joc și ca mine nu a fost niciuna. Nu eram frumoasă că eram negrușă la față, dar aveam părul creț și eram așa ciudată de pe toți îi învăteam, toți fugeau după mine, dar mă prindea vre-unul? Nici unul ».
(ss) X. C. F.

Inf. St. C., de 48 ani, știe carte, mazăl

Cornova 1931

« Am căutat să fie fată cuminte. La pământ nu m'am uitat că ea avea 4 ha și eu 14 ha. Am stat de vorbă — nici ea n'avea tată; am cunoscut că și ea a fost obișnuită în viață prin străini și eu eram fără părinți și am zis să ne apucăm de o gospodărie nouă ».

(ss) M. D.

Inf. Lina L., 14 ani, 7 cl. primare

Runcu 1930

« Până n'oi ști să lucru, să țeș, nu mă poci mărita că nu mă ia nimeni. Așa e pe la noi. Până acum n'am putut învăța să lucru la război că am fost la școală, de acum înainte oi învăța ».

(ss) L. M.

Inf. Iosif Sofia T. în vorbă cu altele:

(Aprecieri asupra unei tinere neveste ce nu se înțelege cu soțul ei și vrea să se despartă; și asupra fetelor de măritat).

— « E haiducă tare. (Foarte frumoasă).

— « Calca-o roatele, cât ar fi de frumoasă.

Geaba ar fi să fie frumoasă

dacă n'are minte, stă 'n casă (nu se mărită).

— Nu e frumos omul frumos

e frumos omul cuminte.

— Așa nevastă să-și ia

ca s'o poată duce 'n lume ».

(ss) X. C. F.

3. REALIZAREA CĂSĂTORIEI. Odată terminate seria de condițiuni prealabile care trebuiesc îndeplinite pentru ca cineva să se hotărască a se căsători cu o anumită persoană, rămâne să studiem chipul în care se întâmplă efectiv căsătoria precum și toate problemele conexe acesteia.

Fără îndoială, formele de realizare a căsătoriei vor fi deosebite de la caz la caz. Vor fi altele atunci când căsătoria se face sub imboldul sau sila părinților, sau măcar cu asentimentul lor, decât atunci când tinerii se căsătoresc în ciuda voinții celorlalți, altele la bogați decât la săraci, altele la țigani decât la români, și așa mai departe.

În sfârșit căsătoria va trebui să fie semnificată colectivității pentru ca să fie valabilă. Semnificarea aceasta făcută cu un ceremonial mai mult sau mai puțin tradițional, poate merge de la simpla trimitere de « faire part » cunoscuților, la oraș, până la nunțile extrem de bogate în ritual din satele patriarhale, la care în genere participă întreaga colectivitate. De asemeni se poate investmanta în formele căsătoriei legale sau ale concubinajului recunoscut public.

De aceea etapele realizării căsătoriei, de la înțelegerea viitorilor soți, până la trecerea lor efectivă în traiu comun, pot fi foarte multe și extrem de variate și ne putem aștepta oricând la forme noi necunoscute, pe care să le găsim întrebuintate de grupele sociale pe care le studiem.

Luăm câteva exemple pentru a cerceta care sunt etapele căsătoriei. Cercetăm în primul rând întâlnirea tinerilor.

a) *Prilejurile de întâlnire ale tinerilor*. Sunt unele organizațiuni sociale care cunosc o reglementare oficială a întâlnirilor dintre tineri. Așa este la noi cunoscut ca o asemenea reglementare oficială a « vederii » Târgul de fete » de pe muntele Găina.

De cele mai multe ori însă « vederile » sunt organizate după procedura peșitului conform căreia străini, rude, sau însăși părinții prilejuiesc, prin prealabilă înțelegere, o întâlnire a viitorilor soți.

Iată câteva pilde:

Cornova 1931

Inf. Elena D., 46 ani, analf.

« M'am luat cu bărbatul meu fără să-l cunosc; nici el nu m'o văzut pe mine, nici eu pe el. Eu îs din Năpădeni ș'apoi o venit un moș de aici (Cornova) așa, vara, și m'o întrebat dacă nu vreau să mă mărit? Eu așa de glumă am spus să-mi aducă un mire. La toamnă o și venit cu aista și a vorbit cu părinții, da eu n'am vrut să merg după el. Părinții m'o silit să mă mărit cu el și de aceea niciodată nu ne-am avut bine amândoi ».

(ss) R. L.

Fundul Moldovei 1928

Inf. Oreste T., știe carte

« La noi nu sunt peșitoare și nici nu caută părinții tovarăși copiilor lor. Singuri băiatul și fata se aleg unul pe altul, fie la horă, fie la polog sau oriunde s'au cunoscut și s'au plăcut. Dar sunt mulți care îndeamnă pe copiii lor sau pe alți tineri ca să ia pe acela sau pe aceea, că e fată sau băiat bun, harnic ».

(ss) X. C. F.

Inf. V. C. 25 ani, analf.

Runcu 1930

« Astă toamnă când a mers tata la târg, a vorbit pentru doi gineri. Dar nu s'au putut învoi, că nu s'a lămurit încă procesul pe care îl are cu fratele lui. Și astă primăvară înainte de Nedeie, a venit unu de trebuia să fie preot s'o ceară pe Maria și nu s'a putut face nunta pentru că el voia să aibe zestre locul nostru de lângă biserica lui. Dar locul mai este încă în proces cu fratele tatii și nu s'a putut face nunta. ».

(ss) X. C. F.

Inf. Ștefan C., 48 ani, știe carte

Cornova 1931

« Pe ea n'o văzusem, da un moș al meu d'aici, trăia bine cu socru-meu și el mi-a zis că mă însoară el. M'am dus cu omul acolo într'o seară, la Năpădeni, ne-am înțeles din vorbă și ne-am logodit. I-am poftit pe bătrâni aici, mai m'am dus eu acolo așa că am amânat vreo trei săptămâni nunta ».

(ss) M. D.

În majoritatea cazurilor însă nu vom găsi rezolvări oficiale ale problemei, ci întâlnirea dintre tineri se va întâmpla după hazardul împrejurărilor.

Vom studia mai întâi toate prilejurile de întâlnire pe la diverse adunări: hore, șezătoare, furci, clăci, nedeie, vizite, etc.

Studiul direct trebuie făcut conform planurilor de lucru speciale asupra cărora nu avem aci căderea să insistăm ¹⁾.

¹⁾ Vezi o pildă de asemenea studiu la D. C. Amzăr, *Sociologia și șezătorii*, « Arhiva », anul IX, Nr. 4, 1931.

Vom strânge însă și păreri despre rolul acestor adunări. De pildă:

Inf. Maria D. P., 60 ani

Runcu 1930

« La *horă* joacă fetele și băieții care se plac. Știu părinții, știu toți, că ei joacă împreună și se tăinue ».

(ss) E. C.

Inf. Anastasia B., 39 ani, știe carte

Cornova 1931

« Se mai cunosc tinerii la *hramuri*. La noi se face hramul la Sf. Dumitru. Noi primim pe toți din alte părți, ei stau la masă o zi, două, trei și tot noi li dăm cinstea. Vin neamuri la neamuri dar dacă vine și unul străin, trebuie să-l primești »

(ss) N. R.

Inf. Domnica P. 19 ani, căsăt.

Runcu 1930

« La *nedei* se văd fetele și băieții din satele vecine și'n urmă dacă-i place în rând băiatului fata, se duce la părinți de o cere ».

(ss) D. R.

Inf. Maria A., 51 ani.

Runcu 1930

« La *șezătoare* se mai duc fetele să stea cu băieții. Lucrează și ele până la un timp, pe urmă joacă, pe urmă pleacă la plimbare amândoi și iubirea e gata la ei »

(ss) E. C.

Inf. Marioara S., 18 ani, analf. maziliță

Cornova 1931

« Iarna merg domnișoarele la *clacă* și apoi unde's domnișoarele mai istețe, mai lunatece, acolo merg și cavalerii de spun povești, cimilituri sau se râd unul de altul. Stăm până la 12 ore la clacă. Sunt domnișoare care-s proaste care au părinți cam moi, apoi pe ele le petrec cavalerii acasă. Dacă faci cunoștință cu un domn la bal și dacă te cunoaște că ești o fată mai inteligentă, apoi te ia la bufet și dansează.

La pădure nu se duc, că nu-i moda acuma, mai înainte mergea. Da acuma merg la vie sau acasă. Acasă stau la vorbă la lumină, da care are ceva mai secret, apoi merg la întuneric să vorbească. Nu s'o întâmplat încă să meargă o domnișoară la cavalier acasă, poate că merge ziua, da noaptea nu. Ne întâlnim cu cavalerii când ieșim Dumineca la distracții ori lucrând la grâu. Fetele de țaran se duc la pădure și în țintirim cu cavalerii. Da noi celelalte nu mergem ».

(ss) R. L.

Inf. Maria P., 60 ani

Drăguș 1929

« La *târg* nu se prea întâlnesc fetele cu băieții, că pe la noi nu prea sunt fetele de capul lor, că le e frică de înșelat ».

(ss) E. C.

Inf. N. B., 39 ani știe carte

Cornova 1931

« Și așa, noi fetele am rămas în gospodărie cu *lucru*. Dar via pe care o aveam era hât în hât cu via lui Ion și amândoi lucram la vie. Și așa am trăit noi bine fără să știe nimeni trei ani de zile. Nici părinții nu știau. Dar al 3-lea an dacă am avut copil, tare m'au ocărit ».

(ss) X. C. F.

Inf. N. B. 39 ani, analf. maziliță

Cornova 1931

« ... întâi și întâi ne-am întâlnit la o copilă. Era o prietenă bună cu mine. Avea părinți și făceam *șezătoare* la ea, până târziu. Ei rămâneau în cuhnă și pe noi ne

muta în altă casă. Și flăcăii veneau după noi (că avea și pe al ei și eu pe al meu). Ne întâlneam și la fratele meu care era căsătorit și dacă era vreo masă mare sau vreo companie, eu ziceam că merg să păzesc casa lui până să se întoarcă el. Și eu îi spuneam lui I. B. îi dedeam de veste. După doi ani el a venit și pe la mine și acum părinții știau că trăește cu mine și dacă știau nu aveau ce zice și îl lăsau să vină la noi că el nu se lăsa gonit și nu se da măcar de orișice i-ar face, că nu vrea să se lapede de mine și părinții nu aveau ce-i face »
(ss) X. C. F.

b) *Relații sexuale înainte de căsătorie.* O altă față a problemei întâlnirii tinerilor înainte de căsătorie este aceea a relațiilor sexuale pe care eventual le pot avea. Problema de sigur este studiată pe larg, conform planurilor speciale de studiu a problemei moralității, dar cum și pentru înțelegerea căsătoriei și a raporturilor care vor exista mai târziu între soți, problema are o importanță foarte mare, va trebui, ca pe lângă acele date, să fie studiată și din punctul nostru special de vedere.

Iată câteva fișe:

Inf. Leana V., de 32 ani

Cornova 1931

Despre căsătoria ei cu bărbatul său Ștefan, cu 10 ani mai bătrân ca ea:

« Pășteam vitele eu, păștea și el; ne-am cunoscut la muncă 2 ani trăiam bine cu el, dar nu ca bărbat cu femeie, ci așa « la vite ». El mai trăia bine cu o fată, dar nu a luat-o pe ea, m'a cerut pe mine. Eu pe vremurile acelea aveam câțiva cavaleri buni, mai buni ca el; dar cum am trăit atâta vreme bine cu Ștefan ce am zis? Să-l iau pe ăsta.
(ss) N. R.

Inf. Vasile B. 57 ani

Runcu 1930

« Aci la noi nu vin flăcăii la fete — ca la Dolj — S'o prind așa pe fata mea, îi dau cu securea în cap! ».
(ss) E. B. & M. C.

Inf. N. S. 26 ani, analf., țărancă

Cornova 1931

« Trăesc fetele, cam tăte cu flăcăi pe aici, că dacă n'or avea ibovnic, cum să se mărite? Tăte au ibovnic aici. Apoi merg ibovnicii la ele acasă; știu și părinții, că dacă n'or știe apoi cum să trăiască ei?

Merg și la pădure, la umbră; merg mai mulți din sat și apoi se despart câte-o pereche.

Părinții știu că fata trăește cu flăcăul și nu zic nimic, dacă se potrivesc. la toamnă se ia, da când flăcăul lasă fata cu copchil, atunci o bat.

Flăcăii merg la fete acasă, da fetele nu merg la flăcăi.

Sara apoi după ce stau la masă se duc la dânsle.

Ei nu se ascund niciodată, știu și părinții. Satul când știe, apoi le spune să se ieie, și toamna, când ajung, fac nunta ».
(ss) R. L.

Inf. Ștefan V., 45 ani, știe carte, mazil

Cornova 1931

« Dacă o leacă o ține la chiept, apoi a doua zi dansează la bal cu ea. Da pe care nu-l primește la vizită acasă, nici nu joacă a doua zi cu acea fată.

Dacă n'o cunoaște mai bine, apoi cum s'o ieie de nevastă?

Cam se 'ntâmplă să trăiască înainte de cununie.

Despre mazili nu prea aud de astea, da țăranii mai mult n'au rușine ».

(ss) R. L.

Însă viața aceasta a tinerilor, înainte de căsătorie, nu atrage întotdeauna după sine o căsătorie. Conflicte între tineri și între părinți se pot ivi și ele trebuiesc să fie ținute în seamă.

Inf. N. B. 39 ani, știe carte

Cornova 1931

« Mai nu e fată la noi în sat care să nu trăiască mai întâi cu cine vrea să-l ia. Așa este obiceiul la noi — și pe urmă se căsătorește. Și dacă părinții nu vor să se învoiască ca să se căsătorească cu cine a trăit, apoi o duc cu deasila în alt sat. Dar ea tot nu se învoiește, vine înapoi și strică gospodăria.

Prietena mea, a lui Ioan, care a trăit cu Gheorghe, nu s'a măritat cu el pentru că el era țăran și ea maziliță și nu s'au putut lavi. De frumusețea lui s'a aninat ea, dar vezi că nu era de neam. S'a măritat cu un altul. A plecat cu un văduvoi și apoi s'a lepădat. Și acum l-a luat pe S. cu cununie și are vreo 4 copii cu el. El a știut că ea a trăit cu un altul. Dar și el a trăit. Ei, ce și-au zis? Ai trăit tu, am trăit eu; ne-am lepădat amândoi de răutăți și acum să ne înțelegem bine ». Așa fac cu toți. Se întâlnesc pe la vii. Pe la șezători, iar nu este rău de întâlnit (adică nu este greu).

(ss) X. C. F.

Inf. N. B., 39 ani, știe carte

Cornova 1931

« ... În ultimul an, mama lui venea să roage pe mama mea ca să mă deie. Că băiatul meu e sărman dar de ce să ne facem de rușine în sat ».

Și eu voiam, mama voia și ea să pună capăt rușinii, să nu fiu de rușine în sat. Dar tata a spus: « Eu te-oî mărita cu altul (că aveam avere multă și mă lua). Dar nu vreau să te dau ăstuia, că dece mi-a făcut rușinea asta? »

Când a văzut I. că părinții tot nu vor să mă dea lui, a spus că mă ia fără niciun fel de zestre. Și amenința că oricine altul m'ar lua, el face omor. Și atunci s'au împăcat părinții și m'au dat. Nunta am făcut-o la părinții mei, dar nu a fost cum ar fi vrut ei, să fie, pentru că eram groasă și ei erau scârbiți. Dar muzicanți tot am avut și tot a fost frumos ».

(ss) X. C. F.

Uneori însă, părinții prin refuz de zestre, au puțința unui amestec mai eficace, de pildă în cazul următor:

Inf. Maria P. A., 31 ani

Runcu 1930

« Fata asta de fu mireasă Duminică, a fugit cu unu de-i era drag. Mă-sa a aflat și s'a dus seara după ea. A zis c'o lasă la el, da că nu-i dă mai nimic. S'o ia așa cu ce-i pă ea. Ea când a auzit, a zis că se lipsește și s'a întors acasă.

Și el când a auzit, n'a mai zis nimic și a lăsat-o să plece ».

(ss) M. D.

Viața sexuală dinainte de căsătorie aduce după sine inevitabil, un anumit procent de nașteri de copii din flori. Problema mamelor necăsătorite

își găsește deci locul aici și studiul ei va fi lămuritor pentru întreg paragraful de care ne ocupăm acum.

^c *necăsătorită*. Este adevărat că în genere cazurile mamelor necăsătorite sunt puțin frecvente la țară. Cu atât mai interesant va fi deci să analizăm care sunt anume împrejurările care au dus la împiedicarea fondării unei familii, deși procrearea a avut loc și mai ales care este atitudinea opiniei publice față de cei ce s'au abătut dela regula generală de organizare a familiei.

Iată un asemenea caz a două fete rămase mame cu același bărbat, întâmplat cu mare vâlvă în satul Runcu. Extragem din studiul acestui fapt o serie de fișe, pentru a se putea urmări în același timp cum sunt redată faptele de diferite persoane.

Mai întâi iată povestirea unor străine:

Inf. Maria C., căsătorită, 54 ani, analf.

Runcu 1930

Maria D. A., la vârsta de 18 ani, fiica unor părinți săraci și intrați în datorie, de ciuda sărăciei, se lasă încântată de averea italianului Mitu B., în același timp cu Maria L. Amândouă au avut nădejdea că se vor mărita cu « nuntă ca lumea » și amândouă au născut copii în primăvara 1930. Maria A. a fost cu greu iertată de tatăl ei care a primit-o totuși în casă la el « pentru ca ea să nu facă nimic rău cu sine ».

(ss) N. R.

Inf. C. M.

Runcu

« Maria L. rămasă fără de mamă, a fost înșelată de Mitu, care-i promitea să se însoare cu ea și-i părea foarte bogat și frumos « pentru că are dinți de aur ». Ce vrei să faci? Mamă nu-i, tata-i bătrân; nu o mai păzea. Fata nu știa nimic — are minte puțină — așa și a rămas cu copilul, pe care l-a născut primăvara (1930) iară italianul, când se dușe taică-său să-l judece, spuse că el nu e de lege română și că nu e obligat să facă nuntă; deși tatăl său a măritat în sat două fete ale lui, cu nuntă, tot cum trebuie. De n'au ce-i face. « Fata-mamă a rămas să stea la tatăl ei, împreună cu copilul. Pentru a împiedica omorul copilului, i s'a făcut de mai înainte o fișe respectivă la poliție ».

(ss) N. R.

Acum iată părerea cumnatei:

Inf. Maria P. A., 30 ani, știe carte

« Maria a făcut un copil cu italianul. A silit-o odată când a fost la lucru la el și n'a avut ce face. Pe urmă a zis că o ia, dar n'a mai luat-o. Nimeni nu vrea să-i boteze copilul că zice că-i rușine ».

(ss) N. R.

și a tatălui ei.

Dumitru A., 58 ani

« Eu am fost dator s'o cresc, s'o îmbrac, acu ce să-i mai fac? D'aș fi fost un nebun, l-aș fi împușcat în drum și m'aș fi dus în pușcărie și ce făceam eu? » Maria A. îi spune: « D-ta nu știi? Ursita ți-a fost bună, dar mintea ți-a fost nebună ». Pentru desonoarea fetei a dat în judecată pe tatăl copilului. « Nici nu i-aș da-o acum de nevastă. A ne râde unul de altul e foarte lesne, dar trebuie să mai cău-
tăm cinstei ».

Faptul este comentat de întreg satul. Astfel constată următoarea fișă:

Cu ocazia botezului copilului lui Gh. Stoiconiu, subiectul conversației dintre femei se învârtă în jurul acestui « tufoi » « tufănea » « tufănoi » (copil din tufă). Indignarea generală contra fetei mame. Nimeni nu vrea s'o ajute cu cei 40 lei, necesari botezului. Se aprobă atitudinea fratelui cel mare care o bate de o svântă și o cară toată ziua la muncă. (ss.) H. St.

Tatăl copilului din flori declară că nu dă voie nimănui « să îl atingă în soartă » și satul pare a fi de partea lui. Vina o au fetele « greșite ».

Fără îndoială că studiul amănunțit, pe care aci nu-l putem face, al unor asemenea cazuri, ne învață multe asupra constituției familiei însăși ¹⁾.

a) *Cererea în căsătorie și tocmeala zestre*. Indiferent de prilejurile de întâlnire pe care le-au avut tinerii, indiferent de motivele pentru care se fac căsătoriile, uneori chiar indiferent de relațiile pe care tinerii le-au avut înainte de căsătorie, o altă etapă necesară a ei este socotită cererea în căsătorie și stabilirea tuturor condițiilor în care se va face.

Constituind o a doua parte a peșitului propriu zis, care este un simplu prilej de întâlnire al tinerilor, ea poate fi sfârșită printr'o tocmeală asupra zestre, a căror rezultate se stabilesc într'o « foaie de zestre ».

¹⁾ Problema aceasta este de altfel clasică și a fost deseori desbătută. Lăsând la o parte întreaga literatură feministă cu privire la chestiunea aceasta, ea este importantă și rămâne actuală. Cităm următoarele lucrări informative.

Acculos E., *L'enfant né hors le mariage*. Paris 1870.

Children's Bureau, *Standards of Legal Protection for Children born out of Wedlock*. Pub. Nr. 77. Washington 1931.

Demur C., *Protégeons la fille-mère et son enfant*. 1921. Toulouse. Thèse méd. in -8°, 68 p.

Dimitresco G., *De la condition juridique des enfants illégitimes en Roumanie*. 1922, Paris. Thèse in 8° 200 p.

Fonsegrive Georges, *Mariage et Union libre*, 1904 (Parin Plon & N.).

Cuetz M-me, *La protection de la fille-mère à Toulouse*. 1923. Thèse in -8° méd. 64 pag.

Kammerer P. G., *The unmarried Mother*.

Kollontai A., *La famille et l'état Communiste*. Librairie de l'humanité.

Lenrcot K. F., *The Delinquent Girl und the unmarried Mother*. « Journ. of Social Hygiene ». Vol. X, Nr. 2.

— *Illegitimacy as a Child-welfare problem, part. II* U. S. Childr. Bureau Publ. Nr. 75. Washington 1931.

— *Social responsibility for the protection of Children Handicaped by illegitimate Birth*, « Annales of the American Acad. of Political and Soc. Science », November 1931.

Lundberg Emma O., *Illegitimacy as a Child-Welfare problem, part II*. U.S. Child. Bureau Publ. No. 75, Washington 1931.

Milhand L., *De la protection des enfants sans famille*. 1986 Giard & Brière.

Cererea o poate face viitorul soț el însuși, cum este în cazul următor:

Runcu 1930

Inf. Maria Bistreanu, 33, ani, știe carte
« Dacă s'o unit el cu sora-mea a rămas să trimeată ei pe cineva din rudeni,
sau vreun vecin. El avea pe mumă-sa, dar de n'o vrut! — Unchiul său a venit,
da nici n'a crezut c'o dăm, că nici era de crezut! El era sărac și n'aveam noi zor.
Unchiul lui n'a îndrăznit să spună că vine în pețit. A tot vorbit de altele. Dinu
a întrebat apoi pe sora-mea, că ce a spus și de a cerut-o?

De a văzut că nu a pețit-o, apoi a zis: « Stai că viu eu » (Nu prea vine
însăși ginerele, nu s'a prea văzut).

S'a dus el într'o seară — sora-mea știa că vine — El a strigat la poartă.
Tata a zis către ea să vadă cine e. Ea n'a vrut să iasă.

A mers cumnatul acolo și n'a mai așteptat să se termine masa: Cum a intrat,
a și vorbit, că i-a fost frică să nu-l prindă rușinea.

— « Neică Vasile eu am trimis pe unchiul meu din Bălțișoara să vină aci;
nu știu, a venit ori n'a venit? Și am venit eu să-mi dai pe Tica de nevastă ».

— « Dar bine mă, am auzit că maică-ta nu vrea. (Taica știa, că auzea pe mă-
mica tot spunându-i lui Tica: « Cum să te duci tu după a lui Panduru, că tu ai
casă și avere. Ce să te duci după un om sărac? Lasă, căutăm și noi om bun » etc.
Auzise și știam cu toții, că nici mama lui nu vrea).

El a spus că sunt minciuni, ea nu prea vrea, dar că trebuie să vrea, că n'are încotro.

Dacă a văzut taica, că se iubesc atât de mult, a zis:

« Iată, nu eu îl iau! Tu trăești cu el, nu trăesc eu! »

(ss) C. F. X.

Cererea aceasta a ginerelui însuși, nu este însă un fapt curent și bine
văzut ¹⁾.

Regula generală este cererea în căsătorie făcută de părinți sau de terțe
persoane. În majoritatea cazurilor informațiile pe care le strângem, vor fi
în felul următor:

Inf. Maria B., văduvă 33 ani, 3 clase

Runcu 1930

« Dacă îi place băiatului fata — apoi merge s'o pețască tată-său. Socrii se
înțeleg din zestre și de se ajung (înțeleg) o ia, de nu — nu. Dar la noi, rar nu se
înțeleg din zestre. Trage fiecare cât poate — dar de înțeles tot se înțeleg. Pe
mine au venit ai lui, de m'au cerut tatii să mă dea numai pe mine. Că zestre
nu le trebuie, doar pe mine. Și chiar că tata de a văzut așa, nici că mi-a dat cât
putea ».

(ss) X. C. F.

¹⁾ Soția ea însăși poate cere în căsătorie? Fără îndoială că numai în cazuri cu totul
excepționale. Fata care merge la pețit, poate fi ușor obiect de glume.

Astfel, Victoria Andronicaru, din Fundul Moldovei, povestește și azi o glumă bă-
trânească:

« Tata Moșu spunea că pe vremuri fata mergea la pețit. Lua o piuă în spate și pleca
împreună cu nuntașii la casa unde era feciorul care îi plăcea. Acolo ea puneu piuă jos
și căuta să nemerească cu pilugul în piuă. Numai de nimerea, eșau părinții și stăteau la
învoială ».

(ss) X. C. F. Fundul Moldovei 1928

Singurul lucru de remarcat e doar frecvența abaterilor dela regula cererii în căsătorie făcută prin altul și ceremonialul, uneori foarte complicat, ce se întrebuintează, și în care intră ca parte componentă tocmeala zestre, care este uneori o ceartă în jurul zestre, care continuă și după nuntă.

Astfel:

Inf. Maria L., 30 ani, știe carte

Runcu 1930

« Când îi place vreo fată unui băiat de-și pune în gând s'o ia, pune la cale de merg părinții — taica sau maica cu băiatul — sau de e orfan, vreo rudă mai mare — și duc vorba până la zestre fetei. De țoale — nu e vorba se împacă lumea, da nici nu vorbesc de țoale; ci e vorba de pământ și de bani. Iară dacă nu se înțeleg mai pleacă băiatul și parcă nu mai vrea să vorbească, doar după o săptămână, două, trei chiar, vine iarăși. Se pune o masă, vin rudele fetei și ale băiatului și scriu foaia de logodnă, în care se spune toată zestre și pe care o iscălește mireasa și toate rudele. Iară apoi hotărâsc despre ziua nunții ». (ss) N. R.

Inf. Maria Breazu, 60 ani

Runcu 1930

« Când dă fetei zestre nu ne amestecăm noi muerile în treburile oamenilor. Oamenii nu întreabă pe nimeni ». (ss) L. B. & C.

Inf. Oreste T. 41 ani, știe carte

Fundul Moldovei 1928

« Dacă părinții au avere și nu vor să dea zestre fetei ce s'a căsătorit, bărbatul acesteia o bate și o mână acasă să-i dea. Aceasta pentru ca jeluirile fetei să înduplece pe părinți ». (ss) X. C. F.

Incheierea foii de zestre care urmează tocmelei (uneori ea poate însă lipsi) este de fapt un act legal, al cărui studiu se face de asemenea într'o cercetare monografică, conform chestionarelor cu privire la manifestările juridice. Nu insistăm deci noi în cercetarea la teren asupra studiului juridic ca atare, dar ne rămâne pe lângă sarcina de a interpreta rezultatele cercetărilor juridice, aceea de a prinde atmosfera și observa persoanele care iau parte și în ce calitate. Iată spre exemplu o tocmeală de înzestrare observată în 1929 la Drăguș:

TOCMEALA DE INZESTRARE

Ion X. Y. (tată)

Rafira Z. (mamă)

Eva X. Y. (mamă)

Ion (Nică) Z. (fiu)

Ana X. Y. (fiică)

Martori:

Alexandru R. (din partea lui Ion X. Y.)

Iermolaie S. (din partea Rafirei Z.)

Mai sunt de față de asemenea bunica viitorului ginere ¹⁾ și mătușa Anei, soră cu Eva X. Y.

¹⁾ Mama tatălui lui Ion Z. (Nică).

Tocmeala începe pe la 11 seara. Intrucât lucrurile s'au făcut în grabă, toți se simt cam stânjeniți.

Iermolaie: N'ați avut vorbă?

Rafira: Nu. Dar și azi și mâine tot asta e: partea dela tată-său pe din două.

Ion X. Y.: Apoi să începem cu unu: să isprăvim cu băiatu.

Rafira: Cum ați auzit, așa-i; musai să fie pe din două (mai are un băiat la școala normală). Dela tată-său în două. Dela mine încă le-oi da, dar încă-mi mai trebuie și mie, cât s'o mai țiiu. Tot pe din două o dau.

Ion X. Y.: Apoi tot egali?

Iermolaie: Eu așa știu: la doi, lași averea tatălui pe din două; și ea ¹⁾ renunță. Pe a ei și-o oprește. Poate s'o dea și numai la unu. S'o dea, și apoi s'o gonească?

Rafira: Ce am cumpărat împreună cu bărbatu-meu le dau, că-s pe numele lui. Eu din partea lui tată-său, spun că-i dau lui casa și i-oi da ce-luilalt grădina.

Ai, mamă?

Bunica: Dar dacă n'a hi de omenie și a zice că n'am drept? Cum să le dau?

Ion X. Y.: Tu din dreptul tău nu le dai nimic?

Rafira: Eu le dau. Și dacă celălalt o pleca, poate să le dau la amândoi.

Ion X. Y.: Eu zic să-ți oprești vreo trei părțile și să le dai lor (restul).

Iermolaie: Eu zic să nu le dai și dacă s'or purta bine, le dai.

Nică: La partea tatii venim egal, că așa vrea legea.

Iermolaie: No! Ce, nu v'ați socotit? N'om bea nici astă seară?

Ion X. Y.: Care e popa. Ce zici, vrei scris ori verbal?

Rafira: Nu vreau, că cum am șezut eu, s'aștepte și el ²⁾.

Ion X. Y.: Nu-i dai nimic?

Rafira: Nu.

Ion X. Y.: Cum părinții dau la fată, trebuie să dea și la băiat.

Alex. R.: Băieții iau toți parte, egal.

Ion X. Y.: Dacă va fi egal, va fi mai cât celălalt. Nu poate fi el preferit.

Iermolaie: Cum s'or înțelege, dar din partea mea cred că e mai bine să fie egal (vorbește cu Rafira).

Rafira: Cât oi trăi nu-i dau nimic pe nume.

Iermolaie: Lăcașul din urmă! Cui lași casa?

Rafira: Oi vedea.

Ion X. Y.: Apoi așa cum a hi?

Iermolaie: Apoi eu nu știu, că n'am vorbit cu boreasa.

Ion X. Y.: Din partea lui tată-său sunt egali, dar să rămâie el cu casa.

Iermolaie: Să zicem că n'ar rămâne; dar el a făcut șura.

Ion X. Y.: Dar dacă 's egali n'o zice celălalt să-și ia și el ce a făcut?

Iermolaie: Eu așa găsesc de cuviință, că nu cred că a pretinde celălalt.

Ion X. Y.: Tu ce știi...

Bunica: Eu știu că e făgăduită lui Lae.

¹⁾ Rafira Z. mama băiatului.

²⁾ La căsătoria ei, bărbatul.

- Iermolaie: Mai are o grădină în față, i-o da-o aceluia grădina. Averea e pe numele ei (al Rafirei), cumpărătura pe al cumnatului: trebui să facă inventar.
- Alex. R.: No! acu să trecem și la fată. Trecem în hotarul din sus.
- Ion X. Y.: Li dau cea din Lazuri, cea din Mlăci. In margine numa jumătate. Și livada (fâneța) din Drăgușel sau cea dela casa Husei jumătate, că are și pădure.
- Rafira: Mai bine dați cel din Drăgușel și o țără din pădure fără fân, că vreau să avem și noi pădure.
- Iermolaie: Tăiați-o aia (dela Calea Husei) în două și-i dați pădurea.
- Nică: Mai bine dă-o toată.
- Eva: Da nu te-a durea capu?
- Ion X. Y.: Li dau cea din Drăgușel și heiul la casa Husei, un sfert pădure, sau jumătate și jumătate. Dacă ne-a mai veni ceva.
- Alex. R.: Lasă pe «dacă» jos.
- Iermolaie: Uite aci tuși-sa fetei, poate i-o mai da ceva pădure.
- Nică: Da dece să-mi dea în două locuri? Renunț la cea de sus.
- Ion X. Y.: Să-ți dau cealaltă jumătate.
- Nică: Ba să o dai întreagă. Să fie pădurea la un loc cu fânul.
- Iermolaie: Da tu ești tânăr, poți merge. Hai s'o lăsăm. Să trecem la Bunget.
- Ion X. Y.: Li dau agru la vale pe lângă Velu, delături, $\frac{1}{2}$ în dealul Luncii; nu-i mai dau în Drăgușel și-i dau la casa Husei cu heiul cu tot, țoc poc. O ierdașe la cărămizi și una dăle mici în jos de pârâul Silei.
- Nică: Dar sunt ierdașe mici și mari, cari sânt câte două împreunate.
- Alex. R.: Ba nu-i așa; ierdașe mici sunt cele din calea Jeriștii. Vrasăzică îi dai una mare și una d'ale mici.
- Ion X. Y.: Fânaț la Tinărog, jumătate spre apus. (E întrerupt de discuția dintre Nică și mumă-sa).
- Rafira: Ce să poate, eu vorbesc. Dacă nu stă Gheorghe aci, îi dau la ăsta. Dacă nu, vin amândoi.
- Nică: Și-așa și-așa. D-ta îmi dai jumătate?
- Rafira: Da, dar nu acu.
- Nică: După moarte...
- Iermolaie: Am luat-o deandăratele!
- Alex. R.: Fiindcă am luat-o așa, să vedem: dela tată jumătate, heiul și dela mama jumătate după moarte. Dar folositul tot numai după moarte?
- Iermolaie: Dacă a hi cinstiți... Pân la moarte tu ești stăpână.
- Rafira: Dacă ne putem înțelege ca până azi, dacă o asculta de mine...
- Iermolaie: Bunico, dacă ai mai mult dă și la alții.
- Rafira: Acu ea a fâgăduit și lui bărbatu-mieu, pe urmă, ce a hi, e moșia ei, noi nu putem porunci.
- Alex. R.: Să trecem la părtida astălaltă. Ei, D-le X. Y.?
- Ion X. Y.: Eu am spus: In hotarul din jos: Locul de peste dealul Borzarilor și altul de pe pârâul Mierii, să-și aleagă pe care vrea. Și e unul la Fântânele, e o livadă la pârâul Mierii, sau unul în luncă.
- Iermolaie: Să-i dai pe ăla dela Fântânele, dar și venitul dela altu, că după ăla ai ridicat. Ai la Balta Mare, îi dai acolo.
- Ion X. Y.: Aia n'o dau.

Alex. R.: Care e mai bun?
 Nică: Eu m'am gândit altfel: să fie amândouă și Lunca.
 Iermolaie: Nu vorbi ce nu se poate.
 Alex. R.: Mai e ceva?
 Nică: Așa e cum ați vorbit Dv., dar mă rog să-mi dați și hei.
 Ion X. Y.: Apoi asta strică tot.
 Iermolaie: Apoi să-i dai alt loc.
 Ion X.Y.: Nu mai pot nimic.
 Alex. R.: Ce vite îi da?
 Ion X. Y.: O junică și o vițea.
 Rafira: Dă-ne un loc pe calea Lisei
 Eva: Da eu mai am copii.
 Ion X.Y.: Eu am zis că ce am putut am dat. Ei, ca să mai fie un loc, să vă mai dau pentru hei un loc la Stupină.
 Alex. R.: Eu zic să te mulțumești.
 Nică: Aveți două la calea Lisei.
 Ion X. Y.: Nu se poate, s'o gătat.
 Alex. R.: Dacă sunteți mulțumiți, dați mâna, dacă nu v'ați socoti mâine.
 Nică: Dacă l'o da și p'al din calea Lisei.
 Ion X. Y.: Nu se poate. (Ceilalți pleacă).

Lucrurile s'au notat pe o foaie de hârtie fără iscălitură, întru cât s'a încheiat contract înainte de căsătorie.

(Tocmeala s'a încheiat a doua zi, Nică Z. renunțând la locul din calea Lisei).

(ss) D. P. 22.VII Drăguș

d) *Logodna*. După ce a căzut toată lumea de acord, urmează logodna care este o formalitate de oficializare a stării de fapt existente, între doi tineri a căror căsătorie e definitiv hotărâtă, până la căsătoria propriu zisă.

Oficializarea, atrage după sine un anumit regim social acceptat de toți. Logodnicii au anume drepturi și obligații, își fac daruri, care din punct de vedere juridic pot avea o soartă specială în sânul patrimoniului de mai târziu al soților (de pildă la desfacerea căsătoriei).

În sfârșit, timpul logodnei poate fi mai mic sau mai mare și fixarea nunții la o anumită epocă poate fi făcută conform unei reguli ce va trebui să fie studiată.

Vom întrebuința pentru aceasta o determinare a epocilor când asemenea căsătorii se fac. Astfel, în mai toate diagramele statistice se vede clar cum luna Februarie reprezintă un maximum și ce influență are asupra acestei chestiuni norma religioasă a posturilor.

Cea de a treia etapă a căsătoriei este formalitatea căsătoriei în ea însăși. Și anume vom distinge:

e) *Căsătoria legală, căsătoria religioasă și nunta propriu zisă*. Trecerea viitorilor soți pe la ofițerul stării civile este o obligație legală, care se face conform unei proceduri prevăzute de cod. A o studia din punct de vedere tehnic este de aceea de prisos. Singurul lucru ce ne interesează este cunoașterea gradului în care această procedură legală a pătruns în viața grupului social pe care îl cercetăm. Înainte vreme la sate, Biserica ținea și registrele de stare civilă. Părintele, după oficierea slujbei religioase a cununiei, însemna în registrele sale matrice că a cununat pe cutare și cutare, în anume zi. Sătenii încă până astăzi socotesc slujba religioasă ca singura de valoare, cununia legală fiind numai o piedică ce li se pune la înfăptuirea ușoară a căsătoriei religioase și se izbesc de ea numai în cazul când, de pildă, din pricina vârstei, căsătoria legală este cu neputință. Această latură a chestiunii va trebui deci să fie descrisă. De pildă:

Inf. Maria C. bunica lui Dumitru, 77 ani, analf.

Runcu 1930

« După ce i-au murit și rudele la care sta, s'a dus Dumitru (orfan de tată și de mamă) la casa părintească la deal. A mai curățat, a mai dres-o. Atuncea Vasile C. (tatăl fetei) s'a învoit de a dat fata după el. A dat zestrea potrivită, că nu este nici el așa de bogat și s'au grăbit de au făcut nunta pe la prășit.

Ci-că stau necununăți, dar vezi că nici n'am întrebat eu. Dacă trăesc, apoi trăesc și așa, tot la fel. Vezi că altfel nu se putea; i se stingeau lucrurile din casa băiatului. Trebuia să se însoare; da nu dădea voie popa că prea e mic mirele. Atunci au hotărât, să stea și așa până va intra el în vârstă.

Stau bine oamenii, socru-său îl ajută pe ginere în toate și băiatul e bucuros, că altfel n'ar izbuti singur să facă toate și Vasile ăl bătrân, se bucură că are fata o casă a ei.

Vezi că acuma a rămas ea borțoasă, da cu atât mai bine, că altfel nu dădea voie să se cunune, da așa, deși el este tânăr, o să boteze copilul și o să se cunune pe urmă ».

(ss) N. R.

Căsătoria civilă în sine se face de cele mai multe ori fără nicio petrecere, deci fără să i-se acorde vreo importanță. În mediile mai culte însă, căsătoria civilă capătă valoare și de aceea ea poate să ne servească drept criteriu de apreciere a gradului de dizolvare a vechilor forme patriarhale în profitul celor orășenești moderne.

În schimb nunta este cea mai mare sărbătoare în viața unui gospodar, o petrecere așteptată, îndelung pregătită, la care fiecare caută să arate ce poate și care este întovărășită întotdeauna de o serie de acte rituale încheiate în ceremonii, al căror studiu este deosebit de important și care nu trebuie confundat, după cum am spus, cu ceremonia religioasă însăși.

De aceea, uneori se poate face nunta înaintea căsătoriei religioase, cum a fost de pildă cazul unei perechi, chiar în timpul șederei noastre în satul Drăguș (August 1929).

« Nunta mică » adică nunta fără ceremonie religioasă (evident și fără căsătorie legală), care se obișnuiește la Drăguș, are totuși darul de a da naștere unui fel deosebit de concubinaj, socotit ca legal de opinia publică din sat.

Inf. Marina C., analf., 38 ani. La 32 ani a trecut în concubinaj cu X. văduv
Runcu 1930
din Sănătești.

« Eu am fost cum ai sta D-ta închisă într'un grajd. N'am vrut eu să mă duc în jug după ăla, dar m'a silit mama. Imi spunea: ori te duci acum, ori nu-ți dau eu nimic din avere. Și m'a dat de-a-sila. Au stăruit și neamurile lui, muma și cumnata.

Au făcut o foaie de zestre, dar n'au dat-o la Primărie.

Intr'o seară au venit neamurile lui și m'au luat la Sănătești; acolo au făcut și o petrecere cu neamurile și cu « cumnatul de mână ». C-tin P. dela Arcani ... ».
(ss) X. C. F.

De cele mai multe ori însă, nunta este socotită ca un complement absolut necesar al cununiei religioase. Și dacă nu se poate face față tuturor cheltuelilor pe care le implică nunta, se renunță la însăși ideea cununiei. Aceasta pentru că nunta, ceremonia prin care se oficializează căsătoria, are tocmai scopul de a fi o manifestare menită să înștiințeze opinia publică de noua stare de lucruri ce ia naștere.

Nu sunt de aceea rare declarațiile de felul următor:

Inf. Ana D. R., 66 ani

Runcu 1930

« Am o fată și eu la București. E măritată cu un cizmar, da nu e cununată. Poate o veni la culesul viilor să se cunune cu el. Acum n'avem nici țuică nici vin. Toate ca toate, da dacă n'avem băutură, nu putem face nimic ». (ss) E. C.

Până și detaliile ceremonialului de nuntă sunt socotite a fi atât de importante, încât lipsa unora din ele poate aduce știrbirea nunții întregi, dacă nu chiar zădărnicierea ei. Astfel de pildă, iată o întâmplare din Fundul-Moldovei.

Inf. A. Gh.

Fundul-Moldovei 1928

Nunta era hotărâtă pentru Duminică și toate pregătirile făcute. Mirele prins de treburi, sau poate mai vrând să scutească din cheltueli, nu a trimis în ajun muzicanți la casa miresii, precum se cuvenia.

« Lui Costin S. îi era tare dragă Măriuca, dar ea a stat tare departe și el n'o mai trimis lăutari. D'apăi ea s'a supărat (că doar nu era văduvă) și a doua zi de dimineață, mâniaasă, i-a trimis coroana înapoi.

Atunci s'o înciudat și Costin și cum toată cheltuiala era făcută, în grabă a făcut vorbele și s'a însurat în Duminica următoare cu Ioana lui ...

La asta l-a întărâtat și mumă-sa, care dela început a vrut să-l căsătorească cu Ioana ».

Costin și Ioana au trăit împreună, au avut 3 copii și erau pe cale de a avea a patrulea la izbucnirea războiului. D'apoi și Marioara, pe partea ei, după ruperea

de vorbă s'a căsătorit cu Pintilie, ... Nu au avut copii și după ce a plecat Costin în războiu, Măriuca a prins a-i scrie. (O scrisoare pe care o trimite fără timbre, este întoarsă de factor, nu Măriucăi, ci Ioanii. Aceasta, intrigată că ea nu scrisese bărbatului ei, deschide scrisoarea și din citirea ei ise face atâta scârbă, că nu mai trăește mult după aceasta).

« S'a pierdut din scârbă ». Câtă vreme a trăit Ioana, Măriuca nu a trăit cu Costin, dar după moartea Ioanii ea a divorțat de Pintilie și s'a cununat cu Costin.

(ss) X. C. F.

Iată alt caz când neamurile, atunci când vor să se opună la o căsătorie, pot întrebuința amenințarea că nu vor ajuta cu nimic, ca nunta să iasă conform ceremonialului.

Inf. Maria A., 40 ani

Runcu 1930

« Dumitru, fratele meu, încă dela cele dintâi vorbe mi-a spus că nici să nu mă gândesc. Că dacă suntem neamuri (veri de frați buni), el nici varză nu pune la nunta mea ».

(ss) X. C.F.

Uneori conflictul este ceva mai grav și lupta pe care o dau tinerii căsătoriți cu parte din rudele care se opun, are toată loc cu prilejul ceremonialului de nuntă.

Iată un caz deosebit de interesant, din care se va vedea chipul în care toată opunerea îndârjită a unei mame la nunta fiului său are loc în cadrul formalității nunții, prin refuzul de a coopera la gesturile rituale și prin întrebuințarea altor gesturi rituale menite să simbolizeze atitudinea ei:

Inf. Maria B., 33 ani, 5 clase

Runcu 1930

« Dacă au văzut că nu au încotro, au hotărât ziua pentru logodnă.

Când a venit cumnatul la logodnă, a venit cu rudenii, dar murdar, cum umblase toată săptămâna și desculț și tăiat în umăr.

I-o întrebat tata: « Bine, măi Dinule, unde ți-e mama? » A spus și ceilalți oameni că n'a vrut să vină, că n'au cu cine se înțelege. — « De ce nu te-ai îmbrăcat? »

Mumă-sa nu l-o lăsat să intre în casă și a stat cu securea în poartă și i-a arătat tăietura.

« Dacă m'ați adus voi la încurcătura asta, apoi lasă, caută-ți hainele până Joi (că i le ascunsese) și de nu le găsești, merg cu tine la oraș și te îmbrac.

(Nu era bătrânul amărit, că el tot spusese că i-ar plăcea să facă o nuntă de băiat că el nu avusese niciun băiat. Și am spus și noi cu toții: « Ce vrei să-i faci, de-i place Tichii. Vrei s'o măriți cu sila, cum m'ai măritat pe mine, fără plăcere. Trebuie s'o faci.

Am plecat dela logodnă și Dinu nu s'a mai dus acasă. A venit cu mine (Maria B. era văduvă și soră cu Tica). La mine a stat până la cununie.

Ziua se ducea pe acasă, să-și caute hainele. Când a vrut să se suie în podul casii (casa e înaltă, e pe beciu), când l-a văzut mumă-sa că se urcă la haine în pod, s'a repezit la scară să o sbicească peste prispă, ca să cadă el în curte. El a sărit mai înainte, de nu, murea, o pus mâna pe scară și a tras de ea și a sbicit-o pe mumă-sa de a căzut jos și și-a scrântit piciorul, de n'a mai putut merge de umflat ce era. (A mers ea vre-o săptămână în boate și din ce în ce n'o durea, se

prefăcea, ca să nu meargă la nuntă. Spunea către lume că a bătut-o). El a luat hainele și s'a apucat să pregătească de nuntă, dar n'avea nimic, nici bani, nici vite. Nu l-o lăsat ai mei să se împrumute, că aveau ei tot ce le trebuia.

S'au pregătit. Joi au luat dela oraș tot ce trebuia pentru nuntă. Taica a tot trimis vorbă la ea, că dacă vrea să facă nunta, dă el tot ce trebuie, numai să fie ea mulțumită. Taica nu avea niciun nece pe ea și apoi era primul ei bălat, nu mai făcuse nicio nuntă la ea în casă. Așa era rușine pentru ea, altfel era fală pentru noi toți.

Ea trimitea răspuns, că să se ducă dracului, că ei nu-i trebuie nuntă, să facă ei ce vreau.

Am făcut nunta Duminică dimineața și au trimis băieții cu brazi la ea, la casă (se pun brazi la ginere și la mireasă) a ieșit cu bolovani și a tot aruncat după ei, de au fugit băieții și au pierdut brazii.

Au pus toți pentru brazi, de au văzut așa, la ușa soră-mi. (De obicei ginerile trimite brazi și la mireasă și la el; de rândul ăsta grijise tatăl miresei, chiar înainte de nuntă).

Noi ne-am dus s'o poftim și pe dumneai încă odată, după cum se cădea și am fost și gata cu toate cele ce se cădea, să mergem la dânsa — dacă o vrea — să facem nunta (Constantin fiind băiatul ei cel mai mare, nunta se cădea să se facă la ea în casă). Dar de unde a fost chip să te înțelegi? Am făcut nunta fără ea și nu numai că n'a vrut să vie, dar când se întorceau dela Biserică, le-a ieșit în urmă cu o oală plină cu cenușe și le-a spart-o la răscruce. A blestemat să se aleagă de ei ca de oala ce a spart-o.

Noi am râs și ne-am văzut de drum.

Am petrecut Duminica toată noaptea. Luni până seara, neamurile, și mai târziu, străinii, au plecat.

A fost nuntă mare, aproape că nu a fost nuntă în sat ca la noi.

— « Pentru ce n'a venit ea la nuntă? »

— « Toată lumea știa: zicea că e nebună, că n'ar fi avut fiu-său norocul să ia așa fată bună. El trimisese vorbă pe la toate neamurile lui să vină, și mama lui trimisese vorbă să nu vină. Dar ei tot au venit cu toții, că toți se bucurau de așa mare noroc.

De a trecut nunta (e obicei, că vine mama fetei întâi la fată și fata merge la părinții ei), n'a mai avut cum alege și s'au dus la mama lui. Și lumea l-a îndemnat. S'au dus până la curte și au chemat-o. Ea n'a vrut să iasă. Sora-mea a rămas afară și el s'a băgat în casă. Ea l-a ocărit, l-a blestemat, îl da răului. Către sora mea n'a zis nimic, dar n'a vrut să dea mâna cu ea.

El tot nu s'a supărat, că-i zicea soră-mea: ori-ce ți-o zice, s'o lași; și de te-ar bate, că ți-e părinte; să nu-i zici nimic.

El a chemat-o în casă. Ea însă nu i-a zis nimic, nici n'a dудuit-o, dar nici nu i-a zis să stea pe pat, sau altceva. Dar s'a certat cu fiu-său, până când au plecat și au lăsat-o.

Apoi se îndemnau ei singuri, că trebuia să se împace: acuma am făcut-o, am făcut-o, dar șade rușine să ocăre ea după un copil. Trebuia să o împace. Și au mers din nou la ea. A doua oară a fost mai liniștită. I-a cinstit ea cu ceva, dar zicea, tot către cumnatul: « Eu ție n'am să-ți mai dau nici o avere; că tu mie să nu-mi mai zici mumă; că nu-ți mai sunt mumă.

Altă dată a văzut soră-mea, că nu mai avea lemne (ea nu se văita, dar n'are, că e săracă, n'are vite, n'are nimica) și i-a adus un car cu lemne. L-a băgat în curte, fără să-i spună o vorbă. Și de a văzut așa, a chemat-o în casă, a cinstit-o, a dat mâncare la boi și au descărcat lemnele împreună.

De atunci încolo, au tănuit, nu s'au mai certat, dar n'a vrut să vină pe la soră-mea.

Cămașa de soacră i-a dus-o de Crăciun, crezând că e împăcată și că nu mai are niciun necaz (nu putuse să i-o dea mai înainte). Dar ea n'a vrut să o primească (că deși îi trecuse necazul, îi era rușine de lume). Sora-mea a lăsat cămașa acolo.

La nouă luni, sora mea a născut fata. Până a nu naște, în mai multe rânduri, e tot fost sora mea bolnavă, dar ea n'a vrut să vie. I-a trimis vorbă să vie, dar ea n'a venit.

Așa e obiceiul la noi, că atunci când cineva naște greu, să bea apă din mâna qărbatului (că unii bărbați își dau femeea, când e însărcinată « răului »), sau din pumnul cui a blestemat-o, că se ușurează și scapă de blestem.

Apoi s'a dus cumnatul la ea, de vreo două, trei ori și de abea a adus-o la botez (două săptămâni mai târziu).

(La noi se dă la botez la masă, șervete la toată lumea și de mai mare cinste, moașei și nașii îi dai « mânici » — pânză aleasă pentru mâneci). Sora-mea, ca să-i facă cinste, i-a dat și ei tot mâneci.

De a apucat să meargă la ospăț, s'a dus cearta dintre ele.

(ss) X. C. F

De aceea, dat fiind importanța deosebit de mare a ceremonialului de nuntă și amestecul tuturor rudelor și al satului, fiecare cu rostul său simbolic, va trebui, ca, într'o cercetare a familiei, să dăm deosebită atenție nunții în sine. De sigur, aceasta nu înseamnă că vom da planul de cercetare al nunții, ci numai că va trebui să tragem folos din toate observațiile acelor care, conform unor planuri speciale, studiază amănunțit nunta. Grija noastră va fi numai aceea, ca în această cercetare specială a nunții să fie și o preocupare de a se strânge lămuriri cu privire la relațiile și viața de familie pe care le putem obține prin studiul nunții, precum și a resfrângerii pe care nunta, făcută într'un fel sau altul, o are asupra vieții de familie a căsătoriților.

Cele spuse pentru nuntă, trebuesc înțelese și pentru întregul șir de ceremonii premergătoare și ulterioare, care prin însăși faptul existenței lor, sunt obiectivări semnificative ale formelor interne de organizație cât și a relațiilor între grupele familiale.

Pentru explicare, să luăm de pildă obiceiul numit « calea primară » și care este o ceremonie posterioară nunții:

Inf. Fata lui Gherasim R.

Fundul-Moldovei 1928

« Inainte de « calea primară » nu merge nimeni la rude sau la prieteni. Ru-dele pot merge la ea, numai ea nu.

Nu fac toți calea primară, dar și de nu fac (ceremonia), totuși părinții îi chiamă într'o zi, să le dea ce au de dat. Sora-mea Ioana chiar, care s'a cununat săptămâna trecută cu Baci, n'a mai făcut « calea primară », pentru că acum e lucru mult la plog și fiindcă e cheltuială mare cu masa. Ș'apoi nu e departe, e tot aici în sat, ș'apoi mama tot i-a chemat pe Marți după nuntă și le-a zis să vină să-și ia zestrea.

Dar de altfel la noi vin întotdeauna — se face masă, se poștește lume și dă cei de n'au dat la nuntă, ce vrea.

Tot atunci îi dă și zestrea ».

(ss) X. C. F.

Așa ceremonii, legate strâns de fundarea noii căsnicii, putem socoti: alegerea patronului familial, cinișoara, praznicul și poitra.
Iată în ce constau:

Inf. Preotul Dumitru R.

Runcu 1930

« Fiecare om la căsătorie își alege un patron, care este patronul casei lui. Această alegere o face împreună cu logodnica lui. În ziua nunții, la sfârșitul ceremoniei, preotul întreabă pe mire ce patron și-a ales și citește « troparul » și « condacul » acestui sfânt.

Acest sfânt se prăznuește în fiecare an în timp de 3 zile, făcându-se slujbele bisericești de către cei ce l-au ales ca patron. Copiii serbează patronul ales de părinții lor. Dacă părinții mor și copiii au locuit cu ei în casă, atunci băieții serbează mai departe patronul părinților. (Pe lângă cel ales de ei, dacă s'au însurat și-au ales un altul).

Dacă băiatul iese din casa părintească, atunci când se însoară (fie că-și clădește el casă, fie că se duce să locuiască la nevasta sa) își alege patronul pe care-l vrea în învoire cu nevasta lui ».

(ss. M. I. V.

Inf. Maria I. B., 35 ani, văduvă

Runcu 1930

« Când ne-am cununat am luat praznic pe Sf. Niculae, după numele bărbatului meu. Când s'o cununa Ion (băiatul ei) ia praznic pe Sf. Ion și de vrea păstrează și pe al tatălui său. Pot lua ei orice praznic vor vrea, dar de obicei îl ia pe al bărbatului, oricum pe al nevestei nu-l ia. Sora mea mai mică (Alex. A.) pentru că a venit bărbatul în casă și au rămas în casa tatii (n'a avut băieți Vasile S.), face praznic în ziua de Sf. Vasile. Ține tot așa cum ținea și tata timp de 3 zile.

Il ținea și pe al bărbatului, dar numai într'o zi. Pe al tatii îl ține pentru că e în casa lui și trebuie să-l țină (tatăl Vasile S. a murit — văduva lui însă trăește împreună cu fata) ».

Praznicul ține trei zile.

« Cinișoara » se face în ajun seara.

... Chiamă vecinii și neamurile. Ei șed la masă și cei ai casei servesc. Cum se așează masa, le dăm colacul și lumânare aprinsă. Apoi punem mălaiul pe masă și mâncarea. Varză și piftie, ciorbă de pasăre fiartă în zeamă de varză acra. Ciorbă de porc sau de vacă (supă dulce), tocană, friptură și vin. Când dai colacul și lumina, tot omul zice « Boda proste » se scoală dela masă mulțumește și spune « să trăești ».

Praznicul se ține în tot timpul zilei sărbătorite.

Masa începe după slujba dela biserică și ține până seara. Vine fiecare când poate și în tot timpul zilei vin unii, alții pleacă. Râd și se veselesc. Masa (aceleași feluri ca și în ajun) se pune în casă. Numai cine chiamă tot satul pune masa afară.

« Poitra » se face a doua zi. Mergi la biserică și pomenești morții. Chemi lumea la pomână. E tot la fel ca și în ajun, numai că fiecare după ce bea, pune paharul și zice: « Dumnezeu să primească » și să « trăiască vii să pomenească morții ». La toate aceste mese nimeni nu se așează până nu se închină. (ss) X. C. F.

f) *Raptul*. Uneori luarea fetei din casa părinților se face pe calea unui rapt și imediată trecere în căsătorie. Raptul poate fi real sau simulat și poate izvorî din mai multe motive.

Iată un caz de rapt real din motiv de refuz al părinților:

Inf. Maria G. P.

Runcu 1930

« Singură fată la părinți bogați, alintată, s'a împrietenit cu ăl mai rău om din sat, ăl mai de rând, doar că avu el o mașină. Fată era de bună seamă, merita și cu un dascăl să se mărite. Ce să-i faci, dacă-i plăcu pe ăsta? Așa e la oamenii bogați. Numai cine este singur la părinți și alintat poate să fugă așa, atunci știe că tot o primesc părinții înapoi. Plecară ei cu mașina cu mașinistul și cu tatăl fetei prin sat cu mașina. Pe drum tatăl fetei se opri la un creștin, iară flăcăul duse fata mai departe « la o nuntă ». În loc de nuntă au fugit amândoi la Craiova. Stătură trei, patru zile acolo, apoi se întoarseră, fata veni în casă la soacră-sa, care ținea cu fiu-său și o primi bucuroasă. Peste câtăva vreme au venit să ceară iertare la părinții fetei, au fost iertați, au jucat nunta și fata a primit pe deplin toată zestrea ». (ss) N. R.

Sau tot un caz de rapt real pricinuit de refuzul fetei:

Inf. Maria C. P.

Runcu 1930

« Fata singură la părinți a fost în mai multe rânduri peșită de un flăcău din Bălțișoara; flăcăul era sărac, părinții fetei l-au refuzat; fata ținea la el, dar voia să se mărite cu învoirea părinților. Flăcăul a pândit-o la hram într'un sat vecin și pe drum a furat-o, cu toate că ea țipa și tovarășele ei luptau s'o apere. Fata a fost adusă în casa flăcăului și închisă într'o odaie, ca să nu fugă. Însă în aceeași vreme, celelalte fete care au însoțit-o, au dat de veste tatălui fetei, care infuriat, a venit cu jandarmii și a luat fata acasă. Flăcăul « căruia îi plăceau fetele frumoase, dar fiind sărac nu putea să-și găsească niciuna de nevastă » peste puțin timp a furat o altă fată (F. V.) cu care s'a și însurat. Fata lui Camin a rămas nemăritată (are 25 ani). « Cine s'o mai ia? Este ea fată bună, dar cine s'o creadă? Se duse desprea ea vorba în sat. Rea e gura lumii! »

Sau un caz de rapt efectuat cu ajutorul altor persoane:

Inf. Const. P. 28 ani, analf.

Cornova 1931

« Vorbind despre nevasta sa, pe care a furat-o:

Am luat-o seara dela biserică, unde era la o cununie. M-am dus, cum e obiceiul, cu patru oameni: un flăcău, o femeie și doi oameni ca să fie martori și să nu se teamă că am s'o alung ». (ss) N. R.

Nerej 1927

Inf. Panait D.
« Fetele fug, căci părinții nu-și dau consimțământul la căsătoria lor cu cine le place. Flăcăul, înainte ca să fugă cu fata, pune « spioni » — pune o babă, ca să ia fata cu gura, adică s'o încante să plece cu el.
Dar de multe ori fata fuge numai de ochii lumii, ca să scutească cheltuielile nunții, dar ea este învoită pe ascuns cu părinții.
De nu e 'nvoită cu părinții, apoi îi dau zestre mai puțină ». (ss) I. C.

Faptul însă poate fi simulat și făcut cu învoirea părinților, din pricina mai multor motive.

Astfel din motive economice:

Runcu 1930

Inf. Maria C. P. și Maria V.
« Avu popa din Bălțișoara o fată, nu știu cum veni de-i spuse cineva din neamuri, că nu este bine să se mărite cineva cu un popă, că la popi nu le trăiesc nevastele. Taică-său mereu pleca de acasă, maică-sa murise.

Fata plânse ziua și noaptea de frică să nu vină s'o pețască vre-un popă. Primarul A. din Runcu, un an întreg tot venea la fata popii din Bălțișoara și vorbea de dragoste. Fata se și înțelese cu el, dar popa era tare zgârcit. A știut el cum și ce e cu primarul, dar se gândea, cum să facă, să nu joace nunta la el acasă. Și pe când plecă odată popa, fata încărcă țealele într'un car și se duse cu ele la apă, ca să le spele. Acolo o aștepta primarul și amândoi plecară la Runcu cu carul cu zestre. Când se întoarse popa acasă, treaba a fost făcută. Popa făcu pe supăratul, de au trebuit tinerii să-i ceară iertare și să se învoiască părinții ».

Inf. Ileana V. 38 ani

Cornova 1931

« Dacă nu vreau s'o dea părinții atunci o ia el de mână de cu seara și merge cu ea la casa lui.

Câte odată n'o primește soacra, d'apoi se roagă oamenii, că el vine cu muzica și cu chef acasă și apoi se împacă și se roagă de iertare. Părinții lasă să fure fata, ca să nu-i facă masă, da zestre trebuie să-i dea ». (ss) R. L.

Uneori raptul face parte integrantă din ceremonia nunții și în cazul acesta el nu are importanță decât exclusiv pentru înțelegerea ceremoniei ca simplă supraviețuire a unor altor vremi, când raptul, pe atunci real, era obștește întrebuintat. În tot cazul el nu ne interesează în acest loc.

În caz de rapt real, sau fugă a fetei dela părinți, sau împotrivirea părinților băiatului, raptul prezintă o importanță deosebită pentru relațiile ce se vor crea în căsătorie, atât între soți, cât și între aceștia cu părinții. De aceea formalitatea « împăcaciunii » capătă uneori înfățișări festive și rituale. Iată o pildă de împăcaciune din satul Nerej.

Povestit de Gaftonia S. D., care a fugit la vârsta de 16 ani după Pavel T. din Chiricari.
Împăcaciunea lor s'a făcut la 3 luni după fugă!

« La 3 zile după fugă, mirele începe a trimite pe cineva cu o sticlă cu rachiu « cu cînste ».

Împăcăciunea are loc, când socrul mic gustă din rachiu. Atunci se strâng neamurile fetei la tatăl ei și neamurile băiatului la el acasă. Pornesc la tatăl fetei pentru împăcăciune, să-i ierte că au fugit și să-i binecuvinteze pentru trai.

Pe drum, dacă întîlnesc pe cineva și-i întrebă unde au plecat, neamurile mirelui răspund: « Am luat un vlăstar dintr'o grădină și nu-i priește la noi. Mergem să luăm pămînt și apă de unde a crescut el, ca să prindă rădăcină ».

Aproape de casă încep să facă gălăgie. Neamurile se prefac că trec de ograda socrului mic. Fac apel la mire, să le arate drumul cel mai bun, că se prinde vlăstarul în drum. Înaintează spre poartă. Aci le ies înainte rudele și prietenii fetei, și-i întrebă:

« Cine sunteți voi, de unde veniți și ce căutați? » ceilalți:

— « Da voi cine sunteți de ne țineți calea noastră? » Discuția continuă, cele două tabere își dispută reciproc drepturile, da răzlesc învingători cei de afară, deoarece au cu ei fata. Mirele înaintează spre tatăl fetei cu sticla cu rachiu, îi sărută mîna și-i cere iertare. După aceea vine și fata. « Dece ai plecat, dragul nostru, dela noi? Ce n'ai avut? Cine te-a înjurat? Cine te-a bătut? » Iar fata răspunde printre lacrimi:

« Nu m'a înjurat nimeni, nu m'a bătut nimeni, am avut tot ce-mi trebuie, însă dacă am văzut că nu mă dați după băiatul ăsta, am fugit cu el. Oi hi brodit-o, oi hi greșit-o, sunt îndatorată să-mi cer iertare ».

Tatăl fetei binecuvîntează și toată lumea se așează la masă ».

g) *Clasificarea tipurilor de căsătorie și calcularea frecvenței lor.* Ținînd seama de considerațiunile până acuma enunțate, teoretic nu se puteau da mai înainte, într'o listă limitativă, toate aceste tipuri de căsătorie. Ele au trebuit să fie stabilite conform indicațiunilor culese la teren.

Dar odată ajunși, prin cercetarea noastră, la cunoașterea modurilor de realizarea căsătoriilor, putem să stabilim care sunt tipurile existente în sat și să procedăm la o calculare a frecvenței lor.

Să luăm drept pildă acele tipuri care se găsesc de obicei peste tot și anume: 1) prin căsătorii legale; 2) prin căsătorii religioase; 3) prin căsătorii cu nuntă (nunta putînd fi la rîndul ei subîmpărțită după caz, în mai multe tipuri).

Știm dinainte că ceremonia religioasă nu poate să se producă decît ulterior căsătoriei legale, însă o familie poate fi fundată fără căsătorie legală, prin simplă nuntă. Sau mai mult decît atît, fără formalități de căsătorie, prin trecere directă a soților în concubinaj stabil.

Așa în satul Drăguș, s'au desprins cîteva tipuri de căsătorie din care se poate vedea, că majoritatea folosește căsătoria întărită de toate cele trei forme (căsătoria civilă, religioasă, și nunta), minoritatea trecerea în concubinaj fără altă ceremonie, și cîteva excepții: civil fără religios, sau nuntă fără religios, forme care în alte sate sunt destul de importante.

Formalitățile de căsătorie au vreun efect asupra vieții de familie? Și anume care? Să studiem de pildă efectele lipsei căsătoriei legale, care dă caracter de concubinaj unei căsătorii. Aceasta nu înseamnă că nu există o viață familială, căci de multe ori ea este tot atât de puternică, de stabilă, ba chiar și de morală ca și o căsătorie legală. Opinia publică a satelor socoate aceste concubinaje, în cazul când au un grad oarecare de permanență, adeseori ca pe niște căsătorii depline. Ba de multe ori, ceea ce ni se pare a fi o abatere dela *legalitate*, nu este decât o abatere dela *legea scrisă*, socotită de populația vreunui sat patriarhal ca de minimă valoare. Aceasta face, ca o căsătorie ce ni se pare nouă ilegală, să fie totuși legală după dreptul obișnuelnic regional, cum de pildă cazul familiilor fondate prin ceremonia civilă, de drept obișnuelnic, a nunții mici, pe care am întâlnit-o în Drăguș.

Aceasta înseamnă că față de problema concubinajului, trebuie să ne arătăm foarte prudenți. Cercetând familiile concubine, va trebui să le considerăm ca familii adevărate și deci să repetăm toată cercetarea pe care o facem și pentru familia legală, căutând a înțelege cauzele pentru care soții preferă concubinajul în locul căsătoriei legale, precum și urmările pe care concubinajul le are asupra copiilor.

Cât de variate pot fi motivele și aspectele acestui concubinaj, ne-o pot dovedi fișele următoare:

Inf. Dumitru C. 35 ani, știe carte

Runcu 1930

« Alții se iau din dragoste și trăiesc așa maximum un an, un an și jumătate și apoi se despart; dacă femeea rămâne fără copii, i-e ușor; dacă are copii, trebuie să muncească mult ca să-i scoată pâinea. Dacă femeea n'are nici părinți, nici frați, trebuie să se susțină singură. Necăjește și ea pe lume cât ar trăi. Bărbatul nu e de vină. Cine vrea să aibă legătură cu o femeie, de e proastă la cap și la lucru? De altfel, lumea nu zice nimic. Descurcă-se fiecare cum o vrea. Numai legea îi ține de rău, vezi, autoritatea — nu te primește popa la biserică, te ceartă. Numai pe copil îl primește, nu-i zice nimic ».

(ss) N. R.

Inf. Maria C., 54 ani, analfabetă

Runcu 1930

« Ana S. a rămas văduvă de războiu; acum o fi având 35 ani, da atunci era și mai tânără. A rămas ea cu o fetiță de vre-o 3 ani. A luat-o în curând un alt om. A fost și el la războiu, da a scăpat, cum s'a întors a și luat-o. N'au putut să se cunune întâi, că n'aveau formele toate despre ăl dintâi; nu se știa, dacă e mort, sau a scăpat și el. Apoi când trecu vreme multă, n'a mai vrut ea să se cunune, pentru că el o bătea și pe ea și pe fată. D'apoi l-a mai muștrat și popa și a început omul s'o iee cu bine. Atunci s'a învoit și ea și s'au cununat ».

(ss) N. R.

Inf. Maria N., 29 ani

« Mai mult de aia nu se căsătoresc, ca să nu piardă ajutoare, cum ar fi văduvele de războiu. Unele mai nimeresc vreun om bun, trăesc mai bine, da altele tot una se căznesc, dacă dau de vreunul cu copii mulți și cu avere puțină. Fiecare caută cum să se potrivească mai bine și să-și facă viața mai ușoară ».

(ss) N. R.

Inf. Leana C., 40 ani

« Leana C. spune că mama ei, Eva Codrea, moartă acum un an, nu a fost luată cu lege de Nicolae Damian. El a mai fost cununat odată. Lăsând prima soție, a luat fără cununie pe mama ei. Au avut mai mulți copii, între care și Leana C. informatoarea. Feciorii s'au numit după mamă, iar pe fete le-a pus « după tată ».

(ss) M. C.

Inf. V. B. concub.

« N. de 21 ani e în relațiuni nelegitime cu R. de 27 ani. Are cu ea 2 copii. Sunt împreună de 5 ani. Era băiat sărac și n'avea unde sta. Apoi i-a plăcut nevasta. A vrut să pună capăt concubinajului prin căsătorie la cancelarie. Socrul său s'a opus (motivul nemărturisit al socrului este că tinerii sunt frați între ei dela două soții nelegitime ale lui) ba îl și persecuta, făcând reclamațiuni la regiment să nu-l trimită des în concediu.

(ss) X. C. F.

Inf. Eva S. 41 ani

« Gheorghe O. a fost însurat de 4 ori și a trăit în concubinaj cu mai multe femei, acum are certuri grozave cu baba, căci nu vrea să se cunune cu ea, deși are 60 ani. Ca să-l pedepsească, ea s'a mutat într'o colibă vecină și nu vrea să-i spele hainele până nu s'or cununa. Motivul pentru care el nu vrea să se cunune, e că ar trebui să-i dea ei tot ce câștigă, pe cât timp așa păstrează el paralele ».

(ss) M. C. & M. C.

Inf. Agritina C., 42 ani, știe carte

« Agritina C. a fost mai mare ca soțul ei cu 7 ani. A trăit în concubinaj cu el — având 4 copii — pe: Dionisie, Solomon, Dumitru și Nicolae (Lăică).

Motivele acestui concubinaj.

Sub Unguri nu era voie să se căsătorească băieții înainte să facă armata. Indată însă ce a scăpat de cătănie, s'au căsătorit. Acum au 7 copii.

(ss) M. C.

Inf. M. C. 34 ani, analf.

« Așa se face des la noi. Se ia lumea și fără cununie; cine știe de ce nu se poate cununa dintr'odată? Da unii fac așa, de stau câtva timp fără să se cunune, până au și un copil și după ce-l botează, se cunună ».

(ss) X. C. F.

Sau povestea acestei fete, care trăiește în concubinaj cu D-tru P. S. din Runcu:

Inf. M. A., 40 ani.

« Tata a murit de vreo 20 de ani. Mama era bătrână, stăteam cu ea și cu două surori ale mele. Mult rău sufeream noi toate de pe urma fratelui meu

Constantin, ne gonea, pe mine și pe mama, voia să ne vândă averea, s'o aibă el. Sora mea mai mică a murit la 16 ani și mi-a lăsat testamentul, în care spunea că-mi lasă mie partea sa din avere pentru grija ce i-am purtat-o; ce să vezi? Afurisitul ăla de frate mă dete în judecată pentru averea aia, mă părise că am falsificat actele și am iscălit eu testamentul. Până când am scos-o cu dreptate, multă sănătate am pierdut. S'a însurat și fratele meu, iar eu tot rămâneam acasă. Aveam 16 ani pe atunci.

Noi cu S. ne cunoșteam, că doar eram aproape. Nu e vorbă, îmi veneau și alți pețitori, dar nu m'au lăsat să merg după niciunul neamurile, că doar trebuia să rămân la gospodărie. Cât despre Dumitru, fratele meu, dela cele dintâi a zis că nici să nu mă gândesc, că suntem neamuri (veri de frați buni), că el nici varză nu pune la nunta mea. Atunci m'am gândit și eu:

— Ei bine, atunci lasă, că nu mai pun pe nimeni să-mi facă nuntă. Și cum fratele tot îmi bătea capul, că mi-e drag ăla încolo, că mi-e drag încoace și m'a și muștrat că sunt de vină, mi-am zis: — dacă zici așa, de acum încolo să știi că sunt de vină. Muma săraca ce era să zică?

Dumitru, de când l-am luat, ne-a ajutat și la plug și la gard, pe când fratele venea și ne lua totul din casă. La bărbatul meu, pe atunci, stăteau acasă și frații și tatăl său, așa că mie nu-mi venea să mă duc să stau acolo la el și nici pe mama nu puteam s'o las singură, însă veneam la el eu. Il îngrijeam, spălăm tot și noaptea venea la mine acasă. Vezi, că nici neamurile n'au vrut să ne cununăm și nici popa nu ne-a dat voe, fiindcă eram rude. Dar noi ne-am vorbit între noi, ce am făcut, am făcut. Am spus chiar atunci la toate femeile, pe toate le-am petrecut și toate știau că asta am făcut-o de plăcerea mea. Câte-mi ziceau, 'că nu mă ia Dumitru, că va râde de mine și mă va lăsa cu copilul, dar eu tot am fost tare la curaj, ba am mai prins și vorbă că, vreau să fac un copil; altele văd că plâng, da eu am tot râs. Nu ne-a fost frică, am făcut și noi de dragul nostru odată « atâta plăcere », altfel te și desgustă dela un timp. Nu mi-era teamă că mă lasă, de altfel, dacă aş trăi rău acum, aş pleca și acum. — Ziceam: dacă mă lasă, atâta pagubă, casă am, brațe am, am să muncesc și eu cât oi putea, până se va găsi altcineva.

Am rămas eu cu copilul, ce să spui? Totuși, când mă duceam la lume, mă gândeam o țără: ce minte oi fi avut eu în capul meu prost, să mă leg eu de el?

Femeile toate, neamurile se uitau cruciș și numai auzeam pe după spete: « Doamne, parcă ți-e groază când o face! » Am luat eu curajul, mă duceam la nedei, la hore, se adunau copiii, fete mai mititele în jurul meu, de nu puteam să trec, auzeau ei vezi, că sunt fată mare; apoi eu repede li tăiam cheful: « ce văzurăți măi, nu văzurăți fete borțoase? Ce te uiți așa? Eu 's așa, nu ești tu! » Se duceau toți repede de lângă mine! Fratele meu, care mă gonea, mă părise la un sanitar, ci-că vreau să-mi omor copilul. Vine la mine sanitarul, mă strigă. Dar eu repede am înțeles rostul și m'am învârtit cu vorbe: « Bogdaproste zic, care mi-a făcut bine să fac un copil, că aia îmi trebuia ». A râs și sanitarul: « Măi, zice, să nu-ți fie frică. Spune tot ». Dar eu dincolo: « Iți pare bine când e vaca gonită? Uite, așa și mie! » A plecat el. Alte fete veneau și-mi ziceau, ce nevoie, că doar nici nu l-am bătut la cap cu fleacuri de-al-de astea. Tot eu l-am făcut, l-am crescut și doar flăcău de 10 ani l-am adus la tata în casă.

După răzbel — am făcut și pe altul. Muica mea ne îngrija în timpul răzbelului. L-am făcut și pe ăsta, că altfel m'a bătut Dumitru, după ce s'a întors dela răzbel, zicând că nu mai vreau să stau cu el în casă, că ascult de muere și nu mai vreau să am copil. Vezi, a ținut el la mine.

Ne-am ținut noi unul de altul. Lumea zicea: lasă că or veni vremea, când nu te va mai ajuta. Ce e drept, un timp mai că nu venea ziua. Ce să judec? Poate era și lui rușine, de, mai avea și el tatăl, frații, l-au ținut și ei acasă.

Acum, ne-a rugat însuși popa să ne cununăm, zice că nu e bine așa și nici copiii nu's trecuți după el, păcat ar fi să rămână ei așa săraci, după ce am slujit eu la el, am alergat lui, nu m'am dus la petreceri, toate Țoalele i le-am făcut și am spălat decând l-am luat, lui nu-i impuneam cu nimic din nevoile mele, nici de îmbrăcăminte, nici de nimic, — să zică și copiii, bogdaproste!

Acuma vezi, lumea nu mai zice nimic! Da și înainte ca să facă să mai tacă, o soră a lui și ca să-i facă plăcere, s'a dus la o fată din Bălțișoara, s'o ceară în căsătorie. Eu o știam, chiar eu i-am primenit Țoalele și el se duse acolo la nedei și apoi îmi spuse cum era:

Ea îl întreba: « D-ta n'ai muere? »

« Ce ai cu ea? Vreau să mă însor. Vii după mine? »

« Viu, da numai să-mi faci avere vânzătoare și să nu te mai duci la ea ».

Atât a fost. Au stat, au băut și au plecat acasă. Fata aia nici nu se mărita, că era atunci însărcinată și de atunci a avut 3 copii. Râdeam eu de Dumitru, ziceam: « Las'că era bine, că aveai două la fel! »

Parcă nu e tot atâta, să fii cununat ori ba? Doar față de lege. Și eu doar de 3 ani, de când am trecut să stau cu el în casa lui. De când mi-a murit mie muica și lui tatăl. Casa mea am lăsat-o sorei mele și acuma stau în casă la mine și nu mă supără nimeni. Mi-e de copii, altfel nu au să aibă moștenire, da cât pentru mine — mai bine chiar necununată, că e mai slobod. Nu e vorbă, n'aș pleca degeaba, da în caz de un trai prost — știi ce poți să faci ».

C) CONVIEȚUIREA SOȚILOR

După efectuarea căsătoriei traiul comun al soților începe, aducând cu sine anume relații între ei.

Această viață în comun a soților ar urma să aibă loc pe toate laturile vieții omenești, în vederea realizării unui scop total de viață: biologic, economic și spiritual (viața morală, culturală, activitate socială) vădită mai ales în proiectarea și desăvârșirea întregului ideal, prin copiii ce se nasc și pe cari îi crești.

Va trebui deci să studiem, rând pe rând, dacă fiecare din aceste laturi ale vieții soților este în adevăr dusă în tovărășie, sau nu. Se poate întâmpla ca unele din aceste laturi să nu fie, sau să înceteze la un moment dat a fi, trăite în comun. Traiul biologic comun poate de pildă înceta, totuși cel economic să continue. Sau un traiu economic și biologic comun să nu fie

dublat de un traiu spiritual comun. Și tocmai studiul amănunțit a ce anume parte din totalul vieții soților este comun, sau este dimpotrivă, rezervat unei trăiri strict individuale, ne duce la înțelegerea rostului efectiv, pe care îl are familia într'un anume grup social. Iar studiul consecințelor pe care le poate avea lipsa unora sau altora dintre laturile vieții omenești, din totalul vieții comune a soților, ne arată valoarea pe care fiecare din ele o are în viața de familie.

Pentru a face mai lămurit acest lucru, să alegem câteva cazuri de viață comună a soților din care lipsesc anume laturi și în care familia se menține totuși, grație prezenței celorlalte.

Iată de pildă o familie ce se menține exclusiv datorită « gospodăriei ».

Inf. Ana X., 39 ani, știe carte

Cornova 1931

« Noroc că am făcut copiii și că mă ascultă, că sunt buni și mai am trai. Că așa, măritată, nu se poate să te desmăriți. Gospodăria este grea, cui vrea ca să o țină, că la început am trăit bine cu el 8—9 ani de zile. Și părinții mei aveau bucurie mare, că el era gospodar și nu-l întrecea niciunul.

Dar a venit o femeie în mahala și de când a venit ea, nu am mai avut trai cu bărbatul-meu. Mi l-a omorât cu farmecele ei.

... Nici nu știu câte îi găseam prin buzunare: ba piele de șarpe, ba argint viu. Și ce nu-i băga prin mâncare. Și așa mi l-a luat din gospodărie. A trăit 8 ani cu ea și au avut chiar și un copil.

Dar el nu a avut chip să trăiască fără de mine, că el nu avea avere și tot venea înapoi la mine și se juruia... Ca să-l înșel, ispitită am fost și eu, dar mie mi-a fost că am avut copii și am dus eu singură gospodăria, că el mie nu-mi tăia niciun lemn. Totul trebuia să fac eu cu copiii. Dacă am fi fost amândoi răi, azi nu mai aveam nimic... ».

(ss) X. C. F.

Se vede cum traiul acestor soți se redusese strict la raporturi economice. « Gospodăria este grea, cui vrea să o țină » spune informatoarea, dar gospodăria de fapt este aceea care a ținut, împreună cu copiii, familia, până în momentul când femeia concubină a soțului a murit, iar acesta s'a reîntors în casă și a reluat viața de familie, având iarăși copii cu nevasta lui.

Iată cazul unei neveste tinere, de 24 ani, care orbește și e părăsită de soțul ei, pentru că nu mai poate munci:

Inf. B. C.

Cornova 1931

« El nu era așa câtă vreme eram sănătoasă. El trăia bine. Eu alergam, strângeam pentru casă. Apoi când am orbit, trebuia să mă lase, că dacă nu sunt de ni'ca? Zic și eu să se desfacă de mine, că dacă nu pot să-i fac mâncare, nu pot să-l spăl și el mă sudue, mă strigă tot într'una, de mă bagă în speriete. Mai cu seamă acum de nu-l văd, mi-e frică de el. El zice să aducă o femeie aci, în bucata asta de pământ. Să stea aci, să vadă de mine și de fete și să trăiască cu el. Dar eu nu vreau așa. Lasă să se desfacă de mine și să trăiască la el acasă ». (ss) N. R.

Iată acum un caz de căsătorie nereușită tot din pricina faptului că nevasta nu-și îndeplinește rostul ei economic. De data aceasta (e vorba de familia unor țigani lăutari) soluția cu aducerea unei concubine în casă este aplicată. Povestește fata concubinei, de 17 ani, analfabetă:

Runcu 1930

« Dacă a murit tata, a luat-o pe mama, Ilie. El avea o nevastă cu care a fost cununat. Dar dânsa era proastă rău. Nu știa nici să cânte, nici să lucreze, nici să gătească ca lumea. De aceea a și luat-o pe mama, ca să-i țină socoteala și rost în casă. Mama cânta, lucra, făcea totul. Ailaltă doar că gătea mâncarea și nici aia nu o făcea ca lumea. Ce să faci cu una năroadă? Nu știu nici eu pentru ce o fi luat-o taica. Doar pentru casă poate.

— Cum se împăcau amândouă femeile?

— A, foarte bine. Nu se certau niciodată. Ailaltă era proastă, mama era bună. E foarte bună mama, nu e ca mine. Dacă la mine s'ar întâmpla așa, n'ași sta nici două zile acasă. Sunt rea la inimă, iute. Mama vezi, a fost bună și a suferit-o pe aia. Se împăcau bine, niciodată nu se certau. De sigur așa, ca femeile, una alta, ba un fleac, ba altul, ba o vorbă. Dar să se certe, Doamne păzește, nu am pomenit așa ceva.

— Dar cum se împăcau copiii?

— Bine, de ce nu? După ce a murit nevasta aia proastă, a rămas un băețel, care și el a murit mai târziu, cam la 10 ani. De altfel, eram cu toții la fel și în fața mamei și în fața tatii ».

Iată dimpotrivă un caz în care între doi soți încetează numai traiul economic :

Inf. Maria Șt., 28 ani

Runcu 1930

« Eu când m'am măritat nu am știut nimic. Am venit la săptămâna albă în casă. A doua zi, când mă scol să fac mâncare: nici oală, nici fasole, nici o ulcea, nimic, nimic și casa goală. Am început să plâng. Mie îmi plăcea să am la ce să lucrez. Imi plăcea să fie bine. Când colo, nimic, nimic, în toată casa. Când mă măritasem, îmi spusese unchiul lui că îmi dă și una și alta. Nimic nu dete. Plânsei până veni Ion. El se duse din noapte la unchiul său.

« Haidem la masă » zice. Eu mă codeam. Mai bine îmi venea să mă spânzur, decât să merg să mănânc la străini. Dar m'am dus cu Ion. Așa am mâncat vreo trei, patru zile, tot la acela, până nu ne-a dat un bănișor de mălaiu. « Na, zice, să vă gătiți și voi acasă la voi ». Apoi eu am început să îngheb câte una, câte alta.

Ai mei mi-au dat ce au putut, am adus zdrențe de acasă. Dar Ion tot mereu se ducea la unchiul său. Tot îl ținea la el și îl băga slugă fără simbrie. Eu tot trăgeam să nu mai meargă acolo la lucru, că tot nimic nu aduce în casă. (Se dovedi căla cel mai mare dușman al nostru). Atunci unchiu cu femeia lui au prins necaz pe mine, îmi ziceau că mă dudoaie pe mine, de nu-l las pe Ion. Vezi, lui îi convenea căș ținea pe Ion de doi ani de zile la lucru la el, pe degeaba. Pentru casă tot eu lucram singură. Și la varniță și peste tot. Ba și mâncam și dormeam tot singură/ cu nenorocita aia de fată, sora lui. A vrut și pe mine să mă ducă la lucru la unchiul său. Dar nu m'am lăsat eu. Deși Ion trăgea mult la casa unchiului și se înstrăina rău de tot... ».

De fapt era un concubinaj, care pe urmă prin presiunea unui « sfat moralizator » pus sub conducerea preotului din sat, s'a transformat în cununie.

« A dat Dumnezeu și s'a cununat cu mine astă toamnă. Par'că merge mai bine de când cu cununia. Trage și el la casă, ca vita.

Ține la mine, că doar înainte tot era cu nădejdea ca să plec eu.

Dar ar fi fost păcat mare, să mă arunce din casă, după ce am înjghebat-o . . . ».

(ss) X. C. F. & N. R.

Lipsa copiilor, lipsa adică a unui scop pentru care soții să muncească, dincolo de propriul lor interes actual, poate de asemenea să aducă greutatea conviețuirii dintre soți.

Iată un caz:

Inf. L. V. ține să se lepede de bărbat

Cornova 1931

« Că e bătrân și nu mai face copii. Amu, de nu e copil, nu e nici omul de casă. Și una e că îi cam place vinișorul și de nu are copil, nu se gândește la casă și bea. Eu mă mai chinui. Eu mai că n'ași dormi noaptea de gânduri și de ce ași face. Și ograda ași mătura și ași muri ca să fie frumos.

Dar pe el nu-l mai trage inima. Că dacă nu are copil zice și el: « La ce să strâng? Cui să las? Și alta e că și mie mi-e scârbă, să tot muncesc. La ce? Să treacă pământul meu la neamurile lui? Că eu dacă oi muri înainte, tot de el s'or ține toate. Și mi-e jale. Că ar fi din zestrea mea și din pământul lui o bucată bună pentru un copil. Ba și pentru zece.

Eu am fost la doftor la Chișinău și mi-a spus că mie îmi trebuie o operație. Mai mult nu a desfăcut vorba și nu știu. O fi din sperietură sau o fi ceva nelalocul lui, sau că nu m'oi fi cătat din vreme? Dar eu așa am zis: că dacă nu oi avea copil cu el, m'oi lepăda de el. Asta nu mai e trai. El nu mă bagă în suflet că nu are copil cu mine.

Mama lui se tot bagă printre noi, ne bătem, ne sfădim. La muncă ne potrivim noi amândoi. Ba suntem chiar prea harnici.

La cântar ne potrivim, că sunt și el și eu mai alminteri; mai urîți, mai uscați. Numai la traiu nu suntem bine ».

(ss) N. R.

Dar o asemenea conviețuire a soților, fie că este completă, purtând asupra totalității vieții lor, fie că este fragmentară numai, dă naștere anumitor relații între soți (lucrul s'a putut vedea și din fișele date până acum). Rămâne însă să studiem amănunțit, care sunt aceste relațiuni.

Egalitatea dintre soți, fidelitatea conjugală, asumarea rolului de conducător, gradul de libertate individuală și de respectare a personalității fiecăruia, etc.

Asupra acestor relații, fără îndoială, vor influența o serie întreagă de factori al căror studiu, în parte, l-am făcut până acum. Așa:

Vârsta soților și deosebirea dintre vârstele lor, studiată statistic ne arată că în anume sat, flăcăii sub anumită vârstă iau soții mai în vârstă decât ei. Ce va aduce acest fapt drept consecință?

Să dăm un exemplu:

Inf. Maria St. 28 ani

« Eu, proasta, m'am lăsat încântată de ce a zis lumea. Cică e bine, că el e mai mic. Are să te asculte. Ii vei fi tu capul și tu vei porunci. Așa a crezut și bietul taica al meu. Dar ce am pățit, numai Dumnezeu știe! »

Runcu 1930

sau de pildă altul în care putem constata și *prestigiul sexului*:

Inf. Maria B., 33 ani, văduvă

« Ion Șt. o bătea al dracului pe Marina (Marina are 26 ani și Ion 16). Că nu-i pe putere, e pe respect. Când s'o apuca bărbatul s'o bată, trebuie să-l lase. Cât o bate el, ea nu dă deloc... »

Runcu 1930

Aia nu mai e casă de oameni, când ar da muerea în om; aia se cheamă că sunt stricați.

Poate fi ea oricât de voinică, nu-l bate pe om că se face de râs. Ar mai ieși ea 'n drum? Ar mai zice ea că e femeie? Toată lumea ar certa-o ». (ss) X: C. F.

Diferența de cultură. Pe lângă diferența de vârstă, deosebirile de cultură prin posibilitățile inegale de stăpânire și înțelegere cele deschide, creează soților situații deosebite.

Astfel din procentul de 30% al totalului locuitorilor știutori de carte din Cornova, procentul femeilor este de 17%, în timp ce acel al bărbaților este de 43,4%.

Este interesant să privim aceste cifre evolutiv, pentru a urmări tendințele ce acest factor ar avea asupra relațiilor dintre soți.

Astfel raportând la vârstă, avem următorul tablou:

Vârsta	Total		Știutori de carte		%	
	B.	F.	B.	F.	B.	F.
0—7	182	166	—	—	—	—
8—19	213	200	133	70	62,5	35
20—40	268	256	113	28	42,1	10,9
peste 40	156	159	26	6	16,6	3,8
Total	819	781	272	104	43,4	17

Cetirea cifrelor de mai sus ne arată o tendință accentuată spre o micșorare de diferență culturală între femei și bărbați. În decurs de 30 ani procentul femeilor știutoare de carte, raportat la procentul bărbaților știutori de carte, crește dela mai puțin de $\frac{1}{4}$, la mai bine de $\frac{1}{2}$.

De fapt, deosebirea de știință de carte dintre soți nu poate constitui motiv de neînțelegere, decât în acele cercuri sociale în care cultura livrescă este o latură importantă a vieții oamenilor. La sate însă, știința de carte nu se face de loc simțită în traiul zilnic, analfabetul ducând aceeași viață

ca și știutorul de carte. Aci sunt cel mult calitățile de inteligență, de « hâtrie » ale soților, care trebuiesc să fie potrivite la « cântar », nici decum cărturăria.

De aceea, fișe care să illustreze problema de față nici nu puteam aduce, ceeace de sigur nu va fi cazul acelui cercetător, care va studia viața de familie a unei societăți culturalizate.

Deosebiri în avere. Traiul comun în gospodărie dând, după cum am văzut, naștere unor anume relații între soți, va trebui să vedem dacă deosebirea de avere dintre soți este sau nu o cauză de superioritate în familie.

Iată câteva exemple sugestive:

Cazul unui flăcău care se mărită, adică ia o fată mai bogată decât el și « intră în zestrea ei », fapt pentru care se ceartă cu mama lui. Mergând după obiceiul la mama lui, iată cum e primit (povestește nevasta lui):

Inf. M. N., 30 ani, știe carte

Runcu 1930

« Am mers la dânsa. M'am oprit în bătaură, am strigat-o, dar nu a vrut să iasă. Constantin a intrat singur în odaie. Și apoi m'a chemat pe mine. Mie nu mi-a zis nimic soacră-mea, dar pe el l-a ocărît: « că ce, mie mi-a trebuit boeri? Să zică lumea că's ȝigancă? » și « ce vii la mine, că tu ai zis că nu vii cu muerea ta în casă. Acum să te inhinteze » (să te bage servitor) etc., etc. ». (ss) X. C. F.

Situația aceasta a bărbatului « care se duce ginere » este în deobște rău văzută.

Inf. Maria B. 45 ani

Drăguș 1929

« Noi (cele patru fete ale lui Ion C.) ne-am măritat cum trebuie: la casele bărbatilor ».

(ss) H. St.

Inf. Săndrina A. 30 ani

Runcu 1930

« Dacă are omul 3—4 băieți, trebuie să le facă casă, dacă nu găsește să-i bage ginere. Fata se duce în averea bărbatului; dar bărbatului îi vine cam greu când e băgat ginere ».

(ss) M. D. & E. C.

Inf. A. A. 30 ani

Runcu 1930

« Care-i mai bogat nu se duce ginere. Eu l-am luat din dragoste. Părinții mei n'au zis nimic. Mai mare pretenție avea mama lui. Nici n'a fost la nuntă. Avea pretenție să ia pe alta mai săracă. Zicea să nu se bage ginere (era ambiția ei), să ia alta și să-i aducă noră în casă ».

(ss) X. C. F.

Reamintim faptul, pe care am mai avut prilejul să-l cităm, al schimbării numelui bărbatului după al femeii, în caz de « măritare » a lui.

Dar viața economică a soților, chiar la egalitate de avere, sau chiar și asupra acelor venituri produse ale muncii comune, trebuie să fie supusă unei administrări. Care vor fi relațiile soților în această privință?

Chestiunea poate fi destul de complicată. De pildă:

Inf. Aurel T.

« Banii îi ține cel care este mai deștept. Bărbatul are treaba să-i ție. Femeea nu-i musai să știe ce face bărbatu ».

Drăguș 1929

(ss) M. C.

Inf. Victoria D. R.

« Banii sunt mai toți la mine, că el are prieteni mulți și se duce la cârciumă... Dacă are bani, numai să pomenesc de ceva și minteni îmi și cumpără. Tot ce vreau eu se 'nvoește... ».

Drăguș 1929

(ss) X. C. F.

Inf. Toader S. 58 ani

« M'am împăcat tare bine cu baba. Banii ce-i câștig, îi ții aici la chimir. Nu-i dau în seama ei, că bărbatul trebuie să fie mai tare în gospodărie.

Nerej 1927

Femeea nu face nimic până nu mă 'ntreabă și pe mine, că altfel îi sare mă-seaua din gură. Eu n'o bat, că-i înțelegătoare și nu iese din cuvântul meu. Numai când era mai tânără și fără minte, i-am tras așa, vreo câteva calcevuri. Da vezi, o prins repede minte și n'o mai fost nevoie de ciomag ».

(ss) X. C. F.

Inf. Gh. R. 75 ani

« Cu baba am trăit bine, în bună înțelegere, că era harnică și înțeleaptă fără pereche. Mă înțelegeam cu ea de minune. Ii aduceam câte de toate, câte se cere la o gospodărie grea ca a noastră.

Nerej 1927

Banii câștigați îi dădeam ei, c'asa e bine într'o gospodărie: ca bărbatul să fie argat la femeie, că numai așa merg trebile cu rost ».

Un mijloc direct de a afla cum anume este organizată conducerea gospodăriei, este și acela de a cumpăra tu însuți ceva dela cei cercetați, îți poți da astfel seama că în sânul celei mai supuse autorități bărbătești, sunt zone rezervate femeii. Cumpărând obiecte pentru muzeu, adeseori monografiștii au văzut amânate unele tocmeli până la venirea femeii, care singură avea cuvânt cu privire la soarta anumitor lucruri din casă. Bunăoară, pentru toate obiectele și produsele industriei casnice, bărbatul da numai un aviz consultativ.

De pildă Maria N. F., vânzând un astfel de obiect, în satul Drăguș, întreabă în prealabil pe bărbatul său. Întrebată cine păstrează banii, răspunde: « dacă suntem cununați, trebuie amândoi să știm de bani ».

Drăguș 1929

Inf. Victoria D. R.

Solicitată fiind să vândă o față de masă, pe care o avea zestre.

« Nu pot, că trebuie să-l întreb și pe bărbat. Altfel nu merge. Trebuie să știe și el de tot lucrul și eu tot așa.

Ași putea s'o dau, că e a mea, dar tot nu stă frumos și nu-mi place mie să fac așa. C'apoi de ce suntem cununați? Nu ca să umblăm cu hoție ».

(ss) X. C. F.

Inf. Maria P. A. 35 ani

« El nu face fără mine nimic, până nu mă întreabă, pentru că știe că și el greșește ! »

Runcu 1930

(ss) M. D.

Munca este și ea un teren pe care soții pot duce un trai comun și care poate fi organizată în moduri foarte diverse. Dela grup social la grup social, partea de muncă ce revine femeii se schimbă, iar dreptul de comandă al bărbatului e mai mare sau mai mic.

Iată câteva cazuri:

Inf. Maria G. R. 26 ani Drăguș 1929
« Femeile lucrează aproape ca bărbații. Numai coasa n'o ia muerea. Aci nu are meșteșug. Și apoi noi avem o părușcă (iarbă tare) și n'o poate tăia femeia ». (ss) M. C.

Inf. Maria P. văduvă, 45 ani Drăguș 1929
« Femeile muncesc mai mult ca bărbații, că noi muncim și vara și iarna ». (ss) M. C.

Inf. Alex. A. 29 ani, 3 clase Runcu 1930
« El niciodată nu'mi spune să fac ceva. De vreau să fac, bine. Dacă nu, face singur.

De are nevoie de ceva, singur își face. Și focul îl aprinde. Dar nu îl las eu. Nu s'a pomenit, de m'a găsit cumva pe mine culcată, să mă scoale și să-mi spuie să-i pregătesc, sau să-i caut ceva, sau să-mi spuie să mă scol mai de dimineață decât el. Nu numai că nu îmi cere să-l ajut, dar umblă binișor să nu mă trezească ».

(ss) X. C. F.

Drept concluzie se va urmări, ca punct lămuritor al întregii probleme, în afară de cazurile particulare și de acela al influenței vieții economice sau a deosebirii de vârstă, rolul pe care îl are femeia în familie. Se va cerceta dacă nu cumva există o mentalitate bine determinată, simbolizată poate în gesturi (să meargă femeia în urma bărbatului), să nu stea la dreapta lui, « nu ți se cade ție, nu-i locul tău acolo », după cum spune Dionisie R. nevastă lui (fișe D. Păun).

Uneori situația socială a bărbatului este aceea care o determină și pe a femeii.

Inf. Anastasia P. Cornova 1931
« Dacă fata e țărăncă și merge după un dvorean, e dvoreancă, căci aci merge după familia bărbatului. La toți, cum e bărbatul, așa este și familia ». (ss) N. R.

Inf. Ileana V. 38 ani Cornova 1931
« Femeia e mai mică, de aceea trebuie să împace pe bărbat. Dacă eu nu l-aș împăca pe bărbatul meu, atunci rău ar fi ». (ss) R. L.

Inf. Sofia Gr. C. 55 ani, știe carte Drăguș 1929
« Muerea care-i deșteaptă, nu trece niciodată pe dinaintea bărbatului. Un bărbat e mai scump ca o femeie. Isus Christos a fost bărbat și omul este după chipul lui. Femeile se trag dela moașa Eva, care a înșelat pe Adam și ele trebuie să sufere păcatul ». (ss) M. C.

Inf. Sofia Gh. S.

Dragus 1929

«Nu's femei care să se ducă la crâșmă. Da se duce câte una după el, să-l scoată din crâșmă și capătă și pumni, dar nu ies ei cu ele, că's îndărătnici.

Tica lui C., ea-i mai puțin rușinoasă și-l dă răului între lume, da de scos tot nu-l poate scoate. Nu-i rușine de oameni, că are tot băieți, nu are teama că o hi și fata ca ea ».

(ss) P. D.

Runcu 1930

«Plecând împreună cu familia Căpită, la Biserică, bărbatul merge înainte împreună cu noi. Femeia are grijă însă să rămână în urmă și chiar îndemnată, nu voeste cu niciun chip s'o ia înainte. Când bărbatul ei se oprește să stea de vorbă cu un satean, se oprește și ea la depărtare și nu pornește, decât după ce a pornit bărbatul său ».

(ss) X. C. F.

Fidelitatea conjugală. Un alt capitol al relațiilor dintre soți este și acela al fidelității conjugale, pe care și-o păstrează sau nu soții. Se va căuta să se stabilească abaterile dela ea și răsfrângerile pe care le are asupra familiei, precum și deosebirea de tratament la care sunt supuși cei în greșală, după cum sunt bărbați sau femei. Câteva pilde:

Inf. Toader S. 50 ani, cioban

Nerej 1927

«... mă gândeam mereu la biata femeie, cum a rămas ea singură în gât cu o casă de copii și cu toată gospodăria și grija trebilor pe care eu — cât îs de bărbat în putere — abea le dovedesc.

Ce 'nțelegeam dacă mi-ași fi bătut joc de mine și de ea!

Cât am fost flăcău, îmi făceam de cap. Nu era femeie ori fată frumoasă, pe care să-mi fi pus ochii și să nu ți-o fraieresc. Dar de când m'am însurat și m'o încercuit copiii și greutățile, nu mi-o mai fost gândul la drăcii ».

Inf. Sica măritată cu Ion.

Runcu 1930

E măritată cu Ion. Au trei copii mari, totuși soțul își înșeală soția.

Sica, trecând pe stradă, se oprește de vorbă cu Maria, care își leagă copilul pe prispă.

— Am prins-o cu Ion. Și m'a bătut fiu-su Pătru.

— Te gândești de ce să facă el prostii. Și cine zicea de Paraschiva, că nu e femeie de treabă.

— Da nu se ține cu el de 13—14 ani? Numa că nu văzusem cu ochii. Când vezi cu ochii, n'ai ce mai zice.

— Nu știi D-ta? Vede ochii, crede inima. Nu vezi cum face și al meu cu muerile? Da nu mai zic nimic. M'am săturat de femeile din Runcu, că nu mai mi-e să vorbesc cu niciuna — și chiar nici nu vorbesc. Femeile astea ori zice de rău, ori zice de bine, se învârtește cu bărbatul și-i spune mai rău, de-ți face trai rău în casă.

— Multe nenorociri la casă au oamenii din pricina muerilor. Auzi că se 'ntâlneau la mine ca un băiat c'o fată, de făceau dragoste.

— Da ce să-i faci, vezi-ți de treabă, de casă și de copii, că cu el ai făcut tot ce ai.

— N'am făcut nimic cu el, că eu am avut. Cât n'am văzut, n'am zis nimic. Ei, păi dacă l-am văzut, l-am dat dracului.

«Pleacă, fir'ai al dracului cu mă-ta și cu tat-tu, pleacă din averea mea».

— Și el n'a zis nimic, nu te-a bătut?

— Nu m'a bătut.

— Și eu l-am văzut pe al meu și am ocărit-o. Da el m'a bătut. Și știi ce fată eram eu când am venit. Eu am plecat la câmpul Fomii și taica a zis «nu te mai duce». Da eram însărcinată și am zis, să mă duc barem să fac copilul. El a trimis bilet pe la neamuri, că-i rușine pentru el să-l las eu. Când am venit, a zis că nu-mi mai greșește cu nimic — dracu — c'asa a fost!

— Câte-mi spunea mie lumea, da nu credeam!

— Da acu, nu mai are nicio cinste la d-ta, nici cămeși să-i mai dai.

— Auzi, fă Mario, sunt trei săptămâni d'atunci, da cămașă nu i-am dat. Da are multe cămeși de schimb, că are șase.

— Eu îi dau cămeși de schimb, că are cinste cu mine că-l port primenit și curat, da la inima mea nu mai e. Inghit la inima mea și nu spun la nimeni, da cu el tot mă mai cert câteodată. (ss) M. D.

Inf. X. A. 29 ani, știe carte

Runcu 1930

«Era o fată cam proastă, neroadă, fată de oameni proști și săraci și ea îi scotea vorbă și se lăuda la oameni că Dinu (bărbat. inf.) umblă după ea și că îi ține calea. Și într'o zi am chemat-o la mine și ea, proasta, a venit și când a intrat în casă i-am spus:

«Ai spus tu că Dinu îți ține calea și nu te lasă în pace?

— Da, îmi ține!

— Te legi tu de el!

— Nu mă leg eu, că el se ține!

Multă vorbă nu mi-a mai trebuit. I-am băgat mâna în păr și am bătut-o, până când s'a săturat și apoi i-am dat drumul. Și l-am ocărit și pe Dinu când a venit acasă. I-am spus ce am făcut și a stat supărat, nu știu câtă vreme, nu a vrut să-mi spună nimic. Și apoi s'a hotărât el ca să o bată să o învețe minte, să spună vorbe proaste și să se laude, ca să știe lumea. A hotărât să o pândească, când va fi lume destulă și să o facă de rușine. Și într'adevăr o prinde pe stradă și erau poate și 10 oameni care au văzut. Și încă cu un par a sărit după ea și a bătut-o. Și nu a sărit nimeni să o apere, că nu era nimeni nebun să-i țină parte, pentru că nu se prea găsesc mulți de seama de cinstea și de averea noastră. Nu este nimeni prost să se lege de tine»,

Acuma cu femeea cealaltă informatoarea e certată și nu își vorbesc între ele. Dar aceasta o lasă cam indiferentă, pentru că ea nu se poate pune «de o seamă cu celelalte». O privește cu dispreț, «sunt oameni săraci și de răs; nu au niciun om în casă, numai mama și trei surori».

Certate, nu o să rămână cât lumea, dar oricât, nu este decât o lună de zile de când s'au bătut. (ss) X. C. F.

Inf. P. D.

Nerej 1927

«Fetei i se pune o țoală în cap la horă, dacă umblă cu un om însurat, sau dacă flăcăii află că ea trăește cu cineva. Rușinea aceasta a pățit-o fata A. în 1915 dela femeea omului cu care trăia. Femeea a pus fetei țoala în cap și a tăvălit-o pe jos.

Fata a dat-o în judecată, dar apoi s'au împăcat, femeea dând fetei 200 lei (inf. era de față)». (ss. E. C.

Inf. N. B. 39 ani

«Până să nu fi fost femeea asta, nici nu mă ocăra măcar, nici nu mă bătea cu palma și nici nu m'a îmbrâncit vreodată. Da de când s'a dus cu ea, apoi numai câte ocări, câte înjurături, câte bătai n'am mâncat eu, să-l ferească Dumnezeu pe ori și cine de așa nenorocire. Și peste aceasta el a părăsit lucrul tot și am rămas numai eu cu copii mici. Dar la înmormântarea ei (a concubinei)? Dacă trăise 6—7 ani cu ea, se cădea să o îngroape el. Dar el nu avea de niciuna. A luat dela mine 3000 lei pentru înmormântare. Dela mine a luat colacii. I-a copt la mine și i-a făcut sicriu. I-a făcut o înmormântare, care a costat 3000 de lei.

Și a mai luat odată la Telenești în bancă 6500 lei, dar a plătit 7700, că plătea 70 de lei la lună pe mie. Și i-am plătit eu din munca mea dreaptă, căci el nu avea de unde plăti. Și nu mai socotim buclucurile din casă pe care mi-le lua. Și toate acestea le-am plătit eu pentru... Și osebit de asta mă și ucidea.

Eu stăteam după cuptor și plângeam la amintirea zilelor bune când plângea el după mine și la ce ar fi fost, dacă mă duceam, după cum spunea tatăl meu, după feciorul de dascăl dintr'alt sat.

Și ce fată am fost eu, că tatăl meu a avut avere și puteam să-mi aleg alt om. Dar averea omul o face și averea nu e nimica, dacă omul nu este de înțeles ».

(ss) X. C. F.

Inf. V. P. 60 ani

Runcu 1930

« Maria a fost vestită de muere a dracului în tinerețea ei. Bărbatul ei era om de treabă. El era în deal la lucru și ea rămânea singură acasă. Da el știa bine că de venea de la lucru, o găsea cu amantu în târnaț.

Avea doi oameni buni, unu era perceptor.

Odată a pățimit urît. Avea unu și-a tuns-o nevasta ăluia, de a făcut-o de răs în tot satul.

Cătălina, așa o chema pe muerea aia, a aflat de bărbat-su. Ea a chemat-o pe Maria pe deal în vii, c'aveau ei vie acolo. Ea n'a știut de ce o chema și s'a dus.

Acolo aia a luat-o întâi cu binele, au băut amândouă. Aștia îi plăcea să bea. La urmă aia a închis ușa, a pus-o jos, puse foarfecele în păr și i-a tăiat coadele.

Pe urmă aia a venit cu ea în sat. Ea se tot învălea cu cârpa, da Cătălina arăta coadele la toată lumea. Lumea se râdea de ea. Da așa răs n'a mai fost!

Acu nu se mai știe. El a plecat dup'aci, s'a dus în lumea albă. Iar Cătălina a murit de mult ».

D) INCETAREA ȘI DESFACEREA CONVIEȚUIRII DINTRE SOȚI

Viața comună a soților care au fundat o nouă familie, poate însă înceta Moartea soțului, părăsirea domiciliului conjugal, divorțul, fără îndoială, aduc atingeri vieții de familie, sau chiar o desființează complet.

Se cuvine deci, să studiem modul de desfăcere și cauzele încetării conviețuirii dintre soți, precum și soarta consecutivă a vieții de familie.

Incepem și de data aceasta printr'o statistică generală pe întreg grupul social studiat, al cazurilor de desfăcere a conviețuirii soților. În primul rând vom calcula văduvii și văduvele în felul următor:

DISTRIBUȚIA PE GRUPURI DE VÂRSTE A VĂDUVILOR DIN 1931

Vârste	Nr. total al văduvilor	Trăesc în concubinaj
30—39	1	1
40—49	3	2
50—59	3	1
60—69	8	1
69—79	3	—
Total	18 *)	5

TABLOUL DISTRIBUȚIEI PE VÂRSTE A RECĂSĂTORIȚILOR DIN CORNOVA 1931

Vârste	Recăsătoriți		Total
	cu copii	fără copii	
30—39	2	1	3
40—49	4	2	6
50—59	6	4	10
60—69	3	3	6
70—79	1	1	2
80	—	1	1
Total	16	12	28

Se poate vedea din această statistică faptul că problema ridicată de văduvie este o problemă a oamenilor mai în vârstă și putem aprecia în ce măsură recăsătorirea poate fi socotită ca o soluție.

Aceste cifre trebuiesc interpretate și în legătură cu numărul copiilor acestor văduvi, pentru ca să putem vedea, dacă nu cumva copiii sunt o pricină de recăsătorire sau dimpotrivă o împiedicare.

O altă cale de încetare a vieții comune a soților este aceea a *despărțirii* făcute fie pe calea simplei părăsiri, fie pe calea divorțului legal. Va trebui și de data aceasta să numărăm statistic toate aceste cazuri.

Astfel, în satul Cornova avem numai două femei despărțite de soți; o singură femeie divorțată și 11 bărbați despărțiți.

*) 5 din aceste 18 cazuri sunt văduvi cu copii.

Putem alcătui și o tabelă a divorțurilor mai amănunțită, precum de pildă este aceasta, relativă la satul Fundul-Moldovei.

Vârsta la care s'au căsătorit		Anul căsătoriei	Anul divorțului	Anii de căsnicie
b.	f.			
23	22	1877	1890	13
27	18	1982	1913	21
34	29	1895	1905	10
25	17	1897	1925	28
25	32	1903	1908	5
28	24	1903	1911	8
27	20	1903	1921	18
etc.	etc.	etc.		

La acest tablou mai trebuie adăugată o coloană, indicând cauzele divorțurilor, atât cele legale, pe care le extragem din statistica juridică, ce trebuie alcătuită în fiecare cercetare de sociologie monografică, cât și cele reale, pe care le cunoaștem din anchetele făcute în acest scop.

Odată terminat releveul statistic al acestei probleme, va trebui să procedăm la analiza mai amănunțită a formelor în care faptele pe care le-am enumerat se întâmplă, pentru ca să aflăm motivarea dată de oameni și efectele divorțului asupra vieții de familie.

Inf. Maria G. S. 38 ani, analf., văduvă de războiu

Runcu 1930

« E greu domnule, să trăiești mereu văduvă și să te ții în rând de femei cu bărbat. Eu singură să mă nevoiesc de lemne, mălai și da toate helea. Când vine iarna, e ca și când vine moartea. Ne-o lăsat părinții numai câte o prânzare de arătură. La frați le-o lăsat mai mult, că-mi vine să le dau foc, da mi-e rușine de lume. Mi-ar veni să plec într-o parte, să nu mai aud de numele Runcului, dar nu mă îndur de bietul copilaș.

— De ce nu te măriți din nou?

— Ce să mă mărit domnule, să mai cresc copiii altora. Nu se potrivesc cu al meu . . . ».

(ss) D. A.

Inf. Iftinca D. văduvă cu patru copii

Cornova 1931

« M'ași mai mărita odată, dar să fie el singur, că mai am fetele astea și mai trebuie să le fac câte ceva și nu pot să merg la casa lui, doar să vină el la mine ».

(ss) R. L.

Inf. Maria M. 40 ani analf.

Cornova 1931

« Și el săracul, a venit la mine. Dacă nu erau copiii, aman l-ași lua ». (ss) N. R.

Iată și un caz de văduvie, urmat de recăsătorire, pe care îl redăm mai amănunțit:

Fundul-Moldovei 1928

Inf. Rahira P.

« Bărbatul meu are copii din prima lui căsătorie. Nu vin însă să-i dea ajutor, pentru că de acum el i-a înzestrat pe toți și nu mai are nevoie de el. Ba încă au fost supărați pe tatăl lor, că se recăsătorește. Numai unul din feciori, care șade mai aproape și e om mai bun, mai este de ajutor.

Dar pe mine mai ales, niciunul nu mă ajută. Nici cât am fost lăuză, căci mai bine le-ar fi părut să nu mai fiu.

Nevasta lui dintâi mai trăia încă, atunci când s'a împărțit averea, așa că el, după ce le-a dat la toți, a pus partea ce o ținea pentru el (casa și 7 fălci de moșie) pe numele copiilor mai mici: o fată și un băiat, ce trăiau încă cu ei). A păstrat pentru el folosul, în gândul că acești copii îl vor îngriji la bătrânețe. Se temeau să păstreze averea pe numele lor, căci aveau un ginere hrăpăreț și au voit să-și asigure din vreme toți copiii.

După ce copiii s'au măritat și s'au căsătorit, nevasta lui a murit și el nu a vrut să rămână pe drumuri.

« Vreau să mănânc când mi-e gustul, Nu să aștept să-mi dea ei de mâncare. Gospodar am fost, gospodar de capul meu vreau să rămân ».

A vrut de aceea să se recăsătorească. Copiii însă nu voiau. Doreau să-l țină la ei, și de aci neînțelegerea. Copiii de au văzut că umblă să se însoare, au și început a-l batjocori și a-i lua toate lucrurile din casă și din ogradă. El nu a zis nimic, ci i-a lăsat, iar ei, și mai ales fetele, luau tot ce puteau ca să nu găsească eu nimic. Nu știu de ce nu le-a zis nimic. Să-i oprească de a-l goli. Dar vezi, că nici nu putea sta să păzească.

A tot muncit și acum tot el trebuie să muncească să agonisească. Le-a dat toată averea strânsă de el, avere muncită, nu moștenită, făcută cu amarul. Copiii spun: « cu noi a făcut averea » dar de unde? Că ei, ba la școală, fiecare s'a dat pentru dânsul și nici nu a fost de folos pentru gospodărie.

Acum, dacă a avut cu mine doi copii, s'a învoit cu copii mai mici, să le dea în plină posesie cele 7 fălci, în schimb ei să renunțe la casă, pentru ca aceasta să poată rămâne copiilor din a doua căsătorie.

Eu nici nu am vrut să-l iau, că mi-a fost urât când l-am luat și scârbă, pentru că copiii lui tare se împotriveau ».

(ss) X. C. F.

Să vedem acum *despărțirea și divorțul* sub aspectul motivării din partea celor interesați și al efectelor asupra vieții de familie.

Iată mai multe cazuri de despărțire, clasate pe diverse pricini.

Astfel *deosebirea de vârstă* poate aduce despărțirea.

Inf. Maria P. 40 ani analf.

Runcu 1930

S'a căsătorit la 30 ani cu Vasile P., care avea 24 de ani.

« Bărbat ca al meu să nu mai aibă nimeni, c'a plecat dela mine și a zis, că nu sunt bună. S'a pus slugă la S. Vin doi ani de când a plecat dela mine. Vine câte odată să mă vadă. Dar el mă înfruntă, eu îl înfrunt, că mă face pe mine rea și pe altele bune.

Cum îți vine? Nu mi-am ars ochii la casa asta, că am muncit să mă arăt și eu cu ceva. El umblă cu nerozii. L-am chemat acasă, el nu a vrut să vină. Acu de-o veni, vină. I-am oprit hainele și cămeșile. A plecat fără voia mea. Și-a luat nasul la purtări, că sunt servitori acolo, care ascultă de vorbele lui ». (ss) E. C. & M. D.

Sau despărțirea poate surveni din pricina unor *cazuri de boală*:

Inf. Sofia S., 38 ani

Drăguș 1929

« Ne-am despărțit fiindcă eu am betegit. Am avut o durere de cap și mi s'au luat vederile. Acum nu mai pot lucra. Ce să mă fac cu bărbatul, dacă nu pot lucra. Să fac numai copii? Nu pot să Țes, să lucru nici acasă, nici la câmp. Și apoi, dece să mă țin de el, dacă s'a încurcat și are el copii? M'am despărțit cu bine de el. Dar nu suntem despărțiți prin lege. Eu nu sunt nici acuma mânioasă, căci poate o mai fi fost vreun păcat căzut asupra mea ». (ss) M. C.

Sau pentru *infidelitate conjugală*.

Inf. Sofia M. F. de 21 ani

Drăguș 1929

« Samuilă T. s'a ținut cu o fată din Voila. Ea a fost o fată faină și haiducă, dar părinții n'au vrut să ia pe aia și a ținut să ia pe M. R. de aci din sat. El a luat-o, însă lui nu i-a fost de ea. Maria a auzit că se duce mereu la cealaltă și a plecat dela el, acasă la mama ei și a intrat în divorț. A vrut pe urmă să se întoarcă, însă nu a primit-o socru-său, după ce a intrat în divorț. Samuilă a mai avut servitoare pe Maria S. și a avut un copil cu ea. Servitoarea acum nu mai vrea să iasă din casă. Divorțul continuă.

Toată vina a fost că el a vrut să ia pe cea dintâiu. Bătrânii s'au amestecat și ei au făcut toată căra. Acum el umblă toată noaptea prin sat. Nu mai este om cumsecade. Nu mai stă nici cu una, nici cu cealaltă ». (ss) M. C.

Lipsa copiilor și a îngrijirii față de ei constituie iarăși un motiv puternic de despărțire:

Inf. Anastasia B. 39 ani

Cornova 1931

« El a lepădat-o pe de geaba. A făcut la un om, la Mișa C. un râmnic. Nu era la el, era la un alt om. Femeea a avut de lucru, a avut de prășit și s'a făcut o întâmplare, așa că a căzut copilul ei în groapă și s'a înecat. O fi avut vreo doi ani. Dar ea nu a fost de vină, că era la lucru. Ce era să fie păcătoasă, să dea copilul în groapă? Nu voia dânsa s'o facă. N'a fost bucuroasă să se prăpădească copilul, dar ea, vai de capul ei, ce de bătaie a primit, săraca. El, dușmanul, zicea că ea e de vină, și că l-a dat ea în groapă. El i-a zis, că mai mult de două zile după înmormântare ea nu trăiește pe lumea asta. Atunci ea s'a dus cu copilul la sân și cu lucrurile, zestrea ei cum se zice, cu tăt din casa lui. Dar a fost ca și cum el a dat-o afară. A fost și șeful și s'a strâns norodul să zică lui bărbat-său, că să-i dea lucrurile și să nu o ucidă... »

El trăiește acum cu altă femeie, o văduvă ».

(ss) N. R.

De asemenea defectele personale ale soților.

Inf. Chiva J. 28 ani

Runcu 1930

Alexandra, cumnata ei n'a trăit decât trei luni cu bărbatul ei, că era prea nărod. Nici nu știa să vorbească cum se cade. Și ea, decât să se certe, mai bine s'a întors la mama ei.

« O fi fost năroadă și ea, de l-o luat, că doar erau vecini și se cunoșteau. Nici eu nu știu bine de ce l-o luat, că ea se cam uita aspru la el, dar o împinse părinții, vecinii și mai ales frații ».

(ss) E. C.

Mai rare în viața satelor, dar totuși existente, sunt și pricinile izvorâte din schimbarea felului de viață, din pricina profesiunii unuia din soți:

Cornova 1931

Inf. Vasilița R. știe carte.

« A stat la pământ un an de zile. Apoi el, dacă e deprins cu slujba, s'a scârbit și a început să umble după loc. A găsit loc la Onișcani și m'a lepădat aci groasă. Lui nu-i pasă de mine. Avem pâinea noastră pe dealuri, gloduri, nevoie, el nu-și aduce aminte. El petrece viața, cât e sănătos; dar de mine nu se desparte și mă păstrează, ca să aibă unde să tragă, când l-o pâlă slăbiciunea.

Eu m'am jeluît primarului și mi-a ținut copilul, după ce l-am făcut, iar eu m'am dus după el, că nu era chip să stau în sat singură. El făcea acolo, parcă e cavalier. Numai cu vedere o ducea. Am stat un an cu el și am făcut un băiat și am luat copilul acasă la mine, dar vara au murit amândoi de scarlatină într'o săptămână. De postul Crăciunului a plecat contabil la Volostea din Telenești. Eu am stat acasă, el era la Telenești. Dar mi-a purtat de grijă de cheltuieli. Copii nu aveam și nu-mi dădeam interesul.

Peste vara am stat de am lucrat. El venea cu revizii la primărie, mai fiecare săptămână. Toamna m'a luat cu el acolo. Altfel, el acolo trebuia să vie la nouă. Dar el venea la zece și se așeza pe scaun. Dar cum trecea vreo domnișoară, fie și de ovrei, el lepăda scrisul și sărea după ea, așa că tovarășul său, care stătea pe scaun lângă el, toate le făcea. Apoi i-a spus:

— Domnule, dacă nu aduci soția aci, să te țină de scurt, te dăm afară.

El a luat de acasă, nu numai pe mine, dar și pâinea și grâul și tot ce a găsit. Apoi a început să-mi zică că trebuie să am și eu o slujbă. Eu îi ziceam: « Tu ești vrednic să mă ții, că eu îți fac mâncare și te spăl și lucrez în casă. Ce slujbă mai vrei? »

El mi-a adus în casă cinci agenți, să le fac masa pentru patru sute de lei dela fiecare. Dar m'a înșelat, căci din cheltuiala noastră mai că nu ieșise nimica și truda, deosebit era de geaba. El se ducea la toate nunțile jidovești și bea banii, pe care le munceam la foc. Îi cheltuia într'o noapte și încă mai două mii de lei leafa. Se chema, că da el în casă. Dar ce dădea? Numai de rușinea oamenilor pe care îi adusesese. Eu m'am jăluît la agenții ăștia. Le-am spus tot, cum era. Atunci ei au zis lui: « Auzim dela madam R., că dumneaei nu vede nimica, că's banii albi sau negrii. Vrem să facem așa, ca să vadă dumneaei cum is ».

De atunci îmi dădea el mie bani. Dar de geaba, au scurtat-o în nebunia lui și l-au alungat și ne-am întors de Crăciun . . . ». Au mai trăit doi ani în Cornova, au avut copii și el iar a plecat la slujbă, unde s'a « legat o stricăciune de el ». Din nou plecat la altă slujbă, iar își ia o țiitoare « s'a înjugat cu una » și a cerut să i-se dea copilul, să-l îngrijească.

Actualmente tatăl nu ajută cu nimic familia și se desinteresează complet. Ar avea altă femeie. Totuși continuă să scrie, rar, dar promițând că va lua pe femeia lui la el.

Aceasta durează de 7 ani.

(ss) N. R.

La desfacerea căsătoriilor se pot amesteca și intrigile din partea unor rude sau persoane străine.

Inf. Ana S. 30 ani

Runcu 1930

Nicolae S., bărbatul Anei, o « ținea de rău », pe Ana, pentru că n'avea copii.

Soacra ei îl tot povățuia pe Niculae « a rău ». Zicea că el trebuie s'o părăsească, pentru că n'are copii și « nu e treaba lui să muncească pentru fata Anei ». Ana avea un copil din prima căsătorie.

(ss) L. M.

Inf. Maria B.

Cornova 1931

« X. era femeie rea, curvărea cu toții. Momea pe un bărbat și-l ducea la altă femeie. A momit pe sora bărbatului său, de a trăit cu un alt bărbat, cu E. B. Pe bărbatul femeii, cumnatul ei, l-a momit și a trăit ea cu dânsul. Trăia și cu cumnatul și cu fratele său. Și apoi a pedepsit-o Dumnezeu, de au putrezit și scândura de sub ea. I-a stârnit rac în pânțele. O fi blestemat, ori cine știe ce, dar trei ani s'a chinuit și a murit ca un câine ».

(ss) X. C. F.

De multe ori, pentru a se pune în aplicare intriga de despărțire, se întrebuintează *farmece*le.

Inf. M. B. 33 ani. Știe carte.

Runcu 1930

« Vrajitoarele bagă vrajbă între soți. Pun farmece după îndemnul femeilor și bărbatilor interesați. Pune pe femei să fure câte o opreagă sau vreo cămașe, pentru farmece și e bucurie mare, dacă apoi vede în căsnicia aia ceartă. Luni dimineața mai ales, se văd femeile umblând prin sat și unde văd câini că se învrăjesc, iau țărână și pun la casa omului, pe care vor s'o strice ».

(ss) X. C. F.

Lista completă a tuturor acestor vrăjitorii pentru desfacerea de căsătorii, uneori foarte bogată, ne este de altfel un bun mijloc de a ne informa asupra problemei însăși.

Farmecele acestea sunt socotite foarte puternice:

Inf. Maria P. 40 ani

Runcu 1930

« O fi fost ceva pus pe el, de m'a părăsit, că până nu sunt astea, nu se sparg cășile. De ani de zile eu nu-i știu plata lui. Mai bine că n'am copii ».

(ss) M. D. & E. C.

Inf. N. B. 39 ani

Cornova 1931

« Fermecat era, pentru că a fost în stare de a se jura la Sf. Mănăstire pe Sf. Cruce, că se lasă de ea. Dar nu a avut chip, că era fermecat. Se răbda până la culesul viei, apoi iar se ducea. Și acum că a murit ea, s'a întors acasă și se miră el singur, de ce putere au avut vrăjile ».

(ss) X. C. F.

Socotim că problema relațiilor între soți a fost suficient exemplificată pentru înțelegerea modului de culegere, așa că, fără să mai insistăm asupra tuturor punctelor ei, trecem acum la exemplificarea altei laturi teoretice a planului de cercetare a familiei, anume la capitolul relațiilor dintre ascendenți și descendenți, adică între socri și căsătoriți, între părinți, copii, bunici și nepoți.

II. RELAȚII ÎNTRE ASCENDENȚI ȘI DESCENDENȚI

A) SOCRII ȘI CĂSĂTORIȚI

Un alt capitol constitutiv al vieții de familie este acela al relațiilor pe care soții le au cu părinții lor. Acestea fiind iarăși foarte variate și de natură diferită, vom proceda analitic, luându-le rând pe rând.

Ceeace trebuie să vădăm întâi este faptul dacă forma de familie întrebuintată în mod general de grupul social cercetat prevede o familie trăind laolaltă în aceeași casă pe mai multe generații.

Problema am mai atins-o atunci când am vorbit despre formele generale ale familiei. Aci ne rămâne însă de studiat în amănunțime, ce relații se nasc din faptul conviețuirii căsătoriților cu socrii lor. Vom începe prin a căuta cifra totală a caselor locuite în comun de socri și copiii lor căsătoriți. Astfel, în satul Runcu am stabilit în 1930 că din 328 de gospodării, numai 43 adăpostesc trei generații (părinți, copii și nepoți) și 62, două generații mature (socrii și copii căsătoriți).

Trebuie să vădăm să procedăm la o anchetă asupra cauzelor care duc la traiul comun al părinților cu copiii lor căsătoriți și asupra consecințelor (ajutor sau împiedicare de viață) rezultând din acest fapt.

În genere această problemă are o cauzalitate foarte adâncă, legată de însuș rostul familiei ca instituție de trecere a culturii dela o generație la alta. Afară de aceasta, părinții trebuie să-și găsească, în copii lor, un ajutor la bătrânețe și familia are a rezolva această problemă. De pildă, după cum am arătat în studiul pe care l-am citat, cu privire la viața familială a satului Nerej « ca o asigurare mai mare a bătrâneții părinților » se obișnuiește a se hotărî unul din copii la slujba specială de întreținător al bătrânilor, lăsându-i-se în schimb casa bătrânească drept o răsplată materială. Cum însă, pe rând frații cei mai mari pleacă din casa bătrânească și se mută la al lor, cum fetele, mai toate, când se mărită, în genere pleacă la casa bărbatului, această sarcină de îngrijitor special al bătrânilor, rămâne în mod normal, cu începutul bătrâneții părinților.

Pe de altă parte, ceea ce face ca fiul cel mai mic să fie cel care rămâne în casa bătrânească să îngrijească de părinți, este și faptul că, atunci când frații mai mari se căsătoresc, ei nu pot aduce nevasta lor în casa bătrânească, prea plină pentru a adăposti un nou menaj. De abia atunci când frații mai mari s'au căsătorit și au plecat de acasă, rămâne în căminul bătrânesc destul loc, ca să aducă noră în casă.

Din aceste împrejurări s'a născut instituțiunea obiceiului pământului nostru, de ultimo-genitură bărbătească, pe care nu trebuie să-l socotim decât un patriarhal mod de asigurare a bătrâneții ¹⁾).

Se poate uneori ivi o adevărată luptă între generații, născută din această nevoie de asigurare a bătrâneții părinților. Copiii pot refuza traiul în comun cu părinții, pretinzând să fie lăsați să trăiască într'o casă deosebită, sau cele două perechi de părinți se bat pe: « cine va lua în casă pe tinerii căsătoriți ». Să cităm aci unul din documentele relative la aceste cercetări, ce se găsește trecut în registrul « Sfatul Moralizator », de care am mai pomenit, funcționând în satul Runcu:

Proces-verbal. Anul 1926 Mai 26

Runcu 1930

Subsemnații, membrii în Sfatul Moralizator, aflând de neînțelegerile ce se pricinuesc în casa soților Constantin Petru Mateuță și soția sa Octavia, care din cauza unor certuri avute între dânsii și mai în deosebi cu soacra sa Elena David Popescu.

Numitul Mateuță a părăsit casa în care trăia cu soacra sa, mutându-se în casa părinților săi Petru Mateuță, care prin deces a rămas închisă. La rândul nostru am întâlnit pe Const. P. Mateuță și cerându-i a ne face cunoscut cauza de desbinare între dânsul și soția sa, răspunsul a fost următorul: că încetând mama sa din viață, casa rămânând nelocuită, au cerut femeii, e bine să se mute în casa ce se găsește pustie, deoarece soacra sa mai are pe fica cea mai mică, care e aproape în etate de a se căsători.

Ne-am prezentat împreună cu ficele sale și începând a da sfaturile, ce am crezut, pentru întronarea bunului trai, ne-o făgăduit că se va ajunge la o înțelegere reciprocă și că singura zăbavă pe care au invocat-o, a fost că ar fi mai bine în timpul verii să muncească împreună, pe motivul de a da sprijin ficei sale, care are copil în creștere și pentru a ajunge la o înțelegere cât mai degrabă le-am dat în dar broșura « fericirii familiilor » spre a o citi și convinge și de a face deosebirea între binele ce-l pot avea împreună și ce rău le pricinuește neunirea.

(ss) Papulete T., Covrig D., David Popescu

Sau iată cazul unui ginere, care își bate soacra din această pricină:

Inf. Ioana T. P. de 54 ani

Runcu 1930

« Fata mea a luat un băiat sărac. Da dacă este muncitor, își face avere. El n'a avut bani. Ea a avut ceva. El i-a luat banii și i-a dat cu împrumut la altul.

¹⁾ H. H. Stahl & Xenia C. Costa-Foru, *Note asupra caracterului devălmaș al familiei nerejene*. Ms. 1927.

Eu sunt soacră rea la neceaz. Le-am spus, să se lase acolo și să vină aci, pe linie (adică pe drumul unde e casa ei) să le fac casă, să mă ajute și pe mine.

Dar ei nu vor, că nu-i lasă cuscra, mama lui, și el o ascultă. Acum nu vor să vie și o să împart averea și o să rămână el fără nimic. Și când or veni ei, să vină, atunci nu am să-i mai primesc eu. Am vrut s'o iau măcar pe ea. Dar cum să vină fără țoale? Și dacă pleacă fără țoale, o să i le vândă. Și dacă începe să se judece, rămâne cu judecata.

Și are toate țoalele, că de trei ani de când e măritată, nu și-a făcut nimic acolo, adică bărbatu-său nu i-a făcut nimic. Vorba aia: Și furiș și fățiș, vi-am dat-o!

Și ginerele meu m'a bătut, că m'am dus să-mi iau fata cu țoalele înapoi, că nu ne înțelegeam. Și când m'am dus s'o iau, m'a încuiat în odaie și m'a bătut. Eu nu mă mai duc acolo, nici moartă. Ea mai vine pe la mine, dar vezi că el n'o lasă. Pe ea și pe copil nu i-am mai văzut de astă primăvară. Rău face că nu vine. Eu n'ași asculta de bărbat, dacă e nărod. Eu ași vrea s'o aduc acasă; dar n'ași mai mărita-o, dacă n'a avut noroc odată ». (ss) E. C.

Iată și un caz mai grav, al unui fiu care își bate părintele:

Inf. Maria L. Gh., 54 ani, analf.

Runcu 1930

« Nerămânându-i decât o singură fată, Maria a ținut să aibe în ea ajutor și să-l sporească, luând ginere în casă. După ce se înțelesese cu familia flăcăului, din Arcani, a făcut nunta în casă la Maria. După obicei, tinerii trebuiau să meargă la părinții flăcăului, să-i cinstească, să ia rămas bun și apoi să se întoarcă în casa nevestii, în care trebuia să rămână ginerele. Odată plecați, tinerii au fost opriți de tatăl flăcăului, care nu sta decât cu soția sa de 92 ani, care nu mai putea să-și ducă gospodăria. Văzând-o pe nora că e harnică și știe să năvădească, știe să coase, știe de toate, el a oprit-o în casă la el, în tot postul mare până la Paște, nu i-a lăsat să plece. Tot spunea: « Cucoana taichii, cucoana taichii » și o ținea pe noră la gospodăria lui.

Mama fetei rămase fără de niciun ajutor, cu buzele umflate. La Paște, tinerii veniră la părinții fetei, care de bucurie să-și vadă copilul, îi opriră o noapte la ei. A doua zi, tinerii împreună cu părinții au pornit, cu gândurile cele mai bune, la tatăl tânărului. Însă au fost preveniți de vecini și de mama bătrână a lui, că « taica se supăraseră », pregătise cuțite și furci, să-i omoare pe tineri, cum de au îndrăznit să doarmă o noapte la părinții ceilalți, fără de voia lui ». Ei se apropiară și tânărul a intrat singur la tatăl său, căutând să-l dezarmeze. Amândoi se închiseră într-o odaie, de unde se auziră țipete și urlate. Femeile căutau să giră și după câțiva timp veni și ginerele acasă la mama fetei. Însfârșit ele fucearta între familii. Chiar după moartea la război a ginerelui, tânăra femeie se purta foarte blând cu bătrânul socru, îl cinstea mereu și la orice sărbătoare se ducea la el cu vin și cu pâine. Astfel el s'a mai îmblânzit și a iertat-o. Ba chiar i-a lăsat partea de avere, care era destinată bărbatului ei ». (ss) N. R.

Prin faptul că în general în fiecare familie există mai mulți copii, în ori și ce caz vom avea întotdeauna, pe lângă gospodăriile comune ale socrilor cu ginerii lor și altele, în care gospodăriile vor fi despărțite.

Această deosebire provoacă, natural, datorii și relații deosebite; va trebui deci să vedem acum, ce relații se pot naște între noii căsătoriți și socrii lor, fie în caz de locuire în comun, fie când duc traiu separat.

Problema cea mai gravă este aceea a relațiilor dintre noră și socrii. După cum spune Mașa A. din Cornova:

« În sat sunt numai două soacre bune: Caterina S. și mama noastră. Mai bine se are soacra cu ginerele, decât soacra cu nora, că dacă sunt amândouă femei! La ele, numai bărbatul le înmoaie inima.

Mama fetii este întotdeauna mai bună pentru ginere. Ele, pentru că sunt femei, nu se înțeleg. Apoi el iese din casă și nu se văd toată ziua. Dar femeile dacă stau la vatră? Ce să facă? Se ceartă! »
(ss) H. S. & X. C. F.

Și este lesne de înțeles de ce, pentru că după cum spune:

Inf. Ioana T. P. 54 ani

Runcu 1930

« Se mai ceartă, se mai necăjește cu nora, că de, câte odată e mai aproape de cămașe ».

(ss) M. C. & E. C.

Uneori nora reușește să rămână stăpână. Iată un caz:

Inf. Rafira B. 66 ani

Drăguș 1929

... este întâlnită la țigancă lui Toader S. A fugit de acasă la această vecină pentru că iarăși nora-sa se supăraseră pe ea. A plecat de « groaza ei ».

« I-am zis o vorbă, să asculte și nu a ascultat. Și a sărit la mine ». Deși îi este noră numai din Crăciun. « Bate cu pumnii în masă și se repede cu ei în mine. Dar nu m'a bătut încă, de frica lui. Cum să trăiesc atunci eu? Eu o las în pace, să-și facă treburile și ea nu-mi dă pace. Vrea ca eu să nu zic nimic. Să fie ea stăpână și când vine de undeva, i se pare că am luat ceva din casă și sare la mine. Nu bagă de seamă că eu am făcut casa și am cumpărat heiul cu feciorul meu. Vrea să-mi iau lumea și să mor pe drumuri. E de minune ce rău trăim! »

(ss) H. S.

Inf. Ana L. 79 ani

Drăguș 1929

Ana L. trăiește foarte rău cu nora ei. Se ascunde după ușă și fură din ladă trei ouă, să ni le vândă, ca să se poată spovedi de Sf. Maria. Spune că nora sa e rea « de n'are sorți pe lume ». Că o bate mereu și că o forțază la vârstă ei, să meargă la câmp. Fiul spune că ea n'are nimic de spus, căci nora dictează în casă și că el este foarte slab de voință. (Ne roagă să nu spunem norii că a furat ouăle).

(ss) C. & M. C.

Inf. Ilina F. 58 ani

Drăguș 1929

Ilina F. confirmă spusele lelei Niska L. asupra răutății norei ei. Ne spune că o bate, că, deși are 80 ani, o silește să muncească la câmp și dacă nu se scoală, se duce și o dă jos din pat cu sila.

(ss) M. C. & F. C.

Alteori soacra duce o luptă aprigă cu nora ei și conflictele pot fi foarte dramatice:

Runcu 1931

Inf. P. S. analf.

« Azi mă certai cu nora mea; se puse ea să pârliască rufele pe seară și oricât am strigat la ea, că mie îmi trebuie mai repede cânepa melițată ca rufele ale afurisite, ea nu și nu și se duse la deal. Eu mă luai după ea și atunci îi veni un rând de nebunie, de mă apucă de păr, îmi scoase cârpa și porni pe țipete și pe răcnete. Alergară muerile, au început să mă tragă în altă parte, eu fugeam după ea să-i scot traista mea, ce o apucase; nu puteai s'o scoți ca dela dracu! Mă trase ea așa cu capul gol pe toată linia. De abea am scăpat și apoi o luă la deal, zicând că pleacă, că nu mai stă cu noi, cică noi suntem nebuni, auzi? Mai bine ar da Dumnezeu să moară, să se hodinească și ea și noi!

Acuma seara nu știu ce să mă fac; dorm și eu undeva pe afară; da mă gândesc să iau și o băta bună în mână, că cine știe? N'are nora față de om sănătos la minte; se poate să târăști o bătrână cu capul gol pe linie? »

Informația urmează completându-se cu mărturia altui membru din familie:

« Las'că și asta o toacă ca la buruiană. Am auzit eu, că am fost noi la cânepă alături; ele pe aci, noi pe acolo. Ce să vezi? Lucra nora săraca la cânepă, da nici acolo nu găsi liniștea; tot dădea și dădea din gură bătrâna: (imitând-o) « Fă și tu, rupe și tu iarba, culege și tu, alege... ». Aia săraca tăcu cât putu și doar atât îi scăpă: « Mai taci, mumo, zău că nu taci de fel ». Da de unde, nu tăcea de loc, afurisita de femee, tot îi scotea ochii mai departe, de-ți venea și ție să fugi. Apoi munci ea cât munci, săraca nora, apoi am venit cu toți la masă. Toată lumea se așează frumos să mănânce, iară nora tot ședea cu cânepa mai la o parte; eu zisei: « Ei bine, soro, voi nu mâncați toți la un loc? » când o porni bătrâna: « Crezi că ea se satură mâncând cu mine la masă? Ea numai singură se satură mâncând! » « Păi bine, zisei, ce e un câine, sau ce dracu? Nu merge așa într'o casă, nu este bine ».

S'a dus nora să pună un braț de nuele lângă gard, nici atuncea nu o lăsă în pace: « Unde te duci? Cum le duci? Nici atât nu știi să faci? Vezi dacă nu sunt eu, toate merg deandăratelea ». Până înnebuni și nora și țipă odată: « Du-ceți-vă dracului cu toții, plec la maica, nu pot de loc! » Iară soacra de colo: « Pleacă, pleacă, acuma! Cine te-a adus aci? Nu te țiiu de fel! Pleacă du-te! »

Și o toacă, o toacă la cap, până chiar că o face să sară ca nebună cu măciuca.

Uneori chestiunea se rezolvă prin supunerea completă a norii față de soacră:

Inf. Tica Gh. P. analf.

Drăguș 1929

S'a măritat fără multă avere și locuște acuma la socrii săi. E supusă complet voinței soacrei sale, Nu îndrăznește să ia nici-o inițiativă, nu-și poate vinde singură lucrurile ei de zestre, ci cere voie soacrei sale. Față de mama ei arată indiferență: « Ce mai am eu cu ea ». Nu se mai consideră supusă autorității sale. (ss) M. F.

Iată și un caz curios de învoire între soacră și noră, după moartea soțului:

Inf. Nastia Gh. L. 73 ani analf.

Runcu 1930

«Acu stau cu noră-mea Marina. O ducem când mai bine, când mai rău. Noră-mea e câteodată iute rău cu mine, că nu pot să umblu, că zice că fac treabă încet.

De când a venit ea aci, e douăzeci de ani. Dac'a trăit bine cu fiu-miu, a rămas aici. Da n'a trăit decât nouă ani cu el. Cu fiu-miu n'a avut niciun copil. Cu patru ani în urmă, după ce s'a dus el, a făcut fata asta, din tufă. Când a fost s'o facă, a plecat p'aci încolo, că i-a fost frică să stea cu mine, că n'oi primi-o. A stat la mumă-sa și acolo a făcut-o. Odată îmi spune o femeie, că Marina are o fată frumoasă și de-o primesc să vie îndărăt. Eu i-am zis să-i spue să vină. Acu fata ne prinde bine ».

(ss) D.

Dar relațiile, bune sau rele, există și între părinți și copiii lor, după căsătorirea acestora. Iată un caz în care certurile pe avere despart, în două tabere, atât pe gineri, cât și pe fiii în luptă cu bătrânii:

Inf. P. A. de 60 ani analf.

Runcu 1930

«Amu la Crăciun, am pătimit rău cu gineri-miu și cu fiu-miu ălalt. A venit și m'a bătut, c'a zis să mă scoată din casă, să ia cu ei averea.

«Lăsați-mă, c'o să vă dau la primăvară, am zis eu. Blestemam la ei și plângeam. Dumitru a zis să-i las, să nu-i mai blestem, că așa a blestemat muerea cutare, și a rămas cu ușa închisă și casa pustie. Mi-aduceam aminte c'a murit toți acolo și plângeam și nu ziceam nimic.

Gineri-miu a întăritat pe fiu-miu, ca să iasă din casă, că are parte la casă. Că m'am blestemat, că mai bine nu făceam nici unu. N'a mai făcut nimeni copii răi c'ai mei. Și fata de-i măritată, e rea. Ea a zis lui bărbat-su: «Du-te și omoar'o acolo ». M'a scăpat două vecine, c'altfel mă omora. Ei tot da în mine, îmi luase cârpa după cap, să mă târască prin casă.

A venit Dumitru și a luat cuțitu din masă și a zis, că-i înjunghie pe amândoi, dacă mă omoară. Doamne, Doamne, să nu dea Dumnezeu la nimeni copii răi și sanchii și artăgoși ca ai mei. Cu nora mea, asta (nevasta lui Dumitru) trăesc bine. Și ailaltă de la deal, e ca pâinea de bună. A auzit că mă omoară bărbat-su și a venit, săraca, să mă scoată și i-a zis: «Ce ai, mă, s'o omori?»

«Viu să șez cu tine în casă, mi-a zis, dacă nu-mi dai partea mea. Pe urmă s'au învoit cu Dumitru, să-i dea Dumitru 800 lei pentru două hodăi și pentru o bucată de loc, pe unde să trecem. Acu, când oi mărita-o pe Călina și i-oi da aici, iar mă omoară ăstlalt, că zice să nu trec pe locul cumpărat de el. Ce am aici, e cumpărat dela copilul meu, că nu mă lasă să trec pe pământul lui. «Tata are acte, dacă vrei loc, să te duci la tata în pământ, c'acolo e locul d-tale », zicea fiu-miu.

Că i-am zis omului, când trăia, să-mi facă și mie acte pentru ceva, să am și eu un drept. Am muncit amândoi, d'am făcut și acum eu n'am niciun drept. «Nu te pot dudu copiii pe tine » zicea omu-miu și nu mi-a făcut niciun act. Și copiii acum a zis, că n'am carte, n'am parte, că a lu' tat-su îi tot, că n'am nimic aici.

De multe ori m'am rugat să fi murit eu înaintea lui. Că zice că eu sunt muere și n'am nimic. Geaba am muncit împreună, că eu n'am act. Dacă rămănea el, nu-și bătea joc așa, că era om. « De ce ne-ai făcut zicea fiu-miu. Acu să ne dai tot ».

« Mă să faci 26 copii, să meargă ca furnicile prin casă și să-ți facă și ție așa, cum îmi faci tu mie ». Și pe urmă i-am zis, că până acu ai băgat câte unu în pământ, că i-a murit un copil, d'acu să bagi câte doi. Din ce ziceam, el da mai rău. Noră-mea a pus mâna să mă scoată, da a înțepenit-o într'un colț. Numai când a sărit Dumitru cu cuțitu, a plecat. Era să-l omoare, da eu i-am zis: « Aoleu, mamă! Mai bine să stai fără avere și fără păcate, că-l omora și avea să-l poarte toată viața lui pe suflet.

Numai Dumitru e de treabă. El nu mă silește la lucru, zice: « Lasă mamă, fă D-ta cât poți ».

Pământul d'aci îl lucrez eu cu fata, cu Cătălina. Merg și eu și la prășit porumb și la fân, numai la coasă nu pot. Zilele acestea am adunat la fasole.

Fiu-miu ălalt e om lacom. Nu se mai satură. Că le-am dat și lor partea lor, da tot nu se mulțumește. Numai Dumnezeu ne satură. Alții nu mai are nimic, ca țigani și trăesc cum poate și tot nu se ceartă. Da el are și nu se mulțumește. Casă grea nu are, că nu are copii mulți, numai patru ».

Seria de relații ce se pot naște între cei patru membrii componenți ai problemei (ascendenți-descendenți) este prea lungă pentru a le putea reda pe toate în exemplu. Din cele spuse până acum, s'a putut înțelege, ce anume se urmărește prin această problemă și care e tehnica de lucru.

Detaliile sunt prevăzute în planul de lucru. Adougăm numai, că va trebui să le studiem și din punctul de vedere al influenței pe care o aduce după sine, faptul că soții au sau nu copii, dacă ei înșiși se înțeleg sau nu, dacă au suficientă avere proprie, dacă au situație socială deosebită, etc. și că din aceste relații ce se stabilesc între generații, va trebui să desprindem în mod special, chipul în care averea părintească și obligațiile ce se leagă de ea trec dela cei bătrâni la cei tineri. Este aci un întreg capitol de viață juridică, morală și familială de o deosebită amploare și pentru care există chestionare și planuri de lucru speciale. Neputând insista asupra problemei, ne mărginim a trimite pentru lămuriri la lucrările speciale, făcute în această privință.

B) RELAȚII ÎNTRE PĂRINȚI ȘI COPII

Am afirmat că familia, pe lângă o asociație de ajutor mutual al oamenilor maturi, este și mediul în care nouile individualități se creează și se socializează. Familia are drept scop și procrearea copiilor și creșterea lor ca oameni. Biologic, spiritual și economic, rolul părinților față de copiii lor este ca atare esențial familiei și de aceea capitolul relațiilor pe care părinții le au cu copiii lor, este din cele mai importante.

1. *Procreația*. În primul rând vom face un studiu amănunțit al natalității în sine, în raport cu formele de familie respective găsite în grupul social studiat, pentru ca să putem vedea, care anume sunt familiile care vădesc o natalitate mai mare și care sunt epocile și vârstele părinților la care apare maximul natalității, precum și sterilitatea. Vom începe printr'un tablou al nașterilor totale, pe un număr mai mare de ani. Iată de pildă, tabloul nașterilor dela 1899—1928 din satul Drăguș și cel din satul Cornova pe perioada de ani cuprinsă între 1850—1930.

Se poate vedea din aceste curbe, una aparținând unui sat cu populație relativ statornică (Drăguș), alta unui sat cu populație în continuă

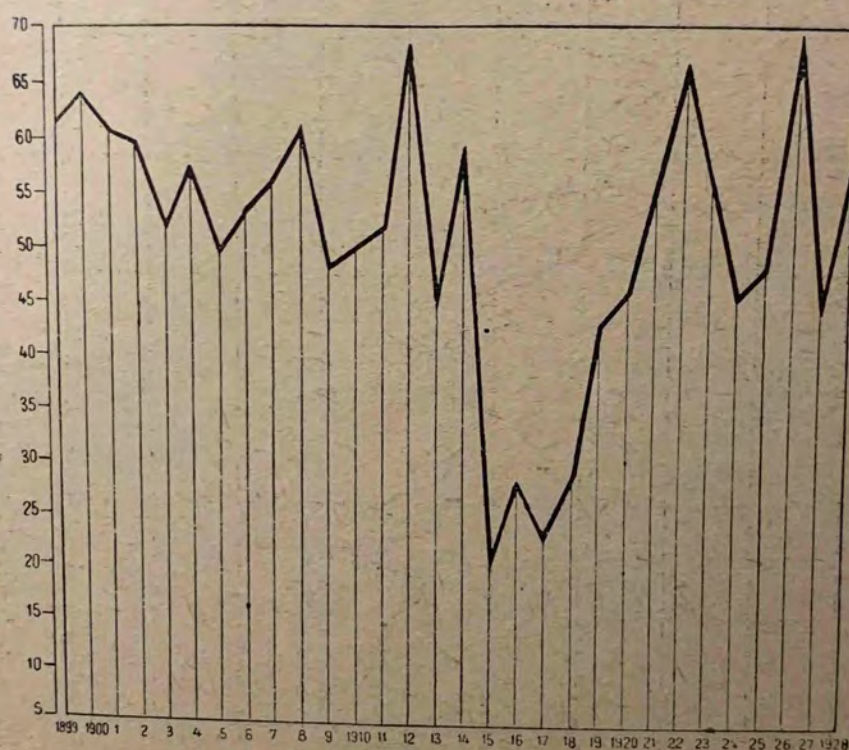

Fig. 11. — Nașterile dela 1899—1928 în Drăguș

creștere (Cornova), cum perioada 1915—1919 reprezintă pentru amândouă un puternic regres al natalității și putem astfel avea o indicație precisă asupra rolului războiului ca perturbator al vieții de familie. Tot așa se surprinde influența, întârziată totdeauna cu un an, a crizelor economice asupra nașterilor după regulile cunoscute din demografie.

Repartizarea pe luni a nașterilor trebuie avută de asemenea în vedere. Iată un tablou referitor la satul Drăguș, dând media pe mai mulți ani, din care se poate vedea, cum sunt anume luni în care natalitatea este maximă (toamna): (vezi fig. 13 la pag. 147).

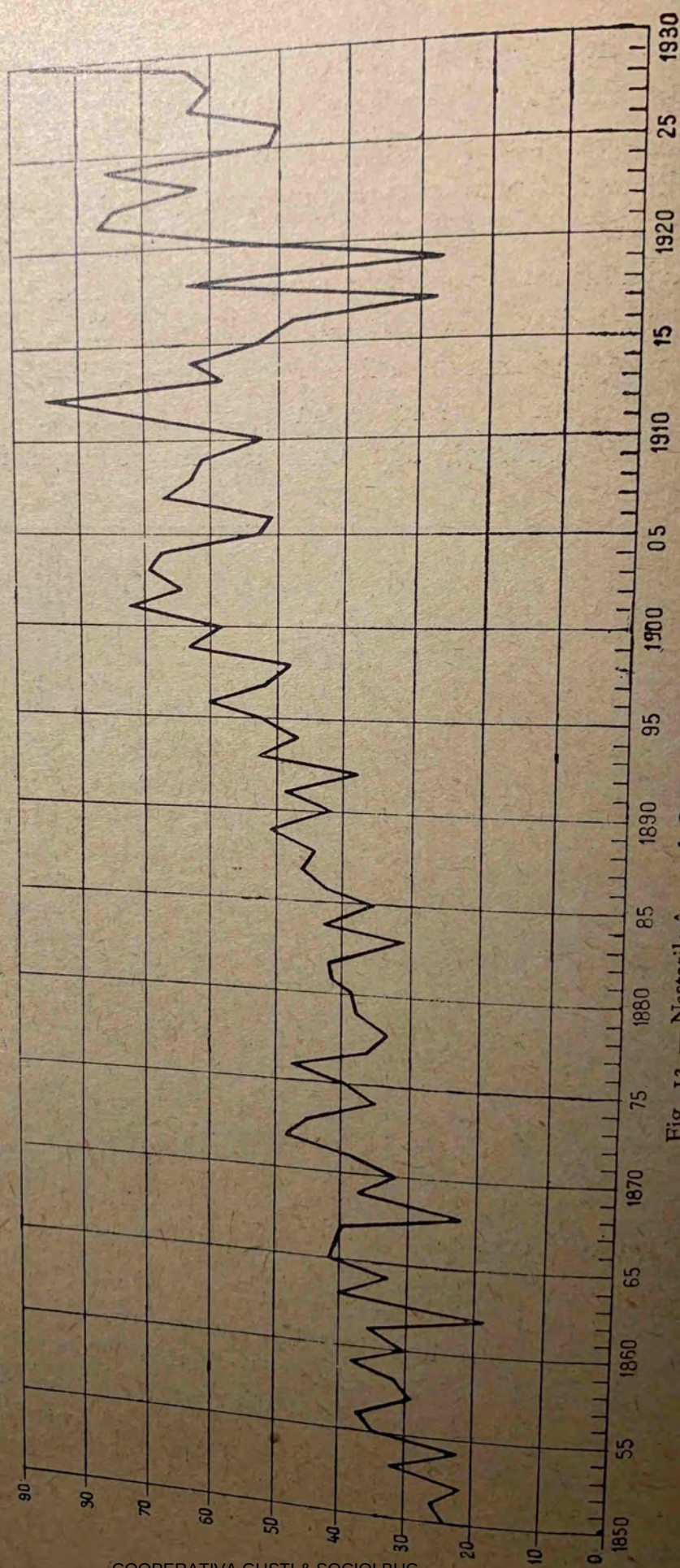

Fig. 12. — Naşterile în satul Cornova dela 1850—1930

În alte sate, de pildă Nerejul, toamna reprezintă o epocă de vădită scădere a natalității:

Punând în legătură perioada nașterilor maxime cu perioada de 9 iuni înainte, putem vedea eventuala legătură dintre ocupațiile locuitorilor (agrari, forestieri, etc.) și nașteri.

Dar problema aceasta mai mult de interes biologic, capătă pentru studiul familiei importanță în momentul când nașterilor le adăugăm decesele copiilor și repartizăm toate aceste cifre pe tipuri de familie, pentru a vedea care anume din ele sunt favorabile nașterii și creșterilor.

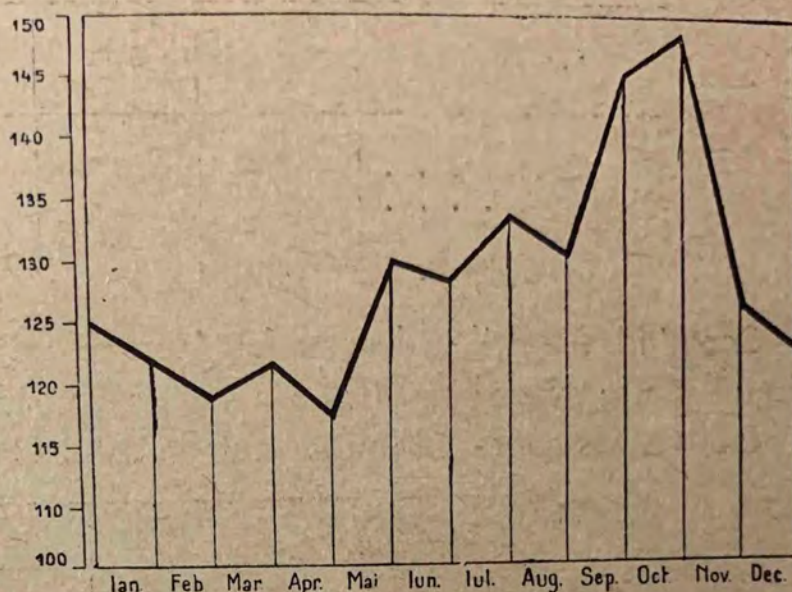

Fig. 13. — Natalitatea lunară în comuna Drăguș-Făgăraș

Așa în Cornova avem un procent de 19% a mortalității sub 1 an, în timp ce procentul mortalității sub 5 ani este de 57%, iar procentul mortalității generale de 20%.

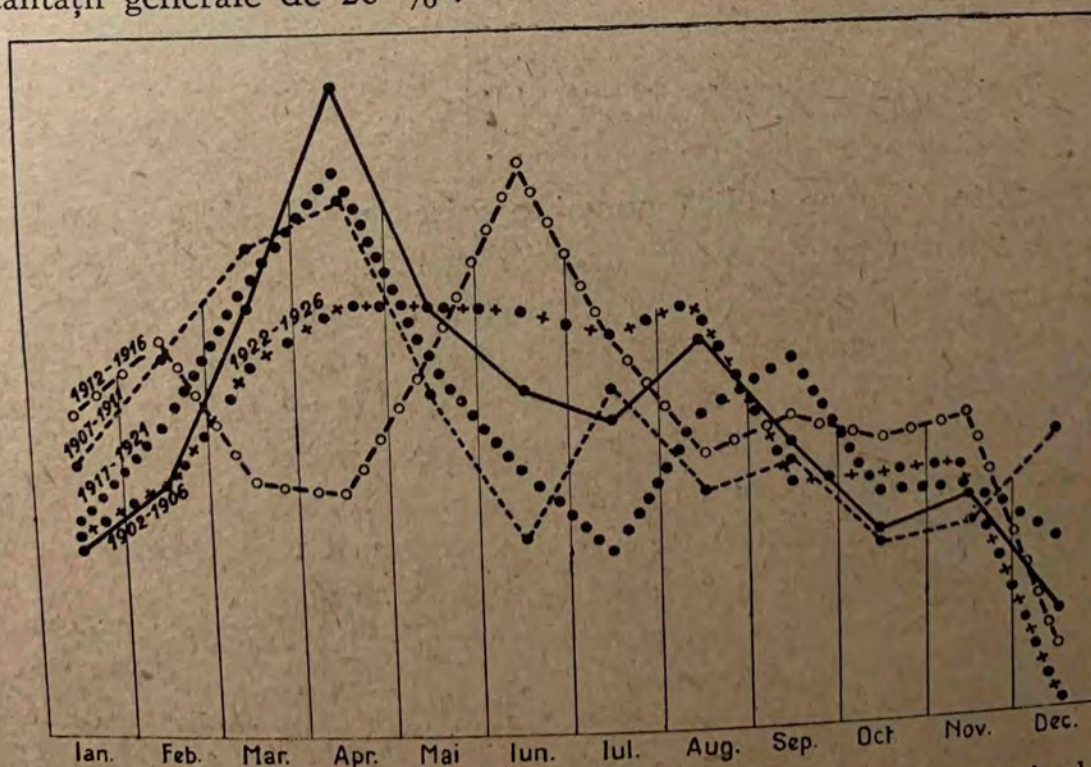

Fig. 14. — Curbele procentuale ale frecvenței nașterilor în diferite luni ale anului pentru grupele de ani: 1902—1906 1907—1911 1912—1916 1917—1921 1922—1926.

Iată și un tablou din Drăguș al numărului mediu de copii:
 În categoria I-a s'au repartizat familiile, care nu mai pot avea copii,
 iar în a II-a acele familii, care mai pot avea copii.
 Avem:

Categorii	Nașteri	Vii	Morți	Procente
I	6,4	3,7	2,7	42,6%
II	3,6	2,4	1,2	36,7%
Total . . .	4,9	2,9	2,0	40%

Socotind nașterile, deocamdată tot ca un fenomen biologic, putem alcătui și alte tabele: de pildă a femeilor considerate în funcție de naștere.
 Iată un asemenea tablou alcătuit în satul Cornova în 1931:

Numărul copiilor	Numărul femeilor
0	51
1	56
2	54
3	53
4	48
5	26
6	14
7	8
8	6
9	3
10	1

Dar aceste cifre ne indică numai o mișcare generală a populației și numai prea puțin ne permit înțelegerea efectului, pe care viața de familie îl are asupra natalității și mortalității. De aceea cifrele acestea trebuie reluate și repartizate pe căsătorii legale, concubinaje, căsătorii desfăcute prin văduvie, divorț, etc., etc., ca să se vadă relația care există între numărul și vitalitatea copiilor și formele de familie.

Reamintim că în capitolul în care arătam mijloacele de a obține lămuriri prealabile asupra familiei pe care o cercetăm, am vorbit despre adopțiuni, mijloc artificial de a remedia o lipsă a natalității.

Va trebui deci să studiem și aceste adopțiuni (făcute legal) și înfierii (făcute după obiceiul pământului). Vom alcătui un tablou statistic al acestor adopțiuni și înfierii, repartizând din nou cifrele astfel ca ele să ne fie lămuritoare vieții de familie. (Vezi tabela adopțiunilor din Cornova).

Această tabelă ne va permite să găsim particularitatea pe care o prezintă toate familiile care au înfiat copii, față de cele care, deși neavând

TABELA ADOPTIUNILOR DIN CORNOVA 1990

Nr. de ordine	Nr. casei	NUMELE ADOPTANTULUI	Varsta	S T A R E A				C O P I I		Ruda cu adoptatul	MOTIVUL ADOPTĂRII	NUMELE ADOPTATULUI	Varsta	S T A R E A				
				societă	economică	religioasă		Bieți	Fete					civilă	familială	societă	economică	religioasă
1	81.	* Căpitan Agăruș Ovidiu, Jeverdan	37 ani	Țaran	Mijlocie	Ortodox		8 copii morți, 2 în viață: unul de 2 ani, altul de 1				Simion Botorariu	3 ani	Infant				Creșt.-ort.
2	144 b.	Cost. Jeverdan Zemora Jeverdan	47 ani	Muncitor	Mijlocie	Creșt.-ort.		17 ani		Pavel este nepo- tul soției	Moartea mamei copilului	Pavel Jeverdan	3 ani	Infant	Orfan	Mazil		Creșt.-ort.
3	163	Zăbura Botorariu		Țaran	Mijlocie	Creșt.-ort.		n'au	n'au		«N'au copii» «ca s'o crească»	Maria Botorariu	9 ani	Infant	Orfan de mamă	Țaran		Creșt.-ort.
4	198	Andrei Maroni în căminaj cu Ana C.	41 ani	Coștăc Societ. popor.	Mijlocie	Creșt.-ort.		n'au	n'au	nu	«N'au copii» «Să-i mângâiească»	Vasile Jantănan	8 ani	Infant	Frați vitregi	Mazil		Creșt.-ort.
5	263	Igor Ciobanu Dorina Ciobanu	18 ani 60 ani	Țigan	Sunt f. mici	Creșt.-ort.		Doi copii morți		Copilul a fost pășit de niște țigani		Fecia Ciobanu	10 ani	Infant	Orfan de tată	Țigăncă		Creșt.-ort.
6	18	Ion Zamă		Prost	Foarte bună	Creșt.-ort.		n'au	n'au	Mama fetei este repedă de soră a preotesei	N'au copii și vrea să-și crească unul	Raisa Zamă	12 ani	Adoptat	Copil nele- gitim			Creșt.-ort.

copii, nu au recurs la înfierii. Studiind argumentele pe care adoptatorii și adopții le aduc, pentru a explica adoptarea, putem înțelege rostul pe care îl au copiii în viața de familie. Într'un studiu pe care l-am făcut asupra caracterului devălmaș al familiei din Nerej¹⁾, am arătat că:

« din 55 de case fără copii și fără adopți, 37 case sunt locuite de oameni sub 50 ani, tineri căsătoriți, văduvi sau văduve tinere, burlaci care deci mai speră să aibă copii și cărora în orice caz, nu li s'a pus problema bătrâneții și trei case locuite de un frate și o soră în indiviziune. Deci un total de 40 case. Rămân 15 case cu oameni de peste 50 ani, rămași fără sprijin de bătrânețe și care totuși nu au adoptat încă pe nimeni, fie că nu au destulă avere, pentru ca să momească pe cineva, care să le convie, fie pentru că nu socotesc necesară adopțiunea, rudele celelalte « împrumutându-le » din când în când, câte un copil care să-i ajute. Față de aceste 15 cazuri de neadopțiune, totalul adopțiilor constatate de noi se urcă la 23. În afară de aceasta, trebuie să remarcăm, că au rămas total netrecute în statistică, acele cazuri ale unui fel special de adopțiune « pe încercate » pe care o fac unii, care iau un servitor și-l cresc ca pe propriul lor copil. Dacă survin copii legitimi, nu-l înfiază. Iar dacă îi apucă bătrânețea fără copii și servitorul este bun, îl consideră ca pe un copil crescut de suflet. De asemeni, toate cazurile de adopțiune în alte sate nu au fost trecute în statistica de mai sus ».

Odată strânse aceste lămuriri statistice asupra problemei copiilor în familie, va trebui să trecem la studiul amănunțit al relațiilor, care se nasc între acești copii și părinții lor, firești sau legali.

Scopul urmărit de părinți prin procreare. Părinții pot avea față de nașterea copiilor, mai multe atitudini: să o dorească cât de mare, să o dorească limitată la un anumit număr, sau să nu o dorească de loc.

Iată câteva fișe alese din fiecare caz.

Inf. Mihai V. tată a 9 copii din care 7 i-au murit Fundul-Moldovei 1928

Citează cu multă mândrie cazul altora ai căror copii trăesc:

« Gh. Gavrilă, care are 9 feciori și o fată și Toader C. din Dâmbul Colacului, care are 8 băieți și 2 fete, Toader U. care are 7 flăcăi și două fete, toți cuminiți și învățați. Bine de oameni bogați că ei sunt bucuroși de cât de mulți copii. Dar și de cei săraci, că și pentru ei vor fi de ajutor, de sunt copii buni. Numai că's greu de crescut ».

(ss) X. C. F.

Inf. Suzana P. S.

Fundul-Moldovei 1928

« Care femee nu e de frunză, vrea să aibă oricâți copii. Ca tot ce e dat dela Dumnezeu ».

X. C. F.

¹⁾ H. H. Stahl și Xenia C. Costa-Foru, *Note asupra caracterului devălmaș al familiei Nerejene*. Ms. 1927.

Inf. Paraschiva Băestan din Runcu are o fată Maria măritată cu Constantin Caramete; aceștia au avut trei copii, dar le-au murit toți trei. Ca să le ajute Dumnezeu să le trăiască vre-unul, au luat copii de suflet. Au luat-o pe Elena din Lelești, în vârstă de 6 ani și pe Paraschiva de 3 ani, a unei surori din Valea Mare, moartă de curând ».

(ss) E. C.

Același procedeu al înfierii în scop ca Dumnezeu să ajute la nașterea unui copil în căsnicie, îl vedem întrebuintat și în cazul relatat de fișa următoare:

Runcu 1930

Inf. Maria S. 35 ani
Vorbește despre Ioana Bălășoiu, de 6 ani, pe care a crescut-o ea, mamă fetii murind la nașterea ei.

« Tatăl ei vroia s'o lepede de focul durerii care-l ardea. Eu mă gândeam: ce să fac? Omul meu îmi zicea: « fugi de acolo, cum s'o crești? Popa Runcanu zicea și el: « cată-ți de treabă, că moare copilul ». Eu ce să zic? Dacă moare, nu e vina mea. Și l-am luat. Că de, m'am gândit, că poate așa mi-o ajuta Dumnezeu și poate oi face și eu un copil. Și chiar așa a și fost ».

Intr'adevăr a avut după zece ani un băiat, care are acum doi ani.

(ss) B. M.

Drăguș 1929

Inf. Dumitru F. 63 ani, știe carte
« În șezătoarea ținută în casa plugarului Vasile P. în seara de 20 Iulie, informatorul și-a însoțit copila. La plecare din nou și-a strigat-o să meargă cu dânsul, căci era noaptea târziu. Întrebat asupra numărului de copii ce-i are, răspunde: « Din mila lui Dumnezeu am doi, din căsătoria dintâi n'am avut niciunul și eram în stare să-l fac din bardă, dacă puteam să-i dau viață ». Poartă grije mare de copii lui.

(ss) Gh. G.

Fundul Moldovei 1928

Inf. Rafira K.U.
« E bine ca omul să aibe câți copii i-a dat Dumnezeu, dar nu este bine să se grăbească, cum se grăbesc astăzi, că la 15 sau 16 ani au pruncul pe brațe. Că omul nu e mai fericit decât când este tânăr și trebuie să se bucure de tinerețe ».

(ss) E. C. & X. C. F.

Cornova 1931

Inf. Nadia M. 32 ani, analf., maziliță
(Copilul e născut de două zile și e al 9-lea la rând. Trăesc numai 3 băieți, iar acum s'a născut și o « fetiță », spre marea bucurie a mamei). Ea se exprimă cu respect că: « copchii sunt un dar dela Dumnezeu și ce-ți dă Dumnezeu trebuie să știi, să și cinstești. -La ce muncește omul, dacă n'are copchii și acei ce n'au copchii is tare scârbiți ».

În casă domnește o atmosferă de sărbătoare, cei ce vin să vadă copilul sunt primiți cu dulceață, rachiu și prăjituri.

(ss) R. L.

Iată câteva cazuri de părinți care doresc copii în număr limitat:

Inf. Matei S. 52 ani

Drăguș 1929

Venind vorba de copii, informatorul spune, că are 7. Atâți i-a dat Dumnezeu. « Dar Statul nu se îngrijește de boșintogul, care se naște. De aia boeresele tinere fac numai unul ori doi copii. Face atâți câți vrea. Dacă moare unul, mai face unul, dacă vrea. Dacă nu, nu mai face. Ca la Franța ». (ss) Gh. G.

Inf. Rafira V. F. 16 ani

Drăguș 1929

« La omul sărac nu trebuie decât doi copii, că n'are cu ce să ție mai mulți. Că cei mici stau acasă, dar mâncare tot cer și nu muncesc ». (ss) M. F.

Inf. Rafira S. Tr. 75 ani, analf.

Drăguș 1929

A avut 11 copii, din care cinci au murit în timpul unei epidemii.

« Mai bine că au murit, fiindcă și așa nu se ajunge averea la cei de azi ».

(ss) X. C. F.

Câteva cazuri de părinți care nu doresc de loc copii:

Inf. Nevasta lui Gh. F., mama unui copil de trei luni

Drăguș 1929

« E păcat să mai faci copii. Că femeea e prea chinuită. La săptămână am fost nevoită să merg la câmp. E bine de femeile din alte sate, că am auzit că șase săptămâni nu es din casă. Ele își bagă slugă. Dar ca cele din Drăguș nu mai sunt altele necăjite ».

(ss) X. C. F.

Inf. Maria P. 43 ani, nu știe carte

Drăguș 1929

Informatoarea a avut 11 copii, din care azi viețuiesc numai patru. Cu ocazia întrebărilor asupra constituirii spiței de neam, informatoarea spune, că a avut doi băieți cu numele Iacob, care au murit de mici. Cum au fost declarați ca urmând unul după altul, am întrebat pentru ce a dat copilului de al doilea numele primului. « Ca să moară și el ca ăl dintâi, fiindcă eram atunci tare înglodată ».

(ss) Gh. G.

Inf. Maria St.

Runcu 1930

Nu vrea să aibe copii, pentru că nu a fost fericită:

« Să aibă copii cei fericiți și buni (bogați). Ei îi vine pare-că a crede că nici copiilor ei nu le va fi mai bine decât ei ».

(ss) B. M.

Inf. Chiva A. 25 ani, are 2 copii

Runcu 1930

« Sunt multe femei care-și omoară copilul înainte de naștere: fetele mari, de rușine, femeile ca să n'aibă prea mulți. E păcat. Și Dumnezeu pedepsește pe femei, căci atunci le mor și copiii ceilalți ».

(ss) M. V.

Foarte interesante, pentru a lămuri această problemă, sunt cifrele și informațiile referitoare la practicele anticoncepționale și la avorturi.

Fără îndoială este aci căderea cercetărilor problemelor cadrului biologic și ai moralității ca să lămurească pe larg problema. Totuși cercetătorul familiei poate strânge un material deosebit de interesant. De pildă:

Inf. Elena V. 38 ani analf., maziliță

Cornova 1931

« Altele de aci mai sunt de nu au copii de fel. Nu știu cum s'or împăca cu bărbații. Știu că nu o fac cu știre, că auzim noi că se poate bea, sau mai știu eu ce se face, ca să nu faci copii. Dar la noi nu e știința asta. Doar fetele mari se greșesc poate prin gândul ăsta. Dar nu se face, că nu se știe cum. La noi nu e moda asta ».

(ss) N. R.

Sau iată un fragment de conversație surprins întâmplător între două femei, la o fântână din satul Drăguș:

— Apoi ce treabă mai poți face cu atâția copii?

— Dar ce și voi; la an, la an!

— De ce? Apoi pentru că nu avem meșteșugul care îl au Ardelencele.

(ss) X. C. F.

Drăguș 1929

Studiul vrăjilor ne aduce câteodată unele informațiuni suplimentare:

Inf. Ecaterina P.

Cornova 1931

Strigoaica, plantă mult apreciată pentru întrebuințările sale. Se fierbe tul-pina cu apă și dacă bei, nu mai faci copii. Se face turtă cu făină de grâu și o bea și cu borș.

(ss) L. G.

Atunci când copilul este născut de o mamă necăsătorită, problema pe care o ridică copilul este încă mai gravă și fără îndoială nașterea lui nu este în niciun caz dorită, iar încercările de a-l suprima trebuie să fie mai numeroase.

Inf. Iuliana R. P.

Runcu 1930

Vorbește despre sora ei Maria B. mamă necăsătorită « La început, când s'a văzut borțoasă, i-a dat și ei în gând să-și omoare copilul. Dar noi n'am lăsat-o. « Ce faci, fă? Ai păcătuit odată, acum vrei să-i spargi sufletul în iad? »

(ss) L. M.

Inf. M. C. 36 ani, are un copil neligitim de 4 ani

Runcu 1930

Vorbește de copilul ei: « Dacă era fată zău de n'o omoram.

Ce să mai trăiască și să pătimească ce-am pătimit eu?

Cumnata ei Constantin a C. zice: lasă fată, nu mai zice prostii. Par'că tu știi, care cum e soarta omului?

— Marina: « Lasă că știu eu că e rău de fete.

— Dar nu-ți faci un păcat mare?

— Să omori un om e păcat. Dar de o fată nu e păcat ».

(ss) L. M.

Inf. Elisabeta C. A. 27 ani

Runcu 1930

Vorbește despre cumnata ei Maria D. A., care necăsătorită fiind, a avut un copil. « Nimeni nu știa nimic, până nu s'a văzut că e borțoasă. Intâi a aflat popa. Și Maria lui P. A., că ea vrea să-și omoare copilul. Și popa i-a mai zis, a mai sfătuit-o, a mai certat-o. Maria lui P. i-a zis: « Fino, să nu faci una ca asta, că eu te spun lui taică-tău. Și a și spus-o. Taică-său a strâns-o de gât, până ea a spus totul. Și au drăcuit-o și tatăl-său și maică-sa și au chemat jandarmii și au dus-o la un doctor, s'o vadă. Dar ce să-i mai facă, dacă are minte slabă?

(ss) L. M.

Inf. Anastasia B. 39 ani, știe carte

Cornova 1931

« Să știu că oi mânca turtă cu cenușe, n'ași omori. Și nici o femeie cu minte așezată n'are chip să-și omoare copchilul ».

În fine, ca să încheiem această problemă, vom mai avea de cercetat, dacă este dorită mai mult nașterea unui copil de anume sex, sau ba. Iată un caz de indiferență față de această chestiune:

Inf. Mihai B.

A avut 9 copii, 7 morți, trăesc două fete. «Toți copiii sunt priviți la un fel. Tot cum sunt și degetele dela mână. Bărbații vor mai mult băieți, că le sunt lor mai mult de ajutor. Ele, fete, că sunt mai miloase. Dar de sunt cumiști, toți sunt buni. Fetelor le trebuie zestre mai multă. Trebuie să le dai să-și facă straie, lăicere. Băieților nimic alt, decât ce au pe ei. Dar fetele singure își lucrează zestre, că e semn bun cele ce țin să-și facă strae frumoase și lăicere multe».

Fundul Moldovei 1928

(ss) X. C. F.

Uneori sunt dorite fete:

Inf. Stanca D. 26 ani, analfabetă

Runcu 1930

«Eu aș vrea fată, că gândesc, «copiii» sunt de ajutor la om. Dar atunci rămâne femeia singură și n'are ajutor. Și eu vreau să mă ajute cineva. Dar cum o da Dumnezeu».

(ss) E. C.

Inf. Victoria D. R.

Drăguș 1929

«Ba mai bine mă bucur de fete, că băieții, de cum se fac mai mărișori (zece ani) nu mai ascultă de fel. Apoi ei sunt tot pe uliță, nu lucră nimic în casă, dar o fată e ajutor. O fată lucră și în casă și afară».

(ss) X. C. F.

Cele mai dese ori însă, sunt doriți băieți:

Inf. Alex. A. 31 ani

Runcu 1930

«În sat cine are un băiat, se crede mai mult».

(ss) M. D. & E. C.

Inf. Lina P. 38 ani, are un copil nelegitim de 21 ani

Runcu 1930

«Când au văzut că sunt borfoasă, le-a fost ciudă pe mine, m'au drăcuit amar. Apoi le-a fost și mai ciudă, când au văzut că mai e și fată peste toate».

(ss) L. M.

Inf. Elisabeta C. A. de 27 ani

Runcu 1930

Vorbește de copilul nelegitim al cumnatei ei: «Bine că e copil și nu e fată. Că de ar fi fată, ar ajunge ca și mă-sa, de batjocura satului. Dar așa, dacă e om!»

(ss) L. M.

Faptul existenței copiilor, aduce după sine stabilirea unor anumite relații între părinți și copii. Unele din ele prezintă caracterul obligativității. Însă nu întotdeauna aceleași laturi ale relațiilor dintre părinți și copii, vor fi socotite drept obligatorii în toate grupurile sociale. De aceea va trebui, dela caz la caz, să stabilim care anume amănunte din ansamblul relațiilor au căpătat acest caracter de obligativitate și li se supun.

În genere aceste obligațiuni reciproce vor varia dela epocă la epocă, transformându-se paralel cu creșterea copiilor. La început, în prima tinerețe, fără îndoială că nu poate fi vorba de obligațiuni ale copiilor față de

părinți. Pe măsură însă ce copiii cresc, încep și ei a avea obligațiuni care, atunci când părinții au îmbătrânit, nu mai atrag nicio contra-obligațiune din partea părinților. Va trebui așadar, să studiem, rând pe rând, variația obligațiunilor după vârsta copiilor și în al doilea rând variațiile după natura obligațiunilor.

Vom începe cu epoca *primei copilării*.

Vom cerceta anume, care dintre cei doi părinți are obligațiuni față de copiii lor și anume de ce fel sunt acestea.

În primul rând va trebui să cercetăm, ce îngrijire trupească se dă copilului. Mama este aceea care, în mod firesc, are această grijă. Ea îl alăptează, îl spală și îl priveghează. Se poate însă întâmpla ca mama să dea o parte, sau toată grija creșterii copilului, altor femei. Se vor studia deci doicile și îngrijitoarele, ele fiind un semn foarte vădit al părăsirii de către mamă a unei părți din datoriile ei.

Iată vreo câteva fișe care ne vor lămurii chipul în care vom strânge informații:

Inf. Maria P. A. 61 ani

Runcu 1930

Vorbind despre părinții copilului mort, învinovățește că nu l-a îngrijit destul.

— « Poate că n'or fi avut bani ! »

— « Fac ce fac, vând tot și găsesc bani. E mai mult alea ca copilașul meu ? »

Am un om foarte cumsecade despre partea asta. Nu mâncăm prost, să ne lipsim de mâncare niciodată.

Tatăl copilului era tare rău. Umbla fiecare zi la câmp și mereu cu fata bolnavă. O lăsa mereu jos să încarce carul, o ridica iară, și-i tare rău că nu a băgat un om la lucru ».

(ss) M. D. & E. C.

Inf. S. F.

Drăguș 1929

A înțărcat de curând copilul. Se plânge că trebuie să se ție toată ziua după el « ca după o drugană ». Dar de dat de suflet nu l-ar da, pentru că nu au decât doi copii. « Numai pe aceștia îi avem și tatăl lor e cam beteag ». (ss) X. C. F.

Inf. Natalița Z. 28 ani

Cornova 1931

« Apoi țin în brațe copchila, că-i tare alintată (are doi ani jumătate). Când merg la lucru, o las acasă cu mama. Niciodată nu am luat-o cu mine la câmp. Cu mama mea merge pe jos, că-i bătrână și știe că n'o poate ține în brațe. Dar cu noi nu vrea. Eu și bărbatul meu trebuie s'o ducem în brațe. Altfel plânge ».

(ss) R. L.

Inf. Catinca R. 50 ani

Cornova 1931

« Apoi noi lucrăm la câmp și copiii mici îi luăm cu noi. Ei se joacă în țărână. Apoi se culcă și adorm. Apoi țipă, mănâncă și iar dorm. Ce să faci ? Dacă noi trebuie să lucrăm și nu putem îngriji de copii ! »

(ss) R. L.

Ne vom preocupa în amănunte, de chipul în care sunt culcați copiii:

Inf. Rusalina T.

Fundul-Moldovei 1928

« Iau copilul lângă mine, nu pentru că nu ar avea leagăn, dar pentru că mi-e mai ușor. N'am nevoie să mă scol în timpul nopții. Nu pățește el nimic, că o femeie care are copchil, din nimic se trezește. Ba e trează ca și ziua, oricât ar fi de trudită. Oricât ar fi lucrat peste zi și chiar de ar fi și bolnavă, ea nu doarme decât cu grijă. E tot trează ».

(ss) X. C. F.

Inf. Zenovia I. 36 ani

Drăguș 1929

Vara ca și iarna Zenovia I. doarme cu cei trei băieți ai ei, de 7, 5 și 4 ani, în casa mare. Doi copii, cei mai mari, dorm într'un pat, iar mama cu cel mai mic într'altul. Iarna doarme și bărbatul cu ei. Vara însă doarme în șură. Se întâmplă foarte des ca cel mai mare dintre copii, Laurian, mai ales iarna, să doarmă la bunica lui, care locuiește singură, numai pentru ca să-i poată face focul de dimineață, căci ea e prea bătrână.

(ss) E. C.

De asemeni de felul în care sunt spălați și învățați să se spele singuri.

Inf. Zenovia I.

Drăguș 1929

« Copiii se spală în fiecare dimineață, când se scoală, numai pe obraz și pe mâini. Dumineca dimineața, când se duc la biserică, Zenovia încălzește apă și copiii se vâra pe rând într'un hârdău, ca să se spele bine. Tot așa se spală și la sărbători ».

(ss) E. C.

Inf. Gh. R. de 7 ani

Drăguș 1929

« Vara nu se spală în fiecare dimineață. Numai când am săpun, că atunci mă fac alb. Iarna se spală rar, căci e apa rece ».

(ss) M. C.

Hrana copiilor își are de asemeni importanța ei:

Inf. Maria V. P. 35 ani

Runcu 1930

« Și copilul meu a supt până la patru ani. Când veneam dela sapă, îmi spune: « Dă-mi mamă țâță, nu turtă! »

(ss) E. C.

Inf. Roxandra D. 45 ani, analf.

Cornova 1931

Dă nepoatei ei în vârstă de un an, să mănânce tot soiul de poame: harbuji, struguri, etc., deși sunt tăvăliți prin țărână. « Da ce? O să fac cum fac boerii, de le dă numai lapte la copii? Ce, așa nu cresc? »

(ss) E. C.

De asemenea îmbrăcămintea:

Inf. M. V. 54 ani analfabet.

Cornova 1931

« La noi și oamenii sunt puțin vinovați, că ia așa îi cu modele, boerii se 'm-bracă frumos și pe dată vor și ei la fel. Noi aiștia, moșnegii, mai ducem și cu o izmană mai ruptă, dar aiștia tineri nu pot altfel. Iaca, eu am două fete și îmi strâng gâtul, să le fac rochie frumoasă. Da o întorc și altfel și zic, nu-mi pare rău să-mi văd copchii cu o rochie frumoasă, da de ale pe care le dau de sufletul meu, fără să știu de unde, de acelea mi-i ciudă ».

(ss) Z. C.

Un alt capitol este acela al îngrijirii la boală. Se vor studia jertfele pe care le fac părinții, dacă recurg deseori la medic, sau la descântătoare, pentru a-și vindeca copiii și felul cum îi feresc dela muncă, atunci când sunt bolnavi.

Inf. Gh. M. mazil

Cornova 1931

Are un singur băiat, ultimul descendent al unui neam cu vază în sat. Imbolnăvindu-se peste noapte, a înhămat caii și în mai puțin de un ceas jumătate l-a dus la doctorul din Vlad.

«De-ar fi trebuit să-mi crape și iapa și tot ajungeam cu el la doctor».

(ss) H. St.

Dar creșterea unui copil nu constă numai în îngrijirea trupească ce i se dă. Părinții trebuie să aibe pentru el și o priveghiere de ordin spiritual. Astfel de pildă, este obligația botezului.

Botezul propriu zis nu intră în atribuțiile părinților. Dimpotrivă, nașul trebuie neapărat să fie o persoană străină, aleasă după criterii foarte precise, care au de scop, și să asigure copilului un nou sprijin în viață, prin crearea unei rudenii spirituale cu nașul său.

Părinții au de aceea obligația unei bune alegeri a nașului. Astfel:

Inf. Maria L. 53 ani

Runcu 1930

«Dacă mai trăește cel ce a botezat pe tatăl copilului, trebuie poftit el să fie nașul. Se întâmplă ca, unii fini bogați să se rușineze de sărăcia nașului. Apoi se zice: dintr'un astfel de fin, nimic nu se alege. Iară nașul, dacă este mai sanchiu, mai și blestemă. Numai când copilul se naște pe neașteptate, poți să chemi pe ori și cine să-l boteze, dacă trebuie repede. Și moașa e bine să fie soția nașului. Dacă nu se poate să fie ea poftită la vreme, nu e nimic, nu spune lumea nimic».

(ss) N. R.

Vom avea așadar să studiem și relațiile care se nasc între naș și fin:

Inf. Rafira H.

Fundul-Moldovei 1928

«Nașul ia copilul dela părinți și se chiamă că aceștia l-au dat lui. E copilul lui. El își ia grija sufletului noului născut. El îl botează și de moare până a nu fi scos din mir, înmormântarea și toate cheltuielile și mai târziu pomenirea, toate privesc pe naș. Copilul lui, al nașului, a murit. Dar el e bucuros, pentru că e credință că, copiii ce mor până a nu fi scoși din mir, sunt foarte buni la Dumnezeu și se roagă pentru sufletele nașilor. După scaldătoare, îl înapoiază părinților lui adevărați. De moare sau nu, oricum o fi, mama trebuie să facă colaci și să-i dea nașului. Numai că, dacă trăește, nu e grabă».

(ss) X. C. F.

Tot ceea ce privește botezul în sine, urmează să fie studiat conform chestionarului special. Pe cercetătorul familiei îl privește însă, lămurirea tuturor relațiilor care se nasc din faptul botezului, între naș, părinți și copii.

De asemeni, tot prin chestionare speciale va trebui să studiem toate acele operațiuni magice, la care părinții sunt obligați față de copiii lor, precum de pildă ursitoarele, sau alte obiceiuri, ca următoarele:

Inf. Anica S. 59 ani, analf.

Cornova 1931

« La noi, după ce se scoală femeia din pat, după ce a născut, se apucă să lucreze: lucru bărbătesc, când are băiat: saci, stolărie, cosește, scrie, adică ea nu se lasă de nici un fel de muncă cu care va trebui el să se obișnuiască. Dacă-i fată, ea coase, mătură, spală blidele, coase cu acul... ».

(ss) D. I.

Inf. Nastia G. 40 ani, analf.

Cornova 1931

« Când un copil împlinește un an, trebuie să-l târești pe uliță, pe drum, ca să crească mare. Și apoi să bei vin și să faci bal. D'apoi, amu, dacă nu-i vin, n'oi face nimic.

(ss) E. C.

Inf. Maria P. A. 30 ani, știe carte

Runcu 1930

A născut patru copii morți, dar « i-am dus la groapă cu popa, (n'a făcut ca atâtea alte femei, care îi leapădă), că, doar eu i-am avut vii în pânțele ». (ss) L. M.

Dela anumită vârstă, copilul crescând, poate fi supus unei educații propriu zise, prin pildă, cuvânt și ferire de contact cu copii prost crescuți. Iată de pildă, ce spune o soție de maziș din Cornova, asupra felului cum își educă copiii:

Inf. Agafia V. P. 56 ani, maziliță, analf.

Cornova 1931

« Când începe a înțelege copilul, atunci se deosebește. Il învață părinții că el singur nu știe. Copiii de țăran vorbesc prostii. Sunt proști și obraznici peste măsură. Când sunt mititei, nu știu. Dar mai târziu se învață. Noi la ai noștrii, zicem: « Nu se poate vorbi, că ăsta e lucru cu rușine... ».

(ss) O. H.

Sau iată felul în care se cresc, cu grije specială, fetele:

Inf. Ileana B. 48 ani analf.

Fundul-Moldovei 1928

« Pe fete nu le lasă să meargă nicăeri fără a ști unde. Oriunde pleacă îmi spun întâi, iar de șezut le las numai la aste vecine. Mai încolo nu. Bărbatul meu n'ar vrea să las copilele de fel, că se teme de rușine și mereu îmi spune. « Mă rog ție Ileană, să nu lași fetele. Și de merg undeva, nu au să însereze, că este sfadă mare și plânsete ». Eu nu le mai zic (tatălui) câteodată, că știu că o să le sfădească și or avea destul amar ».

Intrebată dacă le place la lucru, palmașe:

— « La lucru mergem cu toatele, că avem nevoie, că el nu poate munci și suntem săraci. Le las, cum nu, că ea e și slujnică. Dar tot la oameni cunoscuți ».

(ss) X. C. F.

Tot în privința aceasta a atitudinilor pedagogice ale părinților față de copii, se va studia problema bătaiei, educative sau ba:

Inf. N. B. 39 ani

Cornova 1931

«Pe urmă după ce m'a luat dela școală, pentru că mă bătuse acolo, nu am mai învățat. Am muncit prin gospodărie și m'am deprins pe lângă mama. Am trăit bine, că nu am luat dela tata nici măcar o bleandă (o bătaie), pentru că noi nu am fost oameni groși de obraz, cum văd că sunt acum. Nu m'a bătut niciodată. Nu este păcat, dar tot nu pot spune că măcar odată. Și așa se înduioșă, dacă careva din noi era bolnav, că așa părinți nici nu am mai văzut.

Țin minte că pe Vania o singură dată l-a bătut. Putem să-l întrebăm pe Vania, că ține minte și acum de ce l-a bătut. Vania era mic, să fi avut vreo 8—9 ani. Și numai vine într-o zi la mama lui și îi spune, să-i dea o ulcică de apă și s'a dus cu ulcica de apă. Și mai târziu vine unchiul la ea și-i spune: «Ghiagă, vină numai să vezi». Ce făcuse? Furase harbuji dela locul unchiului, făcuse o gaură în pământ și-i plantase pe locul nostru, cu vrăji cu tot și vărsase apă pe ei ca să prindă, pentru că unchiul avea harbuji și noi nu. Ei, dar era mititel, nu a știut, da i-a tras o sfântă de bătaie, să țină minte. Și adevăr e că, țin minte și eu și că nici cum nu a mai furat ».

(ss) X. C. F.

Inf. Gh. R. 51 ani, analf.

Nerej 1927

«Am avut 7 copii. Nu-i băteam. Li băteam numai cu cuvântul și cu îndemnul Baba îi mai alinta, câteodată, când erau mici, cu câte un făcăleț, două. De, doară e minte de copil! După ce s'au făcut mai mărișori, ascultau numai de cuvânt. Aveau rușine de mine, că eu lipseam mult de acasă pe la treburile mele. Numai baba rămânea cu ei ».

(ss) X. C. F.

Prima educație religioasă se dă iarăși de către părinți, fie prin exemplu:

Inf. Lina L. 14 ani

Runcu 1930

«Mama se închină dimineața și seara și noi de când eram mici copii, făceam și noi, cum am văzut că face ea. Împărtășania se dă, pentru ca să nu se deperte îngerul dela suflet. Așa am auzit dela mama ».

(ss) L. M.

fie prin învățătură mai mult sau mai puțin sistematică. Iată de pildă chipul cum, la anumită vârstă, copilul e primit la masă împreună cu părinții și deci învățat să se roage:

Inf. Laurian Iurcovan, 7 ani

Drăguș 1929

«Laurian știe să se roage, că el e la masă cu tată-său și maica sa. Ceilalți copii se joacă pe uliță în timpul ăsta și de asta nu știu. Știe «Tatăl nostru», «Îngerelul», «Toți cu inima curată», «Doamne, Doamne ceresc Tată». (ss) E. C.

În ce privește cultura propriu zisă, va trebui să urmărim școlaritatea copiilor, nu numai pe cifre generale, ca să vedem care anume familii dau un procent maxim de știutori de carte, ci și în analiza de amănunt a chipului în care părinții judecă școala primară sau școala de adulți

și programele școlare. De asemeni vom urmări interesul, uneori și ajutorul, pe care și-l dau, pentru ca copiii să învețe bine.
Iată un exemplu din Cornova:

Inf. A. P. 34 ani, știe carte

Cornova 1931

« Nu's mulțumit cum se învață amu. Eu am învățat la Ruși și știu cum trebuie să învețe un copil. El când vine acasă dela școală îl întreb: « Mă, ce lecție ai tu pe mâine? Să vedem, o știi? Imi arată din citire, din socoteală, da din religie nimica. (Cu indignare). Da, domnișoară, el nu știe să facă nimica, nicio cruce, nicio moliftă nu știe dela școală. Da mie nu-mi place asta.

La ce umblă el la școală, dacă nu știe să facă cruce dimineata, când se scoală și nici seara când se culcă și nici când se așează la masă și nici când se scoală dela masă, ori când începe un lucru ...

Da din celelalte crezi mata că știe ceva? Uite-te mata la F. Ea n'a ieșit de mult din școală și nici a citi nu știe. Eu citesc amu cu dânsa, ca să nu uite și cât știe ».

(ss) O. H.

Copilul mai poate învăța carte dela părinți, ceeace e deosebit de important. Pentru a afla cât de mult este preocupată familia de învățatul copiilor, ne putem servi spre exemplu ca în satul Cornova de numărarea tuturor tinerilor, care știu a ceti pe cărți bisericești cirilice. Acest alfabet ne mai învățându-se astăzi în școli, e lucru cert, că cei tineri nu îl pot învăța decât dela părinții lor. De asemeni, vom putea studia soarta acelor copii, care, fiind bolnavi, nu au putut merge la școală, pentru ca să vedem în ce măsură familia le-a dat ea însăși educația culturală.

Iată de pildă în satul Runcu un caz:

Inf. Ion B. 15 ani

A urmat numai două luni la școală, că a fost bolnav tot timpul. Totuși știe să citească și să scrie, pentrucă l-a învățat mamă-sa. Chiar și acum copilul are interes de școală și de carte. Vrea mereu să citească. Mama lui are cărți și i le împrumută, sau i le citește tare, dar mai mult îl face curios și îi lasă povestea neisprăvită, ca să-l silească să se îndemne să citească singur ». (ss) X. C. F.

La această problemă a educației dată copiilor, trebuie să fim atenți și asupra rolului pe care îl joacă, în parte, fiecare dintre părinți. Am văzut că sunt anume îndatoriri, cele din prima copilărie, care revin în mod firesc mamei. Altele tatălui, altele nașului. Dar educația propriu zisă poate fi făcută de oricare din părinți. Trebuie, de aceea, studiat chipul cum își împart părinții sarcina aceasta și cine anume din ei doi este cel pe care copiii îl ascultă mai mult.

Iată de pildă:

Inf. Maria G. R. 26 ani

Drăguș 1929

Intrebată cui revine sarcina de a îngriji de copii, spune că « muerea are mai multă grije de copii. De când sunt mici, ea trebuie să le poarte de grije. El dacă se duce din casă, ce știe ce trebuie la copii? »

(ss) M. C.

sau:

Inf. Toader P. 48 ani, mazil, știe carte

Cornova 1931

« Și mama și părintele e tot una. Cine ia seama la cuvântul lor, apoi bine e. Că părintele de bine învață. Cine nu . . . trăește de capul lui, se face un rău, un hoț . . . ».

(ss) X. C. F.

Inf. Eufrosina P. 14 ani

Cornova 1931

« Eu de tica ascult. Și nu mă bate. Da mama mă bate; de geaba, nu ascult ca de tica. Eu cu tica mă împac mai bine ».

(ss) O. H.

Inf. Gica A. 7 ani

Runcu 1930

« Mama mă mai bate, dar nu prea rău. De tata mi-e mai frică. Și când vrea să mă bată, eu strig după mama: aleargă mamă! Iar pe el îl rog să mă ierte ».

(Mama ei spune că tatăl ei nu o bate niciodată, ci doar a speriat-o odată, că o s'o bată. Ea însă a lovit-o în mai multe rânduri).

(ss) X. C. F.

Băeți și fete de școală și Vasile J.

Runcu 1930

« Mai mult ne ocară mama, de ea ne mai temem. Tata nu mă bate. Mai rău de cine are mamă mașteră, ori tată mașter, că-i bate și-i ocară pe nimic ».

Vasile: « Ba tatăl meu mașter nu mă bate și mă iubește ».

(ss) X. C. F.

Ca pregătire generală pentru viață, fără îndoială că însăși viața de familie este o școală. Ce trebuie să studiem este însă chipul în care această școală se face. Sunt familii în care copiii sunt ținuti departe de viața părinților, sunt izolați fără nici-o altă grije decât aceea a învățaturii, până la vârste foarte înaintate. Alte medii, la țară mai ales, amestecă copiii foarte curând în toată viața de familie.

Iată de pildă, cazul unui foarte isteț copil din satul Runcu:

Inf. Gica A. 7 ani

Runcu 1930

Elena P. spune că nu vrea să se mărite, ca s'o bată omul. Gica intervine: « Așa cum o bătea tata pe mama? Când venea dela cârciumă și îi zicea mama: « Mă, Petre, mă, ce te îmbeți tu așa? » Și tata treanca-fleanca, o bătea pe mama și pe urmă îi trecea. Odată am mâncat bătae cu cureaua dela tata, că am zis de față cu un om: « Fir'ai al dracului cu mă-ta și cu tat-tu. De ce o bați pe mama mea? Da acu de când îs mai mare, n'o mai bate ».

(ss) E. C.

Același copil poate fi amestecat și la griji mai grele, încă aproape de necrezut pentru vârsta lui. Iată de pildă cum a servit, în lipsa altui om, drept moașă mamei sale:

Inf. M. B. 33 ani. Știe carte.

Runcu 1930

« Iarna toți dorm într'o odaie, că e frig și n'au unde. Gica doarme acolo, cu toți laolaltă. Moașa femeii era dusă la oraș. Altă femeie nu îndrăznește, că s'ar fi supărat femeia de era moașă și ar fi blestemat-o și pe ea și pe copil. N'avea pe cine pune, mamă ori soacră în orice caz nu. Asta nu se poate. Nu e bine. Nu le merge bine. Au sculat-o pe Gica și au învățat-o muerile cum. Că doar nu e cine știe ce. Gica nu vrea. Se codea, că era s'o rădă fetele. Dar n'a avut ce face... »

(ss) X. C. F.

Amestecul copilului în toate întâmplările familiei nu înseamnă câtuși de puțin o educație proastă, ci poate duce la rezultate proaste, numai când familia ea însăși are o viață dezordonată:

Inf. Nastia B. 39 ani

Cornova 1931

« De, copiii ce să facă? Ei stau și ce văd la părinți, apoi așa fac și ei. Fură tu ceva, că fură și el. Ba și mai rău, că el, de acum este mai hătru. Lumea s'a mai deșteptat ».

(ss) X. C. F.

În cazul însă al unei familii bine constituite, participarea la viața ei e foarte potrivită. Și mai ales participarea la munca familiei este o minunată școală. Dela vârsta la care pot munci, li se găsește un rost efectiv în gospodărie și copilul începe să fie folositor părinților lui. De acum începe o serie de obligații reciproce între părinți și copii, copiii învățând a munci prin muncă efectivă, făcută pentru părinți.

Am văzut în capitolul în care ne-am ocupat de dorința părinților de a avea copii, ce valoare avea în ochii lor, faptul că un copil reprezintă o putere de muncă pentru gospodărie. Va trebui dar, să urmărim epoca în care copilul începe să muncească, ce anume munci este pus să facă și ce efecte are această muncă asupra creșterii lui.

Să trecem la câteva pilde:

Inf. Maria Căp. 46 ani

Runcu 1930

« Eu le-am spus fetelor să învețe să țasă, că mâine mor și n'are cine să le țasă. Că la străini nu poți să aștepti să facă ».

(ss) P. G.

Inf. Ana D. B. de 10 ani

Runcu 1930

« De pârluit, nu pot pârlui, că nu pot pune căldarea, că e grea, dar spăl cu săpun rufe în râu. Pui cămășile în pârâu și astup pârâul. Fac altă căldare cu apă clocotită și o pui în pârâu. Stau o țără cămășile în pârâu cu cenușe și apoi le scoatem și le spălăm în apă rece le pârâu, sau în vâlcea ».

(ss) X. C. F.

Inf. Susana B. 11 ani
« Fetili mici nu se cade să meargă cu vitili. Nu-i treaba lor. Da dacă nu's băeți, merg și ele ».

Cornova 1931

(ss) O. H.

Inf. Sănea C. M. 8 ani

Cornova 1931

« Băeții pasc mai bine vitili. Fetili se iau cu joaca și fac pagubă ». (ss) O. H.

Drăguș 1929

Maria I. T. era înconjurată de cei cinci copii ai ei. Fetele cele mai mari o ajutau la descărcatul grâului în șop. (Ana 12 ani, Vichentia 9 ani). Senia de 6 ani spăla cârpele copilului de câteva luni, care dormea în leagăn, agățat de scara dela șură. Iar al cincilea copil, Emilian, în vârstă de 3 ani, păzea pe cel mic de muște și alunga porcii. Slujnica era dusă la câmp la plug.

(ss) E. C.

Inf. Dumitru N. B., 10 ani, 3 cl. prim. locuiește la părinți, are 2 surori și 3 frați

Runcu 1930

E singur acasă. El explică, că a rămas să păzească casa: « Așa stăm noi cu rândul, pe când ceilalți se duc la câmp ».

(ss) L. M.

Inf. Roza B. 24 ani

Runcu 1930

« Am făcut numai doi ani de școală, că m'o trimis mama cu vacile c'o zis că cu vacile n'are cine merge, da cu cartea ce fac? Imi plăcea mai bine cu vacile decât la școală ».

(ss) D. P.

Inf. Maria P. 6 ani

Runcu 1930

Maria ajută pe mama sa la grijitul casei. Mătură, știe să facă focul, să facă mămăligă însă nu.

(ss) E. C.

Când sunt copiii mari, munca lor poate fi foarte mare:

Inf. V. C. 21 ani.

Runcu 1930

Se scuză, că are astăzi Duminica de lucru. Dar a fost foarte multă muncă Sâmbătă și nici la 12 noaptea nu s'a culcat. « Abea ne-am pus la masă, atât de mulți oameni au fost la mașină și numai noaptea am putut pune grâul nostru. Și Victor (20 ani) se sculase disdedimineată, că îl așteptau oamenii cu nouă care.

Și nici astăzi nu merge la biserică, pentru că trebuie să reguleze cu alți oameni, cari vin să vorbească pentru săptămâna aceasta. Dar azi nu lucrează.

Vineri a făcut pâine puțină. Ieri a făcut din nou și din pricina asta a întârziat cu lucru și numai ieri seara, după ce a înoptat, a putut să spele rufe. Nici n'a putut termina, așa că azi, Duminică, a trebuit să le clătească și să le pună la uscat. Nu poate merge la biserică, pentru că trebuie să facă mâncare și are treabă prin gospodărie. Abea pe la 12 va putea și ea să se spele și să se primească.

(ss) X. C. F.

Data fiind munca prestată de copii în familie, întrebarea ce ni-se pune, este aceea de a se ști ce anume foloase vor avea copiii din această avere, la care ei contribue. Spre ex. în familia, din al cărui studiu am extras

pasagiul de mai sus, cei trei copii de mici fuseseră ccmplet robiți gospodăriei și exploatării agricole, neputând afla timp cât de cât pentru nevoile lor personale. Vom studia așa dar, modul în care se împărtășesc membrii familiei din averea comună. Cum locuesc, cum se îmbracă, ce distracții își permit și ce fac cu banii pe care îi câștigă personal, prin munci lăturalnice.

Tatăl de familie în genere, este acela care dispune de administrarea averii.

Inf. Alexe A.

Runcu 1930

« Banii pe cari îi câștigă copilul, până nu-i căsătorit, îi dă la părinți. Da numai cât e necăsătorit ».

Inf. Const. D. A.

Runcu 1930

« Copilul care lucrează pe bani la altul, face ce vrea cu banii lui. Mai dă la părinte, mai nu dă, că de: ce să-i facă părintele? Nu are ce-i face. Cum să facă să-i oprească leafa? Parte din copii mai dau ceva din bani la bătrâni. Dar nu prea mult ».

(ss) O. P.

Din această pricină se pot ivi conflicte. Uneori foarte timide.

Inf. V. C. 25 ani, analf.

La horă, stă de-o parte și nu joacă, că-i este rușine, că îi sunt ghetete rupte așa că, cum să se bage în horă, să o rădă? Dar i-am spus mami, să-i spună tatii că să-mi ia ghetete, că alte fete au două perechi. Până nu se rupe una de tot, are alta bună. Dar ale mele de's rupte, până să le dau la cizmar, nu mai am altele. La lucru merge, că așa este cu treaba, dar în horă prea sunt urite. Dacă nu vrea să-mi ia, dar trebuie să-mi ia, îi spun mami că am să opresc banii dela lână și-mi cumpăr ».

(ss) X. C. F.

Alteori conflictele pot merge departe:

Inf. Maria X. de 31 ani, despre soacra ei de 60 ani

Runcu 1930

... Maria apare la sfârșitul conversației, prinde o parte din povestirea bătrânei. La plecare mă întreabă:

« Ce ți-a spus D-ră? Ți-o fi spus că-i săracă, că așa-i baba asta, la toată lumea se plânge de sărăcie. Da e rea și zgârcită ».

O întreb dacă știe despre cearta dintre bătrână și fiul ei.

« Să n'o crezi pe babă, că și Călina a pătimit rău cu ea. Și Călinii i-a furat 10.000 lei. Baba nu vrea să-i dea nimic. Era de Sf. Niculae, toată lumea era îmbrăcată, numai ea nu. Și-i era și rușine, că de! E fată mare. Atunci a zis: « Am să-i fur banii babei! Eu i-am zis: « Ia-i fă, și adă-i la mine ». Așa a făcut. A căutat în lucrurile babei și i-a luat și i-a adus la mine. Baba nu știa nimic. M'am dus cu ea la târg, a cumpărat țoale, oprage, palton, pantofi. Restul l-a depus pe numele ei la Arcani. Țoalele le ținea la mine, că-i era frică să le ducă acasă. Venea Duminica la mine, se îmbrăca și pleca la horă.

Lumea se mira, c'o vedea pe Călina așa îmbrăcată. « Da îmbrăcată mai e fata asta! »

Până căută baba la bani. Bani nicăeri. Auzise și ea de Călina. Atunci a știut că fi-sa i-a luat banii. Atunci a prins-o și a bătut-o cu bolovani pe spinare, s'o omoare. Călina avea și ea vreo cinci poli de aur. Eu i-am zis să-i lase aici. Da baba (soacra Mariei) i-a zis, mai bine să-i coase în opreg. Proasta așa a făcut. Intr'o noapte adoarme Călina. Codoroasa i-a luat opregul cu totu. Fata a venit la mine ca să se plângă. A șezut la mine, că-i era frică să se ducă acasă. Baba s'a pus cu ocări pe mine.

A șezut Călina fugită la mine vreo câteva săptămâni. Până am zis, că ce sunt eu s'o țiiu pe mâncare « ce e a mea? » Pe urmă a primit-o baba acasă. Ea spune că e săracă, da e zgârcită a dracului. Recolta o vinde toată. Tot ce face vinde. Ea nu mănâncă decât urzici. Dacă are pui, ouă, vinde. Și ce face pe locuri, vinde. De beutură nici nu petrece, tot altul i-l bea, că dă tot și nu oprește nimic.

Așa făcuse vreo 30 mii lei. Da a venit copiii și-i fură și p'ăia. « Bani sunt făcuți de tata, zicea fiu-său și sunt ai noștri nu ai tăi ».

În ziua de Crăciun o prinse pe Călina s'o bată. Petre o împinse pe babă să o scape pe Călina. Baba s'a întăratat la ceartă. Ea a sărit la fiu-su. Pe ăla l-a apucat necazu, că baba le-a dat lor tot ce-i mai rău, acolo unde nu putea uda și nu face nimic. Ea și-a oprit aici, de aduce apă de mai produce ceva. Da acolo de geaba îl mai are. Baba a început să-l blesteme. Atunci a dat și el în ea. Ce e drept a bătut-o, a sărit vecinii de i-a despărțit. După asta ea tot a blestemat, a mers la biserici d'a făcut slujbe. Acu s'au împăcat. Vezi, că ei sunt patru copii, și toți au dreptul pe casă, că tat-su nu a făcut act pentru niciunu. D'aia a sărit fiu-su cel mare, că zicea, să-i dea partea lui din casă, că de nu, se mută cu ea aici. Ea spune că a luat-o așa, de geaba, la bătaie, da vezi c'avea și ei dreptul lor ».

(ss) M. D.

Problema relațiilor dintre părinți și copii devine deosebit de gravă în momentul în care copiii sunt destul de vrâstnici, ca să se pună pentru ei problema unei căpătuii de sine stătătoare. Aci ne izbim de grava problemă a înzestrării, de o mare importanță în sistemul juridic al obiceului pământului. Acolo unde membrii familiei nu pot trăi decât exclusiv din munca agrară, problema căpătuirii copiilor nu este altceva decât problema înzestrării lor cu o bucată de pământ și de aceea, în satele cunoscând gospodăria casnică închisă, averea familială, la prosperarea căreia au contribuit și copiii, este socotită drept o avere devălmașă, din care copiii au drept să ia o cotă parte.

Însă, pe măsură ce familia poate oferi copiilor săi alte ramuri de activitate decât cea a muncii pământului, problema înzestrării se schimbă, căpătuirea putându-se face și pe altă cale: dare la învățătură, la meserie, la negustorie, etc. Lipsa unui copil din casă, trimis pentru mai multă vreme la meserie, îl poate știrbi de dreptul de a cere înzestrarea, dintr'o avere la care el nu a muncit.

Inf. Nicolae F.

Pământul se împarte de către tată la căsătoria copiilor și o folosește fiecare la cât is în drept. Cel care pleacă în America și face bani, nu mai primește ca cel ce lucrează în casa părintească, ajutând pe bătrâni . . . ».

Drăguș 1929

(ss) M. C.

Pentru a se putea aprecia chipul, în care părinții au reușit să căpătuiască pe toți copiii lor, se pot face tabele generale pe familii, ale tuturor copiilor, specificându-se pentru fiecare, căpătuirea.

Iată o pildă:

Inf. Constantina B.

6 copii:	Ion de	19 ani	Pavel	15 ani
	Măcrina	17 »	Dumitru	10 »
	Gheorghe	16 »	Maria	8 luni

Constantina povestește despre copiii ei:

I. « Ion e însurat, are și el copii. Tatăl lui n'a vrut să-l lase să se căsătorească pentru că era prea tânăr. L-am lăsat, numai după ce socrul lui i-a făcut zestre, punând o casă cu gospodăria cu tot pe numele lui. « Popa » n'a vrut însă să-l cunune, pentru că era prea tânăr și atunci ei au făcut nunta înainte de postul Crăciunului. Băiatul s'a dus la fată la casa ei și popa i-a cununat numai după Crăciun ».

II. Lui Gheroghe nu-i plăcea munca câmpului. De mic se tot trăgea la oraș. Părinții l-au trimis la oraș. A învățat croitorie și acum ar vrea să-l aducă înapoi aici, « să-și facă meseria », dar n'au cu ce să-i cumpere o mașină.

III. Pe Măcrina n'au vrut părinții s'o dea la școală, pentru că era nevoie de ajutor la gospodărie. Când a avut ea vreo 12 ani, a vrut învățătorul « cu tot dinadinsul » s'o ia la școală. A făcut ea un an clasa I, cu copiii mici și apoi a mai făcut un an la școală de adulți (care acum nu mai există). Părinții n'au lăsat-o însă să continue școala, « că era mare nevoie de ea în casă ». Fetei îi plăcea învățătura și zicea plângând că ea vrea să meargă la școală. Pe atunci trăia încă o soră a ei, care a murit pe urmă și mama îi zicea Măcrinei: « Las c'om da-o pe soră-ta la învățatură, că e mai mică și n'o fi atâta nevoie de ea în casă. Ea o putea să mai stea și de geaba la școală, dat tu nu poți ».

IV. Pavel are numai 3 clase primare. A rămas trei ani repetent într'a treia și nu l-a mai primit învățătorul la școală. « De, ce să-i faci? De când era mic, i-a plăcut lui să hoinărească în munte. Acum e ȕierul satului, se duce cu oile în fiecare dimineață la munte și se întoarce seara ». etc. (ss) L. M.

Dar copiii odată înzestrați și căpătuiți, se pune pentru părinți o problemă destul de grea: bătrânețea îi împiedică să mai muncească, avere au mai puțină, pentru că nu și-au păstrat decât « partea sufletului » și de aceea singura lor scăpare este în felul cum au reușit să-și crească copiii, astfel ca ei să fi înțeleș că e de datoria lor să-i sprijine la bătrânețe. De sigur este aci de studiat (tot conform chestionarului juridic) chipul în care părinții reușesc să-și asigure juridicește bătrânețea, fie prin înzestrarea celui mai mic dintre băeți cu o parte de avere mai mare, plus casa bătrânească, cu obligația unei « rente viagere » și a plății slujbelor de înmormântare după moarte, despre care am mai pomenit, fie prin înzestrarea fiilor în forme juridice deosebite (dijmă și nu vânzare), fie pe ori și ce altă cale.

În ce ne privește, va trebui să studiem, dincolo de formele juridice puse în mișcare, toată viața sufletească și resorturile intime ale acțiunilor lor. Iată o pildă:

Inf. C. A. 35 ani

Drăguș 1929

— Ai copii?

— Rupători de oase? Bucuroasă că n'am!

Povestește cum bătrânul ei tată a fost izgonit de către fiul lui, din casa cu care fusese înzestrat. Pretextul pare a fi fost faptul că tatăl a înstrăinat boii, deși era o înstrăinare forțată, prin rechiziție (în timpul războiului). Când s'a întors fiul l-a bătut pe tatăl său până l-a izgonit. Rudele nu au intervenit pentru că pe toată lumea ar fi bătut-o. Ii pare bine că băiatul acela are copii, încă mai răi decât el. « E pedeapsă dela Dumnezeu. Vede el ce o să pată dela ei ».

De i-ar trebui și ei copii, ar găsi câți vrea « avere să fie, că rupători de oase... ».

Bătrânul locuiește acum la ea.

(ss) X. C. F.

Inf. D. B. 59 ani

Runcu 1930

Fiul lui, învățător, vrea să spargă un act de donație al mamei sale mari. Vrea ca și partea sufletului să fie pusă la împărțire. Tat-su pretinde, că i-se cuvine lui, căci el a îngrijit de bătrână. Pe fiu l-a dat la școală și i-a dat « lumină de popor ».

« Din surd l-a făcut cu urechi și din prost, cu minte ».

Dar acum el vrea și averea și mintea din cap. O să-l blesteme la zile mari și o să-i stingă lumina în oțet, deși îi este copil, făcut cu mâna lui, din pieptul lui, cu munca lui. E cât se poate de amărît. Fiul său tocmai este în curte și trece pe lângă el, fără să-i dea bună ziua. Ne dă sfatul ca nu cumva noi, să nu ne îngrijim de părinții noștri, când vor fi bătrâni.

(ss) H. St.

Inf. C. D. 84 ani

Drăguș 1929

Nu prea se înțelege cu copiii lui. « Copiii sunt dracul gol pe pământ. Vor numai să mori ca să le rămâie averea. Să nu-i zici vreodată că i-ai dat, că se face foc ».

În tinerețea lui nu știe să fi fost copil, să n'asculte de părinții lui. « Copiii ascultau mintean. Nu spuneau lucruri, care nu se poate. Astăzi a pierit rușinea ».

(ss) E. C.

Inf. M. A.

Cornova 1931

(despre fecioru-său, după ce s'a însurat)

Înainte făgăduia s'o ajute.

« Amu Gavril nici nu-i vine în gând de mamă; tot mama dac'ar putea să-l ajute pe dânsul ».

« Eu am dat 3000 lei pe juncani, da el n'a vrut să vândă grâu, ca să ia păreche, că are unu stingher ».

(ss) E. C. & M. M.

Inf. R. E. 37 ani

Cornova 1931

« Copiii, dacă le-ai munci până mori, nu-i dăstul, să-i dai și pământ și bani; cât ai da! Da să-ți dea el... »

Fiu-miu are destul, că scrie și ia bani, da tot vrea să vând pământul și să mă duc eu să stau la ei. Da eu nu vreau, mai bine muncesc așa. Să-mi dea mie nora să mănânc, ori nepoții, mai bine...».

(ss) P. G.

Problema aceasta a relațiilor dintre copii și părinți de-a lungul vieții întregi, are o altă față, atunci când copiii sunt vitregi sau înfiați.

Între părinți vitregi și copii, precum și între adoptați și adoptanți, relații naturale de ordine biologice nu există. Dacă totuși ei se află prinși într'un traiu laolaltă, legătura aceasta este de natură pur socială și ca atare studiul pe care îl urmărim acum, ne va permite să surprindem relația părinți-copii, izolând-o de fundamentul ei biologic ca pe o problemă exclusiv socială, în care vom putea aprecia valoarea relativă a fiecăruia din elementele care, normal, intră confundate în compunerea relațiilor acestora.

Vom strânge așa dar informații cu privire la felul cum satul judecă problema, de pildă în expresia auzită la Drăguș «mamă de lemn» sau «mamă de blană» («fiindcă tot așa aude la copil ca și lemnul»), aplicată mamelor maștere sau în motivările pe care oamenii le dau cu privire la adoptări sau recăsătoriri, atunci când există copii din prima căsătorie, precum de pildă:

Inf. Maria C. S. 42 ani, analf.

Runcu 1930

«Ași fi vrut să mă recăsătoresc. Dar unde să găsești pe unul fără de copil, să te ia? Vroiau să mă iee, dar erau oameni cu 5—6 copii. Cum să îngrijești de copii străini? Și nici al meu n'ar crește bine cu copiii altuia. Tot așa fi cu ceartă pentru el. Așa că am rămas mai bine așa. Și uite că trag cu greu, dar așa e când ești văduvă».

(ss) N. B.

Sau din relațiile soților recăsătoriți, îngreunate din pricina copiilor din căsătoria anterioară:

Inf. Ana S. 30 ani

Runcu 1930

Are necaz pe bărbatul său, că n'a vrut să dea pe fata ei, din prima căsătorie, la oraș la școală. «Ei, dacă nu e tată bun! Ține el la ea, dar nu ca și cum ar fi chiar a lui».

(ss) E. M.

Lămuririle complete se vor putea obține însă mai ales pe studiul izolat al cazurilor particulare, cum este de pildă cel următor, pe care îl prezentăm fragmentar:

Inf. A. C. Casa Nr. 198, drumul la moară (trăește în concubinaj cu A. M. factor poștal).

Andrei a lui Vanea M., 38 ani, grăjdănin, știe carte și știe și rusește. A făcut războiul. Are 13 firte de pământ, dintre cari 4 arătură, 4 vie, 3 pădure. Trăește în concubinaj cu Anica C. din Năpădeni, văduvă după Ștefan S. din Sgârdești. N'a avut copii. De 12 ani de când trăesc în concubinaj, au tot așteptat,

poate le-a da Dumnezeu un copil. Neîndeplinindu-li-se dorința, au înfiat pe Vasile al lui Vasile J. (măzile) din Năpădeni. Copilul s'a născut după moartea tatălui său și mama în jalea ei după bărbat i-a pus copilului numele lui tată-său « că să nu se mântue familia lui ».

Paraschiva J., mama copilului, avea din prima căsătorie 4 copii în viață, iar Jătăuan, care și el fusese căsătorit, 7. Împreună au avut pe Vasilică.

Paraschiva e băștinașe din Cornova. E fata lui Gh. P. Pământul ei e în Cornova, însă copiii ei i-au luat pământul, au bătut-o și au alungat-o. Și așa s'a dus la J., care era și el văduv. S'a cununat cu el în cășlegile Crăciunului și în postul mare i-a murit bărbatul.

După Paști s'a născut copilul. Ea s'a mutat îndărăt în casa ei, dar n'avea liniște din cauza copilului mic, care era « mare spin în ochii copiilor » ei din prima căsătorie. Stătea mai mult prin sat decât pe acasă. Și atunci a venit la Manuilă și l-a rugat să-l ia pe Vasilică de suflet, că tot n'are copii. Ei l-au luat și acum stă și ea liniștită în casa ei. Nu-i mai zice nimic copii. Mănuilă a vrut să-și facă pomană cu copilul, apoi tot s'a gândit că n'are cine să rămâie în urma lor și să-i pomenească și l-a luat. Au de gând să-l adopteze în regulă, până acum e numai de suflet. Vin mereu și feciorii lui J. și-i roagă să facă rânduială « că dacă nu l-or șterge din metrică, el când o fi mare are să caute » (pretenție la moștenire). Anica ar fi vrut să ia mai repede fetișoară, dar Manuilă s'a opus pe motiv că fata nu « rămâne » în familie, dar băiatul îi duce numele mai departe. Despre formalitățile pentru adoptare s'au informat la preotul și acesta i-a pus la cale, cum să le facă. Vasilică, de aproape 8 ani, va fi înscris la toamnă la școală. Știe Tatăl nostru moldovenește, dar îl învață Andrușca (tatăl adoptiv) și rusește « că nu știi cum vine vremea și-i tare ghine să știe mai multe limbi ». De doi ani de când e la ei, n'a zăcut. A avut doar vreo durere de « trohnă » ca copchii. N'a fost încă spovăduit, că-i prea mic, dar de împărtășit, în fiecare an odată, în postul mare. Nu știe încă să înjure (șuedere), n'a deprins încă. Apoi ea nici nu-l prea lasă la drum ca să învețe rău. În ogradă nu-i vin copchii. Numai cât e Anica în drum de vorbă cu vecinele, se mai joacă cu alți copii. Tovarășii săi de joc sunt Sănuță a lui Vasile G., de 8 ani și Luca lui Boian de 9 ani. Sunt copiii vecinilor (poartă în poartă). Se joacă de-a harbuzăria, se trântesc, fug. Mai mult stă însă singur, fie că are ceva de lucru, fie că se joacă cu bărdița, cu biciul, face fântână, casă. N'a observat să fi încercat să fure. Îl țin ca pe copilul lor, că « el dacă se trezește, te blestemă pe tine și pe mă-sa. Că el, dacă n'a avut bine, apoi se 'mpietrește și se face rău. Dar așa cum avem noi de gând să-l lăsăm în gospodăria noastră, să stăpânească ce stăpânim noi și să se hrănească din ce ne hrănim noi, apoi cum să nu-l iubim. Da-l mai chișc, că fără « chișcătură » copchilu nu crește. Copilul e deștept, ascultă, vine și face o mulțime de servicii mamei sale adoptive. Aduce din grădină o mulțime de porci, păzește vițelul și îi dă de mâncare. Mătură ceardacul și în casă, cum zice mamă-sa « ca și mine de ghine și spală « blidele », nu tare ghine, dar le spală. Dimineața dă drumul la găini și le hrănește, le dă apă, seara le închide. Apoi seara închide vacile și vițelul, când vin dela păscut, închide găștele și curcile și apoi, bueuros că și-a isprăvit lucrul, zice părinților: « de amu am isprăvit treghile, de-amu hai-dem să mâncăm ș'apoi să citească tică vreun gazet ». Dacă obiectează mamă-sa, că ea e obosită, răspunde foarte prompt: « Bine. Mata du-te și te culcă, noi cu

tica n'avem când să ne culcăm ». Și mamă-sa adevărată vrea să-i dea o bucată de pământ din partea ei, ca s'o pomenească.

Băiatul are nedumeriri în privința părinților săi adevărați. Aceste nedumeriri sunt provocate de oamenii din sat, cari discută și vorbesc de relațiile dintre copil și părinții săi adoptivi. După ce a ascultat astfel de vorbe, vine copilul și o întreabă pe mama sa adoptivă, dacă este copilul său adoptiv sau adevărat. Ea îl menține în credința că este copilul ei adevărat. El totuși își aduce aminte, « că l-a adus o babă în casa aceasta și că înainte a stat în altă parte ».

Pentru a spulbera și această îndoială, ea a inventat o întreagă poveste; că l-a crescut o babă, fiindcă ea a trebuit să meargă cu tica în războiu, că n'avea cine-i spăla cămeși și face mâncare și împăratu n'o primea cu copil, că era mic. Vrea să dea copilul la școală și să-l învețe să fie hâtru. Copilului îi este mai drag de tica, fiindcă el e mai puțin acasă. Abea așteaptă să vină, când e plecat cu poșta. De mamă-sa se teme mai mult ca de tatăl său, ascultă însă mai mult de ea decât de tatăl său.

Sau iată un caz de relații destul de bune între o soție și copilul adulterin al soțului ei:

Inf. X. 39 ani, despre copilul adulterin al soțului ei

Cornova 1931

« Copila Credința are acum 6 ani și este o fată veselă și sglobie că îmi este drag de ea. Să fi fost altfel, poate nu mă uităm la ea, dar așa că este iute și frumușică, îi mai spăl câte-o rochiță, când vine pe la mine. Că ea nu stă la mine, stă la ea, mama ei a mai avut o fată dela primul ei bărbat. Dar casele îi sunt în aceeași mahala și fetița vine și cum fetele sunt duse cu munca, eu o lai și o pieptăn. Apoi îi face plăcere bărbatului și eu am și făcut păcat cu mama ei, că ea nu putea să moară și trimisese o femeie, să vin s'o iert. Și când am vrut să intru la ea în casă, m'am întâlnit cu bărbatul meu și atunci m'am mâniat și m'am întors și a murit, fără s'o fi iertat eu. I-am trimis vorbă, că eu o iert, dar Dumnezeu să nu o ierte, că m'a aruncat din casă! »

(ss. X. C.F.)

Relațiile dintre copii și părinți sunt covârșitoare întru formarea personalității copilului, prin aportul ce-l aduc formării sale emoționale și morale, precum și prin faptul că față de copil părintele e reprezentantul societății, în care copilul e menit să trăiască.

Părintele încarnează în procesul de socializare a individului, anumite roluri hotărâtoare pentru personalitatea acestuia și ca atare, cercetarea acestor persoane trebuie să fie foarte atentă și va cuprinde diferitele domenii ale psihologiei individuale. Aci însă, nu vom intra în amănuntele de cercetare.

C) RELAȚII ÎNTRE BUNICI ȘI NEPOȚI

Relațiile « ascendenți-descendenți » cuprind și relația « bunici-nepoți », care și ea urmează să fie analizată și anume, se va căuta să se vadă care sunt cazurile în care bunicii apar în viața copiilor și care este rostul lor.

El poate fi destul de firesc și de simplu, ca cel următor:

Inf. Ruxandra D. 45 ani, analf.

Cornova 1931

Ruxandra D. are o fată măritată cu Chieptănarul. Cum șade alături, nepoțica e crescută cu mare bucurie de bunică.

(ss) E. C.

Sau poate fi mai complicat, cum de pildă cazul, în care bunicii iau asupra lor creșterea copiilor din flori ai unuia din soți:

Inf. Ileana B. 35 ani, analf.

Fundul-Moldovei 1928

« Ioana a avut un copil, de fată... ».

Părinții au căsătorit-o cu N. U. Acesta a vrut s'o ia pe ea, dar n'a vrut să ia și copilul și nici mama Ioanei nu i l-o dat de fel, ca să nu fie scârbă în casă și l-o ținut ea și l-o crescut. ».

X. C. F.

Bunicii pot apare și în cazurile în care viața gospodărească a părinților este întreruptă, temporar, din diverse pricini:

Inf. Anica S. N. 25 ani, țărancă

Cornova 1931

Și-a agonisit un loc de casă și în iarna aceasta intenționează să meargă la slujbă, ca să-și câștige banii pentru casă. Copiii sunt încă mici, « nu-s de slujbă ». Cu toate acestea Nădejdea de 8 ani, face mari servicii pe lângă gospodăria bunicii sale. Însă grija ei principală este sora ei cea mai mică Catinca de 3 ani. Cea mijlocie, Ileana, e de 6 ani. Pentru timpul cât va sta mama lor la slujbă, copiii vor fi împărțiți astfel: pe cea mare vrea s'o dea undeva, ca în schimbul serviciilor pe care le va face, să primească întreținerea și haine. Pe cea mijlocie o dă tatălui ei, iar cea mai mică rămâne la bunică-sa.

X. C. F.

Rolul bunicilor poate apare încă mai hotărâtor, în cazul de desfacere completă a căsătoriei părinților, prin deces sau divorț:

Inf. Ioana T. P. 43 ani

Runcu 1930

« Mama mea a murit în Dobrița. M'a crescut baba, bunica. Tatăl meu nu a avut grije de mine, s'a însurat a doua oară și a avut 11 copii. Baba mea a socotit până e în viață să aibe grijă de mine. Până la 11 ani, am stat cu baba, la un văduvoi. Pe urmă am stat, până la 18 la un frate al bunei ».

(ss) M. C. & E. C.

Ca să sfârșim: odată studiate toate fețele relațiilor dintre părinți, bunici și copii, va trebui să fim atenți la inegalitățile de tratament ce există la părinți față de diverșii lor copii, după cum aceștia aparțin unui sex sau altul, după calitățile personale ale copiilor, sau după împrejurările în care s'au născut și crescut.

Iată câteva răspunsuri sugestive, dintre care cel din urmă al unui copil:

Inf. Domnica B. 38 ani, maziliță, analf.

Cornova 1931

« Cum să nu le iubești? Sunt numai două! Taie degetul ist mic; nu te doare? Taie-l pi ist mare, tot așa! »

(ss) O. H.

Inf. Maria B. 33 ani, 5 clase

Runcu 1930

« Singurul necaz care-l are, este cu fata ei mai mică, că e tot bolnăvicioasă. Nici cea mai mare nu e prea sănătoasă, dar pentru că la cea mai mică a îndurat necaz prea mult, a prins-o mai dragă și tot așa spune, că atunci când i-o muri fata, să moară și ea. De când suntem aci, de două ori era să moară și au sărit vecinii, de au ținut-o și au înviat-o cu apă.

Și așa e de slabă față de fată, că orice ar zice fata, ea trebuie să facă. Nu înțeleg, cum nu se plictisește ea de loc; o poartă în brațe dintr'o odaie într'alta, dacă îi spune să meargă încolo, încolo ea merge. Așa cum o necăjește și își bate joc față de ea, eu n'ași putea.

Cum am avut eu copilul bolnav, dacă n'ar fi știut el de frică, nu l-ași mai fi scăpat. Și eu țin la copilul meu, dar să fie și el la ordinul meu ».

X. C. F.

Inf. Cristofor V. 14 ani

Cornova 1931

« Mama cu toți ține. Azi cu unul, mâine cu altul. Pe toți ne lipește. Dar mai mult pe mine, fiindcă sunt mezinul ».

(ss) X. C. F.

Această părținare a unuia sau altuia din copii ne este un excelent mijloc pentru a determina rolul abstract al copiilor într'o familie, căci ne permite să vedem, dacă dragostea și grija părintească se îndreaptă mai mult spre copilul deosebit de ceilalți prin calitățile fizice, morale, sau economice.

De altfel, problema relațiilor dintre ascendenți și descendenți ar putea fi analizată teoretic și exemplificată practic cu mult mai amplu, lucru ce se poate înțelege lesne, dacă ținem seama de faptul că aceste relații sunt esențiale constituirii familiei ca atare și că ele ridică problema mare a generațiilor succesive, solidar legate, moral și material între ele și mai ales problema atât de actuală a copilului, considerat ca o nădejde a viitorului și față de care se pun atâtea probleme de politică socială.

III. RELAȚII ÎNTRE COLATERALI

Problema copiilor are și un alt aspect. În viața de familie, copiii au relații nu numai cu părinții lor, așa cum am văzut, ci ei au legături stabile de viață între ei.

Copiii au o lume a lor a parte, cu o viață sufletească și o activitate care nu este aceea a oamenilor mari. Ba se poate spune, că în anumite împrejurări totalitatea copiilor unui anumit grup social, formează o adevărată unitate socială, care își are, deși în forme embrionare, sisteme de organizare și reguli sociale proprii. Această lume a copiilor este de sigur o lume care întrece pe cea a familiei propriu zise, căci alte comunități de soartă sunt cele care o determină. În afară de cercul familial, viața copilului e determinată de: școală, străzi, mahalale, grupuri de joacă și de prietenie, grupuri constituite pe vârstă și sex, care la rândul lor țin seama uneori de criterii care atârnă de rasa, starea socială, religioasă, situația economică, etc., a părinților. Aceste unități sociale ale copiilor constituiesc un fenomen independent de cel al familiei, uneori putând exista chiar conflicte între viața copiilor în familie și cea din lumea lor proprie.

Studiul unității copiilor își are și el regulile și metodele sale de lucru. De sigur vom avea a ne preocupa de relațiile, care pot exista între unitatea copiilor și viața în familie a acestor copii, însă nu în locul de față, ci în capitolul în care vom studia în general relațiile pe care le are familia cu celelalte unități sociale.

Deocamdată, faptul care ne interesează este numai acela al constituirii în sânul familiei a unor relații între copii și încă mai mult decât atât, urmărirea acelor unități ale copiilor, care au la bază rudenția, adică cu alte cuvinte, relațiile care există între copiii diferitelor familii ale aceluiași neam.

Sentimentul de rudenie, creșterea laolaltă, comunitatea părinților, similitudinea de educație și de soartă, duc în mod firesc la nașterea unui grup simpatetic, în sânul familiei, format din toți frații și toate surorile,

la care se pot adăuga, în mod larg, și verii și celelalte rude copii, în condițiuni a căror determinare va trebui s'o urmărim. Dar deosebirea de vârstă, fatală între frați și surori, deosebirea de sex (deci și deosebirea de ocupații rezultând din vârstă și sex), deosebirea rezultată din părtinirea părinților față de unii copii, pentru anume motive, deosebirile de temperamente și caracter sau de stare civilă (copii naturali, înfiați, etc.) fac ca lumea aceasta a copiilor rude să nu fie omogenă. Din aceste nevoi au luat naștere organizări, care uneori sunt foarte precise. Copiii își pot asuma roluri deosebite. Sunt unii conducători, alții conduși, unii protectori, alții protejați, unii care abuzează de puterea sau trecerea lor la părinți, față de alții care sunt mai puțin luați în seamă sau sunt oropsiți.

Va trebui deci să-i urmărim în felul lor de organizare solidară, în dragostea ce îi unește și rivalitățile ce îi despart, în erarhia lor, impusă ori creată de ei înșiși, în chipul în care ei singuri împart între ei, după norme stabile și cu formule de respect potrivite, cantitatea de muncă ce le revine lor, din totalitatea muncii în gospodărie și în sfârșit jocurile și autoeducația lor.

Copiii crescuți mari, căsătoriți la casele lor, pot păstra anumite relații. În primul rând, ei se pot constitui ca o grupă de aceeași generație cu interese și mentalitate unitară, uneori solidar așezată în conflict cu generația părinților. Astfel, într'o fișă pe care am avut prilejul să o citez, am putut vedea, cum grupa întreagă a copiilor încearcă, cu mijloace destul de violente, să împiedice recăsătorirea tatălui lor văduv, pentru ca averea familială să nu iasă din mâna lor ¹⁾. Sau dimpotrivă, frații își pot împărți între ei grijile întreținerii bătrânilor, repartizând greutățile pe fiecare familie nou născută în sânul celei vechi.

Dar acești colaterali au și relații, care îi privesc exclusiv, fie că se ajută între ei în viața de toate zilele, sau la prilejuri deosebite, sau dimpotrivă, se ceartă, de pildă, pentru moștenirea părintească.

Tot în acest capitol, al relațiilor dintre colaterali intră și problema relațiilor dintre rude. E de fapt un alt aspect al problemei neamului, în care nu vom mai urmări grupele mari de familie, ci relațiile ce se stabilesc individual, între fiecare om în parte, cu ceilalți membrii ai neamului.

Toate aceste probleme pe care le ridică relațiile dintre colaterali, sunt tot așa de cuprinzătoare ca și acele pe care le-am tratat în paragrafele trecute ale acestui capitol. Poate încă mai mult, pentru că aci putem urmări mai bine relațiile dintre individ și familie, dat fiind că rudele sunt mai depărtate de viața strict familială, pe care o duc soții între ei, sau copilul

¹⁾ Incetarea și desfacerea conviețuirii dintre soți, pag. 130.

față de părinții lui. Dar pe de altă parte, această problemă a relațiilor dintre colaterali nu are aceeași importanță de fapt sau teoretică, pe care o au relațiile dintre ascendenți și descendenți și cele dintre soți. De aceea socotim inutil să insistăm cu prea multe exemple, cu atât mai mult cu cât nu ar aduce nimic nou în ceea ce privește tehnica de lucru propriu zisă. Rămâne așa dar ca și întreg acest capitol, cu tehnica până acum arătată, să fie urmărit conform indicațiilor ce se găsesc în plan.

Adăugăm, înainte de a termina capitolul factorilor interni constitutivi ai familiei, o ultimă problemă de amănunt și anume aceea a traiului pe care îl au în familie persoanele care biologic nu fac parte din grupul familial. Această problemă va forma studiul capitolului următor.

IV. VIAȚA ÎN FAMILIE A PERSOANELOR STRĂINE DE EA

Grupul de rude alcătuind familia, își duce traiul, după cum am văzut, într'o gospodărie. Sunt însă cazuri în care familia se ajută în treburile gospodăriei de munca unor persoane străine, argați, servitori, lucrători cu ziua, etc. Toate aceste persoane străine se pot integra uneori în viața de familie. Primiți în cercul familial, ei sunt considerați câte odată ca făcând parte din ea și ca atare, ei înșiși se socotesc ca integrați în acea familie. Muncind laolaltă cu toți ceilalți, crescând copiii, luând parte la toate greutățile și bucuriile comune, își găsesc în sânul familiei străine ca o nouă familie a lor, care îi ajută, îi înzestrează, îi sprijină la bătrânețe și îi îngroapă la moarte.

De aceea determinarea precisă a situației acestor străini în viața de familie este lămuritoare pentru înțelegerea rolului, pe care îl are însăși familia aceea în sânul vieții sociale a grupului. Și de aceea nu ne poate mira, într'un sat pornit pe prefaceri în sens modern, să întâlnim afirmații de felul acesta:

Inf. Nicolae F. 85 ani

Drăguș 1929

« Odinioară stăpânii se purtau mai bine cu slugile. Era obiceiul să le ajute. Când stăpânul n'avea copii, se întâmpla să le lase și toată averea ».

(ss) E. C. & N. R.

Exemplele trebuesc dovedite apoi printr'o serie de cazuri cercetate în amănunt, cum de pildă este cel pe care îl reproducem mai jos din satul Runcu:

Inf. Maria B.

Runcu 1930

« Nicolae H., care lucra la moară la C., a luat-o pe madama asta (pe Tereza adică) și a trăit cu ea. El era om priceput, dar bețiv și jucător de cărți. Lui îi dăduseră doctorii la Tg.-Jiu o doctorie și-i spusese că să nu mai bea de loc. Dar el a luat doctoria și venind pe drum, s'a oprit să bea, să-i mai treacă necazul și i-a trecut, că din asta chiar atunci a murit.

Dar stăpânul lui tare bine s'a purtat; l-o înmormântat și i-a făcut parastas și pomenile toate ».

(ss) X. C. F.

Văduva lui Hedișanu rămâne însă în familia stăpânului. Iată acum un fragment dintr'o convorbire cu ea, ca să se vadă chipul în care s'a integrat familiei:

Inf. Tereza Hedișanu

Runcu 1930

— Făceai serviciu și în casă și la stăpân?

— Nu făceam. Numai pentru mine lucram. Din pricina asta s'a supărat nevasta lui C. Cât a trăit bărbatul meu, îi era rușine să mă cheme la lucru. Dar după ce a murit Nicolae — că altfel au fost oameni buni și l-au îngropat cu cinste — i-a fost necaz, că nu-i dau ajutor în casă. M'am certat cu Doamna și am plecat ».

Tereza a stat apoi la Petroșani și a lucrat ca spălătoreasă. Avea o odaie cu chirie, câștiga 70 lei pe zi și avea și Doamne bune, care o ajutau.

— Dar mi s'a făcut dor de sat și de cei de aci dela C. și le-am scris, că vreau să vin. Și odată a venit C. și m'a luat. Nu am făcut nicio învoială, că doar nu am să trăesc așa de mult. Ce, să mai trăesc cine știe cât?

— Și nu îți plătesc nimic?

— « Ei, numai pe mâncare și ȝiganii ar ține slugă ». Se plânge de mâncare și de odaie.

— Să fie ale dracului de rude, că mai bine stam la neamuri și mâncam mai bine și nu stam la străini ».

Conchide, că de altfel sunt oameni buni și că nu are nicio grijă, că nu au s'o lase pe drumuri ».

(ss) X. C. F.

Cu terminarea acestui capitol problema organizației interne a familiei poate fi și ea socotită ca încheiată, deoarece am făcut expunerea sumară a metodelor de lucru, care ne permit să surprindem în aspectul lor general manifestările și factorii condiționanți externi și interni, care constituiesc grupul familiei.

Prin aceasta însă **nu** am atins decât numai o latură a problemei.

Pentru a ajunge la o înțelegere sociologică a familiei, trebuie, după cum am spus, să ajungem și la o analiză a funcțiunii sale sociale, deci la o analiză a relațiilor pe care familia ca totalitate le are cu societatea și cu individul el însuși.

E. FAMILIA ȘI RELAȚIILE EI

I. RELAȚIILE FAMILIEI CU SOCIETATEA

Familia, astfel constituită intern, după cum am văzut în paragrafele trecute, nu trăiește izolată ci ca fragment al unei societăți mai mari.

Încă dela început am arătat, că ea constituie chiar o instituție de trecere între individ și societate, că este o unealtă de luare de contact a individului cu mediul social înconjurător și că: îndeplinând în sânul societății un anumit rol funcțional, ea este în legătură permanentă cu societatea însăși. Urmează deci să analizăm pe rând relațiile pe care le poate avea familia cu alte unități sociale.

Astfel, vom începe prin a analiza legăturile pe care familiile le au între ele înșile. Aceste relații interfamiliale au o oarecare conexitate cu problema neamului, pe care am studiat-o, căci de multe ori se întâmplă ca aceste grupe de familie, să aparție unui aceluiași neam, neamul el însuși fiind în acest caz o cale foarte bună pentru înțelegerea naturii relațiilor dintre familii ¹⁾. Neamul a mai fost studiat de către noi ca o realitate de sine stătătoare. Am analizat problema așezării lui în spațiu, problema sistemului său de rudenie și istoricul lui, cu ajutorul spiței de neam. De data aceasta însă, ceea ce ne interesează nu mai este înfățișarea totală a neamului și regulile lui de constituire, ci urmărirea în amănunt a relațiilor dintre familiile aceluiași neam. Ele pot varia după însăși gradul de existență reală și conștientă a neamului. Uneori, în satele noastre moșnenești neamul este în același timp și o ceată stăpânitoare în comun a unor anume bunuri.

În acest caz e lesne de înțeles, că relațiile dintre grupele familiale vor fi foarte strânse: grija administrării și apărării în comun a averii aduce după sine și o viață relațională foarte vie, care va trebui să fie urmărită cu toată grija.

¹⁾ Cf. pentru *Rudenia de ceată*, H. H. Stahl, *op. cit.*,

În satele în care asemenea alcătuiți de neamuri mai există, problema va fi pentru cercetătorul familiei tot atât de fecundă ca și pentru acela al vechilor forme de organizare ale vieții satești.

Alteori, relațiile care unesc familiile aceluiași neam sunt pur spirituale: familiile pot întreține în comun un așezământ de binefacere oarecare (pod, fântână, troiță, biserică, etc.), sau se simt obligate să participe la amintiri comune, cum sunt parastasele și pomenile, sau la sărbători comune, cum sunt de pildă Nedeile. În satul Runcu, zidul care înconjură biserica, era ridicat de către grupe de familie din aceleași neamuri. Fiecare neam ridicase o bucată din zid și numele lor era săpat în piatră. Cu prilejul Nedeilor ce se țineau la această Biserică, toate familiile obișnuiau să vie să ia masa și să petreacă împreună, în curtea Bisericii, în dreptul părții de zid care aparținea neamului lor.

În genere însă, rareori se vor mai întâlni asemeni obiceiuri interfamiliale, care să aibe la bază o organizare conștientă a neamului. De cele mai multe ori nu vom mai întâlni decât relații cu grupele de familii din neam, care nu diferă esențial de cele avute cu familii străine: prietenii, ajutoare la muncă, serbări comune, care se fac cu preferință cu cei din neam. Tradiția și spiritul comun neamului servesc deci aci ca simplu criteriu de preferință în alegerea grupului de familii, care au între ele relații.

Un al doilea grup de familii având între ele relații, poate fi constituit pe baza vecinătății.

Sunt unele sate, cum era de pildă Drăgușul, unde această vecinătate ajunsese și o instituție cu formă juridică (așa cum și Sașii au Nachbarschaft-ul), folosind și vechi amintiri de organizare familială mai vastă de ceată, din vechiul nostru drept obișnuelnic. Dar chiar și în lipsa unei asemenea organizări, vecinii sunt aceia, care în mod firesc se întâlnesc în fiecare moment împreună și ca atare ei trebuie să ne preocupe în primul rând.

Iată câteva pilde de relații cu vecinii și cu neamurile din care se vede valoarea relativă, ce se acordă rudeniei și vecinătății:

Inf. Maria N. R. 37 ani

Drăguș 1929

Nicolae F. și Gh. S., fără să fie rude, sunt vecini și prieteni. Lucrează de-avalma « ei pentru noi și noi pentru ei ». Și astăzi lucrează împreună la fân. Îl cosesc ei împreună « de-avalma » și căpițele și-le împart apoi.

Tot astfel au construit un șop și un puț pentru fiecare gospodărie.

Intr'o parte sunt două femei și un bărbat, în cealaltă un bărbat și o femeie. « Țin seama » de deosebirea de oameni la lucru la fiecare gospodărie.

Sofia Gh. S. și Maria Niculae F. sunt și ele prietene.

« Neamurile sunt departe, cu vecinii cauți să te împrumuți ». Așa și ele își împrumută lucruri de gospodărie « că doară nu sunt sfădite ». Cheia casei și-o lasă una alteia, când pleacă. În lipsa stăpânei cere dela fata ei, dacă e pe acolo. Ar avea drept să intre și singură în casă. « Nu m'am băgat, că n'am la ce ».

Maria N. R. este mai mult ajutată, pentru că ea este mai glodită de lucru, fiind mai puțin în familie.

Astfel eri dimineața, când a plecat la lucrul câmpului, departe cale de cinci ceasuri, a rugat pe vecina sa, să-i facă aluatul, pentru pâine. Când s'a întors seara, a găsit aluatul făcut și s'a apucat să-l plămădească. (ss) X. C. F.

Inf. Maria N. R. 37 ani

Drăguș 1929

Casa lor a fost opt ani părăsită. Dar când s'au căsătorit, au sărit toți vecini să-i ajute. Unii i-au ajutat la lipit, alții la cărat. (ss) X. C. F.

Inf. Paraschiva H.

Drăguș 1929

Cu ocazia nunții nepotului ei (Notariu H.), a lucrat la pregătirile necesare timp de două săptămâni. Nu a primit plată, căci doar « cinstește ».

Pentru nunta lui S. Ion, care îi e deasemeni nepot, va pleca de Sâmbătă și va sta până Luni la casa noră-si, pentru a aduce ajutorul său. (ss) X. C. F.

Inf. Gh. X. S. 49 ani

Drăguș 1929

— « Am să vă spun ceva, dar asta să n'o scrieți: tatăl meu și cu un alt frate mai mic lucrau pe bani la un frate din regat ».

— « De ce să n'o scriu? ».

— « Poate nu e așa frumos, să lucreze așa pe bani ». (ss) X. C. F.

Inf. Parăschiva A. de 60 ani despre Maria A. de 58 ani Runcu 1930

« Cu Maria asta nu știu să mă fi certat vreodată. Am trăit bine ca cu un frate, nu ca cu o cumnată. Cu toți vecinii m'am avut bine, dar mai ales cu cumnata Maria.

Că dac'am plecat la lucru și am lăsat casa singură, cumnata a găsit porcii la făină, cumnata a intrat, i-a gonit și a pus ușa la loc. A mai dat la horățăanii și-a văzut aici de casă.

Un vecin e mai bun ca și un neam, d'aia trebuie să te ai bine cu ei ».

(ss) M. D.

Inf. Maria B. 33 ani văduvă

Runcu 1930

Vecinii mai din deal n'au nimic, mă mir cum trăesc. Sunt trei oameni (Dumitru A. cu femeea, Const. A. cu femeea și Dumitru cu sora lui, copiii lui D-tru). Dar n'au de nici unele în casă. Niște amărâți. Astă vară, când mi-o fătat purceaua, am vândut patru câte 400 lei bucata, mi-am păstrat unul pentru mine, iar unul l-am dat vecinilor de geabă. Și l-am dat de milă, așa într'o zi.

El tot zicea, ca să-i păstrez lui unul, că mi-l cumpără, dar cu ce era să-l plătească amărîtul? I-am spus: « Măi vecine, să-ți dau un purcel, vino de-l ia, că nu-ți cer bani ». (ss) X. C. F.

Inf. Maria B. 35 ani, văduvă

Runcu 1930

Când i-a fost băiatul bolnav, zilnic i se trimitea lapte de acasă, fie printr'un neam, fie printr'alt sătean.

« Veneau așa din voia lor, fără să ție seama. Numai cumnatului din partea bărbatului i-am plătit; la alții străini, nu. Lui i-am plătit, pentru că este om al dracului. Pentru că atâta nepot avea și el și trebuia să ia plată! Ar fi putut să fi alergat zi și noapte pentru copil și să nu zică nimic. Dar când colo . . . !

« — Este sărac? »

— Se laudă că este mai bogat decât noi toți, dar nu se vede de loc. Are avere multă, dar ispravă puțină.

Lui cumnatul, bărbatu soră-mi mai mici, nu i-am plătit nimic. Cât a fost copilul bolnav și-a lăsat treburile nefăcute și a venit la noi, să ne ajute. Și dacă nu venea el, venea sora, venea maica, trebuia să vină unul în fiecare zi la mine. Nu îi obligam eu, dar voiau ei să știe ce este ».

Ajutorul cel mai mare l-a avut din partea sorii ei mai mici și a cumnatului, dela tata și dela mama ei. Rafira a ajutat-o mai puțin. Dacă de vreo două sau 3 ori să-i fi « sărit în ajutor », pe când Ulina, deși zilnic fiul ei venea în oraș cu lemne, venea, pleca, habar nu avea de ea.

Dar « cam așa e ea » (Uliana); nu prea se înțelege cu niciuna din surori. Deși îmi este dodă, ne vedem numai pe la ai mei, sau ne vedem pe uliță, dar eu la ea, sau ea la mine, nu venim. Impreună nu vorbim. Ea pare nici că-și dă seama ce vorbește. O întreba mama, dacă a fost la spital și ea răspundea că a fost și că e bine băiatului, dar nici odată nu dădea pe acolo și doar oricare om din sat de venea pe la Târgu-Jiu, nu se putea să nu dea pe la mine. Și chiar și Tănase D. din Bălțișoara, om cu carte, cu care nu vorbisem mai niciodată și tot a venit în Târgu-Jiu fiind, să vadă băiatul și să poată duce veste în sat.

(ss) X. C. F.

Rolul vecinilor poate să fie uneori și de altă natură.

Iată un caz, în care un foarte mare grup de vecini se amestecă în certarea unui copil de către mama-sa:

O vecină își pierde o fișcă și întreabă pe copiii Paraschivei dela Nr. 100 de nu au văzut-o. Băiatul, râzând șiret, răspunde că el a văzut pe sora lui cu fișca.

Pe temeiul indicației acesteia, vine vecina și se plânge Paraschivei, cerându-i fișca înapoi. Fișca nu se găsește și Paraschiva se înfurie că îi sunt bănuți copiii de a fi furat lucrurile vecinei. Ca să-și arate buna credință, să-și treacă supărarea pe cineva și mai ales, pentru ca să-l învețe minte pe băiat, să mai spună altădată, vrea să-l bată. Băiatul fuge, mama lui după el. Băiatul caută să se ascundă, dar mama lui îl prinde pe drum și îl aduce acasă, dându-i mereu cu palma peste cap. De îndată ce intră în curte, îl bate cu o nuiă. Atunci sar vecinii să o oprească.

« Lasă-l! omori copilul! »

« Lasă-l, că-l tâmpești. Ia-l cu binele, că așa nu o să-ți mai spună niciodată ».

« Nu mai da, că protesti copilul ».

Iar cei care fac cerc în jurul păgubașei comentează:

« Nu aș fi spus nimica, dacă știam că iese așa. Dar vezi, că îmi părea și mie rău de fișcă. 20 lei costă, cum să o pierd? »

« Ba lasă să-l bată, că copilul de nu-l bați, nu crește. »

O vecină amintește că și ei i-au dispărut 20 lei și că de sigur tot băiatul ăsta i-a furat: Se învață hoț, dacă nu îl bate. Lasă să-l bată, să știe de frică.

Un bătrân: « Așa, dacă îl bate, nu o să spună niciodată. Trebuie să-l iei cu binișorul, să spună unde este flișca ».

« Lasă, că spune el de frică ».

Cum însă mama infuriată, nu mai lua seama la urmă, au sărit vecinii la ea și au ținut-o. I-au rupt nuiua din mână și copilul a fost luat de o parte.

În chip de încheiere mama spune: « Uite, l-am bătut și flișca nu e, că de era undeva, spunea el. Și am s'o bat și pe fată, numai s'o prind, să vedem, iese flișca? De ce să spună că copiii mei sunt hoți? »

Celelalte femei: « Dacă tu îți tâmpești copiii. Trebuie să-i iei cu binișorul, că așa îi omori ».

« Nu, lasă, că așa se 'nvață. De ce să spue că a văzut flișca, dacă nu a văzut-o? »

Și iar se repede după un băț, să-și bată copilul. Copilul nu mai încearcă să fugă. Stă pe loc. Dar îl ia o vecină, îl scoate afară și îl povățuește să se ascundă pe undeva, să nu mai vie acasă decât mai târziu. Alte două femei o țin pe ea. Drept concluzie spune: « Dacă și-a făcut vecina păcatul, de a pătimit copilul meu pe nedrept, să cadă păcatul asupra aceluia, care a făcut plângerea nedreaptă ».

Dar pe lângă neam și vecinătate mai sunt și alte criterii de constituire a grupelor de familie, care au între ele relații: astfel pot exista relații inter-familiale în sânul unei aceleiași categorii sociale (mazili, iobagi, răzeși, țărani) și nu între categorii deosebite; sau pot exista în sânul aceleiași categorii economice, familiile bogate neavând relații cu cele sărace; de asemeni pe categorii de rasă, religie, stare culturală, credință politică, etc. etc. În toate cazurile se va urmări determinarea genului de relații, care se ivesc și care pot fi de asemeni de: ajutor moral sau material, de amestec în traiul intern al familiei și de recreație în comun cu împărtășire la viața spirituală a tuturor.

Este deci vorba de analiza cercurilor simpatetice pe care, familiile ca atare, le pot constitui între ele și de găsirea criteriilor care stau la baza alcătuirii lor.

Vom căuta în consecință, să înțelegem și sfera de întindere a acestor cercuri simpatetice interfamiliale, numărul lor în sat și valoarea lor socială.

În afară de relații interfamiliale, familiile pot avea relații și cu unități sociale de alt ordin. De pildă cu instituții cum sunt Biserica, Școala, etc.

Pentru urmărirea anumitor scopuri care constituiesc în bună măsură însăși menirea Bisericii, calea lor de înfăptuire este aceea a dirijării vieții de familie. Pentru credincioși, căsătoria însăși fiind o taină religioasă, biserica are dreptul să priveghieze la bunul mers al vieții familiale. Ca atare, o serie de relații se pot naște între familie și Biserică. Uneori, cum era de pildă în satul Runcu, Biserica merge până la organizarea unui « sfat moralizator » cu grija specială de a privighia viața familială. Concubinaje, cer-

turi, despărțiri, intră toate în competența acestui sfat. Problema aceasta, fără îndoială, variază în raport cu cei doi termeni aflați în joc. Biserica ortodoxă nu este în această privință tot astfel alcătuită ca cea catolică, unită sau mozaică și nici familiile nu sunt aceleași. Rămâne ca cercetarea la teren să stabilească precis pentru fiecare caz în parte, genul de interdependență ce există între ele.

O altă instituție care are dese relații cu familia, prin însăși menirea ei, este școala. Intr'adevăr, școala preia o parte din sarcina specială a familiei de educare a copiilor. Ca atare ea se amestecă în viața de familie, tinzând uneori să o transforme complet, prin ridicarea culturală a tuturor membrilor fie chiar maturi, prin cărțile bibliotecilor publice sau șezătorile culturale de peste iarnă.

Depinde evident de felul organizării acestei instituții și de felul organizării familiei, ca relațiile între ele să se schimbe și de aceea vom avea grije, să surprindem deosebiri, care există între legăturile dintre o anume școală și familiile sărace inculte, sau dimpotrivă bogate și culte, sau familiile de agricultori și cele de meseriași, etc. Ca aspect deosebit de semnificativ al problemei vom studia conflictele ivite între familie și școală, uneori prin ruperea de către școală a unor membri utili la muncă dela treburile gospodăriei, alteori prin necesitatea unor cheltueli suplimentare, care pot fi socotite inutile. De asemeni, conflicte ivite prin crearea, din cauza influenței școlii, a unor tendințe de viață mai ridicată, ce nu sunt în potrivire cu putințele familiei.

Altă serie de instituții care pot avea relații cu familia, sunt acelea de natură politică a organelor administrative de stat. Nu vorbim de relațiile pe care eventual le-ar putea avea cu membrii familiei și ca atare de influențele indirecte asupra familiei, ci de o politică de stat urmărită în organizarea familiei, fie pentru a o reforma, fie pentru a o normaliza în cazul când se abate dela standardul normal al unei societăți date, politică de stat urmărită prin asistența socială. Am văzut în capitolul introductiv al acestei lucrări importanța acestei probleme și legăturile teoretice, pe care le poate avea a asistența cu anchetele sociologice. De data aceasta, acolo unde vom găsi o asemenea asistență, problema ce ni se pune este alta: anume aceea de a urmări influențele efective pe care ea le are asupra familiei. De sigur însă că cel puțin în mediul rural dela noi, o asemenea asistență nu se va întâlni. Totuși organele de stat, fie și nesistematice, au întotdeauna o grijă oarecare de organizare internă a familiei și o ajută să-și îndeplinească rosturile ei proprii, deci intră într'o serie de relații cu familia. Astfel organizarea unor dispensarii, a moașelor comunale, agenților sanitari, etc. privegherea salubrității locuințelor, în-

treaga bio-politică și urbanistică sunt aci de trecut în revistă și de cercetat în amănunțime.

Judecătoria ea însăși, cu organele ei de execuție, între care la sat în primul rând jandarmii, se amestecă în cazuri de conflicte interne sau de încetare accidentală a vieții familiale normale de pildă organizând tuțele, administrând și lichidând succesiunile, etc. Întreg dreptul familial, care fără îndoială are atât de mare influență asupra familiei, este pus în mișcare de organele de stat, care intră aci în relații cu familia.

În sfârșit, ori și ce altă instituție pe care cercetarea la teren ne-o va arăta, ca având relații cu familia, va fi cercetată. Sunt aci însă de deosebit influențele indirecte ale fenomenelor sociale diverse asupra familiei, de relațiile ei propriu zise.

Influența unei bănci, a unei piețe, unui iarmaroc, unei profesii, etc., sunt de ținut în seamă cu prilejul studiului condiționării familiei de către societatea în care familia există și lucrul acesta l-am văzut atunci când, am afirmat că studiul familiei presupune studiul paralel al întregii societăți. În capitolul acesta ne vom ocupa însă exclusiv de relații sociale, care nu pot exista decât între indivizi sau între unități sociale. Toată partea de influențare a vieții de familie prin factori sociali de alt ordin nu intră deci în preocuparea noastră din momentul acesta.

Indirect însă vom surprinde și această problemă în sânul unei probleme de relație socială și anume, atunci când vom începe a studia relațiile familiei cu grupul întreg social manifestat prin *opinia sa publică*. Între felul de a fi al unei familii și societate, pot exista deosebiri. Unitatea socială supraordonată familiei va lua deci atitudine față de subunitatea sa și *opinia publică* va căuta să aibe priză asupra vieții interne familiale. Abaterile dela o normă curentă vor fi lovite de desaprobarea publică, iar cazurile socotite exemplare vor fi lăudate.

Intr'un mediu social restrâns ca număr de populație, cum este satul, *opinia aceasta publică* poate deveni foarte temerară, uneori inchișitorială și relațiile « satului » întreg cu « familia » foarte încordate. Să luăm ca exemplu un caz demonstrativ din satul Runcu: persecuția sistematică a unei soții, pe care satul o bănuia a nu fi tocmai corectă în purtările sale conjugale:

« Intr'o dimineată, fără să bag de seamă, de altfel nici că se vedea, mi-au mănjit poarta cu păcură. Eu n'am văzut și m'am mănjit pe haine. Eu nu știam și mi-am văzut de drum. Dar vecinul dela deal, cum m'o văzut: « Ce ai vecino pe palton? » Că el tot « vecină » îmi spunea, pe nume niciodată. Văzui că sunt plină de păcură. Și mai erau 2—3 oameni și se uitau cu toți la mine. Am început să plâng acolo. Injurau și ei pe cine o fi făcut. Și m'am întors acasă și m'am schimbat.

La lăsatul postului de Paști, se făcea horă. Eu nu m'am dus că și așa, că nu mă duc, și tot mă vorbesc. Am stat acasă și am trimis numai copilul. M'am culcat și m'am sculat târziu. Copilul nu se întorsese. Atunci mi-am luat lampa și m'am dus după el. Acolo m'am întâlnit cu rude și ne-am așezat la mâncat și la băut și am stat până la ziuă. Când ne-am întors acasă, fără să putem vedea ceva, a doua zi iar mă pomenesc cu vecinul dela deal că mă strigă: « Fă Ano, zi Mariei să iasă ». Eu ies: El zice: « Ia uite-te la poartă ». M'am uitat așa la el, că-i venea și lui să plângă; toată poarta îmi era de sus până jos mânjită cu păcură. Am trimis pe Ana după gaz și m'am apucat s'o spăl. Trecu și Popa: « Uite moșule, ce mi-au făcut! Fire-ar afurisit să fie! Praful să se aleagă de ăl ce ți-a făcut-o! »

Trecuse postul Paștelui. Am stat târziu cu cumnata de vorbă. Am fost de am adăpat vacile și pe seară ne-am desbrăcat să ne culcăm. Când aud zgomot. Cine să fie? « Ne-au spart geamul! » Am ieșit repede în curte, așa desbrăcată, Ni-meni. Dar la cumnatu-meu, Dumnezeu să mă ierte, ușa a scârțâit. Am intrat înăuntru: o piatră mare în odaie și geamurile sparte. Așa am plâns în noaptea aceea. Și au venit și ai mei și plângeau și ai mei de mine, când m'au văzut că eu, nici că-mi venea să stau în casa asta.

Toată ziua am stat la războiu și nu am vrut să mă scol de loc. Și nici seara, de nu mai știam pe ce lume sunt. Nici nu am mâncat nimic, până nu a venit sora mea și m'a îndemnat, că așa plângeam, că nici nu mai vedeam.

— « Avuseși vreo vorbă cu cumnatul tău? »

— Ași niciodată, nicio vorbă nu mi-a spus, dar dacă nu ar fi fost băiatul și dacă nu m'ar fi îndemnat ai mei, eu așa fi lăsat pe toți și m'ași fi dus în lume. Nu era să păzesc averea lor și nici să stau între ei (rudele bărbatului), că ei nu m'au vrut și numai vorbe rele au avut pentru mine, m'au dușmănit dela început.

Așa cumnată-mea din deal, la doi pași șade și nici la nuntă nu a vrut să vină. Deși era pentru ei o cinste, că mă luase pe mine. Cât am plâns eu de pe urma lor, dacă s'ar putea vedea, sau dacă s'ar putea plăti vreodată cândva. Cu păcură mi-au mai scris ei pe casă, de când m'am măritat. Chiar în anul cel dintâi, în noaptea de Paști, mi-au scris cu păcură casa de sus și până jos. Plecasem la Biserică încă din vreme, cu bărbatul meu și cu Domnica și am stat toată noaptea, cum se cădea unei femei care abea se căsătorise. Și care lumea venea în Biserică, îmi zicea: « Fă, Mario, ce este scris pe casa ta? Și eu nu așa mai fi stat, dar nu m'a lăsat mămica. Imi spunea: « Tu nu ai să pleci din Biserică; tu trebuie să stai, că nu este rușinea ta, rușinea ta este de pleci. Și eu nu mai puteam de plâns și la miruit m'a văzut și Popa, că nu mă puteam ține: « ce este cu tine, Marie? »

Și oamenii stăteau și auzeau, și ăl de mi-o făcuse stătea și el și se uita la mine și râdea, că eu după asta l-am recunoscut că el este. Din ambiție o făcuse.

Acum taica și maica nu m'au lăsat să vărui casa: « Cum o să vărui tu în zi de Paști, Marie? » Nu se cade să faci asta. Lasă lumea să zică ce o vrea, tu nu ai să te apuci să vărui în zi de Paști, tu muere însărcinată ».

De, vezi că nu judeca așa și al meu. Și fiindcă nu am vărui, mi-a zis: « dacă n'ai vărui, nu prânzui cu mine astăzi ».

« Că nici nu prânzui », i-am zis și am plecat. Am vărui la iuțeală și am plecat la maica și nu m'am întors.

El a trimis pe soră-sa după mine. Singur nu a venit, că-i era rușine. Dar eu am stat 3 zile, toate trei zile de Paști la ai mei și acasă nu am venit de loc. Da la horă m'am prins tot lângă el, să nu știe lumea, că am plecat de acasă. El n'a zis nimic, nimic și a jucat alături de mine, că de altfel a fost pentru el o cinste că m'a luat pe mine ».

(ss) X. C. F.

Dar seria aceasta de relații și raporturi funcționale existând între familie și societate, mai are și o altă latură și anume aceea a găsirii rostului pe care individul îl are în această familie și societatea întreagă.

II. RELAȚIILE FAMILIEI CU INDIVIDUL

Relațiile familiei cu mediul social pot fi privite, din punctul de vedere al individului, sub mai multe unghiuri. Mai întâi va trebui să vedem dacă, și cum anume, reușește familia, prin educarea pe care o dă membrilor ei în epoca copilăriei și a tinereții, să-i socializeze în scopul unei potriviri a lor cu întreaga serie de fenomene constitutive ale vieții sociale. Natural vom ține seama, în cazurile negative, și de faptul dacă nu cumva există nu numai o eventuală neputință a familiei de a-și îndeplini această sarcină, ci și dimpotrivă un conflict direct, manifest sau latent, între familie și societate, membrii familiei crescându-se în alt sens decât cel pretins de societate. În al doilea rând, va trebui să vedem gradul în care viața individuală a membrilor familiei, dezvoltarea lor ca personalități de sine stătătoare, este ajutată sau împiedicată de către familie, sau de către societate.

Autobiografii. Această analiză poate fi făcută cu folos cercetând autobiografiile ce eventual ar fi fost provocate și strânse de către echipa care studiază manifestările spirituale.

Analiza principalelor faze ale acestor autobiografii ar putea arăta precis existența unității de familie și rolul ce l-a jucat în formarea personalității.

Cu alte cuvinte, va trebui încă să vedem soarta individualităților în seria de relații, care leagă laolaltă grupul de rude într'o singură familie mai întâiu, iar apoi familia, ea însăși, de o anumită societate.

Problema aceasta a relației individ-familie-societate poate fi socotită ca una dintre cele mai grele ale sociologiei, prin faptul că între « grup » și « individ » există o contradicție logică, de rezolvarea căreia atârână însăși înțelegerea « socialului » ca atare. Înțelegerea individualului, determinarea lui în ceea ce îl caracterizează esențial este foarte grea, căci presupune studiul individului izolat și de aceea această problemă nu-și va putea găsi rezolvarea totală, decât în studiul autobiografiilor și al cazurilor de familie individualizată, care constituie subiectul părții a II-a. În locul de față, adică într'o cercetare de ansamblu a problemei acesteia, o altă cale pe care noi o putem urmări, pentru a ajunge la determinarea caracterelor

pe care individualitățile le au, este aceea a determinării în sânul masei întregi a indivizilor aparținând unor anume categorii numerice, constituite prin însumarea tuturor indivizilor care prezintă un caracter comun. Nu vom ajunge astfel la caracterizarea individualității ca atare, dar vom putea surprinde geneza unor asemenea atribute individuale precum și raportul lor cu fenomene sociale de grup paralele.

Ca atare vom încerca să urmărim relațiile cu societatea și posibilitățile de constituire a unei vieți individuale pe diferite particularități. Pentru început, vom grupa indivizii având în vedere toate acele stări de fapt, care pot avea o influență, în bine sau în rău, asupra vieții individuale. Vom lua, spre exemplu, pe rând, criterii ca cele următoare a) infirmități fizice și psihice, bătrânețea și copilăria, ca fiind deosebite de maturitatea în care omul este creator din punct de vedere social; b) cultura și incultura; c) călătoria și starea pe loc; d) sărăcia și bogăția; aparținerea la un grup aflat în minoritate (sectanți, evrei, țigani); sau suferirea unor condamnări judiciare, etc. și vom obține serii de indivizi cu atribute comune, care ne vor permite anume studii în vederea relațiilor lor sociale, bazate pe similitudine de soartă.

Tot așa activitatea socială poate duce la anume caractere individualizate. Vom studia deci profesiile (agricultori, meseriași, funcționari, liber profesioniști, prostituate, etc.).

În sfârșit starea civilă (căsătorii, necăsătorii, concubin, văduv, mamă necăsătorită, fiu legitim, bastard, orfan, etc.).

Bine înțeles întreaga serie a acestor categorii diverse, al căror număr poate fi crescut la nesfârșit, va trebui să fie studiată pe cele două mari subdiviziuni, determinate de deosebiri de sex.

Care vor fi problemele, pe care le vom ataca în această anchetă făcută asupra grupelor de indivizi?

În primul rând vom deosebi două laturi ale problemei: una preliminară de simplă constatare a realizărilor individuale, așa cum există ele, tinzând spre personalitate și alta, centrală preocupărilor noastre, de urmărire a luptei pe care o dă individul, tinzând spre ceva.

Definind idealul personalității ca o trăire, valorificată cât mai intens, a unei cât mai mari părți din totalul faptelor vieții, vom avea de urmărit deci sfera de cuprindere a individului în spațiul fizic, în spațiul social, (adică în relații cu semenii săi și activitățile lor) și în domeniul faptelor psihice: intelect și afect.

Să vedem, cum se poate face acest lucru:

Spațial, omul poate cuprinde uneori foarte mult, alteori surprinzător de puțin. Viața lui poate fi redusă la spațiul gospodăriei familiale (o viață

de harem), iar în sânul familiei sale, în gospodăria grupului, individul dispune de o parte numai, sau de totalul spațiului și obiectelor fizice cuprinse în el.

În sânul unității sociale mai mari, el poate duce de asemeni o viață mărginită în spațiu (o viață de ghetou). Sau poate să nu iasă niciodată din spațiul natal: astfel țărance care n'au ieșit niciodată din satul lor. În sfârșit, alții pot să fi făcut călătorii îndepărtate, fie pentru nevoile meseriei lor, fie cu prilejul armatei, războiului sau a emigrărilor. E lesne de înțeles că, sfera de cuprindere a individului în spațiu are un rol deosebit de mare în formarea personalității lui.

În domeniul social, de asemeni omul poate fi redus la relații foarte restrânse: cercul relațiilor familiale este în cazul acesta cel mai firesc, iar familia singura societate existentă. Când cercul social se mărește, individul intră în relații cu grupe din ce în ce mai mari de persoane străine de familie, cu unități sociale și instituții sociale și în caz de nepotrivire între viața de familie și viața întregii societăți, pentru el e deschisă calea unor conflicte interne sufletești, care pot fi destul de grave și care îl constituiesc ca personalitate sau dimpotrivă, îl desechilibrează.

Studiul domeniului vieții psihice — atât de vast, și care prin esență nu este robit zăgazurilor fizice, — va trebui să urmărească pe de o parte negările ce eventual ar aduce îngrădirilor din domeniul fizic și social schimbându-le, ori nu, semnificația — iar pe de alta să vadă dacă nu cumva unele situații personale în această direcție ajută sau stingheresc dezvoltarea personalităților umane. Poate că minoritățile sociale, spre exemplu, prin firea lucrurilor, fiind în veșnic conflict cu majoritatea și văzându-și negate toate valorile în care cred, au într-o anumită ordine, o viață sufletească exagerată. Poate că un anumit gen de trăire în spațiul fizic și social să influențeze direct viața lor interioară.

Cum realizarea socială a unui individ, comportă atât formarea lui cât și posibilitatea sa de expansiune și acțiune asupra semenilor lui și asupra mediului înconjurător, urmează că după cercetarea realizărilor individuale, al doilea capitol al problemei acesteia îl prezintă tendințele pe care individualitățile realizate îl manifestă în viața socială, fie familială, fie a societății întregi.

Familia reușește, deși nu totdeauna, să dea membrilor ei o astfel de creștere, încât ei, mai târziu, deveniți indivizi de sine stătători în viața lor sufletească, să poată să se integreze deplin mediului social. Această integrare nu trebuie însă văzută ca o perfectă punere la dispoziție a individului față de societate, după primirea fără de reticență a tuturor imperativelor ei, ci dimpotrivă, mai întotdeauna, atunci când individul reușește să se constituie ca

personalitate, integrarea sa în societate se face prin încercarea personalității lui de a acționa direct asupra societății în scopul adaptării ei la idealul său individual.

Omul apare atunci ca un ferment de viață socială nouă și față de tendința de încremenire în forme vechi pe care o are societatea, el se opune ca un creator de forme noi și ca element de încheiere socială, pe nevoi și împrejurări altele decât cele tradiționale.

Individul are deci în fața lui deschisă puțința unor atitudini de viață activă, care merg dela conformismul inconștient până la îndrăzneță personalitate mesianică. În cercetarea noastră a problemei individ-societate, va trebui să vedem deci, care anume din realizările individuale, pe care le-am studiat, reușesc să aibe efectiv atitudine luptătoare în viața socială și mai ales, care sunt laturile vieții sociale pe care înțelege să le schimbe. Toată seria de probleme pe care le-am urmărit dela începutul acestei cărți și până acum, vor trebui trecute în revistă sub acest unghi de vedere. Sunt reformatori sociali, care își mărginesc nemulțumirea, și deci și activitatea, la viața lor privată familială. Alții, dincolo de familie, cu ajutorul ei sau în ciuda ei, atacă probleme ale societății întregi, economice, spirituale, juridice sau politice. Raportul dintre toate aceste aspecte ale problemei va trebui să fie stabilit delimitându-se partea cuvenită familiei.

Se pune întrebarea, cum vom putea surprinde caracterele generale ale grupurilor de manifestări individuale pe care le-am constituit, din dublul punct de vedere: primul, al realizărilor și al doilea, al tendințelor.

Ca punct de plecare pentru alegerea materialului pe care să urmărim problemele de mai sus ne-am putea folosi de unele concomitențe cum ar fi cele date în exemplu mai jos. Așa:

a) Pentru realizările individuale, în domeniul fizic spațial, avem puțința unor repartizări cartografice. Cartiere desemnate în mod obligatoriu, alungarea la margine de sat pentru anume indivizi, neprimirea în anume locuri a altora, cartieruri comune (orfelinate) sunt lucruri, pe care le putem foarte ușor observa direct și ingeniozitatea fiecăruia poate găsi la nesfârșit mijloace noi de lucru.

b) Realizările individuale în domeniul social sunt ceva mai greu de prins. Fără îndoială, vom studia direct prilejurile de întâlnire (șezători, nunți, etc.), precum și localurile de întâlnire, printre care cârciuma stă în primul rând. Observarea oamenilor care vin, clasarea lor pe sex și vârstă, conform tuturor categoriilor deja stabilite, ne poate duce la o statistică a relațiilor din care studiul individualităților trage foloase mari.

c) Înă, pentru a putea urmări mai adânc această problemă și mai ales problema realizărilor pe plan suferenței individualităților, suntem obli-

gați să recurgem și la alt mijloc. Lăsând de o parte culegerea datelor, pe care am arătat-o, cu privire la relațiile dintre membrii familiei și care sunt și ele relații între indivizi, din care am putut vedea ce anume loc se acordă dorințelor de viață personală și cât anume decurge obligatoriu din însăși relația socială în care acești indivizi se află cuprinși, va trebui să începem un studiu sistematic al indivizilor, alegând din sânul fiecărei grupări un număr oarecare (cu cât mai mare, cu atât mai bine) de individualități pe care le vom studia amănunțit. Aceste individualități vor fi alese așa, încât să prezinte și cazuri de aparținere simultană la două sau mai multe grupe dintr'odată: jocul dintre ele și compararea rezultatelor ne va permite să înțelegem genul de sprijin pe care fiecare categorie îl poate aștepta din partea societății.

Indivizii aceștia, care vor forma pentru noi un material de studiu, vor trebui să fie trecuți cu calitățile lor pe fișe anume alcătuite. Iată de pildă o asemenea fișă, care a servit la sistematizarea informațiilor cu privire la categoria copiilor:

Fișa individuală

Copil

Numele: X. X.

Vârsta: 9 ani.

Str. Kr. și Nr. casei: 100.

Bolile suferite: «strâns» «coși». Deseori dureri de pânțece.

Infirmitățile: n'are, e bine dezvoltat.

Igiena personală: Ingrijită, se spală zilnic, rar se îmbăiază.

Unde doarme iarna: în casă pe cuptor.

Unde doarme vara: în casă pe pat.

Categorie de familie: tatăl funcționar (absent din cămin).

Situația familială: întâiul născut: copil unic, mama gospodină simplă părăsită de soț.

Adoptat: nu; stare civilă: copil legitim.

Vitreg: nu.

Orfan: nu.

Părăsit: de către tatăl lui în mai multe rânduri.

Migrări: localitate la Vlad; timp: o zi; scop: cumpărat baine; urmări: impresionat de cantitatea prăvăliilor și a mărfurilor.

Temperament:

Afect:

Caracter:

Inteligență:

Școala: cl. II-a primară.

Știe carte: da.

Știe scrie: da.

Rămas repetent: nu.

Are cărți: pe ale tatălui său (legi, regulamente, un zodiac, un moliftelnic).

Citește: îi place.

Religie: crede în Dumnezeu, se roagă zilnic pentru părinții și nașii săi.
De câte ori pe an se împărtășește: odată.

Vicii:

Preocupări estetice: bucuria îmbrăcămînții « cumsecade ».

Ce cântece știe: nu știe.

Care îi plac mai mult:

Ce jocuri cunoaște: « mijadca ».

La care ia parte: « Ciorile », « harbușăna ». Știe dansa hora unirii.

Lucru manual:

Lucru decorativ:

Averea personală: n'are.

Munca: aduce apă, îngrijește de vite.

Ucenicia: ajută în gospodărie.

Salariul:

Cine primește și folosește salariul:

Condamnări:

Situația socială: Dvoran sărac.

Tovarășii lui sunt: Toader Scifos 9 ani mașil mahalagiin

Zaharia Darie, 10 ani, țăran

Alexei Ciubotariu.

Observații: Nu se întovărășește cu copii mai mici nici cu fete.

Această fișă, al cărei text se va modifica după atributele speciale fiecărei probleme în parte, rezumă indicativ datele de plecare ale unei anchete cu mult mai ample, făcută asupra indivizilor și care se consemnează întregă într'un dosar special.

Abea acest studiu va răspunde în fapt preocupărilor noastre — și cele spuse până acum constituiesc numai norme inițiale. Cum va trebui el făcut pentru ca să ajungem la lămurirea seriei de probleme pe care le-am expus mai sus și prin care încheiem o primă parte a lucrării noastre, vom vedea mai departe, când vom studia în capitolul viitor, familiile tip. Indivizii trăind în cadrul acelor familii vor fi cei aleși pentru studiu, ei fiind cei asupra cărora avem deja un important material de cunoaștere.

F. OBSERVAȚII METODOLOGICE ASUPRA CULEGERII MATERIALULUI NECESAR STUDIULUI FAMILIEI PE SATUL ÎNTREG

În expunerea pe care am făcut-o până acum, ne-am folosit de pilde reale, extrase din cercetările efective făcute la teren. Dar dat fiind scopul pe care îl urmărim (expunerea metodei de lucru), niciuna din problemele pe care le-am atacat nu a fost aci studiată în sine, în vederea unei expuneri de material sau de rezultate științifice proprii problemelor de familie, ci numai atât cât s'a crezut necesar pentru ilustrarea metodei și câte odată a tehnicei, ce urmau să fie aplicate.

Cetitorii însă nu trebuiesc să rămână cu impresia că o problemă, oricare ar fi ea, oricât de mărunță, se poate elucida grație unui grup restrâns de fișe. Cu metoda aceasta se poate ilustra o teză, însă nu dovedi. Într-o cercetare efectivă la teren se urmărește lămurirea unei probleme, deci ea trebuie dovedită. Ca atare, va trebui să îngrijim de o strângere sistematică de informații în vederea acestui scop. Pornind la lucru cu o anumită bănuială, se înțelege însă, că va trebui să ne ferim a strânge exclusiv cazurile ce ne sprijină ipoteza sau numai pe cele senzaționale, fără să violentăm realitatea. În toate cazurile avem datoria să epuizăm informațiile. Așa dară pe măsura cerințelor cercetării, vom schimba ipotezele de atâtea ori de câteori faptele o vor pretinde ¹⁾.

Pentru ca lucrul să fie mai lămurit, socotim necesar să reluăm în exemplu una din problemele pe care le-am atacat până acum și să arătăm, cum efectiv trebuie strâns materialul în vederea lămuririi ei.

Vom alege o problemă de natură a nu necesita prelucrarea unui prea vast material, însă va trebui să înțelegem că această tehnică de lucru va fi aplicată chiar și în cazurile când ea necesită o muncă foarte lungă și oricât de grea.

¹⁾ Vezi în această privință *Tehnica monografiei sociologice* de H. H. Stahl I. S. R. Biblioteca de Sociologie Etică și Politică.

Să luăm așa dar un fapt mărunț ca cel al raptului.
Ne-am putea mărgini să obținem informații verbale asupra problemei în sine. Este însă cu mult mai corect să cercetăm, epuizând fiecare caz în parte. Ridicăm mai întâiu un tablou general al tuturor rapturilor cunoscute în sat. Iată un asemenea tablou privitor la satul Runcu:
În sat sunt cunoscute și se țin minte 5 cazuri de furt a fetelor:

R A P T U L

1. A. X. 32 ani, știe carte:

raptul simulat: cu voința fetei și a părinților;
cauzele: evitarea cheltuelilor din partea tatălui fetei;
s'a împlinit: prin fuga fetei cu zestrea ei;
complice: rudele lui;
urmările: căsătoria după fugă. Impăcarea la nuntă.

2. B. Y.

raptul real: cu înțelegerea fetei;
cauzele: neînvoirea părinților fetei;
s'a împlinit: prin furtul fetei de către băiat;
compl. indirect: mama băiatului;
urmările: căsătorie, împăcarea și înzestrarea fetei.

3. C. Z.

raptul real: fără voia fetei și a părinților;
cauzele: sărăcia mirelui și neînvoirea părinților fetei;
s'a împlinit: prin furtul fetei de către băiat;
compl. presupus: mama băiatului (vrăjitoare);
urmările: neîmpăcare, fata întoarsă în casa părinților și rămasă nemăritată.

4. D. W.

raptul real: cu învoirea fetei;
cauzele: neînvoirea părinților fetei;
s'a împlinit: prin «vrajă», fuga fetei.
urmările: împăcare la 3 săptămâni, căsătorie, primirea ginereului în gospodăria nevestei.

5. E. V.

raptul real: învoirea fetei, contra voinței părinților;
cauzele: neînvoirea mamei fetei, cearta pentru zestre
s'a împlinit: prin furtul de către băiat în înțelegere cu fata;
complice: mama băiatului;
urmările: căsătoria legală, împăcarea fictivă.

Pe baza acestui tablou începe apoi o serie de cercetări a tuturor împrejurărilor determinante, în vederea cărora se strâng o seamă de infor-

mațiuni lăaturalnice, luate atât direct dela cei vizați, despre ei înșiși și despre ceilalți, cât și dela oameni străini. Lista acestor informații trebuie să fie cât mai variată.

Părerea oricui poate avea importanță, fie că aprobă, fie că nu aprobă, fie că e indiferent, oricine trebuie să fie interogat. Cu cât lista informatorilor va fi mai bogat întocmită, cu atât ne va fi mai ușor cu putință să ne dăm seama de atitudinea pe care o au cei bogați, cei săraci, gospodarii cei buni și cei îndeobște cunoscuți ca imorali, cei profund religioși, cei necredincioși, bărbații, femeile, copiii, tinerii, bătrânii, etc., etc.

Extragem pentru exemplificare, din cercetarea ce întovărășește tabloul de mai sus, un număr de fișe lămuritoare:

Întâiu o serie de fișe luate dela o singură informatoare asupra tuturor cazurilor.

Inf. Maria C. P. despre cazul (nr. 1) A. X.

Runcu 1930

« Avu popa din ... o fată, nu știu cum veni de-i spuse cineva din neamuri că nu este bine să se mărite cineva cu un popă, că la popi nu le trăesc nevestele.

Taică-său mereu pleca de acasă, iar maică-sa murise. Fata plânse ziua și noaptea de frică să nu vină să o pețască vreun popă.

A. X. din Runcu un an întreg tot venea la popa din ... și-i vorbea fetei de dragoste. Fata se și înțelesese cu el, dar popa era tare zgârcit. A știut el, cum și ce e cu A.X., dar se gândea, cum să facă, să nu joace nunta la el acasă. Și pe când pleca odată popa, fata încarcă țoalele într'un car și se duse cu ele la apă să le spele. Acolo o aștepta A. X. și amândoi plecară la Runcu cu carul cu zestre.

Când se întoarse popa acasă, treaba a fost făcută gata. Popa făcea pe supăratul, de au trebuit tinerii să-i ceară iertare, ca să se învoiască părinții ».

Inf. Maria C. P. despre cazul (nr. 2) fetei lui B. Y.

Runcu 1930

« Singura fată la părinți bogați, alintată, s'a împrietenit cu ăl mai rău om din sat, ăl mai de rând, doar că avu el o mașină.

Fata era de bună seamă, merita și un dascăl să se mărite, da ce să-i faci, dacă-i plăcu pe ăsta?

Așa e la oameni bogați, numai cine e singur la părinți și alintat poate să fugă așa, că atunci știe că tot o primesc părinții înapoi.

Plecară ei cu mașinistul ăla și cu tatăl fetei prin sat cu mașina. Pe drum tatăl fetei se opri la un creștin, iară flăcăul duse fata mai departe la « o nuntă ». În loc de nuntă au fugit amândoi la Craiova. Stătură vreo 3—4 zile acolo, apoi se întoarseră; fata veni în casă la soacră-sa, care ținea cu fiu-su și o primi bucuroasă. Peste câțeva vreme au venit să ceară iertare la părinții fetei, au fost iertați, au jucat la nuntă și fata a primit pe deplin toată zestrea ».

(ss) N. R.

Inf. Maria C. P. despre cazul (nr. 3) fetei lui C. Z.

Runcu 1930

« Fata, singură la părinți, a fost în mai multe rânduri pețită de un flăcău din B. Flăcăul era sărac, părinții fetei l-au refuzat; fata ținea la el, dar voia să se mărite cu învoirea părinților.

Flăcăul a pândit-o la hramul unui sat vecin și pe drum a furat-o, cu toate că ea țipa și tovarășele ei luptau s'o apere. Fata a fost adusă în casa flăcăului și închisă într-o odaie, ca să nu fugă. Însă în aceeași vreme, celelalte fete care au însoțit-o, au dat de veste tatălui fetei, care infuriat, a venit cu jandarmii și a luat-o acasă.

Flăcăul « căruia îi plăceau fetele frumoase, dar fiind sărac, nu putea să-și găsească niciuna de nevastă », peste puțină vreme a furat o altă fată, cu care s'a și însurat. Fata lui Z. a rămas nemăritată.

Cine s'o mai ia? Este ea fată bună, dar cine s'o creadă? Se duse despre ea vorba în sat. Rea e gura lumii ».

(ss) N. R.

Inf. M. C. P. despre cazul (nr. 4) D. W.

Runcu 1930

« A furat-o flăcăul din B., care nici n'a pețit-o măcar niciodată, nici nu veni acasă la părinții fetei, ci se cunoscuseră la horă. Era un flăcău sărac, fetele frumoase-i plăceau, dar niciuna nu vroia să se mărite cu un om de rând. Încercă el s'o fure pe fata lui Z., dar i-au luat-o cu jandarmii, părinții ». (ss) N. R.

Inf. M. V. 45 ani, analf. despre cazul (nr. 5) E. V.

Runcu

« Peste drum de noi era o fată, Maria, o cunoscuserăm bine. Tatăl ei a slujit ca flăcău vreo 20 ani la un stârp, care făcu hârtiile, de lăsă toată averea sa flăcăului, pentru ca el să-l țină și să-l îngrijească până la moarte. După ce se căsătorii flăcăul, toți steteră la un loc. La războiu tatăl Mariei a fost ucis, când fetița a avut 3 ani. În curând mama fetei s'a căsătorit cu un altul, cu care a avut mulți copii. Nu se mai îngriji de Maria și o necăjea, voind să-i iee dreptul ei de moștenire.

Fiul meu, deși n'avea decât 18 ani, a hotărît să iee pe fată la 15 ani, fiindcă o cunoștea că e fată bună și cu stare și se temea, să nu-i iee mama ei partea sa dela tata.

Mama fetei nu primi pețitorii, temându-se să nu iee pământul, care trebuia să-l dea fetei.

Atunci tinerii se învoiră amândoi și după sfatul mamei băiatului, fugiră cu o mașină la Craiova unde stătură o săptămână.

« S'au întors la mine și s'au dus să ceară iertare la mama fetei ». Aia nu mai putu nimic să facă și se făcu nuntă la ginerele în casă, numai pentru 40 oameni, cei mai buni din sat și batistele toate erau dela ginere și toată masa și toată țuca tot dela noi ».

Mama fetei mai încercă, să nu-i dea partea ei de moștenire, « aruncând supărare între mașterul și ginere pentru un afurisit de câine din curte, de a făcut mașterul să nu mai recunoască hârtiile, ce le făcuse pe numele fetei; au dus procesul la Craiova, da tot l-au pierdut ei, că n'au avut dreptate ». (ss) N.R.

Apoi asupra aceluiași caz — păreri dela diferite categorii de persoane:

Inf. Maria V. despre cazul (nr. 3) fata lui C. Z.

Runcu 1930

« A fost vrăjită fata lui Z. Nu mai vedea nimic înaintea ochilor; nu vrea să vorbească cu nimeni. Și a fost fată frumoasă, vreo 20 de flăcăi au pețit-o, dar ea a refuzat și refuzat. Acum nu se mai mărită.

Asta i-a făcut-o mama flăcăului din B., care a vrăjit-o cu dragoste ».

(ss) N. R.

Runcu 1930

Inf. Maria C. despre cazul (nr. 4) D. W.

« S'au cunoscut de mai înainte și cum era fata mereu ocărită de părinți și mereu certată, a început să fugă de acasă cu flăcăul până a rămas însărcinată. Atunci mama ei o bătu cât putu și-i aruncă țoalele în curte. Fata dete de știre flăcăului și-l așteptă în porumb cu țoalele. Veni el, o luă și plecară amândoi din sat. De altfel nici n'aveau cum să facă, că tot nu o lăsa mama ei să se mărite cu flăcăul ».

(ss) N. R.

Runcu 1930

Despre cazul (nr. 4) D. W.

Păreră personală a mamei fetei asupra raptului :

« Ce mai este și fata, care se lasă dusă așa deodată. Așa mai înțeleg și eu, să te pețască cineva, să mai vină pe la părinți așa vreun an de zile și nici atunci să nu vrei, să te codești, asta e fată cum trebuie ! Altfel nici nu ține bărbatul la o astfel de nevastă, ce se lasă repede furată și-i spune apoi, cum îi spune și D. . . ei : « De ce săriși odată ? De ce nu ai așteptat ca lumea ? »

(ss) N. R.

Un fragment dintr'o convorbire a mamei fetei (cazul nr. 4).

Maria povestește despre furtul fetei sale de 18 ani de către un flăcău din satul vecin. Tinerii adeseori se vedeau la horă și, după spusele mamei sale, ea « bătea pe fata ei, săraca, ca ea să nu mai joace lângă un singur băiat ; ca fată ar fi trebuit să joace cu toții ».

Mama nu voia să se mărite repede, știind din experiență « ce este viața de muere ».

Intr'o noapte fata, înțeleasă cu flăcăul, ieși în livadă și fugi cu el la Sănătești.

« Când văzui că nu e lângă mine fata, începui să plâng și să mă vaet și rămăsei bolnavă 3 luni de zile, dar nici acum nu's bine ; mă uscai de atunci. Iară dânsa, nerușinată — deși o durea inima — Vineri a plecat de acasă, iar Dumineca a venit în sat la horă și-mi spunea femeile că amândoi jucau și chiuiău mai mult ca toți. Trei săptămâni pe urmă a venit flăcăul să-mi ceară iertare, dar n'am putut să-l văd, parcă mi se întunecase mintea, de era să dau cu orice în el.

Dar pe urmă i se urîse fetei să stea în satul străin, se căsătoriseră până atunci și-mi luai ginerele în casă. Dar eu tot zic că era vrăjită fata mea, căci am găsit pe urmă, așa după Paște, în masă, niște rădăcini de buruene într'o cârpă urită, murdară, iar când a plecat tânărul în miliție, îi spălam hainele și găsii sub stofă o legătură și iară erau o rădăcină și o sămânță în ea, cât un sămbure, și învelite într'o cârpă tot așa urită. Așa zic eu, că soacra fetei mele fu o mare răutate, că vrăji pentru dragoste, ca să moară fetele după fiu-său ».

Etc., etc. se continuă astfel, până ce se epuizează toate categoriile de informatori asupra cazului în sine. Apoi se culeg fișele, referitoare la opinia publică asupra raptului.

Inf. Gh. S. 80 ani, știe carte

Runcu 1930

« Înainte nu se furau fetele și nici acum nu este așa obiceiul, așa mai rar, mai acum, după ce a furat-o A. X. pe nevastă-sa. După el s'au luat și alții, dar nu e mare lucru. Nu prea se face la noi ».

(ss) N. R.

TABLOUL REZUMATIV AL CELOR 13 CAZURI DE CONCUBINAJ APLICATE IN SATUL X

TABLOUL REZUMATIV AL CELOR 13 CAZURI DE CONCUBINAJ													Pentru ce continuă, sau pentru ce s'a defectat concubinajul			
Nr. casei	NUMELE	Ani	Sarcă anterioară		In momentul trecerii în concubinaj			Ani de concubinaj	N-rul copiilor rezultați	Căsătorie Părăsire	Motivare	Ce a devenit fiecare				
			Civilă	Familială	Copii vii	Copii morți	Ani						Intellectuală	Economică	Socială	
U	El	58	Holtei	Orfan de tată la 10 ani și frați mai mici	—	—	47	Analăbabet	f. sărac n'are decât o casă f. mică închiriată la țigani	Servitor dela 10 ani. Cioban Argat la ea	11	1 băiat	Durează	Nu s'au cunutat din pricina obișnuinței	Toți: părinți și copii, trăesc în perfectă armonie	
	Ea	50	Văduvă de războiu		3 copii 22—16 ani	—	39	Analăbeteă	Proprietara casei și a pământului	Văduvă neajutorată și cu copii	11		Durează			
V	El	56	Căsătorit de 2 ori	I-a nevastă moartă II-a nevastă părăsită nedivorțat	—	—	40	4 clase prim.	Proprietar de case socotit om avut	Și-a gonit nevasta pentru a trăi cu ea pe numele căreia și-a pus și averea	16		Certuri Ea îl bate	Nu e divorțat de nevasta a doua		
	Ea	32	Necăsătorită		—	—	16		Mijloace reduse		16			Peate îmi găsesc altul mai tânăr		
W	El	45	Necăsătorit		—	—	29	5 clase prim.	Bună. Trăia împreună cu părinții și cu frații	mijlocie	16	2 copii	Nu s'au cunutat pentru că fiind veri primari rudele s'au împotrivit. Lipsa de avere și de casă proprie			Trăesc în bună armonie
	Ea	40	Necăsătorită	Orfană de tată Trăi rân cu frații	—	—	24	3 clase prim.	Suficiență. Trăia din propriile ei mijloace	mijlocie	16					
X	El	—	Văduv		1	—	—	Om înțelept cu greutate în viața saului	Unul dintre cei mai avari oameni din sat	Necesitatea de a avea o femeie superioară de gosp.			Nu s'au necăsătorit	Prefere să fie liberă să poată face ce vrea	Trăesc în perfectă înțelegere	
	Ea	—	Văduvă după doi bărbați	Trăia foarte bogat. Certată cu fam. vitrigă	—	1		Femeie așezată Gospod. bună	Lipsită de mijloace	Cinsită de tot satul						
Y	El	15	Necăsătorit	Orfan	—	—	15	4 clase prim.	Mosnieritorul unite al aversei părințești	bună	7 luni					
	Ea	26	Necăsătorită		—	—	26	4 clase prim.	Mijl. insuficiente		7 luni					
Z	El	60	Văduv	Gospod. cu copii	3	—	59	Analăbabet			1			Părăsirea	Refuzul ei de a-și vinde averea ei în folosul lui	
	Ea	34	Cu un an înainte fusese dată în concubinaj pentru ca să nu sica fată bătrână în casă		—	—	33	Analăbeteă	Pentru ca în schimbul serviciului prestat să se aleagă cu un rost. Primul concubin fiind foarte sgârbit		1	—				

Inf. Rafira A., 40 ani, analf.

« La noi nu prea se fură fetele, se întâmplă mai des în aniiăștia doi din urmă. Dacă tinerii trăiesc bine, iar părinții nu se învoesc, se înțeleg între ei și fug. Dar fetele sărace nu prea fug, că părinții lor nu le mai primesc de rușinea lumii și de sărăcie și ele n'ar mai avea unde să meargă. Cine e singur la părinți, nu se teme de fugă, că ălor bogați nu le vine greu să le înzestreze. Cine e bogat își bagă prostii în cap. Cine e sărac, se ia cum poate ». (ss) N. R.

Runcu 1930

Inf. Maria L. 44 ani, analf.

« Se întâmplă câteodată să se înțeleagă băiatul cu fata, fără voia părinților, dacă țin mult unul la altul, se iau pe furiș. Da așa mult, n'am pomenit noi în sat ». (ss) N. R.

Runcu 1930

Inf. Alexe A. 42 ani, știe carte

« Se întâmplă numai la oameni bogați. Se împacă cu părinții după 1 lună, 6 săptămâni, când socrul trimite prin neamuri vorba, « că nu se mai supără ». Tinerii vin amândoi să ceară iertare, se împacă cu părinții, care-i înzestrează și fac nunta. În general furtul depinde și de fete, « cum vor ele ». (ss) N. R.

Runcu 1930

Ca un nou exemplu de tablou rezumativ al unei probleme dăm în anexă și un fragment din cel privitor la concubinaj (evident, numele originale ca și în primul exemplu au fost șterse. În lista originală însă, ele trebuie să figureze).

Socotim însă inutil, să adăugăm toate fișele lămuritoare (ele formau de altfel un întreg dosar), căci credem a fi indicat, cum anume trebuie culese informațiile necesare prelucrării.

Cu aceste observații, și înțeleasă fiind problematica specială a modului cum conceptul de familie se desprinde în unitatea satului și metoda de lucru ce întrebuițăm pentru precizarea noțiunii de familie în toate atribuțiile ei, nu ne rămâne decât să lucrăm în același chip seria întreagă de probleme prevăzute în planul ce-l anexăm la finele expunerii.

Fiecare rând din acel plan (care încă nu epuizează toate aspectele cercetării) este enunțarea unei probleme. Cercetătorul la teren va trebui să găsească pentru fiecare caz în parte și din nou pentru fiecare cercetare în parte (căci problemele nu se repetă niciodată până la identitate în viața socială), detaliul tehnicii de lucru celei mai apropiate scopului pe care îl urmărim.

PARTEA II-a

STUDIUL MONOGRAFIC AL CĂTORVA TIPURI DE FAMILIE REPREZENTATIVE

1. *Necesitatea studierii cazurilor individuale.* Atunci când în cercetarea familiei pe întreg satul am analizat diferite feluri în care acestea se grupează, am ajuns la stabilirea anumitor tipuri de familie. Totalitățile de viață formate de fiecare tip în parte, au fost apoi studiate, după cerințele problemelor, urmând punct cu punct planul cercetărilor vieții de familie pe întregul satului.

Dar pentru a înțelege regulile de constituire ale unității familiei ca atare și a surprinde raporturile ei intime, va trebui să urmărim îmbinarea tuturor problemelor în același caz.

De aci necesitatea de a cerceta din nou toate problemele de până acum, de rândul acesti însă din punctul de vedere al unei singure unități familiale tip. Această cercetare, adâncind problemele studiate până acum, ne permite mai ales să surprindem, în formarea unității de familie, procesul de interdependență dintre cadre, manifestări și în special relațiile sociale. De asemeni aci se poate desprinde mai concret proiectarea familiei și tendința către care o împinge voința grupului și astfel ajungem la caracterizarea ei.

Evident în cercetarea cazurilor individualizate se vor resfrânge toate problemele studiate în cercetarea de ansamblu, dar grație faptului că de rândul acesta problema ne este circumscrisă la unitatea formată de o singură familie, îmbinările ce se formează ne dau posibilitatea unui studiu concret al raporturilor și integrării proceselor de viață. Astfel vom înțelege în adevăr mecanismul de închegare a familiei, ca unitate proprie într'un anume sistem de determinări.

2. *Cercetarea cazurilor individuale.* Dacă am putea epuiza, rând pe rând, toate cazurile individuale de familie, de sigur că, teoretic, nu ar strica. De fapt însă lucrul nu este absolut necesar (fără să vorbim și de faptul că este și cu neputință de realizat), pentru că totalitatea familiilor dintr'un anumit grup social au între ele asemănări destul de marcate, pentru ca să putem folosi lămuririle de amănunt ale câtorva familii studiate individual pentru interpretarea datelor generale culese dela toate. Aceasta nu înseamnă însă, că într'un anume grup social, cum este satul, nu există decât o singură formă de familie. Dimpotrivă, după toate probabilitățile, vom reuși să determinăm existența mai multor tipuri morfologice de familie, având o anume frecvență și repartizare în societate.

De pildă: familii cu pământ mult și copii puțini, familii cu copii mulți și pământ puțin, familii care fac parte integrantă dintr'un neam, familii care duc o viață patriarhală, familii de tineri căsătoriți trăind sub privegherea părinților, familii perfect individualizate, familii conjugale propriu zise, familii fericite, altele frământate de certuri, familii de chia-buri, familii de săraci, de țărani, de mazili, familii legal constituite, concubinaje, etc., etc., și cât mai multe tipuri cruciale, a căror poziție socială se află exact acolo unde cercetarea de ansamblu ne-a indicat existența unei probleme teoretice.

Odată determinate tipurile de familie existente în unitatea satului trebuesc alese cazurile individuale care urmează a fi studiate.

Bunăoară dintr'un grup de 30 de familii de țigani, de 6 familii de chia-buri sau 100 familii de pălmași cu pământ puțin și o gloată de copii, vom alege numai o familie de țigani, una de chia-buri, una de pălmași.

Cum anume vom face această alegere? De sigur ne vom folosi de faptul că, într'o cercetare de monografie sociologică, fiecare familie în parte are o fișă biologică și o fișă economică. Adăugând la informațiile cuprinse acolo, informațiile culese prin anchetă, vom alege exact acea familie, care se apropie mai mult, mai pur, fără de complicații străine de tipul pe care voim să-l analizăm.

În bună parte însă, aci intră și puterea de intuire a realității, pe care o are cercetătorul, căci e vorba de a bănuși mai dinainte, din foarte puține informații, caracterul real al unei familii, caracter pe care îl vom dovedi științific numai după ce studiul ei va fi gata.

Natural că dacă avem puțința să studiem mai multe familii din fiecare tip, cercetarea va fi mai corectă.

În acest caz din fiecare tip de familie găsit, pentru un motiv oarecare interesant, urmează să fie alese, după principiile probabilităților între-buinate de tehnica statistică pentru asemenea cazuri, un număr de fa-

milii ce vor trebui să fie studiate în amănunt după metoda cazurilor individualizate. Rămâne să vedem cum vom proceda pentru a le studia.

Dat fiind că aceste cazuri individuale se studiază tocmai pentru a găsi lămuriri mai adânci asupra seriei de probleme ale familiei în genere, va trebui ca planul nostru de cercetare să se refere la exact aceleași probleme ca și planul de cercetare al familiei pe întregul satului. Toate cele spuse acolo rămân folositoare și pentru această cercetare. Însă în cercetarea cazului tip noi urmărim, dincolo de problema abstractă, intuirea unui caz viu, empiric, pe care îl vrem înțeles sub toate înfățișările sale. Ceeace la început, în primul plan de cercetare pe ansamblu, fusese socotit ca fenomen izolat și a cărui legătură cu alte fenomene paralele se surprindea numai pe calea prezenței, absenței și variațiilor sale concomitente față de acelea, trebuie acum înțeles în formele sale de închegare într'un singur sistem, într'un singur fenomen de viață. O familie își trăește viața sa, fără să analizeze deosebirile ce se pot face între economic și juridic, moral și autoritate paternă administrativă, fără să înțeleagă influența factorilor biologici sau cosmici, etc. Traiul acesta ca fenomen total, structurat după legi proprii, urmează acum să fie surprins (pentru ca apoi la rândul lui să fie explicat). Și surprinderea aceasta nu se poate face decât prin participarea efectivă, prin prezența imediată a ta, cercetător, în viața acestei familii.

Ca atare, odată ales cazul individual pe care vrei să-l cercetezi, va trebui să-l urmărești, clipă de clipă, nemijlocit, pe cât va fi cu putință, trăind tu însuși în gazdă la acea familie, împrietenindu-te cu fiecare membru al familiei în parte, ajungând aproape să te simți în casa aceea ca la tine acasă. E vorba să se surprindă partea cea mai intim sufletească a vieții de familie și ca atare, partea cea mai dificilă din întreaga cercetare a familiei, aceea care îți cere cele mai multe calități personale.

3. *Strângerea sistematică a informațiilor altor echipe.* Asupra familiei pe care voim s'o cercetăm, avem gata strânse anumite informații, de care va trebui să ne folosim. Evident, vorbim iarăși de cazul unei cercetări colective de monografie sociologică, așa cum le organizează Seminarul de Sociologie. În caz contrar, va trebui să ne strângem noi înșine materialul.

Astfel știm că, cu prilejul statisticei generale făcute asupra satului, s'au urmărit numeric o serie de probleme, socotite mai de capitală importanță, până la epuizare. Modul de grupare al acestor informații a fost ales acel al familiei, astfel că ele au fost toate strânse pe o « fișe de familie », în care ni se dau lămuriri multiple: numărul membrilor de familie (socotindu-se cei vii, fie plecați, fie prezenți în familie, precum și cei morți), nu-

mele, sexul, vârsta, locul de naștere, religie, știința de carte, meseria, înfirmitățile, etc., etc.

Vom găsi deci în această fișă, gata strâns, un material pe care îl vom extrage și repartiza, la rând, alături de celalt material informativ pe care îl vom mai avea la problemele respective.

Să luăm, pentru exemplificare, un caz oarecare. De pildă: familia Toader Popa din satul Cornova, casa Nr. 118¹⁾.

Această familie își are fișa sa de familie și foaia economică astfel alcătuite: (Vezi planșele).

Însă nu numai cu prilejul statisticei generale se strânge material informativ cu privire la familie, ci după cum știm, o serie de alte probleme ale altor echipe de muncă, își centrează studiile lor tot în jurul vieții de familie. Astfel, echipa care lucrează problema cadrului biologic are, în familie, o realitate de care trebuie să ție seama. Această echipă are și ea fișe speciale biologice, în care se studiază hereditatea și aspectul biologic actual al membrilor unui grup familial. Vom avea deci o « fișă biologică » a familiei Toader Popa. De asemeni echipa cercetărilor istorice este silită să atace problema istoricului tuturor familiilor din sat, deci și pe acel al familiei Popa. Iar echipa de manifestări economice, dat fiind faptul că familia este dublată de o gospodărie, va trebui să facă și ea studii asupra vieții economice a familiilor. Tot cu prilejul statisticei generale, se strâng apoi informații sumare asupra averii și modului de exploatare a grupurilor familiale; la acestea se mai adaugă și un studiu al bugetelor familiale, precum și studii complete ale gospodăriei ca atare.

Vom avea deci un material destul de bogat, gata strâns de alții, pe care noi avem datoria să-l avem cu noi, în copie, atunci când pornim la cercetarea familiei alese. Nu reproducem însă în acest loc aceste fișe, deoarece ele fiind făcute exclusiv pe câte o singură latură a problemei vieții de familie, le vom putea integra ușor la locul cuvenit lor, în propriul nostru plan de lucru.

Tot în aceeași ordine de idei va trebui să ne referim și la munca altor echipe, chiar dacă ele n'au avut special în vedere problema familiei, pentru a vedea locul pe care familia ce ne interesează îl ocupă în problematica lor specială. Astfel, vom căuta la dosarul moralității, să vedem unde sunt plasați membrii familiei Popa în statisticile morale, care au fost ridicate; la dosarul ideologicului, dacă membrii familiei acesteia figurează printre vrăjitori, oameni foarte religioși, sau indiferenții satului, etc; la dosarul

¹⁾ Familia T. Popa, la care am stat în gazdă, a fost studiată cu ajutorul d-rei Elis. Constanțe, a d-lui Filip Pașcanu și a echipelor specializate.

Satul Cornova
 Ulița fără nume
 Casa Nr. 118

Anexe
 1) _____
 2) _____
 3) _____
 4) _____

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
 SEMINARUL DE SOCIOLOGIE

FOAIE DE FAMILIE

Comuna _____
 Județul _____
 Anul 1931
 Luna Iulie

NUMELE ȘI PRONUMELE	S T A R E A C I V I L Ă															C U L T U R A L E					Profesiune		Locul unde se află	Observații					
	Data și locul nașterii					Naționalitate	Statul-părinte	Leg.	Căs.	Anul și luna nașterii	Anul și luna morții	Sarea civilă	Sarea în casă	Anul și luna morții	Vârsta la moarte	Născut și avort	Confesiune	Ultima școală urmată	Știe a scrie și a citi?	Știe limbi străine?	Are cărți	Situația militară (garnizoană)			Invalidități	Infirmități	Funcții	Secundară	
	1	2	3	4	5																								6
Soț Toader Popa	1883	4/III	Cornova	—	—	Rom.	Rom.	leg.	Căs.	II/906	Nec.	—	48	—	Gr.ort	3 cl. pr.	da	Ru-sește	da	Rusia	N'are	Agric.	—	In gosp.	—	—	—	—	
Soție Gutuța (Porceni)	1885	—	—	—	—	»	»	»	»	—	»	—	46	—	»	—	nu	—	—	—	»	Gosp.	—	—	—	—	—	—	—
Copii 1. Alexandru	1907	IV	»	—	—	»	»	»	—	—	—	—	907	3 luni	»	—	—	—	—	—	»	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Anica	908	VII	»	»	»	»	»	»	—	—	—	—	V/916	8	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Nadia	910	VIII	»	—	—	»	»	»	—	—	—	—	—	—	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Șerăfin	911	20/VII	»	—	—	»	»	»	Nec.	—	—	—	20	—	»	3 cl. pr.	da	—	—	—	»	Agric.	—	—	—	—	—	—	—
» 5. Ioana	913	—	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	913	1 lună	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» 6. 1 băiat	914	—	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	914	0	n.m.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» 7. Ionică	916	VIII	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	15	—	»	3 cl. pr.	da	—	—	—	»	Agric.	—	—	—	—	—	—	—
» 8. Maria	918	IX	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	IX/918	21	Av.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Evlambie	919	IX	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	12	—	»	2 cl. pr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ifrim	923	I	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	7	—	»	—	—	—	—	—	»	—	—	—	—	—	—	—	—
Dumitru	1925	IV	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	5	—	»	—	—	—	—	—	»	—	—	—	—	—	—	—	—
Gheorghe	929	IX	»	—	—	»	»	»	»	—	—	—	2	—	»	+	—	—	—	—	»	—	—	—	—	—	—	—	—

Continuă de pe p. 2 Totul înlocuitor 1. Deoarece

Corpurii de case 2, Totalul încăperilor 5, Dormitoare 2, poduri: 1 cu scânduri, alia cu pământ.
 Construit din gard Acoperite cu șindrile având 4x6 ferestre.
 Dependința 1 pentru grajd. Are closet? nu.

Agent recensor,

Instrucțiuni pentru completare:
 1. Soții se înscriu amândoi, chiar dacă unul este mort.
 2. Soția se înscrie cu numele ei de față.
 3. Naționalitatea, după liberă declarație.
 4. Legitim, legitimat, nelegitim, adoptat, gisit.
 5. Căstorit divorțat, văduv, concubinaj.
 6. Numeai.
 7. În timpul renașm, sau la moarte.
 8. Avort, provocat și spontan. Se va indica sexul.
 9. Nedidactic; caracterul lor.
 10. Sub drapel, înarmat, scutit, reformant, înalt.
 11. Vizibil.
 12-23. După proprie declarație.
 24. Se află în casa recensat, sau în alta. Nr. ei; localitatea unde a plecat; data plecării.

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
SEMINARUL DE SOCIOLOGIE

ANEXE:

Foaie de familie Nr. _____

FOAIE ECONOMICĂ

Foaie economică Nr. _____

Numele șefului de exploatare: *Toader D. Popa*

SUPRAFAȚA EXPLOATATĂ		INVENTAR MORT		ANIMALE DOMESTICE			
In vatra satului	Curte 8 prăjini Grădină 4 prăjini Livada (numărul pomilor) Cereale 2 fălci Fânețe cultivate ½ fălci Plante alimentare 2 firte Intercalate (—) Culturi industriale (.) 3 firte Culturi in (. .) 2 prăjini Culturi câneapă (. .) Ogoare Vii 2 ½ firte Livezi Neutilizabile Păduri 1 disietină	Pluguri 1 Grape 1 Semănătoare Secerătoare Treerătoare Care 1 Căruțe Cai { Tineret . . . De muncă . . . De rentă . . . Oi { Tineret . . . Mari . . . Măg. { Tineret . . . Mari . . . Găini { Mici . . . Mari . . . Gâște { Pui . . . Mari . . . Rațe { Pui . . . Mari . . . Pui . . . Mari . . .	Boi { Tineret . . . De muncă . . . De rentă . . . Vaci lapte . . . Capre { Tineret . . . Mari . . . Porci { Tineret 2 Vieri . . . Scroafe . . . Porci . . . Stupi { Sistematici Țărănești Viermi de mătase				
Pe câmp							
Numărul parce- lelor							
Distanța dela vatră							
In munte							
Total							

INDUSTRIE		COMERT		MESERII		SALARIAȚI MANUALI	
						numărul și termenul	
Mori	Războaie 1	Cărciuma	Rotărie	Angajat	Angajează		
Piuc	Mașini de cusut	Băcănie	Cismărie		Se ajută		
Joagăre	Cuptoare 1		Cojocărie				
Varnițe	Teascuri 1						
	Alambicuri —						

FORMA JURIDICĂ DE FOLOSINȚĂ		FINANȚE		PARTICIPARE LA ASOCIAȚII	
Moștenit . . . 1 ½	Improprietar (. . .) —	Datorii	Depuneri		
Zestre 3 disietine	Arendat —	2.000			
Cumpărat (in anii) 20 firte	Copropritate	la oameni			
	Tolerare	in sat			
Total in folosință					

OBSERVAȚII		In curte	In câmp	Total
Pământ arabil				
Islaz			4,70 ha	4,70 ha
Vie		15 ari	2,55	2,70 ha
Pădure			40 ari	40 ari
			1 — ha	1 — ha

Venituri		Impozite la stat:		Dare către stat		Agent recensor, (ss) <i>N. Popescu</i>
5.600		adiționale	622	Asigurare	120	
Biruri		drum	401	Total	120	
1.387		Total	224	Total	140	
Birul rol 135.						

juridic, dacă viața lor juridică constituie sau nu un caz deosebit de interesant, etc., etc. Vom căuta deci în toate dosarele, pentru a vedea dacă și cum figurează acolo

De asemeni vom folosi toate informațiile întâmplătoare, pe care nile vor da celelalte echipe, căci ori și care informație primită dela un membru al familiei pe care o cercetăm, poate fi folositoare nu numai prin conținutul ei, ci și pentru a înțelege mai bine oamenii a căror viață de familie o studiem.

Toate aceste informații, deși strânse pentru alte scopuri decât ale noastre, ne vor fi folositoare și vom arăta, mai departe, modul cum ne vom folosi de ele.

Însă este dela sine înțeles, că toate aceste informațiuni nouă nu ne sunt de ajuns și că de aci înainte va trebui să strângem noi înșine, un nou material, care să ne permită lămurirea completă a problemei noastre.

A. SITUAREA CAZULUI INDIVIDUAL IN CERCETAREA GENERALĂ PE ÎNTREG SATUL

În primul rând familia pe care o studiem trebuie să fie identificată prin numele conducătorului ei, prin domiciliul pe care îl are și grupa de oameni căreia aparține.

Astfel, familia Toader Popa, din satul Cornova, locuiește casa Nr. 118, pe hudița fără nume care leagă drumul la Chihornic cu drumul dela deal de sat, în spre vii. Adică se află așezat pe delnița Șoimărească, pe « laturea satului » din spre răsărit *).

În afară de aceasta, dela studiul familiei pe întregul satului, anume din capitolul în care am studiat neamul, vom lua informațiile cu privire la neamul Popa, pentru a determina locul familiei în sânul neamului. Astfel:

Istoricul familiei Popa

Inf. Toader Popa — mazil — 49 ani 3 cl. pr.

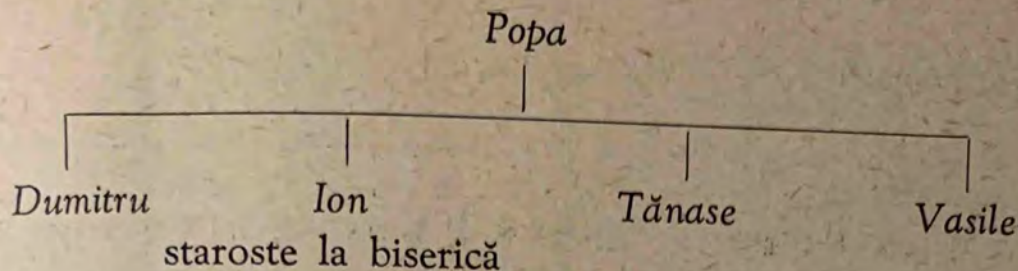
« Sântem din vechi din Cornova. Străbunii noștri nu se aude să fi venit din altă parte. Sântem din neam de mazili. Sânt și alți Popa aici

*) Notă: În caz când întâmplător am voi să studiem exclusiv o familie izolată, va trebui să dăm lămuriri mai ample cu privire la situația geografică și socială în care se află așezată acea familie.

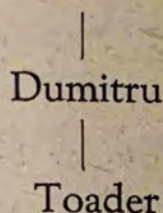
În cazul familiei T. Popa pe care o studiem, lucrul este inutil, deoarece toate aceste informații au fost date cu prilejul studiului vieții de familie pe întregul satului.

Știm de acolo, ce este anume satul Cornova și avem descrierea lui amănunțită în întreaga monografie sociologică, ce s'a făcut asupra lui.

din alt neam, noi nu sântem neam cu ei. Noi ne tragem din patru strămoși, frați între ei.

Noi când ne-am trezit, familia noastră Popa am găsit-o. Așa îi zicea. Eu mă trag din Vasile Popa

M'am căsătorit în 1906. De vreo 10 ani eram, când am rămas fără tată. Am învățat numai trei clase primare, că n'o avut cine să mă dea mai departe.

De cinci ani sunt eu staroste la biserică. De vreo patru ani sântem în comitetul școlar.

În 1928 am fost strângător de bani, când s'o refăcut podeaua la biserică. Ne cunosc obștea de oameni cinstiți și de aceea ne aleg. În toamnă să vedem de ne-o alege. Stăm și pe lângă strană la biserică și cântăm. Școală am învățat rusește, da știm să citim și românește. Pământ avem aici și de moștenire și cumpărat. Avem mai multe delnițe. Dela tată-meu avem de moștenire în Popasca. La noi, dacă a fost familia Popa, a fost și delnița Popasca. Așa e aci. După familie e și delnița. Așa e și familia Mitică. E Boeneasca, e și familia Boian. Sânt și delnițe care n'au familii. Așa e Chișculeasca, Caracaș.

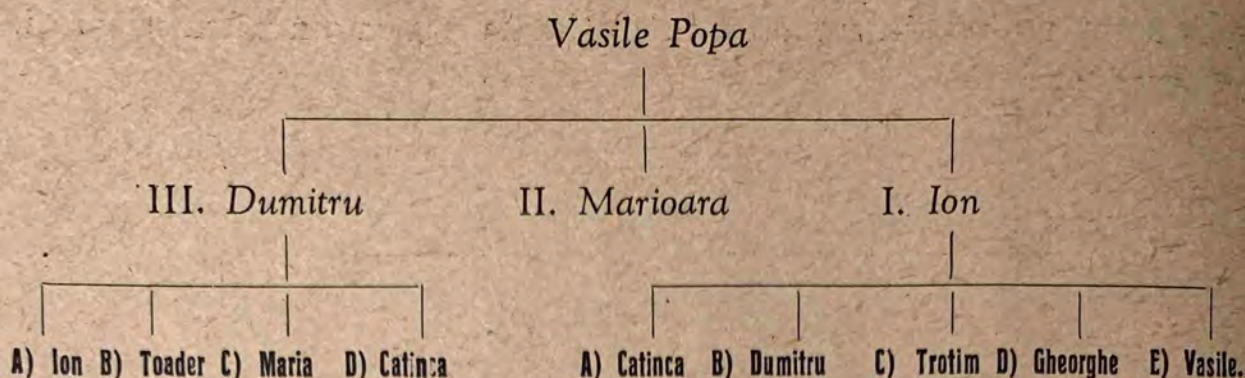
Am luat pământ și dela nevasta din Chișculeasca. Ea e din neamul Porceștilor, tot mazili. Porceștii au avut pământ tot în Chirculeasca. Pe urmă am cumpărat în Comaniceasca.

Bunică-mea a avut niște frați d'a fost diaconi.

Un frate a tatii-moșu, Ion Popa, a fost staroste la biserică.

Tată-meu era căsătorit cu Arefta Moroșan din Rădeni. E tăt din neam de mazili.

Tată-miu a avut numai un frate, pe Ion Popa. Pe feciorii lui îi știu bine, pe ailalți nu-i mai știu.

III. Dumitru căsătorit cu Arefta Moroșan din mazili;

A. Ion căsătorit cu Varvara;

B. Toader căsătorit cu Catinca Porcescu, mazili;

C. Maria căsătorită cu Ion Iovu mazil din Năpădeni;

I. Ion a avut 5 copii:

A. Catinca lui Ion Popa căsătorită cu Costache Sclifos, dvorean;

B. Dumitru lui Ion Popa căsătorit cu Sevasta Tănase Purcel, mazil din Hirova;

C. Trofim lui I. Popa căsătorit cu Sofia Lazăr Samson, mazil de aici;

D. Gheorghe lui Ion Popa căsătorit cu Catinca lui Mihail Boian, români din Moldova;

E. Vasile căsătorit cu Maria Gh. Nădejde, mazili.

Noi cu mazilii facem căsătorie, pentru că pe ei îi cunoaștem. Eu și de am băeți, tot cu mazili le-om face. Mazilia e dată de Ștefan-Vodă-cel-Mare. Că atunci când au fost războaie, au sărit străbunii noștri cu furcile și au apărat moșia de Turci ».

Vom cere informații și dela alții cu numele de Popa, pentru a vedea, dacă nu cumva sunt două neamuri cu același nume. E tocmai cazul neamurilor Popa :

Inf. Ion Constantin Popa

« Eu sunt de fel din Năpădeni. Neamu nostru nu-i una cu Popa d'aci.

Eu am venit, sânt patru ani la toamnă. Am lepădat pe tata și pe mama și am venit aci. Mai am și două surori aci. M'am însurat și m'o adus socru-meu. Mi-am cumpărat locu aista și mi-am făcut casa. De neam is mazil, Popeștii 's toți mazili. Nevasta e fata Mariei lui Nicolae Băcanu din Rădeni. O murit Niculae și ea s'a măritat aici d'al doilea cu Niculae Soimariu din mazili. Numele ăsta mă tem că-i dela Ștefan-cel-Mare.

Pământ am în delniță dela nevasta. Ea avea dela mă-sa, care era fata lui Toader Dobre de aici. Locu e schimbat. L-o schimbat soacră-meu. A dat din Suduroaia și a luat mai aproape aici la moară. A schimbat cu Ion Chiriac. Așa fac oamenii. Schimbă ca să se grămădească la un loc. Ion Chiriac mai avea acolo pământ și de asta l-a schimbat.

Bunelu-meu, tatăl mamii, era ca consilii iștia la sat, ce zicea el, așa se făcea.

Locu din casa de aici mi l-o dăruit cu zăpis de vânzare. Da m'a costat ca și cum l-ași fi cumpărat.

Tata nevestii era văduv, când s'a însurat și avea și el o fiică. Locu mi-l-o dat el cu hârtie. Eu i-am plătit cheltuiala la hârtii. Da până m'o pus în stăpânire, am cheltuit vreo 2300 lei. Că el cerea hârtia la el. M'am dus la judecători, mi-a dat ordin, m'am dus la pretor și m'o pus în stăpânire.

O vreme am trăit bine cu el, pe urmă, când o auzit că am scos hârtia, a zis s'otie el, eu n'am vrut. «Dacă nu mi-ai dat hârtia, nu te las să lucrezi».

«Dacă nu mă lași, la bătae nu ne-om lua, am chip altfel să lucrez».

După ce m'o pus în stăpânire, am trăit bine cu el. La casă m'o ajutat și tata și socru-meu. Neamurile mele îs în Năpădeni. Aci îs rudă numai cu Vasile Popa, mi-e naș drept aici, ei îs răzeși aici. Vasile Popa ține pe o soră a mamei. E de baștină d'aici, e trăitoriu aici.

El mai are aci neamuri».

Deasemeni vor trebui luate informații asupra neamului soției lui Toader Popa, născută Porcescu :

Inf. Profirie Iov învățător.

«Neamul Porceștilor e băștinaș d'aci. Ei sânt mazili. Au avut pământ de moștenire în delnița Chișculeasca.

A fost Ion Porcescu căsătorit cu Catinca. Din el se trag Porceștii de azi.

I. Ion Porcescu căsătorit cu Catinca

A) Toader B) Gheorghe C) Dumitru D) Vasile

- A) Toader s'a căsătorit cu Anica Badiu, mazil;
- B) Gheorghe s'a căsătorit cu Ioana Herovanu, mazil;
- C) Dumitru s'a căsătorit cu Catinca lui I. Popa, mazil din Năpădeni;
- D) Vasile s'a căsătorit cu Ileana lui Vasile Soimaru, mazil d'aici.

Aceștia au avut și ei copii :

A) Toader

1. Catinca 2. Dumitru 3. Grigore

- 1. Catinca căsătorită cu Toader Popa, mazil;
- 2. Dumitru căs. cu Maria din mazili din Doreni;
- 3. Grigore căs. cu Varvara din neamul Boeneștilor.

B) Gheorghe

1. Maria

2. Ileana

1. Maria căsătorită cu Vasile Dascălu, țăran: « S'au plăcut și s'au luat, cu toate că el era țăran »;

2. Ileana căsătorită cu Grigore Trofim, mazil.

C) Dumitru

1. Gheorghe 2. Tudorache 3. Maria 4. Anica

Copiii sunt încă mici și necăsătoriți.

D) Vasile

1. Tudorache 2. Ion 3. Andrei 4. Petre 5. Catinca 6. Nastasia

Tudorache ține pe Domnica Roadedeal din mazili.

Catinca căsătorită cu Ion Popa, mazil din Năpădeni.

Ceilalți nu sunt căsătoriți.

Porceștii sunt gospodari buni cu moșie și cu pământ. Sunt oameni cinștiți și cuminți.

Pentru o mai clară înțelegere, se va da spița de neam și istoricul familiei, stabilită cu tehnica despre care am mai vorbit și asupra căreia vom face toate observările arătate în capitolul II.

Lămuriri la spița de neam a familiei lui Toader Popa

Inf. T. Popa

« Neamul nostru e din vechiu în Cornova, străbunii noștri nu se aude să fi venit din altă parte. Noi suntem neam de mazili și ne tragen din patru strămoși: Vasile, Tănase, Ion și Dumitru, ce erau frați între ei ».

Tatăl nostru Dumitru se trage din:

D. Vasile Popa născut în Cornova, s'a căsătorit cu Alexandra cu care a avut p-Ion, Marioara și Dumitru.

D. I. Ion Vasile Popa născut în Cornova, s'a căsătorit cu Varvara Corcodel și a avut patru băieți. Pe: Vasile, Dumitru, Trofim, Gheorghe.

D. I. a. Vasile a urmat școala din sat, s'a căsătorit în Septemvrie 1912 cu Maria Nădejde din Năpădeni și șade în comuna Cornova în casa ce poartă Nr. 98, îm-

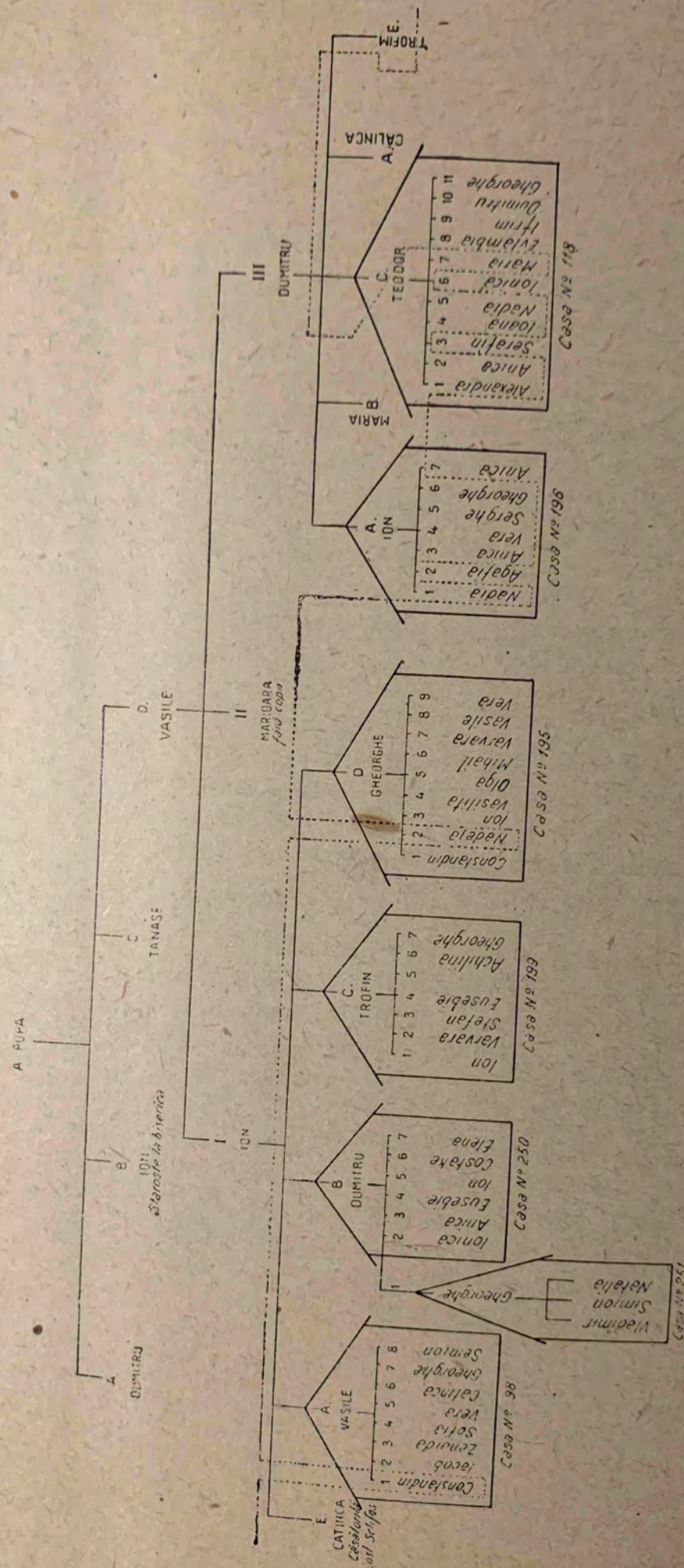

Fig. 15. — Spița de neam a familiei Toader Popa.

- preună cu soacra lui Maria Nădejde, bătrână de 76 ani. Din această căsătorie s'au născut 8 copii: *Constantin* născut și mort în anul 1913, *Iacob* născut în 1914 în Cornova, unde a și absolvit școala primară; *Zenaida* de 15 ani, analfabetă; *Sofia* cu doi ani mai mică, a absolvit școala primară; *Vera* în vârstă de 10 ani, analfabetă; *Catinca* de 6 ani; *Gheorghe* de 3 ani și *Semion* de 1 an.
- D. I. b. *Dumitru*, născut în 1879 în Cornova, nu știe carte. A fost scutit de armată, se ocupă pe lângă agricultură și cu viticultura. S'a căsătorit în luna Decembrie a anului 1900 cu *Sevasta Purcel*, născută în Gherova în anul 1883 stabilită în Cornova. Are șapte copii, pe: *Ion* și *Gheorghe* născuți în Cornova în 1901, a absolvit 3 clase primare, după ce și-a făcut armata la Tg.-Jiu, s'a recăsătorit cu *Elena Roșca*, și au avut la rândul lor trei copii: pe *Vladimir*, *Simion* născuți în 1927 și *Natalia*, născută în 1929. Locuiesc cu toții în casa cu Nr. 251. (*Vladimir* e născut în 1925).
- D. I. b. 2 *Ionică* născut și mort în cursul anului 1904.
- D. I. b. 3 *Anica* în vârstă de 24 ani e analfabetă. S'a căsătorit cu *Andrei Boian* din Cornova.
- D. I. b. 4 *Eusebie* de 23 ani, care actualmente își face serviciul militar.
- D. I. b. 5 *Ion* în vârstă de 20 ani, a urmat o singură clasă.
- D. I. b. 6 *Costache* născut în 1920 și
- D. I. b. 7 *Elena* născută în 1923, care au murit amândoi în primele zile ale existenței lor.
- D. I. c. *Trofim Ion Vasile Popa* născut în Cornova 1886, a urmat școala rusească. În anul 1908 s'a căsătorit cu *Sofia Samson*, născută în 1888 și au avut 6 copii pe: *Ion*, născut în 1909, care a învățat carte și se află actualmente sub drapel; *Varvara* de 19 ani; *Elisabeta* de 17 ani; *Achilina* de 13 ani; *Gheorghe* născut în 1920 și *Ștefan* de 9 ani. Locuiesc cu casa cu Nr. 199.
- D. I. d. *Gheorghe* căsătorit în 1911 cu *Catinca Boian*, a făcut armata la Reni. Locuiesc în casa cu Nr. 195 și au avut nouă copii: *Constantin*, născut în 1912; *Nădejdea* născută și moartă în anul 1914; *Vera* născută în 1916; *Ion* născut în 1913; *Vasile* născut în 1917; *Olga* născută în 1918, *Mibail* născut în 1926; *Varvara* în 1927 și *Vasile* în 1929.
- D. II. *Marioara Vasile Popa* a murit fără urmași, iar
- D. III. *Dumitru Vasile Popa* născut în Cornova în anul 1848 s'a căsătorit în anul 1876 cu *Anefta Gheorghe Murășanu* în vârstă de 16 ani și a murit în anul 1892. Au avut 7 copii, pe: *Catinca* căsătorită cu *Sclifos*; *Ion*, *Varvara*, *Toader* și *Trofim* și au trăit în casa cu Nr. 196.
- D. III. a. *Ion* născut în 1882, mort în 1923. Și-a făcut armata la Ruși. Reîntorcându-se, găsește în casa părintească gospodăria întemeiată de fratele său *Toader*, care se însurase în lipsa lui cu *Catinca Porcescu*. *Ion*, nefiind însurat, ia locul fratelui său, silind pe acesta să meargă la socrii săi. În 1907 se căsătorește cu *Maria Ursu* și au șapte copii. Din aceștia 6 (*Nadia*, 1908, *Anica* 1912, *Vera* 1911, *Serghie* 1916, *Gheorghe* 1918, *Anica* 1922) mor sub vârsta de doi ani. Singura care trăiește este:

D. III. a. 2. *Agafia* născută în 1910.

Ion și mai apoi fata și nevasta lui au locuit împreună cu Anefta, îngrijind-o până la moartea ei (1931) și așa mai departe.

Dar simpla identificare prin nume, plasate în spațiu și în timp, nu este suficientă.

În studiul pe care l-am făcut asupra familiei, pe întregul satului, am reușit să scoatem în evidență anumite tipuri morfologice de familie, să desprindem categorii mari de fapte și de relații. Va trebui acum să vedem, cum se integrează familia Toader Popa în mijlocul lor.

Astfel vom putea spune că, familia lui Toader Popa este o familie de mazili puri, necunoscând mezalianțele pe toată linia ascendenților cu săteni de altă categorie socială. Din punctul de vedere al situației economice este în categoria sătenilor agricultori mijlocii, mai mult bogat decât sărac, având un total de 9 ha de pământ față de 6 copii vii, din 12, pe când media satului este de numai 4,5 ha pământ.

Din punctul de vedere al căsătoriei, familia Popa este o familie bazată pe căsătorie legală, constituită tradițional cu ținerea în seamă, foarte cu grije, a tuturor obiceiurilor locale, abătându-se dela ele (de pildă, deși e feciorul cel mai mic, nu a rămas în casa părintească), numai când astfel s'au putut evita certurile de care Toader Popa are multă teamă. Viața conjugală a soților, condusă cu autoritate de către Toader Popa, fiind bună, relațiile cu copiii fiind de asemeni normale, ele constituiesc un model pentru alții. Relațiile cu satul sunt de asemeni excelente, Toader fiind socotit ca un om pe al cărui sfat te poți bizui. În rezumat avem de a face cu un caz de familie absolut normal, în toate aspectele vieții sale.

B. DESCRIEREA VIETII DE FAMILIE INDIVIDUALIZATĂ

I. DESCRIEREA CADRELOR CONDIȚIONANTE

A) CADRUL COSMIC

Aceste informații rapide pe care le avem, vor trebui acum completate amănunțit.

În primul rând vom începe cu analiza așezării spațiale. Familia Toader Popa face parte dintr'un neam care, după cum știm, a fost studiat la cercetarea generală a familiei pe întreg satul. Vom porni deci dela acel studiu ca dela un punct de plecare. Vom lua astfel spița de neam și reprezentarea ei cartografică pe planul satului și vom însemna printr'un semn special, locul pe care îl ocupă familia individuală, care acum ne interesează. (Vezi planul anexă).

De rândul acesta însă, pentru că studiem un caz individualizat, va trebui să reprezentăm cartografic, simultan, atât neamul lui Toader Popa cât și neamul Porceștilor din care se trage soția lui, precum și neamurile tuturor celorlalte rude, rude de ordin biologic și spiritual, cu care ei au legături efective.

Dar problema așezării spațiale a familiei Popa nu se reduce numai la așezarea persoanelor, ci trebuie să cuprindă și așezarea bunurilor sale: case și locuri de cultură. Mai mult decât atât, problema cadrului cosmic fiind problema raporturilor dintre «natură și cultură», trebuie să cuprindă și problema modului în care grupul de rude al familiei Popa a știut să folosească virtualitățile existente în natură. Cu atât mai mult cu cât o bună parte din aceste exploatări au fost moștenite de-a gata dela

RĂSPÂNDIREA NEAMURILOR
TEOADER D. POPA ȘI T. PORCESCU

Fig. 16. — Schema satului Cornova, în care au fost însemnate locuințele celor două neamuri: Popa și Porcescu.
Așezarea rudelor în cuprinsul aceluiași delnițe sugerează o cercetare istorică paralelă asupra neamurilor și a posesiunii pământului.

înaintași și formează ca atare un adevărat cadru (și de natură istorică) în care viața de familie, pe care o studiem, are a se manifesta.

Vom face dar în acest loc o descriere a gospodăriei familiei Popa, din punct de vedere al problematicei cadrului cosmic, adică fără să ne interesăm deocamdată de latura biologică (munca în gospodărie ca efort uman) și nici de cea economică propriu zisă (organizarea muncii pe ateliere, pe sex și vârstă, precum nici de randament, producție, schimb, consum, relații cu viața economică externă, etc.).

Ca atare, vom da o descriere sumară a tuturor bunurilor pe care le posedă grupul familial, specificând partea de avere cu care a venit fiecare din soți și partea cumpărată după căsătorie.

Astfel familia Toader Popa are următoarele bunuri imobiliare:

Bunuri imobile posedate de familia Toader Popa:

1906	La Suduroaia	. . .	1,08 h	zestre soție
1906	La Suduroaia	. . .	1,62 h	zestre soție
1906	La Suduroaia	. . .	0,54 h	zestre soție
1906	La Cula		0,36 h	zestre soție
1906	La Cula		1,08 h	zestre soție
1906	La Cula		0,72 h	zestre soție
1906	La Șes		0,54 h	zestre soție
1906	La Pădure		1,26 h	zestre soție
1906	La Suduroaia	. . .	0,56 h	zestre soț
1906	La Suduroaia	. . .	0,18 h	zestre soț
1906	La Suduroaia	. . .	0,36 h	zestre soț
1906	La Livadă	. . .	0,27 h	zestre soț
1906	La Pădure		0,26 h	zestre soț
1907	Loc de casă			
1911	La livadă în vie	. . .	0,50 h	cumpărat dela Tudor Porcescu
1911	La livadă în vie	. . .	0,45 h	cumpărat dela Tudor Porcescu
1911	In fânaț			
1913	La Pădure		1,26 h	cumpărat dela Mihail Kiriak
1918	La Cula		1,08 h	cumpărat dela Mihail Kiriak
1918	La Vie		0,36 h	cumpărat de la Catina Porcescu
	2 corpuri de case formând un total de 5 încăperi			
	3 anexe (toate 5 aflându-se grupate în sat) și			
	1 bordei temporar, ridicat în vie.			

La fiecare din aceste pământuri trebuie adăugată descrierea modului lor de folosire, a construcțiilor aflate pe ele și a bunurilor mobile cu care sunt dotate.

Pentru a nu da o prea mare extindere acestei exemplificări, trecem deocamdată numai la descrierea locuinței, care are pentru familie o importanță deosebită, în casă petrecându-se majoritatea faptelor vieții de familie. De aceea, dacă pentru celelalte bunuri ne-am putut mulțumi cu descrierea lor și eventual cu plasarea lor cartografică pe hartă, aci va trebui să ridicăm un plan amănunțit al locului de casă, cuprinzând în detaliu clădirile, acareturile și locurile de cultură.

Dar la ele va trebui să adăugăm (folosindu-ne de indicațiile de lucru date de către un plan special relativ la studiul gospodăriilor) o descriere analitică amănunțită a fiecărui detaliu în parte.

Astfel pentru gospodăria Toader Popa putem spune că, așezată fiind pe dealul din partea din spre răsărit a satului, pe un teren înclinat, casa domină satul. Ea se mărginește: la răsărit cu câmpul lui Vasile Cojocaru și via lui Gh. Roșca, la miază-zi cu hudița ce unește drumul la Cihornic cu Drumul «dela deal de sat» și desparte gospodăria lui Toader Popa de aceea a lui Andrei Ciubotaru și Mitea Spânul; la apus cu gospodăria lui Hună Weissmann, negustor, iar la miază-noapte cu gospodăria lui Gheorghe Roșca.

Elementele gospodăriei sunt următoarele:

I. Locul de casă. Acesta este împrejmuit cu

- un gard de nule care are o singură
- poartă situată în capul sud-vest al gospodăriei și dând acces în ogradă. Locul de casă este despărțit printr'un gard interior în două părți aproximativ egale: A și B (fig. 17):

A Partea din spre deal este folosită la culturi, iar pe

B partea din spre vale se află construite

1. Palisadnicul pe care se află:

- a) casa
- b) cuhnia
- c) grădina de flori

2. Ograda în care se află

- d) crama
- e) șiacul
- f) poiata și

3. Ocolul cu

- g) șopronul de vite.

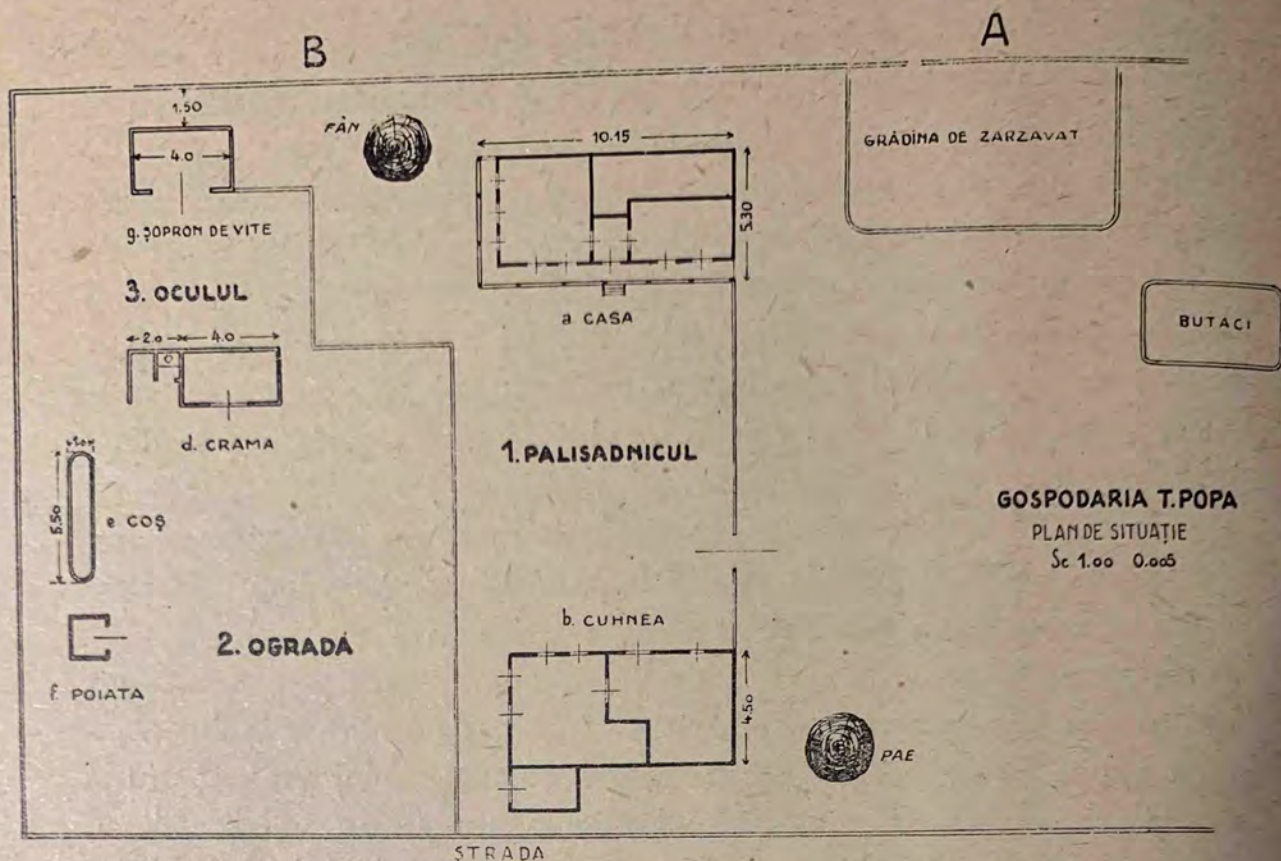

Fig. 17. — Locul de casă.

Descrierea analitică

Gardurile:

a) exterioare sunt înalte de 1,80 m și împletite din nule de o grosime de cca 1 cm.

b) în interior gardurile sunt inegale. Avem astfel un gard de nule de o înălțime de 1,40 m, așezat vertical și destul de regulat, ce desparte partea

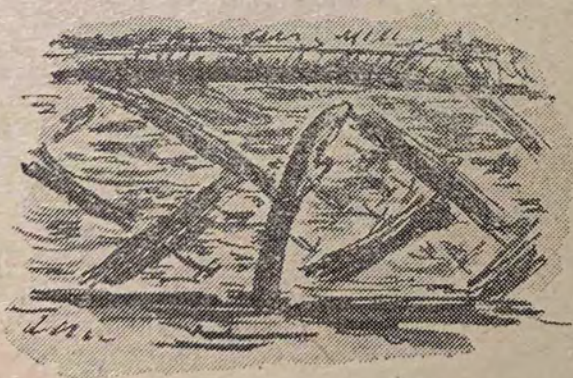

Fig. 18.

locuită a locului de casă de cea rezervată, deocamdată, culturii pământului. Acesta este cel mai înalt dintre gardurile interioare. Avându-se în vedere întinderea locului și faptul că în această parte nu mai există vreo altă gospodărie, poate fi socotit ca un gard exterior al locului de casă.

O foarte rudimentară poartă mobilă (neprinsă în balamale) înlesnește trecerea, iar atunci când trebuie, este fixată și baricadată cu ajutorul unui par, așa precum se vede din schița alăturată.

Din gardul ce despărțea palisadnicul de ogradă nu au mai rămas decât câțiva țaruși și o porțiță prinsă în balamale, actualmente rămasă stingheră.

După forma și înălțimea țăruișilor se vede, că gardul* a fost împletit și nu prea înalt (vreo 0,55 m). Gardul se află în starea aceasta încă din iarna trecută și actualmente o grămadă de nuele aduse din pădure, așteaptă, depozitate în colțul de miază-noapte al ogrăzii, ca mai târziu « pe toamnă » Toader cu băieții lui să-l împletească.

Fig. 19.

Gardul dintre ocol și palisadnic, tot împletit din nuele, e ceva mai înalt, cam de 1,20 m. astfel ca vitele să nu poată ieși din ocol. În partea dintre ocol și ogradă s'a folosit spatele cramei ca despărțitor, astfel că nu avem decât în dreapta o ușă de nuele împletite și cu același fel de închizătoare ca și mai sus. În partea din dreapta, nuelele gardului (de 1,80 m) au fost împletite și lipite cu lut, formând ca un zid adăpostitor.

Poarta dela intrare e lucrată în scândură de brad și împodobită cu cuie.

Partea din spre deal (în figura Nr. 17: A) a fost lăsată pentru pășune, numai o foarte mică parte (îngrășată) din spre nordul locului, fiind folosită pentru cultivarea zarzavaturilor, precum și pentru depozitarea butucilor și a unei căpițe de pae.

Pământul puțin înclinat nu este lucrat și nu are niciun fel de construcție iar ca plantații: numai puțin orz netreerat. O potecă, abia distinctă, șerpuește între poartă și colțul sud-est al locului, unde gardul fiind dărăpănat, se poate sări peste el în hudiță.

Partea din spre vale, (în figura Nr. 17: B) tot înclinată, este împărțită, prin gardurile descrise mai sus, în *palisadnic*, *ogradă* și *ocol*.

1. *Palisadnicul* se află ridicat în direcția gardului cam cu 10—15 cm deasupra nivelului ogrăzii și e format dintr'un lut cleios, care la cea mai mică ploaie devine extrem de alunecos.

Palisadnic este numit tot locul pe care sunt clădite casele, cât și locul dintre case. Despărțit de rest, el are pământul bătătorit și numai pe alocuri (părțile mărginașe) puțină iarbă. Palisadnicul e lipsit de plantații și singurele părți lucrate sunt cele două grădini fără de garduri din fața casei principale. În fața ușilor de intrare câteva pietre destinate să împiedice formarea noroiului.

În partea de sud-vest a cuhniei este o gaură, adâncă de vreo 0,20 m și cu diametru de 0,35, m cu apă pentru păsări.

a) Casa a fost făcută din lemn și lut, în anul 1907, și e acoperită cu șindrilă. Lemnul a fost adus din pădurea Herța dela Onișcani, lutul din moșia Cornovei, șindrila din Călărași (4.000 șindrilă 32 ruble).

Fiind așezată în pantă, diferența de nivel între intrarea principală și intrarea în bașcă este de 1,50 m.

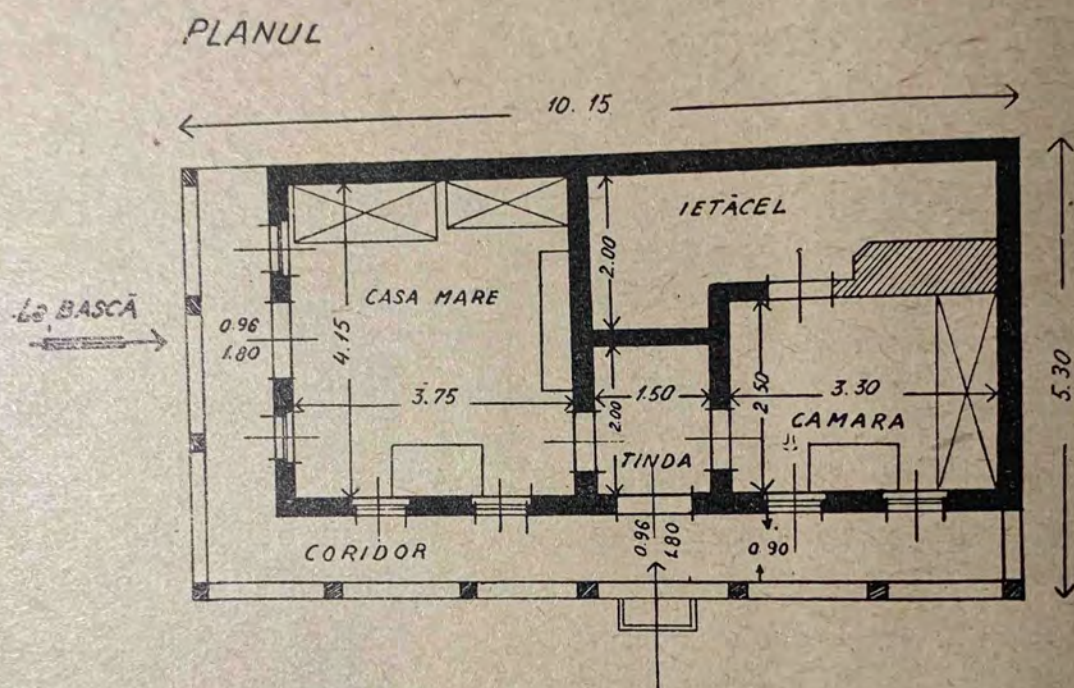

Fig. 20. — Casa mare

La fațadă, acoperișul face un fronton triunghiular cu o foarte mică fereastră de pod, fronton înconjurat cu ornamente de lemn.

Pe prisă se pătrunde prin partea din spre poartă, de aci în casă se deschid două uși, una la fațadă, alta spre poartă, ambele de lemn cu două canaturi și fără ferestre.

Fațada clădirii este vopsită în albastru deschis.

Casa mare are o pivniță în care se intră pe sub partea ridicată a prispei.

Casa are în total 6 ferestre repartizate astfel: două la cameră și 4 la casa mare. Etacul și tinda n'au ferestre. Partea exterioară a ferestrelor (ce se vede din «colidor») are tocul și giurgiuvelele vopsite în galben închis. Ferestrele camerei au și gratii de fier. Gratiile la fiecare fereastră în număr de trei sunt din fier moale pătrat, de 1 cm și vopsite în cenușiu.

Lăţimea tocului ferestrelor e de 0,25 m şi grosimea giurgiuvelelor de 0,08 m pe 0,03 m. Lumina de 25 cm pe 53 cm. la toate geamurile. Ferestrele sunt făcute din două părţi. Ceeace e mai deosebit, e că partea superioară nu are despărţitură. E făcută dintr'o singură bucată de sticlă, având o lă-

Fig. 21. — Casa mare: faţada. Sus pe «coridor» se văd Toader şi Catinca având pe Gheorghe în braţe, iar jos, în faţa uşii ce duce la bască sunt Serafim, Ionică, Evlambia, Ifrim şi Dumitru.

ţime de 25 cm şi o lungime de 58 cm. Toate ferestrele casei sunt la fel. Planul casei este de formă dreptunghiulară. Se compune din 4 camere (casa mare, cămara, tinda şi ietăcelul şi dintr'un «colidor»), (pridvor,

ceardac) care se află în partea de sud și de vest a casei. « Colidorul » este acoperit cu viță ceea ce dă un aspect foarte plăcut casei și în același timp ține umbră vara.

Colidorul, având o lățime de 0,90 m și o înălțime de 2 m e înconjurat de 10 stâlpi susținători, din lemn de brad dat la rândeă, pe care se reazimă acoperișul și dintr'un brâu de scânduri de 0,95 m înălțime, date și ele la

Fig. 21 bis. — Intrarea din palisadnic în colidor acoperită cu viță.

rândeă și terminate în partea superioară cu o scândură de 0,13 cm pe 0,05 m, dată și ea la rândeă. Colidorul e vopsit cu boială (grund). Podeaua colidorului e făcută tot ca și tavanul din scânduri (podeală). Nici pe tavan, nici pe podeală nu se văd urme de vopsea.

trezind, a fost schimbat acum trei ani. Intrarea din palisadnic în colidor se face printr'o treaptă cam de 0,20 cm.

Intrarea în casă din colidor se face printr'o ușă, care se găsește drept la mijlocul casei.

Ușa e făcută din 2 canaturi egale, cu deschiderea de 95 cm pe 1,75 m. Ușa e făcută din tăblii și vopsită roșu cafeniu. Prin ușă aceasta treci în tindă.

Tinda de 2 m pe 1,50 m și înaltă de 2,75 m este podită cu scânduri vopsite roșu, care după spusele fetei gospodarului, au fost cândva galbene. Zidurile groase de 25 cm sunt spoite în albastru. Tavanul, albastru spălăcit, dă impresia de marmorat. În partea stângă, în fund, se află clapa de intrare în pod, de 65 cm pe 60 cu capac de scânduri de brad nevopsite, în dreapta ușa de acces în cămară, în stânga ușa de acces în casa mare. Ambele uși de 83 cm pe 1,72 m lucrate din 4 tăblii vopsite roșu. Tocul ușii lat de 25 cm. Ambele uși au prag de scânduri cu o ornamentație în formă curbă.

Cămara de 3,30 pe 3,50 are două ferestre ce dau pe colidor, o ușă ce comunică cu tinda (cea menționată) și altă ușă comunicând cu ietacul în partea opusă ferestrelor.

Ușa de 1,54 pe 64 cm e lucrată din scânduri date la rândeă în dungi, cu două tăblii despărțite printr'o șipcă crestată. În partea superioară două geamuri de 18 cm pe 43, între ele o șipcă crestată ca cea de jos. Ușa e vopsită într'un verde albastru spălăcit, iar tocul cu grund galben.

Pragul e ornamentat, ca de altfel și cealalte uși, prin o scândură de forma alăturată. (Fig. 22).

Tavanul zugrăvit cu un model geometric făcut din fructe așezate circular de coloare sinilie. Motivele sunt portocalii, negre și verzui pe fond albastru-cenușiu punctat cu negru. În centru o rozetă mare de coloare neagră.

Peretele din spre nord formează o sobă ce are deschizătură în ietac. (Fig. 23).

P R A G U L

Fig. 22.

PERETELE SOBĂ

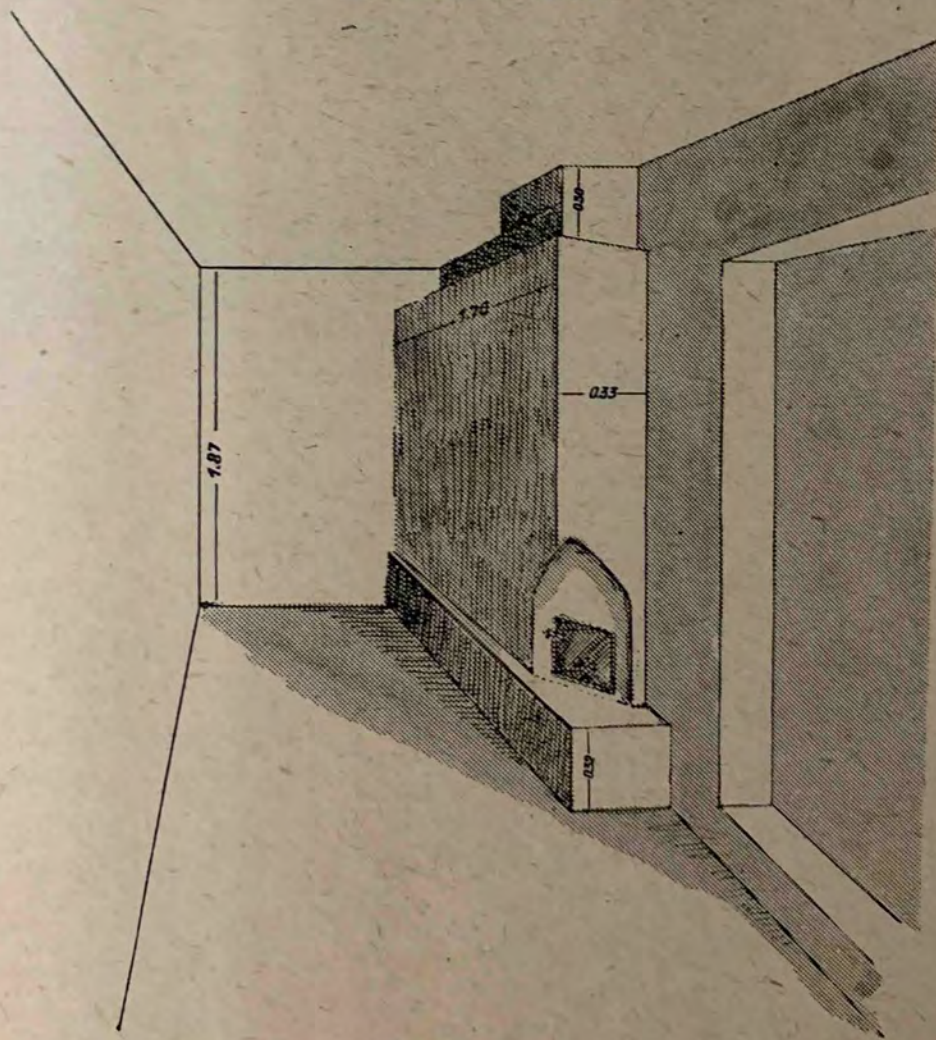

Fig. 23.

Ietacul de 2 m pe 3,75 și înalt de 2,75 nu are absolut nicio mobilă, în timpul când cercetăm noi. O ușă dă spre tindă și alta, în partea de vest a colidorului.

Casa mare de 4,15 m pe 3,75 și înaltă de 2,75, are zidurile de grosimea celor din cămară. Are două uși: o ușă spre tindă și alta, în partea de vest ce dă pe colidor, în două canaturi de 48 cm pe 1,80.

Fig. 24. — Cuhnia.

Patru ferestre ca și la cămară, fără gratii însă.

Tavanul e din scânduri așezate în formă de V.

b) Cuhnia (Fig. 24) se găsește în partea de sud a palisadnicului cu spatele spre drum, la o distanță de 1 m de gard. Intrarea prin palisadnic. Acoperișul din șindrilă cu 2 ape și în proastă stare.

Cuhnia este construită tot din lemn și lut, luate din aceleași locuri, și acoperită tot cu șindrilă (4.000 șindrile 40 ruble) în anul 1909.

Are forma dreptunghiulară. Este așezată, după cum se vede din planul anexă, cu fața spre curte și cu spatele spre drum.

Așezată tot pe deal cuhnia are o prispă în medie de 0,50 m asupra pământului.

Intrarea în cuhnie se face prin partea din curte, unde se găsește o ușe dublă și rudimentară; în stânga ei se află o singură fereastră, bătută cu

scânduri, în dreapta două, cu sticlă. Peretele mai mic ridicat deasupra pământului este și el luminat de două ferestre de același tip.

Peste tot peretele este « muruit » cu var în care s'a pus albăstreală și are jos o bandă pământie.

Acoperișul este cu înclinație dublă mai prelungită spre stradă, el este făcut, cum s'a mai spus, din șindriliă.

Pereții exteriori înalți de 1,76 m.

Ușa de intrare în două canaturi, fără prag, lucrată dintr'o singură tăblie, întărită cu șipci transversale și diagonale și cu balamale de fier

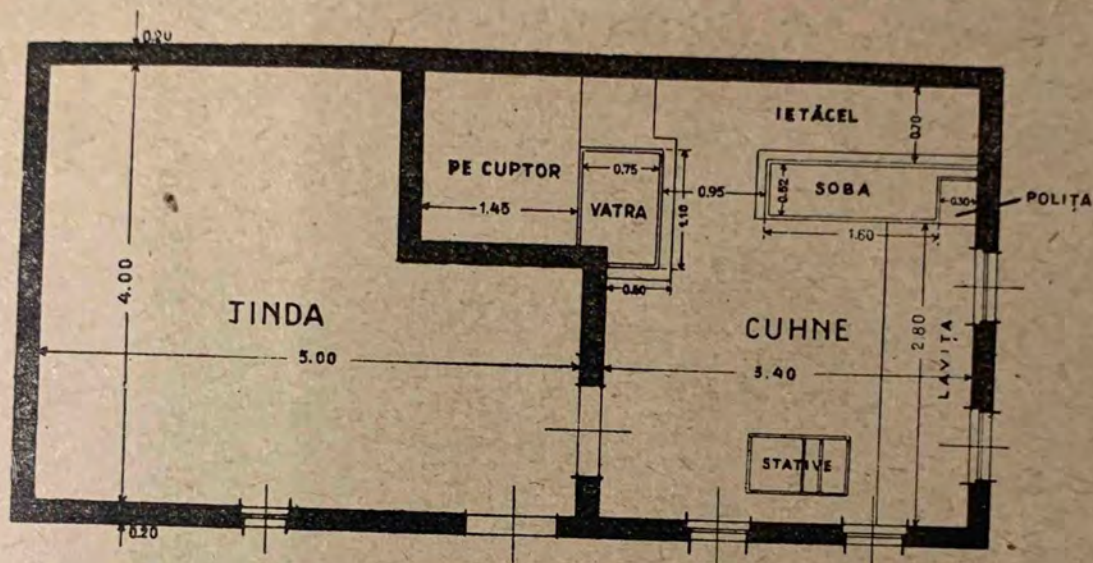

Fig. 25. — Gospodăria Toader Popa: CUHNEA.

gros. Tăbliile de 75 cm pe 1,55 înălțime. La mijloc ușa sprijinită de un stâlp de susținere.

Aceasta dă acces în cuhnie.

Tinda în care se țin uneltele, le servește în timpul verii ca loc pentru cină.

Pereții ca și cei ai casei sunt de nule lipite cu pământ, groși de 0,20 m, vopsiți pe dinăuntru cu roșu și stropiți cu negru. În tindă de îndată ce se închide ușa, se face întuneric, căci singura

Fereastra (de 75 cm pe 45 cm, tocul fiind de 20 cm) este astupată cu scânduri. Fereastra n'a fost pusă niciodată, fiindcă, gospodarul n'a avut încă banii necesari, ca să cumpere geamurile.

Încăperea nu este podită, ci lipită cu pământ.

Tavan nu există. Numai grinzi de stejar la distanța de 0,85 cm una de alta (sunt 6 grinzi) și în felul acesta comunicație directă cu podul. În această parte a cuhniei gospodarul ține diverse unelte. Fundul în partea dreaptă e ocupat de o parte a sobei (cuptorul, schița nr. 26) din cuhnia din dreapta.

Cuhnia (în dreapta) înaltă de 2,25 lată de 4,45 pe 3,80 cu pereții groși de 0,20 are 4 ferestre dintre care cea de lângă ușă are gratii (în număr de trei) ca la cameră.

Ferestrele acestea sunt de 56 cm pe 80 cm în două canaturi, cu trei ochiuri de geam fiecare canat de 24 cm pe 20 cm. Una singură e vopsită în roșu.

Zidul e spoit cu albastru deschis.

Tavanul de nule cu grinzi transversale la distanță de 70 cm. În fund o

VATRA ȘI CUPTORUL DIN CUHNIE

T. POPA

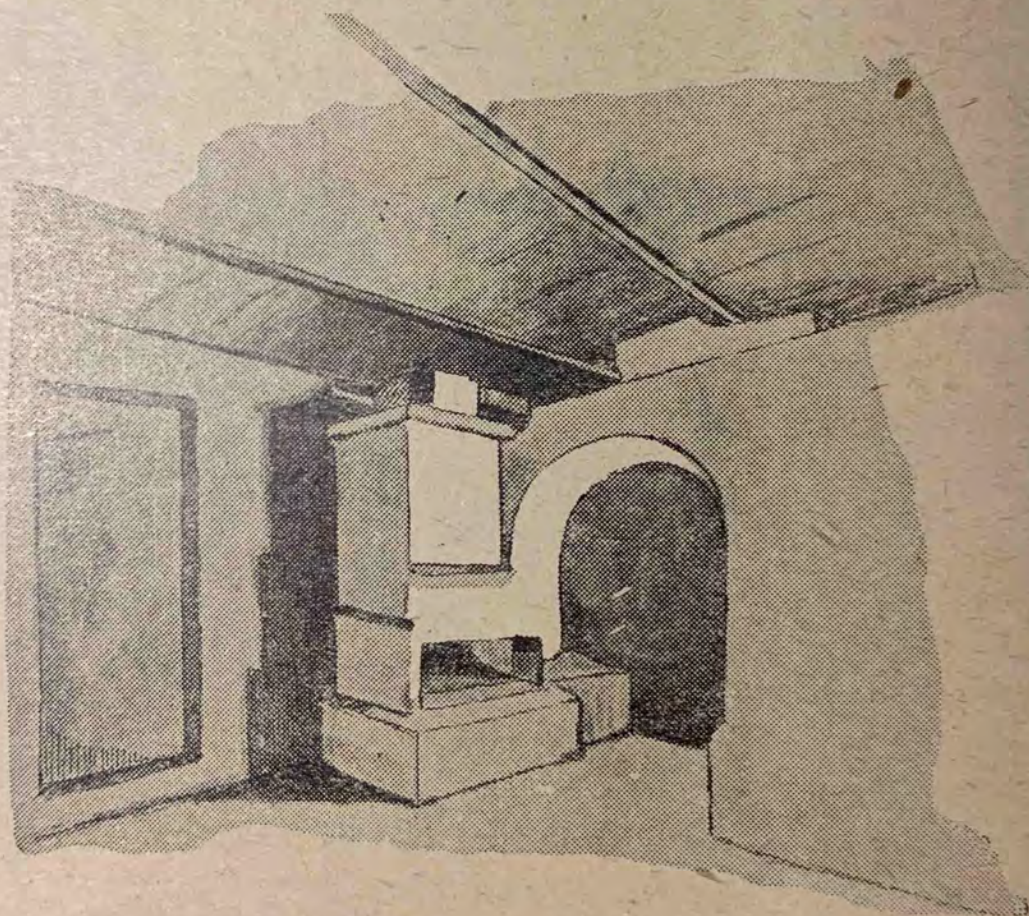

Fig. 26.

Sobă de piatră lucrată cu lut și muruită, făcută de maestrul Trofim. Gospodarul susține că tot satul are asemenea sobe, exceptând pe preot și pe învățător, deoarece piatra adusă dela Chiliceni e mult mai convenabilă decât cărămida. «Cu banii pe care i-a cheltuit învățătorul pentru soba lui, aș face o casă întreagă». În partea stângă a cuhniei mai există și un cuptor din cărămidă, înalt de 0,75 m și lat de 1,10 de care gospodina se servește pentru prepararea bucatelor.

În dosul cuhniei este *grajdul* lipit de zidul dinspre uliță, care ține jumătate din lungimea cuhniei, în care gospodarul ținea altădată cai, dar acum ne mai având, îl întrebuințează pentru ținerea porcilor. Acoperișul este în prelungirea acoperișului cuhniei.

2. *Ograda* cuprinde o suprafață aproximativă de 2 m. având mare majoritate a pământului ei «rănit» de burueni, care nu mai reușesc să crească decât prin colțurile și locurile din vale, mai puțin umblate. Singurele plantații, sunt vreo doi salcâmi în colțul dinspre sud-est al ogrăzii.

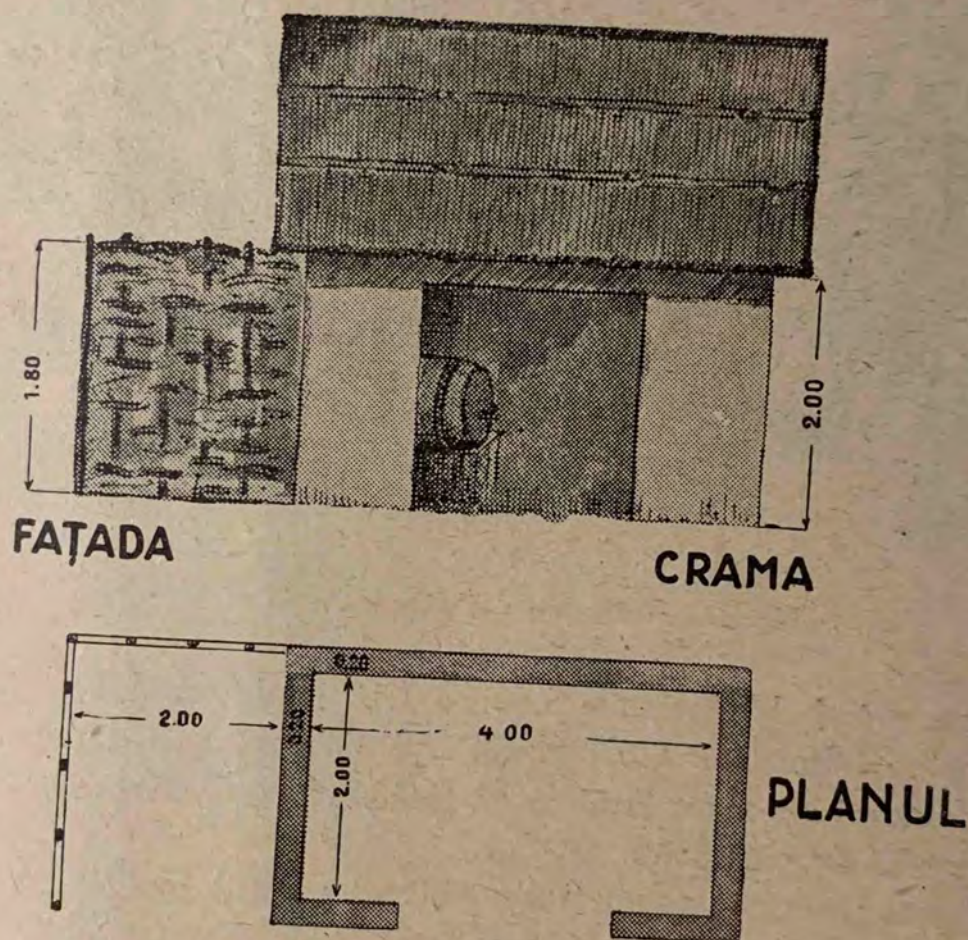

Fig. 27.

În afară de construcțiile ce se găsesc pe ea (crama, șiacul și poiata) în ogradă se depozitează de regulă în tot timpul verii carul, iar în timpul iernii lemnele necesare focului.

d) *Crama* de dimensiunile următoare: 4 m pe 1,50 pe 2 m lățime. Nu are decât o ușă cu dimensiunile 1,50 pe 1,92 înălțime. Podul servește la depozitarea diferitelor instrumente ale gospodăriei.

Construită în 1930 din lemn și lut, ea este acoperită cu stuf. Lemnul a fost cumpărat din pădurea preotului cu lei 300, lutul și stuful dela un cornovean cu lei 100.

Așezată în partea de jos a curții spre Hună Weissmann, are formă cubică și o singură intrare fără ușă, în spre « drumul la vii ».

Fig. 28. — Dumitru și Gheorghe Popa.

e) Șiacul având dimensiunile 5,50 pe 1,10 m din gard de nuele acoperit numai pe jumătate. Gospodarul intenționează să-l dărâme, căci e vechiu «douăzeci de ani». Apoi o să facă unul mai mare sau mai mic, după cum o să fie păpușoiul.

Șiacul este construit cu nuele din pădurea proprie în 1910. Are forma obișnuită în Cornova, adică este prismatic, înalt, puțin ridicat deasupra pământului pe patru stâlpi. Este eliptic, făcut dintr'o împletitură neregulată de nuele. Drept acoperiș, strujeni de porumb.

3. Ocolul cuprinde o suprafață al cărei pământ nepietruit este mai tot timpul noroiOS. Destinat vitelor, pe el se află construit și un șopron și este închis din toate părțile.

Șopronul (căsoaia) în stare foarte proastă, aproape dărăpănat, este construit din nuele lipite cu stuf și acoperite cu stuf și paie. Nu conține absolut nimic în interior și are următoarele dimensiuni: 1,80 înălțime, 2 m lățime și 4 m lungime. Are o singură ușă, fără ferestre. Nu este podită și are pod.

A fost ridicat din cochileți în anul 1930. Cochileții au fost lucrați chiar de Toader Popa și l-au costat 1000 bucăți lei 500. Acoperișul este de lemn și a fost construit, în același timp, cu materialul luat cu lei 300 dela Bularda.

II. *Lucrări mobile.* După ce s'a terminat cu descrierea gospodăriei în exterior, începem descrierea tuturor lucrurilor mobile care se află în clădiri, pe care le inventariem, așa cum se află ele, odaie cu odaie, în momentul cercetării. Lucrul acesta este necesar, pentru ca să putem avea o icoană absolut credincioasă a stării actuale a interiorului casei, cu împărțirea odăilor și a obiectelor pe care le cuprind și pentru ca să înțelegem anumite scopuri precis determinate de aceste obiecte și de așezarea lor.

Și anume, iată câteva fragmente din inventare:

INVENTARUL OBIECTELOR GOSPODĂRIEI TOADER POPA
In « casa mare » odaia nr. 4

Mobilă	Material (sau descriere)	Proveniență	Preț lei-ruble	Vech. ani
1 Scaun lung	lemn	făcut T. Popa	40 l.	4—5
1 crivat (pat)	fier	cump. Călărași	350 l.	4—5
1 sofcă	lemn	cump. Călărași	18 r.	25
4 scaune	lemn	făcute în sat	buc. 25 l	6
1 scaun	lemn	zestre	40 l.	35
1 scaun necurbat	lemn	cump. Călărași	3 r.	35
1 măsuță	lemn	făcută în sat	1/2 r.	25
1 masă	lemn	moștenire	60 l.	25
1 covor 3,50 × 2 m	lână boită	făcut Catinca	1000 l. cca	25
1 mașină de cusut	marca Singher	cump. la Vlad	1400 l.	7—8
4 perechi perdele	marchizet	cump. la Vlad	1 1/2 r.	12
1 cârtică (foto)	3 sold. ruși	dela Petrograd	1 r.	14
1 gramată de binecuvântare	hârtie fără ramă	dela Chișinău	60 l.	1
1 calendar coop.	de hârtie	dela bancă	gratuit	1
1 calendar bisericesc	de hârtie	dela biserică	4 l.	1
3 vazoane (ghiveci)	de pământ	olari	6 l.	3
perdele	marchizet	cump. la Vlad	45 l.	2
etc. etc.				

Și tot așa se urmează cu fiecare odaie pe rând, după care vom trece la alt corp de casă. Spre ex.:

In Cramă

Mobilă	Material	Proveniență	Preț lei-ruble	Vech. ani
1 Vârstac (masă de tâmpl.)	lemn	dela Năpădeni	200 r.	10
1 fierăstrău	lemn & fier	cump. la Vlad	25 l.	7
1 pas	lemn	făcut T. Popa		10
1 obolnic drept	lemn	făcut de T. Popa		7
1 obolnic strâmb	lemn	făcut de T. Popa		7

Mobilă	Material	Proveniența	Preț lei-ruble	Vech. ani
1 cuțitoaie strâmbă	lemn	făcut de 1 țigan	10 l.	2
1 topor	lemn	făcut de 1 țigan	100 l.	10
1 fulgău	lemn	cump. la Călărași	200 l.	20
1 riglă	lemn & fier	cump. la Călărași	50 l.	20
1 fețuitor	lemn & fier	cump. la Călărași	10 r.	25
1 coarbă	lemn & fier	cump. la Călărași	10 r.	25
1 hălcă	lemn & fier	cump. la Călărași	10 r.	25
1 bardă	lemn & fier	cump. la Călărași	1 1/2 r.	25
1 chircă (teslă)	lemn & fier	cump. la Călărași	0,75 cop.	20
1 cuțitoaie dreaptă	lemn & fier	cump. la Călărași	1,20 r.	20
1 sar. pt. însemnat lemn	lemn & fier	făcut de T. Popa	2 r.	20
1 lingură	fier	dela un rotar	3 r.	25
1 păpușe p. bătut cercuri etc., etc.	fier	făcut de 1 țigan	10 l.	25

In podul cramei

1 plug	lemn & fier	dela Năpădeni	1800 l.	4—5
1 boroană	lemn & fier	făcut de T. Popa		2
1 furcă	fier	cump. la Vlad	30 l.	2
etc., etc.,				

In cuhnie (tindă)

1 pereche desagi	lână	în casă	50 l.	1
2 traiste	lână	în casă	50 l.	1
1 căuș pentru făină	lemn	făcut de 1 țigan	10 l.	1
1 scaun mic	lemn	făcut de Ser. Popa		1
1 balercă pentru vin	lemn	făcut de T. Popa		10
1 balercă pentru vin	lemn	făcut de T. Popa		12
1 vârtelniță mare	lemn	făcut de T. Popa		1
1 albiuță	lemn	făcut de 1 țigan	20 l.	20
1 balercă pentru vin	lemn	făcut de T. Popa		neterm
1 masă pentru masă	lemn	cumpărate	2 r.	15
1 piuă pt. sare și grâu	lemn	făcută de 1 meșter din Năpădeni		
1 ferăstrău	lemn & fier	cumpărat	25 l.	10
covată pentru pâine	lemn	făcută de T. Popa		20
2 lopeți pentru pâine	lemn	făcut de 1 țigan	100 l.	5—6
1 pereche pepteni pt. câlți	lemn & fier	făcute de 1 țigan	30 l.	6
covată	lemn	cump. la Vlad	50 l.	3
vârtelniță mică	lemn	făcută de T. Popa		1
căuș mare pt. vin		făcută de 1 țigan		1
covată pt. pâine	lemn	făcută de 1 țigan	10 l.	8
4 sape	lemn & fier	cump. la Vlad	70 l.	1—4
erc., etc.				

Și tot așa mai departe urmează, până la epuizare. Când obiectele sunt grupate în anumit gând împreună, aceasta trebuie să fie menționat, iar atunci când descrierea nu este suficientă, se va face o schiță sau se va lua o fotografie.

Dar afară de gruparea naturală în care am aflat obiectele, vom proceda pe de altă parte la o grupare logică după natura lor, servindu-ne de inventarul ridicat.

Iată cum s'ar înfățișa o astfel de grupare:

Inventarul obiectelor gospodăriei lui Toader Popa (agricultor) după natura lor

Mobile:	paturi	3
	divan pe cuptor	1
	mese	5
	scaun lung	1
	scaun obișnuit	16
	scaun mic	1
	dulap pentru străini	1
	poliță de lemn	1
	culme (cuer)	1
	laiță	1
	etc.	
	Total	—
Obiecte casnice:		
a) veselă, tacâmuri:	străchini	6
	linguri de fier	1
	linguri de lemn	14
	cană	1
	garafă	1
	dimirlioară pentru sare	1
	etc.	
	Total	—
b) obiecte pentru gătit:	oale smălțuite	6
	lighean pentru făcut dulceață	1
	scafa de pâine	1
	leici	2
	mașină de râșnit chiper negru	1
	piuă pentru sare și grâu	1
	covată pentru pâine	3
	căuș pentru făină	2
	lopeți pentru pâine	2
	etc.	
	Total	—
Obiecte pentru conservat:		
	lădiță	1
	balerci mici	4
	balerci mari	4
	borocică pentru făină	1
	morocel (borcane)	10
	cadă	1
	ciubăr	1
	urcior pentru oțet	1
	fedeleş (pentru adus apă)	1
	sticle	3
	etc.	
	Total	—

Accesorii:

scară pentru pod	1
bardă	1
ferestre	2
topor	1
sfeșnic	1
lampă	1
lămpi de gaz	2
mușama de masă	1
fier de călcat	1
călcă pentru călcat rufe	1
albiuțe de spălat	1
vadră	1
etc. Total	—

Rufărie de casă:

covoare și cadre	6
saltea	1
perne	3
plapumă	1
pereche perdele marchizet	6
păretar (ecossais)	1
fețe de masă	2
etc. Total	—

Obiecte pentru industria casnică:

mașina de cusut marca Singher	1
stativ	1
vârtelnițe	2
răschitor	1
perechi piepteni pentru călți	1
fus	1
etc. Total	—

Obiecte decorative și de cultură:

a) religioase:

icoane de hârtie neîncadrate	2
--	---

b) universale:

icoană de hârtie încadrată	1
--------------------------------------	---

c) școlare:

calendare coop.	2
-------------------------	---

gramată de binecuvântare	1
------------------------------------	---

1 atest de 4 clase primare	1
--------------------------------------	---

etc. Total	—
----------------------	---

Unelte slujind la:

a) agricultură:

pluguri	2
-------------------	---

grapă	1
-----------------	---

boroană (grapă)	1
---------------------------	---

coasă	1
-----------------	---

seceră	1
------------------	---

sapă	4
----------------	---

casmale	2
-------------------	---

hârleți	1
-------------------	---

furci	1
-----------------	---

etc. Total	—
----------------------	---

b) viticultură:	teasc	1
	dejută pentru teasc	1
	boloboace pentru vin	4
	balerci pentru vin	3
	căuș mare pentru vin	1
	etc. Total	—
c) tâmplărie:	vârstac (masă de tâmplărie)	1
	scaun de strujit pentru botnărie	2
	obolnice	2
	cuțitoaie	2
	lambă	1
	halcă (rândeă)	1
	fețuitor	1
	sar pentru însemnat pe lemn	1
	riglă	1
	dimerlie	1
	etc. Total	—
d) dogărie:	păpușe pentru bătut cercuri	1
	pas	1
	etc. Total	—
e) îngrijirea vitelor:	chirca (șesală)	1
	etc.	

Iar pentru obiectele de uz individual, ca îmbrăcăminte, cărțile și obiectele strict personale, inventarul va lua înfățișarea următoare:

INVENTARUL IMBRĂCĂMINȚII FAMILIEI TOADER POPA

Obiectul	Materialul	Proveniența	Fabricație	Ani	Preț lei
<i>Toader Popa</i>					
2 pereche pantaloni	stofă	Vlad	croitor	6	200
1 surtuc iarna	stofă	Vlad	croitor	1	150
1 surtuc vara	stofă	Vlad	croitor	6	200
1 leancă	cu blană	mănăstire		20	
1 cușmă	lână	acasă		25	
ciubote	piele	Vlad		4	500
1 pălărie	feutru	Vlad		2	
4 cămăși	pânză	Vlad	Cat. Popa	1	100
1 cojoc	blană	M. Răciula		4	1000
1 cușmă	oae	Vlad		4	100
1 briceag	metal	Vlad		8	20
1 ceas	metal	Chișinău		16	ruble 2
<i>Catinca Popa</i>					
1 rochie gri	ațică	Vlad	Cat. Popa	1	5m 321
1 pestelcă	stambă	Vlad		2	30
1 perechi tufle	lac	Vlad		2	500
1 perechi colțuni	bumbac	Vlad		20	
1 rochie vișinie	stofă	Vlad		20	
1 rochie neagră	marchizet	Vlad		20	
1 rochie roșie	stofă	Vlad		20	
4 burnus cu blană	stofă	Vlad	croitor	2	1800
1 cămăși pânză	bumbac	Vlad	Cat. Popa	1	100
batistă albă	bumbac	Vlad		6 luni	30
batistă neagră	bumbac	Vlad		2	40

Obiectul	Materialul	Proveniența	Fabricație	Ani	Preț lei
----------	------------	-------------	------------	-----	----------

Serafim Popa

1 cravată	mătase	Vlad		1	100
1 plastron		Vlad		1	
1 pereche manșete		Vlad		1	
1 perechi de nasturi		Vlad		1	
1 cușmă	oae	făcută în casă		7	100
1 pereche haine	stofă	Vlad		1	1000
1 perechi haine	stofă	Vlad		1	250
1 perechi ciubote	piele	sat		1	250
1 cămașe	mătășică	Vlad		1	80
1 suman	blană	M. Răciulă		3	2000
6 cămăși	pânză	Vlad		1	200
3 ismene	pânză	și pânza în casă	confecție	1	60

Ionică Popa

1 pereche haine	stofă	Vlad		1	200
1 pereche ciubote	piele	Vlad		1	400
1 cușmă	oaie	Vlad		1	160
3 cămăși	pânză	pânza și confecția în casă		1	90
3 izmene	pânză	pânza și confecția în casă		2	60
1 briceag	fier	cump. în sat		1	16

Evlambia Popa

1 rochie catifea roșie	catifea	Vlad	croitor	1	105
1 rochie neagră	mătășică	Vlad	croitor	Paște	35 l. m
1 batistă albă	șifon	Vlad	Evlambia	Paște	30
1 pereche ghete	box	Vlad		Paște	250
1 pereche ciorapi	bumbac	Vlad		Paște	25
3 cămăși de pânză	bumbac	țes. C. Popa		Paște	
1 fustă albă	bumbac	Vlad	țes. C. Popa	Paște	45
1 perechi cercei	tinichea	Hârjauca		Paște	3
1 burdujel		Vlad	croitor	Paște	

Ifrim Popa

1 rând strae		Vlad	croitor	1	800
1 rând strae	pânză	Vlad	făcute în casă	1	100
1 suman	oaie		făcut în casă	2	200
1 cușmă	oaie	Vlad		1	100
3 cămăși	pânză		făcute în casă	2	60
2 cămăși	pânză			1	100
1 pereche izmene	pânză			1	20

Dumitru Popa

tufle roșii	postav	Vlad		Paște	100
1 pereche colțuni	bumbac	Vlad			15
2 cămăși	pânză	Vlad		2	60
1 rând de haine	materie	Vlad		2	50
1 șapcă	materie	Vlad		2	40

Gheorghe Popa

2 cămăși	pânză			1	20
1 rochie	materie	Vlad	făcută în casă	1	50

B) CADRUL BIOLOGIC

În mijlocul acestor bunuri, grupul de rude care constituie familia Popa își are o viață, care este condiționată și de fenomene pur biologice. Ei aparțin unui neam și au anumite eredități, care îi determină în felul lor de a fi de astăzi. Au și o sănătate și un aspect biologic, care nu poate rămâne fără de influență asupra activității lor de astăzi. Ca atare, va trebui să studiem grupul acesta de oameni și din acest punct de vedere.

Mai întâi vom studia vitalitatea neamului (natalitatea, mortalitatea, căsătorii, longevitate, boli, tare hereditare). (Trimitem pentru lămurire la studiul făcut asupra neamului în capitolul al 2-lea, unde s'a arătat cum se face un asemenea studiu).

La spițele de neam folosite acolo, va trebui să adăugăm alte spițe de neam, alcătuite cu altă tehnică, pentru a putea înțelege, nu atât neamul cât familia *Toader Popa*, ea însăși. Dăm aci un astfel de grafic al ascendenților soților *Toader* și *Catinca Popa* (vezi spițe anexă fig. 29).

De asemeni, vom studia în toată amănunțimea, pe membrii de azi ai familiei *Popa*. Și anume, vom alcătui fișe biologice de felul următor, în care vom specifica toate detaliile, care pot ușura înțelegerea vieții biologice a acestor oameni, folosind de sigur formularele și studiile echipei speciale, care se ocupă cu problemele de igienă socială. (Vezi foaia familială și observațiile medico-sociale).

Observațiuni medico-sociale asupra familiei T. Popa. 1. Amândoi părinții afectați de sifilis. Copiii nediagnosticați în privința contaminării specifice.

2. Raportul dintre numărul copiilor avortați, născuți morți și morți în numărul total al sarcinilor, după 23 ani de căsnicie este egal cu $6/12 = 1/2$, deci mortalitate foarte ridicată.

3. Observând vârsta copiilor morți, observăm că numai un singur copil (*Anica*) mort, a atins o vârstă mai ridicată, adică 8 ani, restul de 5 au murit în vârstă fragedă, sau au fost avorturi și născuți morți, ceea ce pledează pentru o contractare veche a afecțiunii specifice de către părinți, mai cu seamă, că numai copilul sarcinei a patra, *Serafim*, a izbutit să trăiască, atingând vârsta de 20 ani la data cercetării.

4. De subliniat că 4 din membrii familiei au suferit de vărsat, fapt care poate fi explicat prin defectuoasa organizare a serviciului sanitar la sate în privința vaccinărilor și revaccinărilor.

5. Lăsând la o parte mama, observăm, că cei trei copii, care au suferit de variolă, au fost născuți în perioada de turburări sociale, cuprinsă între anii 1916—1923.

Relativ la regimul alimentar al familiei se poate constata din datele consemnate pe dosul fișei că acest regim este excedentar în ceea ce pri-

vește nivelul rației calorice, dar deficient din punct de vedere calitativ, mai ales prin proporția foarte redusă a albuminelor de origine animală.

Se strâng așa dar toate informațiile, care ne pot face să înțelegem familia Popa, din punct de vedere medical, conform tehnicii arătate mai sus și fără îndoială, cu ajutorul specialiștilor medici.

Ceeace mai trebuie să adăugăm, sunt observațiunile asupra igienei acestei familii. În primul rând vom observa, dacă în acea casă sunt instalațiuni sanitare, fie și rudimentare, care permit o viață igienică (gospodăria T. Popa nu are astfel niciun fel de construcție care să servească drept latrină), dacă au băi, lighean, apă în cantitate suficientă și mai ales, modul cum aceste îngrijiri trupesti sunt ținute în seamă.

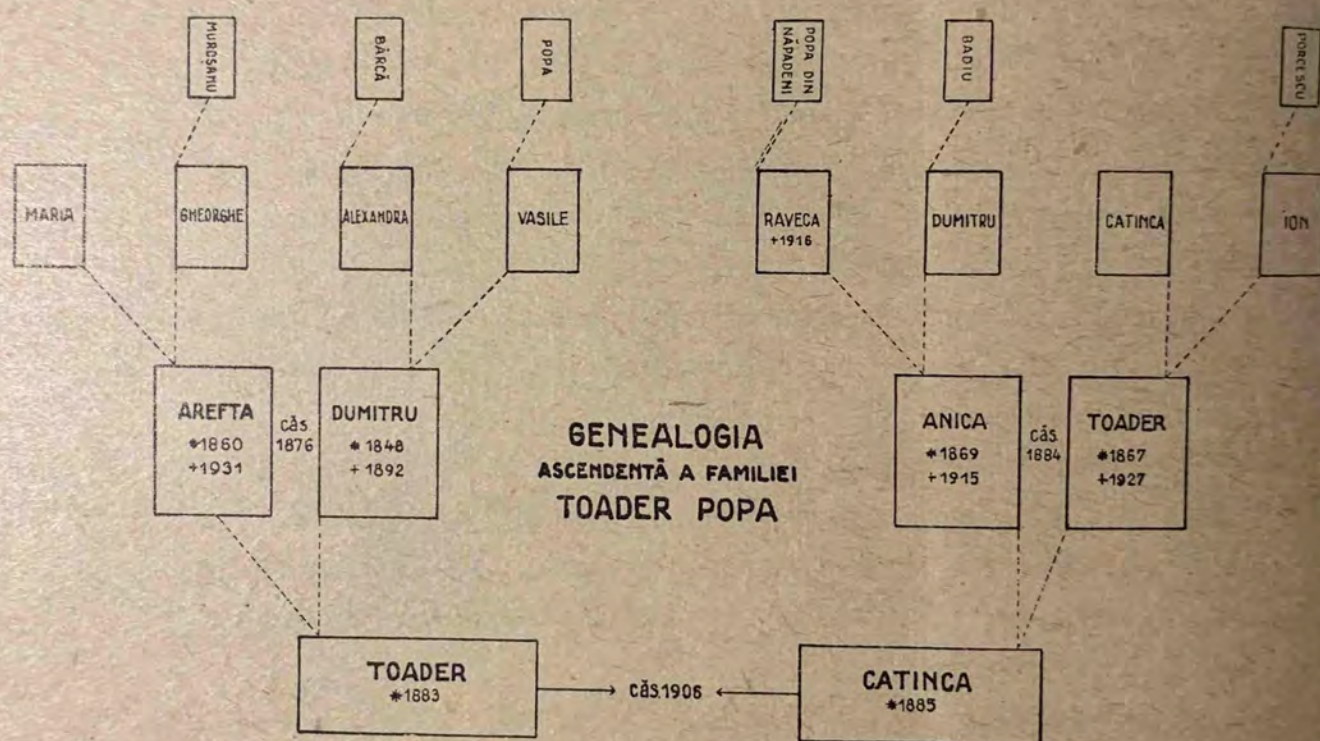

Fig. 29.

Astfel, membrii familiei T. Popa se spală săptămânal cu apă rece pe picioare, pe mâini până la cot și uneori și urechile. Fața și mâinile în fiecare dimineață. Pe câmp, înaintea meselor, nu-și spală mâinile decât dacă sunt murdare de mult pământ.

Părul, femeile și-l spală odată pe săptămână (Sâmbăta de obicei) bărbații nu. Ei se tund, imediat ce simt că-i «mănâncă în cap».

Cămașa e schimbată odată pe săptămână. Bae fac într'o albie de spălat rufe. Încălesc apa și o îndoiesc cu rece. Asta în timpul verii de 2—3 ori. Vara se duc la iaz, rar, de 2—3 ori. «Pe copii îi lai în fiecare Sâmbătă».

Pe sub pantaloni poartă izmene, pe care le schimbă tot așa săptămânal.

Nr. Casei 118
Numele și prenumele Toader A. Popa

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
SEMINARUL DE SOCIOLOGIE
FOAIE FAMILIALĂ BIOLOGICĂ

Numele Vasile Popa
Origina din Cornova
Data venirii în comună: băștinăși

Nr. de ordine	PRONUME	Data nașterii		Data căsătoriei		DECEDAȚI PÂNĂ LA								Luna și anul morții	Afecțiuni anterioare	Afecțiuni prezente	Infirmități	Stigmat	Meinicke sau Wassermann	Grup sanguin	MUNCĂ ANUALĂ ÎN ZILE							Observațiuni																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
		Luna	Anul	Luna	Anul	0 ani	1 lună	6 luni	1 an	2 ani	3 ani	5 ani	10 ani								15 ani	20 ani	30 și +	Agricol	Pădure	Casnice	Industr. casnică		Cu vite	Meserie	Muncă latural.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
1	Toader D. Popa	4/III	1883	II	1906																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														

Mama l-a simțit mișcând până în ultimul moment. Moașa zice că a mai svâcnit odată după ce a fost născut dar poate n'a mai putut respira.

Era vaccinat.

[illegible]

1) Teste familiale teoretică (calculată prin coeficienții de corecție pentru sex și vârstă, Commission scientifique du ravaillement)	= 2,265 cal. = 1	(coeficient teoretic familial)
Media anuală pe cap de locuitor (inclusiv alcool)	= 3,184 cal. = 1,40	(coeficient total specific)
Media anuală pe cap de locuitor (fără alcool)	= 2,972 cal. = 1,30	(coeficient specific corectat)
2) Raport nutritiv teoretic	= 0,2160 = 1,000 (coeficient)	
Raport nutritiv corectat familial	= 0,1374 = 0,636 (coeficient)	din care 83,16% revine albuminelor vegetale
Raport nutritiv total familial	= 0,1261 = 0,584 (coeficient)	
Raport nutritiv comparativ (8 state America).	= 0,1380 = 0,731 (coeficient)	

Data Julie 1931.

Semăntura,

Le spală cu apă din fântână. Fac leșie și cu foarte mult săpun. Pentru toalete corporale nu întrebuițează niciodată săpun.

Cămășile le spală cu apă de ploaie. « Se curăță mai bine așa ».

Baia copilului. În primele zile îi face și de 2 ori pe zi. După a II-a lună, odată pe săptămână. Iar peste un an din când în când. Peste 5—6 ani, nu se mai ocupă de ei, fac baie când au ei gust. Rar de tot. Vara se duc la Ikel la iaz. Iarna nimic. Mama-i mai sfătue, dar ei nici nu vreau să audă.

Fig. 30. — În ogradă, Gheorghe cu vițelul.

Părerea celor maturi despre această chestiune a îngrijirii corporale trebuie și ea luată. Mai mult decât orice observație, mai mult decât orice calculare a cantităților de săpun consumate în gospodărie, servește o declarație orală de felul acesteia:

« Când eram mic, m'a lăiat mama. Femeile se lau mai des, că pe urmă ajung la povestea D-voastră (adică fac păduchi și râie). Acu io nu mă mai spal. Mai rar ».

(Toader Popa)

În caz de boli se va urmări ce anume îngrijire medicală s'a dat. Cât anume s'a cheltuit cu doctorii și medicamente sau cu babele descântătoare.

Astfel din familia Toader Popa, la dispensarul Seminarului de Sociologie, Catinca a mers de 5 ori, iar Toader de 6 ori, în interval de 3 săptămâni (pentru injecții cu neosalvarsan).

Iată și un fragment de conversație surprins între cei doi soți:
Inf. Catinca și Toader Popa (Catinca se întoarce dela consultație medicală. Tace).

T. — « Ce ți-a spus?

C. — « Mai nimic. (Tăcere).

C. — « Nu știe. Nu mi-a făcut nic.

T. — « Dar pentru ochi?

C. — « Mi-a dat o sticlută cu doctorii, a zis să-mi pun câte o picătură, etc.

T. — « Mâna i-ai arătat-o?

C. — « A văzut, m'a cercetat, mi-a spus că eu înăuntru nu mă pot îndrepta altfel decât să merg la Chișinău — la operație.

T. — « Apoi ai ră-mâne și fără.

C. — « Da cum, nu vreau, mai bine merg.

T. — « Da las' că ce știe ei? Eu n'am fost? Nu mi-au făcut nic! ».

(Toader a fost consultat, i s'a luat sânge, i s'au dat doctorii pentru ciuperca de care suferea i s'au dăcut injecții antisifilitice și i s'au dat sfaturi pentru reumatism).

Ingrijirea casei de locuit are și ea importanță din punct de vedere igienic. Vom nota deci și informațiile căpătate în această privință. Astfel în gospodăria lui Toader Popa, în casa de locuit nu a stat nimeni în tot timpul cercetărilor noastre.

Cât este timpul frumos, toți dorm în cuhnie, clae peste grămadă, sau pe prispă afară.

Iarna stau în cea mai mică dintre camere, în clădirea cea mare. Care e motivul? « Casa mare (odaia cea mare) se încălzește foarte greu ». De

Fig. 31. — Ifrim T. Popa, păzind vitele.

aceea, numai când au mosafiri se folosesc de ea. Ferestrele se deschid rar. Soarele bate greu prin geamurile mici, umbrite și ele de ceardacul din față.

În cuhnie, vara în timpul cercetărilor noastre, aerul era destul de greu. Cu atât mai mult iarna, când « nu se deschid geamurile, că vine frigul ». Luminatul cu petrol mai absoarbe și el din oxigenul din cameră. Se văruește de 8-10 ori pe an, în casa unde locuiesc și unde e bucătăria. Peste an, odăile locuite se văruesc și se scutură de 5—6 ori pe an. De măturat, se mătură în odăi odată pe zi, iar în cuhnie, unde se ia masa, de 4—5 ori pe zi.

Muncă, alimentație și odihnă. Un alt capitol important al vieții biologice a familiei este și acela al muncii, pe care acești oameni o fac, precum și al alimentației și al odihnei. Consumarea de energie și recuperarea ei centrează, ca interes teoretic și practic, toată activitatea de toate zilele a acestui grup de oameni și deaceia vor trebui să fie făcute aci studii, pe care vom încerca a le duce până în ultimele amănunte, asupra cantității, calității și condițiilor în care munca este efectuată. De sigur considerăm munca aci, nu sub aspectul său economic, ci ca pur efort fizic. Pentru aceasta va fi însă necesar să intrăm în descrierea împrejurărilor ei, alcătuind de pe acum inventare de muncă, ce ne vor servi mai târziu și studiilor economice.

Astfel, pentru familia Toader Popa, iată cum vom alcătui aceste inventare ale muncii. Începem prin muncă agricolă, ca fiind în speță cea mai importantă din toate. Determinăm cantitățile de pământ și felul culturilor pe care familia are a le lucra și apoi specificăm, cine anume a muncit și cât timp:

TABLOUL MUNCII

A) Pe pământul posedat, familia cultivă în:

1. Suduroaia și Cula	grâu	2,16 h.
2. La Cula și la vie	orz	0,36 h.
3. La Suduroaia, Cula și la șes	păpușoi	3,24 h.
4. La Suduroaia	ovăz	0,36 h.
5. În Livadă	răsărită (floarea soarelui)	0,50 h.
6. La Suduroaia	câneapă, în	0,54 h.
7. În fânaț	vie	0,54 h.

Cultura grâului din Suduroaia și Cula a necesitat în anul agricol 1929—1930 muncile următoare, repartizate așa precum reiese din tabloul următor:

Arat	6 zile	Toader Popa cu copiii	
semănat	2 zile	Toader Popa cu 1 om	
boronit	2 zile	Toader Popa cu 1 om	
plivit	2 zile	Toader Popa cu copiii	
secerat	1 zi	Toader Popa cu copiii	
secerat	1 zi	6 oameni	3 oameni ajutor
secerat	1 zi	5 oameni	2 oameni ajutor
cărat la arie	3 zile	3 oameni	cu un car
treerat	1 zi	10 oameni	7 oameni ajutor
cărat	1 zi	3 oameni	

Cultura orzului din Cula și vie

arat	2 zile	1 om	1 plug
boronit	1 zi	1 om	T. Popa cu copii
semănat	1 zi	1 om	
plivit	2 zile	2 oameni	17 oameni nămiți pe o zi
secerat	1 zi	9 oameni	6 ajutori
cărat	1 zi	1 om	T. Popa cu copii
treerat	1 zi	10 oameni	7 oameni ajutor
cărat	1/2 zi	3 oameni	

Cultura ovăzului la Suduroaia

arat	1 zi	1 om	T. Popa
plivit	1 zi	1 om	T. Popa
semănat	1 zi	1 om	T. Popa
secerat	1 zi	5 oameni	2 oameni ajutor
cărat	1/2 zi	1 om	T. Popa
treerat	1 zi	10 oameni	7 oameni ajutor

Cultura păpușoiului din Cula la șes

arat	9 zile	T. Popa cu copii	1 plug cu 2 boi
semănat	2 zile	1 om	
boronit	1 zi	1 om	
prășit I	3 zile	15 oameni	12 oameni ajutor
prășit II	3 zile	12 oameni	9 oameni ajutor
tăiat	1 zi	12 oameni	9 oameni ajutor
cărat	3 zile	2 oameni	1 om
curățat	1 zi	7 oameni	5 oameni
bătut la mașina lui Pirogof pentru 100 lei	1 zi	T. Popa cu băieții	

Cultura cânepei la Suduroaia

smuls	1 zi	3 copii	
cărat	1/2 zi	3 copii	
pus la topit	3 zile	2 oameni	Toader și Serafim
bătut	2 zile	3 femei	Catinca și 2 fem. aj.
melițat	4 zile	1 femeie	Catinca
răgilat	5 zile	1 femeie	Catinca
pieptănat	5 zile	3 femei	Catinca și 2 fem. aj.
periat	n'a fost nevoie de periat		
tors	Catinca 3 jum. de chită și a plătit pentru 3 chite la 3 femei 180 lei.		

Cultura floarei soarelui în livadă

arat	2 zile	1 om	T. Popa cu copii
semănat	1 zi	2 oameni	T. Popa cu copii
boronit			
prășit	1 zi	6 oameni	3 oameni ajutor
cules	1 zi	6 oameni	3 oameni ajutor
bătut	1 zi	5 oameni	cu mâna
cărat	1 1/2 zi	3 oameni	T. Popa cu copii

Cultura cânepei la Suduroaia (urmare)

folit	2 zile	1 femeie	
urzit	1 zi	1 femeie	Catinca
năvidit	1 zi	2 femei	Catinca (110 coți)
țesut	până acuma	70 coți	Catinca și o femeie

Cultura viței în fânaț

desgropat	1 zi	1 om	
legat	10 zile	1 om	T. Popa
stropit I	1 zi	1 om	T. Popa
stropit II	1 1/2 zile	1 om	
săpat I	1 zi	6 oameni	3 oameni ajutor
săpat II	1 zi	5 oameni	
săpat III	1 zi	5 oameni	
săpat IV	1 zi	5 oameni	
cules	4 zile	4 oameni	1 om cu carul
teasc	5 zile	1 om	
zdrobitor	5 zile	1 om	
trasul la butoi primenitul I	2 zile	1 om	
primenitul II	2 zile	1 om	
curățitul butoiului	1 zi	1 om	
cercuitul	5 zile	1 om	

Aceasi operație o repetăm și pentru *muncile casnice*.

B) TABLOUL MUNCILOR CASNICE

Măcinatul	Toader și băieții Sera-	
	fim și Ion	în tot anul 10 ori
tăiatul la pădure	Toader și Serafim	în tot anul de 3 ori
hrănitul porcilor	Catinca Popa	în tot anul 3 ori pe zi
hrănitul păsărilor	Catinca Popa	în tot anul 3 ori pe zi
gătit bucate	Catinca Popa	în tot anul 2 ori pe zi
spălat rufe	Catinca Popa	în tot anul odată pe lună
făcutul pâinii	Catinca Popa	în tot anul 2 ori pe săptăm.
muruitul	Catinca Popa	în tot anul 2 ori pe an
uscatul fructelor	Catinca Popa	toamna 1 pe an
țesutul	Catinca Popa	în tot anul când are timp
mulsul vacii	Catinca Popa	în tot anul 2 ori pe zi
cusutul	Catinca Popa	Primăvara înaintea Paștelor
dresul hainelor	Catinca Popa	în tot anul
curățat odăile	Catinca și Evlambia	vara numai
torsul	Catinca și Evlambia	iarna mereu
îngrijitul copiilor	Catinca și Evlambia	în tot anul mereu
îngrij. vacă și vițică	Ifrim Popa	în tot anul mereu
îngrijirea boilor	Ion Popa	în tot anul mereu
spălatul rufelor	Evlambia	în tot anul odată pe lună

În sfârșit, familia poate lucra și la străini (familia Popa lucrează « în schimb », nu cu plată).

1 Toader Popa	nu se duce din cauza unui braț bolnav
2 Catinca Popa	nu se duce, nu poate să lepăde copiii
3 Serafim	la Vasile Popa La Suduroaia Cula pentru servicii la Vasile Soimăru La Suduroaia Ikel identice

4 Ionică	Ion Boian	La Suduroaia Ikel	săpat-săpat
	Filimon Roșca	Cula Cihornic	prășit-prășit
	Vasile Popa	Cula Cihornic	secerat-secerat
	Vasile Soimaru	Cula Cihornic	
	Ion Boian	Cula Cihornic	
	Filimon Roșca	Cula Cihornic	

(pentru Evlambia, Dumitru și Gheorghe, cari sunt prea mici, nu se pune problema).

Alimentația

A) Din considerarea tabloului de la pagina 233, se observă că, importanța aportului caloric în alimentația anuală a acestei familii, se așează în ordinea următoare:

1. Cereale (pâine, mămligă)	69,94%
2. alimente de origină animală	13,36%
3. alcool (vin, rachiu)	7,30%
4. legume	5,70%
5. fructe	3,70%

Deci primele două grupe constituiesc alimentația fundamentală.

B) Cât privește însăși principiile nutritive, acestea se clasifică astfel:

1. hidrate de carbon	66,85%
2. grăsimi (animale și vegetale)	14,65%
3. albumine	11,20%
4. alcool	7,3%

Observăm în primul rând că, proporția grăsimilor este inferioară albuminelor (deci o inversare a raportului) și totuși amândouă (atât albuminele cât și grăsimile) rămân inferioare raportului necesar unei rații alimentare normale.

Lucrul acesta este arătat de altfel și de către raportul nutritiv familial (corectat), care este numai de 0,1374, sau exprimat prin coeficient: 0,636 adică inferior celui teoretic cu 36%, față de cel american care este numai cu 27% inferior celui teoretic.

Analiza sub acest unghi este necesară, întrucât la prima vedere și considerând rația medie anuală (3184 & 2952 cal.) s'ar părea că ne găsim în fața unui caz de supraalimentație (unui surplus de 40% sau 30% după cum înglobăm sau nu alcoolul consumat.) Faptul este numai aproximativ exact, fiindcă, deși hidrocarbonele regăsesc proporția, trebuie să subliniem, în primul rând deficiența grăsimilor și mai ales a albuminelor

TABLOU ARĂTÂND PROPORȚIILE CALORICE LA SUTĂ PENTRU FIECARE CATEGORIE DE ALIMENTE
ȘI DE PRINCIPII NUTRITIVE, CONSUMATE ÎN TIMPUL UNUI AN

NATURA ALIMENTELOR	A l b u m i n e		G r ă s i m i		H i d r o c a r b o n a t e		A l c o o l		T o t a l	
	La % pentru fiecare categorie de alimente	La % din tota- lul lor pentru fiecare categorie de alimente	La % pentru fiecare categorie de alimente	La % din totalul lor pentru fiecare categorie de ali- mente	La % pentru fiecare categorie de alimente	La % din totalul lor pentru fiecare categorie de ali- mente	La % pentru fiecare categorie de alimente	La % din total	%	La % din total pentru fiecare categorie de ali- mente
Cereale (grâu-porumb)	11,74		4,55		83,71		0,00		100,00	
		73,33		21,74		87,37		0,00		69,94
Alimente de origină ani mală	14,11		80,97		4,92		0,00		100,00	
		16,84		73,85		0,98		0,00		13,36
Fructe; zahăr	4,66		8,43		86,91		0,00		100,00	
				2,13		4,81		0,00		3,70
Legume (uscate-verzi)	16,28		5,85		77,88		0,00		100,00	
		8,29		2,28		6,64		0,00		5,70
Alcool (rachiu-vin)	0,00		0,00		0,00		100,00		100,00	
		0,00		0,00		0,00		100,00		7,30
Total	11,20	100,00	14,65	100,00	66,85	100,00	7,30	100,00	100,00	100,00

(ss) D. C. Georgescu.

ca principiu nutritiv specific. Nu trebuie uitat apoi că 83,16% din acestea din urmă este dat de către cereale și vegetale, deci o albumină heterogenă laborios asimilată (digestibilitate în asimilație 85% pentru cereale și 80% pentru fructe și legume; față de 98% pentru albuminele de origine animală (Atwater).

În concluzie, alimentația acestei familii se definește prin:

1 rația medie anuală, în valoare calorică absolută, depășește rația normală tip (corectată prin coeficientii de vârstă și sex) fapt datorit excesului de hidrocarburi.

2 bilanț deficitar pentru grăsimi.

3 la fel pentru albumine, cu mențiunea importantă a originilor aproape exclusiv vegetală (83,16%).

4 în sfârșit rația alimentară majorată nu reprezintă o valoare strict pozitivă, sau este numai aproximativ semnificativă, întrucât aceasta se datorește alimentării abundente și consumării excesive de alcool în timpul iernii, fapt care modifică pozitiv rația medie anuală, fără un aport nutritiv real, alimentarea rămâne insuficientă tocmai vara, în perioada de muncă și de pierderi însemnate energetice.

C) CADRUL PSIHIC

Dar grupa întreagă a oamenilor care constituie familia, nu ne interesează numai prin viața lor biologică, ci ei trebuiesc să fie studiați și ca ființe dotate cu anumită viață sufletească. Ba mai mult, după cum am arătat încă dela început, viața de familie formează prin esența ei un trai sufleteș comun tuturor membrilor ei, așa că avem datoria să studiem familia individualizată de care ne ocupăm, și din acest punct de vedere. Va trebui așa dar să urmărim, care anume este psihologia familiei studiate. Din experiența noastră de toate zilele, știm că familiile au într'adevăr o anumită psihologie, care le constituie o caracteristică destul de importantă, ca să ne poată permite să recunoaștem în gesturile și atitudinile unui membru al ei, « aerul de familie », asemănarea cu toate rudele sale. Sunt aci de luat în seamă tradiții, obiceiuri, care se moștenesc în parte ca o zestre biologică și pe de altă parte se transmit pe calea educării sistematice, sau a imitației pe cale de simplu contact. Rămâne ca să căutăm, într'un studiu care nu se poate opri numai la simpla descriere intuitivă a acestor psihologii familiale și să găsim mijloacele tehnice prin care să putem cuprinde, descrie și înțelege sistematic, elementele componente ale anumitor structuri spirituale caracteristice unor familii. Problema, fără îndoială, nu este pur sociologică. Intocmai după cum viața membrilor familiei, pe latura sa biologică, era tratată de către medici sau în tot cazul pe baza metodelor

stabilite de către biologie, de asemeni în cazul acesta rămâne să aplicăm sistematic metodele psihologiei.

Niciuna din metodele întrebuintate în psihologie nu va trebui să lipsească dintre mijloacele noastre. Revelant ne poate fi, spre exemplu, compararea profilurilor și portretelor psihologice ale membrilor familiei și cercetarea caracteristicilor familiale, ce aceste profiluri pot indica.

Putem adăuga că studiul însuși al obiectelor în mijlocul cărora trăește familia și care constituiesc zestrea ei comună, dat fiind faptul că sunt obiectivări ale vieții membrilor ei, ne pot servi pentru a deduce din ele viața sufletească ce le corespunde. Casa cu inventarul ei de obiecte ne sunt cât se poate de sugestive. Cantitatea relativă a obiectelor religioase, artistice, utilitare, modul de folosire al lor, ne sunt toate indicații asupra problemei ce ne interesează acum. De asemeni amintirile și legendele familiale, pe lângă faptul că ele sunt mai întotdeauna modele imitate, deci în bună parte creatoare a formelor de viață sufletească actuală, mai ne sunt folositoare și prin faptul că ele reprezintă psihologia familială, obiectivată așa cum însăși familia o vede, poate idealizând-o.

Problema psihologică a familiei nu se reduce însă numai la atâta, ci ea trebuie să aibe în vedere neapărat și viața sufletească a fiecărui individ în parte. Este aci de făcut un întreg studiu al psihologiei fiecărui individ din care apoi punându-le față în față cu psihologia grupului întreg, să putem scoate mai bine în relief deosebiri și laturile comune ale acestor două realități, care ne interesează deopotrivă: individ și grup social.

Pentru aceasta să vedem, cum vom studia psihologic pe fiecare membru în parte.

Mijloacele noastre de informație vor fi mai întâi povestirile pe care le face însuși cel pe care îl cercetăm. El ne va spune, prin graiu viu, biografia sa, viața sa actuală și planurile lui de viitor. Ne vom folosi și de notele personale ale cercetaților, atunci când ele există, sau, dacă avem de a face cu un cărturar, în afară de cele de mai sus îl vom pune să-și scrie și autobiografia.

În al doilea rând, vom folosi informațiile pe care ni le dau alții despre el, fie rude, fie străini. Ascendenții, colateralii, persoanele cu care el trăește în societate, au despre cel pe care îl cercetăm, anumite păreri bazate pe amintirea faptelor sale. În al treilea rând, noi înșine în tot timpul cercetării putem să-l observăm, în tot felul lui de a se purta (fapte, atitudini și subiecte de convorbiri preferate), ba uneori, cu multă băgare de seamă, putem provoca în el trăirea anumitor împrejurări, în care el să se manifeste sincer, necalculat.

În cazul familiei pe care am luat-o drept pildă, să alegem, pentru exemplificare, pe șeful ei, Toader Popa și să dăm câteva fragmente din studiul personalității lui.

În primul rând îl determinăm prin numele și situația lui în familie. Astfel:

Toader D. Popa, născut în Cornova, la 1883 are în momentul cercetării noastre vârsta de 48 ani. Este căsătorit legal, din anul 1906 cu Catinca Porcescu, cu doi ani mai tânără decât el.

Despre el însuși Toader Popa povestește următoarele:

Inf. Toader Popa 48 ani

« Io despre mine le știu pe toate: io pot să spun și lucru mai greu, cum să nu pot spune despre mine? Că se chiamă, că dacă-i viața mea, am trăit-o io.

Da pă la noi așa a fost: că copilul ce știe? Când am fost mic, am rămas de tată pe la 10 ani. Pă urmă m'o dat la școală și ca mine n'a învățat niciunu, că mie mi-a fost dragă cartea, da rău că nu m'o dat mama la școală mai departe. Am avut un dascăl foarte bun (Justin Mihailovici), care m'a luat lângă dânsul. Iel mi-a fost mie învățător și i-a fost drag de mine, că nici unu nu putea învăța repede ca mine. Mi-a dat cărți și m'a scutit de taxe că eram orfan. Iel a vrut să merg și mai departe. Imi găsise loc într'o școală unde să mă bage; și nu trebuia să plătesc nimic. Da mama n'a vrut să mă lese, ca să mă înstreinez de gospodărie, măcar că fratelui meu nu i-o plăcut cartea și nici nu putea învăța ca mine. Da pentru că eram mai mic, au vrut să rămân. Io nici la armată n'am fost, pentru că a fost fraatele meu, și la Ruși era așa. Și dacă am venit dela prion (recrutare), io așa m'am tras, c'am vrut să merg la mănăstire. Și azi m'ași duce. La moment, da vezi că am gospodărie.

Noi am fost trei tovarăși, care am vrut să mergem la mănăstire. Dintre toți io i-am sfătuit pe dâșii, că eram mai hâtru. Mie așa mi-a fost drag. Ei au zis că dacă merg io, merg și dâșii ¹⁾. Ei s'au dus că n'au avut cine-i opri, dar pe mine nu s'a învoit mama să mă lase, ea a stăruit, ca să nu mă duc (Toader avea atunci 22 ani). N'am vrut să-i stric ei socotelile, s'o scârbesc pe ea și nici nu puteam s'o las singură. La al doilea an m'am căsătorit. Dacă m'am căsătorit, apoi am luat-o înainte cu gospodăria.

Eu prieten sunt cu tot satul.

Până acum nu m'am judecat cu nimeni, dar nici ca martor n'am fost. Și cu asta am cinste la toți și părintele și dascălul țin la mine. Tot satul mă vrea primar și eu nu vreau. Nu depun lista, să-mi dați și un milion și nu vreau. Pentru că nu vreau să am ceartă cu cei răi. La mine trăesc singur cum vreau și las în casă pe cine îmi place.

Nu vreau căineală.

Mai bine de ei, aceștia fără slujbă », etc., etc.

Povestea nu trebuie să fie stingherită. Lași omul să-ți povestească lucrurile în șirul lor natural, căci astfel el poate da valoare semnificativă

¹⁾ Tovarășii duși la mănăstire sunt: Ion Popa, acum diacon și Vasile Popescu, mort în războiu (la începutul războiului era numai « frate »).

faptelor povestite, prin evocațiile, lipsurile și omisiunile voite și nevoite ce se pot observa.

Dar, pe urmă, după ce povestitorul a încetat, poți reveni cu întrebările asupra punctelor neînțelese, a celor trecute cu vederea, sau a celor care ți se par în deosebi semnificative.

Spre exemplu, te miră faptul că, deși Toader Popa este copilul mai mic rămas în viață, totuși fratele lui mai mare Ion a rămas în gospodăria părintească, provoci atunci o lămurire:

Inf. Toader Popa

« Eu am avut un frate mai mare, pe Ion și unu mai mic pe Trofim. Ion a plecat în armată. Io am stat cu mama, că eram holtei. Pe mine nu m'o luat la muscal și m'am însurat la 23 ani. Nevasta am luat-o în casă cu mama. A venit Ion dela armată. El era holtei. Au zis că dacă m'am însurat, nu mi se mai cuvine loc în casă. Nu fratele meu Ion trebuia să rămână în casă, ci eu, că eram mai mic. Dar n'am făcut vorbă și am pornit să-mi clădesc casă (tăt pe locul părinților alături). Intr'o zi am adus lemne dela pădure, au ieșit fratele Ion înainte și mi-a zis:

— « Măi băete, aici tu nu ți-oi face casă ».

N'am cătat sfadă și Dumnezeu mi-o ajutat, că azi am casă și masă unde mâncăm.

În 1916 Trofim a murit și a rămas Ion cu mama în casa bătrână. S'ar fi putut să mă scol, dar n'am vrut.

Am cumpărat loc de casă și mi-am văzut de treabă, ce să mă judec? »

(ss) X. C. F.

Sau vrei să lămurești motivul, care îl face să rămână retras din viața administrativă a satului:

Inf. Toader Popa

« Obștea ne-a ales în comitetul școlar de 5 ani.

Acu se 'mplinește, în toamna asta.

Eu vreau să mă lepăd. Cât timp prăpădesc ei cu ședințele și avem necaz cu procesul-verbal. Alții cred că cine știe ce avere fac eu acu. Mai las pe alții să vadă. Ai numai necaz, noi am umblat de-am strâns pentru școală și de aci n'ai nic, las'că nici nu-mi trebuie, dar las' și ei să vadă, cât necaz și bănuială ai ».

(ss) X. C. F.

Găsești prilej să-l pui să facă o mărturisire de credință, sau să povestească împrejurările din viața în care a fost silit să ia atitudini. Astfel iată un fragment din felul cum povestește Toader viața lui în timpul războiului:

Inf. Toader Popa 49 ani

« Eu am avut și un bilet și m'a luat la bătlie la 1916 în August. Deodată m'a dus în Petrograd și am kicat în Gvardie (Gvardii Grenadirseavo polc) ¹⁾.

Gvardiile erau regimente românești și erau la Petrograd 4 divizii, câte 4 polcuri în divizie. Eu am rămas la Petrograd 9 luni de zile, că mi-a priit un zvodnii ²⁾

¹⁾ regiment.

²⁾ plutonier.

și am rămas la caraulii comandă. Odată stând de caraul, nu o vinit să mă schimbe și era un frig de 40 grade. Nu puteai răbda mai mult de un ceas. Dacă am văzut, nevoia, am tras o detunătură de pușcă și o vinit și m'o schimba. Când au vinit la mine, eram cu totul înghețat, m'a dus un soldat. Dacă mă mai lăsa 10 minute, muream de frig. Tot atunci m'a dus la spital, că era în ograda cazarmii. Doctorii m'au căutat și s'au speriat. M'o dus la lazaret, m'o pus în apă fierbinte, și mi-o făcut masaj cu leacuri. S'o unflat picioarele butuc. Am stat patru săptămâni în spital.

.....

Din Petrograd mi-a dat concediu pe trei luni și pe urmă am mai prelungit-o vreo două luni. În cele din urmă m'a cerut la Moldavski polc și s'a întâmplat că tocmai îl ducea la poziție, la românski. Acolo am fost la un othead, la un vojdushni sur ¹⁾. În România, am fost într'un sat lângă Galați, Catargi. Am stat în satul ista la un moșlon și mă împrietenisem bine cu el. Pe acolo prin Moldova trăiesc mai greu oamenii ca pe la noi, nu au nici cuptor de copt pâine, mănâncă numai mămăligă.

Iaca noi aveam pâine de ajuns, le dam, dar nu voiau să mănânce. Ei mămăliguță, păpșoi copti din șiac, aiste i-a lor. Rușii îi cam obduie, da noi moldovenii ne puneam pentru dânșii.

Pe mine nici nu mă cunoșteau că-s moldovean.

Eu tare eram bun la slovesnoști. Mă arăta ofiterii, că iaca Moldovean din Basarabia, cum de știe, dar voi nu știți. Lor le părea rău, că le da în obraz din spinarea mea. Ei ziceau că eu nu's moldovean, că așa mă fac ca să-mi fie mai ușor.

.....

Îi mai bine să fie pace. De ce trebuie războiu, să mă iee pe mine dela copchii și de acasă și să mă ducă să mă pierd. Parcă crezi d-ta, că mulți năcealnici de cei mari s'o prăpădit în bătălie? Câți am văzut eu la Petrograd gulind ²⁾.

Da numai norodul nostru ist prost, pe ista îl vără să se piardă.

Să șezi, cum o stat tovarăși și de ai mei în Galiția în tranșee cu apa până la genunchi și frig de-ți îngheța mâna pe pușcă. Da cei mari stăteau la Petrograd la cald și bine îmbrăcați. Ce le pasă lor că noi biduim.

.....

Împărații sunt vinovați de bătălii. Din cauza lor suferim noi ostașii. Iaca câtă suferință e amu: copchii rămași fără părinți, bolnavi care nu mai pot să lucreze. Dela împărați îi toată socoteala.

Parcă poți să te pui în contra? Dacă vine ordin, trebuie să te duci. Parcă nărodul vrea să se bată? Parcă rușii o zis: « Împărate, iaca, noi rușii vrem să ne batem cu nemții ». Împărații au luat-o dela o nimica toată. Câți răniți am văzut eu!

.....

Eh, mult o necăjit lumea cu bătălia iasta, mult frig o mai tras, multă foame! Ne încleștau mâinile pe pușcă de frig, ni-se făceau urechile bocnă. Nu știu cum de am mai scăpat! Ne înghețau falcile de frig și nici nu puteam să bem ceai.

¹⁾ balon captiv.

²⁾ plimbându-se.

Și astăzi mă simt bolnav din bătaie, mă dor picioarele, când îi vremea a ploaie, și în vreme de iarnă nu pot să mă duc nicăierea, că mă rod picioarele la oase. La mine reumatismul a intrat la oase. Eu am și acuma hârtie dela lazaret și când m'am arătat la Orhei, m'au trecut la auxiliar. Eu nu pot să mă duc cu cei tineri, să fiu stroevoi ».

(ss) P. O. St.

Vom nota de asemeni toate peripețiile din timpul serviciului la Petrograd, ca militar pe frontul Siretului în timpul războiului și prin diferite spitale prin care s'a perindat și din care vom putea deduce atitudinile lui Toader Popa, atunci când desintegrat din viața lui familială zilnică, a fost pus în situații noi. Aceasta poate fi un mijloc foarte concludent de a pune în relief natura și puterea lui de observație, de reacție și de integrare, precum și de a ne da seama de resfrângerea pe care această perioadă a vieții a avut-o asupra formării lui.

Seria acestor informații poate fi infinită. Dacă ne aflăm în fața unui caz deosebit de interesant putem cere lămuriri mai ample (cum e de fapt cazul cu T. Popa). Cercetătorul va trebui să judece el singur punctul de unde cercetarea mai amănunțită devine inutilă.

În al doilea rând, vom cere informații dela persoane străine despre Toader Popa. Așa, iată aprecierea lui:

Inf. Nastia Boian 39 ani, nu știe carte

Cotnova 1931

« Catinca n'o trăit cu Toader înainte de cununie. Ei au fost oameni de treabă. Toader a fost sărac, dar cuminte. Mama lor a văduvit din vreme. Cu chiu cu vai, dar i-a crescut tare bine și buni copii a avut.

Ea (Catinca) a fost fată mai cu chip, putea să meargă după alt om cu stare. Că tare cumiști oameni sunt și Porcești. Is neam bun ».

(ss) X. C. F.

sau iată felul cum a fost judecat Toader Popa de către socrii lui:

Inf. Catinca Popa

Cornova 1931

« Ei părinții mei n'or vrut pe cine am vrut eu, d'apăi ca să am pace, m'am măritat cum au zis ei. Celalt avea mai bună stare, dar ei au zis, că lasă, să fie cum zic ei, că cel ce are stare multă, stă și-o prăpădește, iar cel ce are stare puțin-tică, se silește și mai face.

Toader era mai harnic și le-a plăcut părinților pentru că au zis că-i mai cuminte.

Le va căta obrazul și lor.

Și așa a și fost, că Toader tot bine s'a purtat cu părinții mei și a fost om de treabă ».

X. C. F.

și așa mai departe.

Vom observa apoi atitudinea pe care străinii și rudele o au despre el. Astfel, putem constata în cazul nostru, că toate rudele, și ale nevestei și ale lui, vin să-i ceară sfaturi în toate împrejurările mai grele ale vieții lor. Uneori el joacă rolul de împăciuator al certurilor familiale ale rudelor

lui, iar alteori chiar față de persoane străine, precum se vede din fișele de mai jos:

Cornova 1931

Inf. Toader Popa

« Vin uneori oamenii să-i împac, dar nu prea mă amestec. Las să se împace ei. Mie nu îmi este prea dragă sfada. Mi s'a întâmplat totuși să împac. Am avut împăcaciune cu mulți, că nu este bine să se certe.

Isus Christos ce spune? Pace vouă!

Care are înțelegere și judecată în cap, lui nu cu ciomagul, cu uciderea să-i vorbești, dar cu înțelegerea. Dar lumea este și ea de neoameni. Este lume, care nu are alt gând decât ciomagul și buclucul.

Iată, eu am 49 de ani și eu încă martor nu am fost. Iată avem un grefier din sat, fratele lui Nadia Mihailovici, și el singur să spuie, că este de vreo 12 ani aici, de când este el grefier, pe toată lumea o vede, dar pe Toader Popa nu îl mai vede la Telenești. Și eu îi spun: « Să fii d-ta sănătos, să mai fii încă 12 ani grefier și pe mine nu mă vezi ».

Pe alții îi văd și de două, trei ori pe săptămână. Ei cată numai buclucuri. Dar eu nu am. Trăesc și eu pe pământul meu, certuri cu haturi nu am cu nimeni. Am înțelegere. Dar alții, văd că din neînțelegere sau din prostie se pun la sfadă frații între ei. Apoi ce să facem?

Îi mai sfătuim de pace. Nu îi lăsăm să se îmbuclucească ». (ss) X. C. F.

Inf. Toader Popa

« Tot așa și cu Ilie Rusu cu Tudorache Olaru și i-am împăcat și pe ei. Au venit la mine (că eu am pământ alături cu ei). « Ce să facem? Ne ducem la Telenești, să ne judecăm ».

— « Mă, dacă vă judecați, aveți să cheltuiți de două ori cât face pământul (că era o firtă de pământ). Mai bine să vă împăcați. Măsurați acolo, faceți hat și vă împăcați ».

Eu le-am măsurat pământul chiar atunci, că aveam acolo cu toți câte-o parte, în Comaninco. Acolo sunt toți una, nu este ca răzeșia, acolo este cumpărătura. Sunt nouă bătrâni și câte zece oameni de bătrâni, că nouăzeci de oameni am cumpărat și avem toți, ca unul, pământ. Nu poate să aibe unul mai mult ca mine. Este măsură dreaptă, frățească. Și atunci am măsurat drept și am făcut hat.

Ei nu aveau cap, nu se pricepeau. Dar eu mă înțeleg bine. Și moșia Cornovei, ași putea-o măsura.

Alții nu vin la mine. Știi, cum este lumea! Și apoi, eu să-i iau pricina? Ce sunt judecător? Lumea este forțată astăzi și destul de proastă. Nu îi văd eu? La noi se judecă doi oameni (și bătrâni amândoi) pentru două prăjini.

Mă înțelegi ce este o prăjină? Este a 30-a parte din hectar. S'au judecat la vremea Rusului și au cheltuit câte 1500 ruble rusești, unul și altul. Și la urmă, la vreo 3—4 ani, după ce au săracit, s'au împăcat.

Dar i-a ținut pricina câte 1500 ruble rusești și atunci era firta cu 25 carboave. Cumpărau vreo 20 de fâlci de pământ pentru două prăjini de pământ. Și iată ce face prostia omului ».

(ss) X. C. F.

Autoritățile satului îl folosesc de câte ori este vorba să se aleagă vreo treabă obștească, un gospodar cuminte. Așa Toader Popa a fost, pe vremea când Rușii strângeau birurile prin cislă, strângător de biruri; la adu-

narea banilor necesari pentru clădirea școalei a fost de asemeni strângător. La biserică stă în strană și ajută la slujbă (de pildă, a făcut oficiu de dascăl la botezul gratuit al unui copil de țigan, efectuat în timpul șederii noastre în sat) și are act de mulțumire dela Mitropolitul Gurie pentru servicii aduse bisericii.

A fost ales, cu aprobarea generală a sătenilor, în comitetul bibliotecii înființată de Seminarul de Sociologie în Cornova.

Continuăm așa până ce, putând face suma impresiilor și cercetărilor noastre cu credințele, reacțiile și caracteristicile lui ajungem a determina profilul lui psihologic.

D) CADRUL ISTORIC

Istoricul formelor de organizare ale familiei (oameni și bunuri). Viața de astăzi a familiei este, ca ori și ce fenomen social, determinat și de trecutul ei însăși. Dela constituirea ei, familia a trecut printr'o serie de evenimente, care au modelat-o și care au făcut să se constituie așa cum este astăzi. De aceea suntem datori să analizăm și trecutul vieții familiale, atât în ceea ce privește pe oameni cât și trecutul gospodăriei lor. O bună parte de informații se pot reconstitui acum din biografiile parțiale ale membrilor familiei, însă istoricul evenimentelor comune și a relațiilor dintre oameni și bunuri urmează abea a fi făcut.

Ca să se poată înțelege mai bine problema, dăm în anexă un fragment de tablou general al istoricului familiei și gospodăriei Toader Popa, din care se poate vedea concomitent foarte clar, ce anume s'a întâmplat în fiecare an în parte: cine s'a născut, cine a murit, ce boli s'au ivit, ce călătorii s'au făcut, ce evenimente diverse au avut loc, ce pământ au cumpărat și vândut, ce au clădit și în sfârșit tot ceea ce se poate considera ca important.

Celelalte evenimente ale vieții familiale care nu pot fi cercetate până la epuizare, precum de pildă, cumpărarea uneltelor și a tuturor obiectelor din casă, vor fi consemnate printr'altă procedură și anume din inventarul obiectelor și uneltelor, care astăzi există în gospodărie. Vom alcătui o listă de cumpărări făcute anual, clasând deci obiectele în ordinea vechimei lor. Vom putea astfel, să ne dăm seama, ce anume obiecte s'au cumpărat în fiecare an, ceea ce din nou ne va ajuta să ne figurăm și să înțelegem devenirea acestei gospodării și unele evenimente de altă ordine pe care le cunoaștem și pe alte căi.

Iată câteva fragmente dintr'un astfel de tablou:

INVENTARUL OBIECTELOR GOSPODĂRIEI TOADER POPA

Obiect	Material	Proveniența	Preț lei-ruble
<i>35 ani</i>			
1 scaun necurbat	lemn	cump. la Călărași	3 ruble
1 covor	lână în lână	zestre	
1 lighean pt. făcut dulceață	alamă	zestre	
3 perne	de pene	zestre	
etc., etc.			
<i>25 ani</i>			
1 sofcă	lemn	cump. la Călărași	18 ruble
1 măsuță	lemn	cump. în sat	½ rublă
1 masă	lemn	moștenire	
1 covor de lână	lână boită	făcut de C. Popa	1000 lei
cadrei	bumbac	zestre	
2 fețe de masă	bumbac	zestre	
1 sfesnic	sticlă	zestre	
culme (cuier)	lemn	făcut de C. Popa	
fețuitor	lemn & fier	cump. la Călărași	10 ruble
coarbă	lemn & fier	cump. la Călărași	10 ruble
1 halcar	lemn & fier	cump. la Călărași	1 rublă
1 burdă	lemn & fier	cump. la Călărași	1½ r.
chircă (teslă)	lemn & fier	cump. la Călărași	0,75 r.
lingură	fier	cump. la Călărași	3 ruble
păpușe pentru bătut cercuri	fier	făcut de 1 țigan	10 lei
etc., etc.			
<i>20 ani</i>			
2 lopeți pentru pâine	lemn	făcut de T. Popa	200 lei
fulgău	lemn	cump. la Călărași	75 cop.
lambă	lemn & fier	cump. la Călărași	1,20 r.
cuțitoaie dreaptă	lemn & fier	cump. la Călărași	
sar pentru însemnat	lemn & fier	făcut de T. Popa	
1 riglă	lemn & fier	cump. la Călărași	50 lei
etc. etc.			
<i>15 ani</i>			
1 masă pentru masă	lemn	cumpărat	2 ruble
1 scară pentru pod	lemn	făcut de T. Popa	
etc., etc.			
<i>14 ani</i>			
1 cărtică (foto)		dela Petrograd	1 rublă
etc. etc.			

Obiect	Material	Proveniența	Preț lei-ruble
12 ani			
1 scaun mare	lemn	făcut de T. Popa	40 ruble
1 pereche perdele	marchizet	cump. la Vlad	12 ruble
1 balercă pentru vin	lemn	făcut de T. Popa	
etc., etc.			
10 ani			
1 căuș pentru făină	lemn	făcut de 1 țigan	10 lei
1 balercă pentru vin	lemn	făcut de T. Popa	
1 fereastră	lemn & fier	cumpărat	25 lei
1 câșcă	lemn	făcută de T. Popa	
1 masă	lemn	Năpădeni	60 lei
1 masă de tâmplărie	lemn	făcută de T. Popa	
1 pas	lemn	făcut de T. Popa	
1 borocică pentru făină	lemn	făcută de T. Popa	
1 scaun de strujit pt. botnărie	lemn	făcut de T. Popa	
1 topor	lemn	făcut de 1 țigan	100 lei
etc., etc.			
8 ani			
1 covată pentru pâine	lemn	făcută de 1 țigan	10 lei
etc., etc.			
7—8 ani			
1 mașină de cusut marca Singher		cump. la Vlad	1400 lei
7 ani			
1 fereastră	lemn & fier	cump la Vlad	25 lei
1 obolnic drept	lemn	făcut de T. Popa	
1 obolnic strâmb	lemn	făcut de T. Popa	
1 naiu	lemn	făcut de T. Popa	
etc. etc.			
6 ani			
4 scaune	lemn	făcut în sat	5 lei buc.
1 perechi piepteni pentru călți	lemn & fier	făcut de 1 țigan	
etc. etc.			
5—6 ani			
1 covată pentru pâine	lemn	făcută de 1 țigan	100 lei
4—5 ani			
1 scaun lung	lemn	făcut de T. Popa	350 lei
1 crivat (pat)	lemn	cumpărat	

Obiect	Material	Proveniența	Preț lei-ruble
1 plug	lemn & fier	cumpărat	1200 lei
1 plug	lemn & fier	făcut de T. Popa	1800 lei
4 ani			
1 albiuță	lemn	făcută de 1 țigan	20 lei
etc. etc.			
3 ani			
1 covată	lemn	cump. la Vlad	50 lei
2—3 ani			
1 scaun mare	lemn	făcut de T. Popa	50 lei
cadrel	lână & bumbac	făcut de C. Popa	
3 stoluri	lână	făcute de C. Popa	
etc. etc.			
2 ani			
perdele —	marchizet	cump. la Vlad	45 lei
1 puiă pentru sare & grâu	lemn	făcută de 1 meșter	100 lei
cuțitoaie strâmbe	lemn	făcute de 1 țigan	10 lei
boroană	lemn	făcută de T. Popa	
1 furcă	fier	făcută la Vlad	30 lei
1—4 ani			
4 sape	lemn & fier	cump. la Vlad	70 lei
1 an			
1 grămată de binecuvântare	fără ramă, hârtie	Mitrop. din Chișinău	60 lei
1 calendar coop.	de hârtie	dela bancă	gratuit
1 calendar bisericesc	de hârtie	dela biserică	
1 plapumă	lână	făcut de C. Popa	
1 scaun mic	lemn	făcut de Srafiu Popa	
1 vârtelniță mare	lemn	făcut de T. Popa	
1 vârtelniță mică	lemn	făcut de T. Popa	
1 căuș mare pentru vin	lemn	făcut de 1 țigan	
etc. etc.			

Din aceste tabele, istoricul vieții de familie nu reiese însă în povestire vie. De aceea, vom redacta toate concluziile care le vom deduce din examinarea lor și toate amintirile membrilor familiei, într'un istoric al familiei, pe care însă nu îl vom reda aci în exemplu, deoarece tehnica lui de alcătuire se poate lesne înțelege și pentru că textul lui ar fi cu mult prea lung.

TABLOU CRONOLOGIC AL FAMILIEI TOADER POPA ȘI AL MIȘCĂRILOR SURVENITE ÎN AVEREA EI

Anul	Persoane	Vite	Pământuri	Clădiri	Calat Boli	Observații
1906	S'a întemeiat gospodăria prin căsătoria lui Toader Popa cu Catinca T. Porcescu cas.	2 boi zestre Cat. 1 vacă zestre Cat.	Zestrea Catinchii 7,20 ha La Suduroaia 3,24 ha La Cula 1,16 ha La Ses 0,54 ha La Pădure 1,26 ha Zestrea lui Teoader 2,43 h La Suduroaia 0,90 ha La Cula 0,27 ha La Pădure 1,26 ha	Niciuna	—	Au locuit: 1/2 an la părinții lui Toader Popa 1/2 an la părinții lui Catinca
1907	În luna Aprilie s'a născut Alexandra care moare după o lună		Au cumpărat loc de casă dela Hodorog pe 175 carboave 75 de carboave sunt încă zestrea lui Teoader	Posedă pe locul cumpărat o casă veche (rea). Încep construcția unei Case mari	—	Locuiesc în casa lor S'au împrumutat: la bancă cu 100 de carb.
1908	În Iulie s'a născut Anica	Vinde vaca (zestre) pe 120 Cumpără o vacă pe 35 ruble		continuă construcția Casei mari	—	Plătesc datoria: de 100 carb. dela bancă
1910	În luna August Catinca suferă un avort în urma lucrului la câmp			Clădesc un grajd pentru vite și pornesc Cuhnia	—	
1911	În 20 Iulie s'a născut Serafim etc. etc	Vinde 2 boi zestre pe 130 ruble Cumpără 2 junc. pe 65 ruble	Vie Fânaț Cumpără 0,50 ha 0,40 ha	Continuă construcția Cuhniei	—	

II. DESCRIEREA MANIFESTĂRILOR INTERNE ALE FAMILIEI

După ce descrierea tuturor factorilor condiționanți ai unei vieți de familie individualizată a fost făcută, urmează să trecem la studiul însăși al vieții ei actuale, așa cum ea se manifestă în fața noastră și pe care o putem observa.

Intocmai ca și în schema generală de lucru, până acum întrebuințată, vom studia familia izolată în toate cele patru manifestări ale ei: spirituale, economice, juridice, politice.

A) VIAȚA SPIRITUALĂ A FAMILIEI

Studiul psihologic pe care l-am făcut asupra fiecărui membru component al grupului familial nu trebuie confundat cu studiul vieții spirituale a familiei întregi. Într'adevăr, viața psihologică a fiecărui om în parte, a fost făcută de către noi (în cadrul psihologic), în vederea lămuririi genezii manifestărilor grupului social. El intră așa dar numai ca element explicator al unei alte vieți, aceea a grupului întreg, pe care noi vom căuta a o înțui și din obiectivările ei. Într'adevăr, în sânul familiei se creează o anumită trăire în comun a faptelor morale, religioase, artistice și culturale în genere care sunt sprijin, dar și forță coercitivă pentru fiecare individ în parte.

Această atmosferă va trebui surprinsă și descrisă ca atare.

Astfel viața morală a grupului și gradul lui de moralitate se poate foarte bine aprecia studiind care anume sunt abaterile dela regulă, natura, frecvența și manifestările lor în sânul acelei familii. Vom socoti astfel numărul infracțiunilor, delictelor sau crimelor săvârșite de grup, seria de conflicte, violente sau progresive ale grupului și a. m. d.

Aceste abateri sunt uneori sprijinite și provocate de sentimente comune familiale puternice și în atare cazuri conflictele pot fi socotite ca aparținând direct grupului familial, reprezentat prin infractor.

De asemeni vom socoti toate faptele lor morale, precum daniile, ajutoarele, serviciile publice prestate benevol (de pildă în Cornova unele familii întrețin poduri de utilitate publică, sau fântâni).

Și viața lor religioasă poate fi surprinsă: dincolo de sentimentul religios al fiecărui membru în parte. Așa putem observa, dacă nu cumva există manifestări religioase ale grupului întreg, precum rugăciuni făcute în comun, cu prilejul muncii sau a mesei familiale, dacă familia obișnuiește să meargă împreună la biserică în anumite zile determinate, dacă nu are sfinți sau patroni pe care să-i serbeze în chip deosebit, dacă nu participă la nedei, dacă nu dă pomeni comune sau slujbe religioase pentru pomenirea rudelor moarte. În sfârșit însuși numărul icoanelor, felul lor (sfinții pe care îi simbolizează) și locul unde sunt așezate în casa familiei, ne sunt o indicație foarte sugestivă asupra caracterului pe care îl are viața religioasă a grupului studiat.

Viața artistică de asemenea poate fi intuită pe mai multe căi. Cea mai ușoară este stabilirea unui inventar statistic al tuturor obiectelor, care există în casa familiei studiate și care ar putea vădi preocupări artistice. Se poate vedea grație acestui tablou, la care se adaugă schițe, fotografii și chiar obiecte de muzeu, atmosfera artistică totală a casei în care trăesc acești oameni. Dăm aci un exemplu, relativ tot la familia Popa, de asemenea inventar artistic, din care se va putea vedea, chipul cum el e alcătuit.

CASA Nr. 118 — TOADER POPA

Gospodăria lui T. Popa cuprinde: I. o casă principală, împărțită în: a) casa mare, b) tinda, c) camera, d) iatacul. II. O casă mică (cuhnie) împărțită în: a) tinda și b) cuhnie.

I. CASA PRINCIPALĂ

a) Casa mare:

1. Lăicer — pe peretele dela nord.

proveniență: țesut pentru zestre de Catinca Popa acum 21 ani împreună cu o fată tocmită pentru aceasta, după un izvod vechiu de hârtie, avut de mama ei.

material: lână dela oile proprii, prelucrată în casă, vopsită la Vlad;

dimensiunile: aprox. $3,50 \times 2$ m;

tehnică: țesut în război;

decorație: fond negru, gulerul lat alcătuit din trandafiri roșii și frunze verzi. Câmpul acoperit aproape complet cu trei flori (burchete) din trandafiri roșii și frunze. Maniera naturalistă.

observații: izvodul acestui lăicer este împrumutat chiar acum în sat ¹⁾.

2. *Lăicer* — strâns pe pat.

proveniență: dela mama ei dat în zestre;

material: lână dela oile proprii, prelucrată în casă;

tehnica: țesut în războiu;

dimensiuni: $3,80 \times 2$ m;

decorație: fondul negru, guler de frunze verzi și trandafiri roșii, câmpul acoperit cu trei flori (buchete de trandafiri albi și roșii și alte flori de câmp albastre și galbene). Maniera naturalistă ¹⁾.

observații: Catinca numește toate florile trandafiri — nu le poate deosebi și identifica. Il socotește mai frumos și mai scump pentru că florile sunt de lână albă.

3. *Cadrel* — pe pat, strâns.

proveniență: făcut de ea acum trei ani;

material: lână dela oile proprii, prelucrată în casă;

dimensiuni: $70 \text{ cm} \times 6$ m;

tehnica: țesut în stativ în 4 ițe;

decorație: pătrate roșii și verzi cu latura de aprox. 6 cm.

observații: e lucrat în vederea fetei sale în vârstă de 4 ani.

4. *Cadrel* — țesătură în damé, așezat pe celalt pat.

proveniență: făcut de mama ei acum 20 ani;

material: lână dela oile proprii și bumbac cumpărat;

tehnica: țesut în stativ în patru ițe;

dimensiuni: $2 \times 1,50$ m;

decorație: joc de patrate în roșu și alb;

observații: această țesătură e numită « macat » de alte femei.

5. *Cadrel* — macat, așezat pe o bancă.

proveniență: făcut acum 5 ani de Catinca;

material: lână dela oile proprii;

tehnica: țesut în stativ în 4 ițe;

dimensiuni: $2 \text{ m} \times 0,70$;

decorație: joc de patrate roșii și albe;

observații: —

6. *Țol* — întins pe jos.

proveniență: făcut de Catinca acum vreo 10 ani;

material: lână dela oile proprii, prelucrată în casă, vopsită de ea.

tehnica: țesut în stativ în 4 ițe;

¹⁾ A se vedea modelele în dosarul artistic al Seminarului de Sociologie.

dimensiuni: compus din 4 fâșii de câte 70 cm. lățime, cusute împreună, lung aproape cât odaia;
decorație: culoare verde închis. Nuanțată prin diferențele de culoare a lânei naturale.

7. calendar al cooperativului 1930.

8. calendar bisericesc pe anul 1931.

9. o grămată de binecuvântare a episcopului Gurie la adresa lui T. Popa. Toate sunt așezate una lângă alta pe peretele dela răsărit, pentru a ascunde o crăpătură și « de frumusețe ».

10. cinci flori de hârtie așezate: două la icoană și restul pe perete:

proveniență: făcute astă vară de fata lui T. Popa de 12 ani;

material: foiță, cumpărată dela Hună Weissmann, 1,50 lei coala;

tehnică: foiță decupată în petale și prinse cu sfoara;

dimensiuni: petala de 5 cm;

decorație: hârtie de trei colori: verde, portocaliu și liliachiu forma aproximativ de margaretă cu 6 petale;

observații: fetița a văzut asemenea flori la biserică, însă mai mici.

Motivație: « le-am pus ca să stea așa, bine frumușel ».

11. un ghiveciu de flori, atârnat la geam, decorat cu hârtie roșie decupată.

12. patru foi ilustrate dintr'o revistă germană cumpărate astă iarnă de fata lui T. Popa dela Hună Weissmann 3 la un leu. Ele sunt prinse cu pioaneze una deasupra alteia pe peretele dela miazănoapte sub garderobă.

13. o foaie imprimată cu fotografii de preoți.

14. o icoană veche dela mama Catincăi, reprezentând pe Mântuitorul. In afară de obraz, pictat, icoana este de metal. Ea este așezată pe o măsuță rotundă.

15. o icoană mică de hârtie lipită, la candelă, pe peretele dela miazănoapte, lângă masa cu icoană.

16. Candelă este garnisită cu un buchet de lămâiță și un trandafir uscat.

17. 1 sfeșnic de sticlă argintată pictat cu un motiv alb, cumpărat acum 3—6 ani la târg. Este așezat pe masă.

18. 2 fotografii reprezentând camarazi de oaste ai lui Toader.

19. Deasupra ușii este un prosop alb brodat în formă de fluture pus « de frumusețe ».

20. Pe masă o față de masă de pânză mărginită cu colțuri de horbotă.

21. Pe pat un cearceaf și

22. perne cu față garnisită cu aceleași colțuri de horbote.

b) In tindă nu se găsește nimic.

c) Cămara:

23. Podul odăii este spoit de o femeie dintr'un sat vecin, după un model tăiat în hârtie și combinat. Fondul alb cu motive decorative din boabe verzi, albastre, galbene și negre. Deși vechiu de mai mulți ani, Catinca se ferește de a-l atinge, atunci când spoește, « pentru a-i păstra frumusețea ».

24. Lăicer așezat pe peretele dela miază-zi.

proveniență: dela mama ei — nu se știe de câți ani datează;

material: lână;

tehnică: țesut în războiu;

dimensiuni: $2,80 \times 1,50$ m;

decorație: fond negru, guler de trandafiri roșii, câmpul acoperit de trei flori (bucet de trandafiri roșii);

observații: izvodul e împrumutat în sat « din bunătate ».

25. țol așezat pe pat:

proveniență: țesut de Catinca acum 5 ani;

material: lână dela oile proprii;

tehnică: țesut în stativ în 4 ițe;

decorație: pătrate verzi și roșii (ecossais);

observații: —

26. Cadrel așezat pe pat sub țol:

proveniență: țesut de Catinca acum 7 ani;

material: lână dela oile proprii;

tehnică: țesut în stativ în 4 ițe;

decorație: pătrate roșii și negre (ecossais);

observații: —

27. Fotografie de familie ornamentată cu un cadru de foiță roz, făcută de Evlambia.

28. două flori de hârtie făcute de Evlambia.

29. o floare uscată luată dela biserică, atârnată la fotografie — pe același perete.

30. 3 icoane de hârtie — așezate la un colț al odăii...

Urmează descrierea icoanelor, apoi a iatacului, după care se trece la inventarierea obiectelor artistice și a decorațiunilor ce se află în:

II. CASA MICĂ

1. Cuhnie, etc., etc., descrierea continuă, urmându-se ca mai sus.

Inventarul, bine înțeles, e numai un punct de plecare — care ne va ușura observarea noastră. De la el plecăm pentru a redacta descrierea parțială ori a atmosferei totale din care să se vadă ce anume intenții artistice au și mărturisesc ei a fi avut. Aceasta este partea cea mai semnificativă. Va

trebui să vedem, de pildă, dacă apreciază frumosul ca o operație de tehnică măeastră, sau ca simplă potrivire de linii și culori armonioase, întrebuințarea pe care o dau obiectelor artistice; dacă în camera unde sunt strânse toate lucrurile cele frumoase și de preț, locuiesc efectiv sau de e ținută numai pentru musafiri; dacă pun sau nu flori în grădină și la fereastră și în sfârșit dacă toate aceste lucruri le fac pentru propria lor plăcere sau numai ostentativ pentru străini.

Un alt inventar pe care îl putem alcătui este acela al repertoriului muzical, pe care o asemenea familie îl are. De sigur, vom nota repertoriul comun întregii familii, apoi chipul cum este introdus de către unul din membrii familiei (în cazul familiei Popa, actualmente Serafim Popa le învață dela flăcăi și le aduce în casă), și modul cum anume cântece numai, alese conform unei atmosfere familiale, sunt primite unanim de toți și cântate mai des. Vom lua și pilde fonogramice de asemenea cântece figurând în repertoriul familiei (astfel Ionică Popa a cântat la fonograf următoarele fonograme: Fgr. Cv. 6 b. în 12.7.1931 și Cv. 79 a în 19.8.1931).

Viața culturală a familiei poate fi și ea surprinsă în primul rând prin numărarea a câți membrii sunt știutori de carte, față de cei rămași analfabeți și apoi prin studiul întrebuințării efective a științei de carte de către familie. Inventarul cărților aflate în casa familială, este deci necesar și din el vom putea vedea ce anume cărți sunt acelea care interesează pe cetitorii familiei. Va trebui însă să ținem seama de ce anume cărți sunt efectiv cetite și dacă cetirea lor se face de către toți membrii familiei sau numai de către unii. Poate chiar vom putea întâlni lecturi în comun, făcute de către unul din membri pentru toți ceilalți.

Vom cerceta, în afară de cărți, inventarul jurnalelor, revistelor primite și cetite de membrii familiei, numărul scrisorilor trimise și primite, existența obiectelor care vădesc preocupări mai ridicate, cum de pildă gramofonul, radio-ul, ba chiar ceasul.

Ca exemplu putem da:

TABLOUL SITUAȚIEI CULTURALE A MEMBRILOR FAMILIEI POPA

Persoane	Ani	Școala	Știe carte și citi	Ce limbi	Unde și ce
Toader . . .	48	3 cl. prim.	citește și scrie cu litere cirilice și latine	rusește și românește	la biserică cărți religioase, ziare, are corespondență.
Catinka . . .	46	analfabetă			
Serafim . . .	20	3 cl. prim.	citește și scrie cu litere latine	românește	are coresp., citește câteodată la biserică
Ionică	15	3 cl. prim.	Idem	Idem	are interes p. cărți, n'are coresp.
Evlambia . .	12	2 cl. prim.	Idem prost	Idem	n'are coresp., nici nu citește
Ifrim	7				

Total: 4 persoane cu știință de carte din 5, care ar putea avea.

INVENTARUL CĂRȚILOR ȘI AL ACTELOR FAMILIALE

Intr'o ladă de lemn, făcută de el însuși și care l-a costat 2 ruble, Toader Popa păstrează cu grije și încuiate cu lacăt:

- 1 teanc de chitanțe — hârtie — pentru poditul bisericii 1926
- 1 zapis pentru casă rusească 1906
- 1 act de vânzare românesc 1919
- 1 act de vânzare românesc 1919
- 1 act de vânzare românesc 1926
- 1 act de vânzare rusească 1919
- 1 act de vânzare rusească 1919
- 1 zapis de pământ rusească 1913
- 1 ciaslov rusească în stare bună, cumpărat la Chișinău în 1893 cu 20 kopeici, pe care a învățat Toader să citească.
- 1 carnet de contribuabil din anul 1918.
- 23 recipise rusești pentru diverse dări.
- 1 act de naștere eliberat în 1931.
- 1 chitanță de abonament la gazeta « Cuvântul Moldovenesc » din 1927.
iar în casa mare, pe masă, se află:
biblia;
viața sfinților și o
cărțică în care Toader Popa înseamnă foarte scurte datele însemnate ale familiei.

Ingrijirea trupească ea însăși ne este o cale de înțelegere a gradului de cultură a unui anumit grup: existența unor băi, a ligheanelor, a latrinelor, consumarea săpunului, cheltuelile făcute pentru doctori, sunt toate indicii ale unui anumit standard de viață culturală.

În sfârșit, încă o latură a vieții culturale a grupului familial este aceea a tehnicii sale. În genere, instrumentele și tehnicile de muncă sunt colective ale familiei și știința folosirii împrejurărilor naturale prin mijloace culturale este o zestre tradițională a grupului întreg. De aceea vom ridica un inventar complet al tuturor uneltelor (care ne va servi la studiul vieții economice a familiei), dar care și aci, din punct de vedere cultural, ne poate servi la aprecierea unui anumit grad de dezvoltare culturală a grupului întreg¹⁾.

¹⁾ De câte ori aceste unelte se deosebesc prin felul lor de execuție, sau sunt interesante prin construcția lor, vom avea grijă să anexăm descrierii lor o schiță.

Pentru gospodăria lui Toader Popa au fost desemnate de către d-l Iliescu următoarele instrumente:

În dosarul de tehnologie:
Planșa Nr. 5: Piuă cu chilug;

De asemeni însăși munca cu uneltele, modul lor de folosire, cunoștințele de agricultură, de viticultură, creșterea vitelor, sericicultura sau apicultura, precum și industria casnică, formează un fragment important din viața lor culturală.

Rezumând toate cele spuse până acum, vom căuta să desprindem din toate activitățile grupului familial, gradul de ridicare pe treptele culturii și atmosfera specifică culturală pe care a reușit să o obție.

B) VIAȚA ECONOMICĂ A FAMILIEI

Un alt capitol al vieții familiale, tot atât de important ca și cel psihologic, este acela al vieții economice. Nicăieri nu se poate vedea mai clar decât în această problemă, modul în care cercetarea familiei se impune, pentru înțelegerea fenomenelor sociale de alt ordin. Intr'adevăr, după cum am mai avut prilejul să arătăm, stabilirea naturii relațiilor care există între familie pe de o parte și gospodărie pe de alta, constituie un punct central al cercetărilor economice făcute asupra mediului rural.

Sunt unele familii și anume cele de tip devălmaș (închis patriarhal), care reușesc să concentreze în sânul lor mai toată viața economică a societății, într'un sistem de « economie domestică », « economie casnică închisă » sau « naturală », cum i se spune. Familia trăește exclusiv din ceea ce produce și produce exclusiv pentru nevoile sale. Evident, tipul pur al gospodăriei închise nu există în realitatea faptelor, familia dând, chiar în societățile care nu sunt bazate pe schimb, prisoasele produselor sale pentru obținerea unor bunuri, pe care nu le poate produce. Totuși tendința spre autarhie economică este atât de mare, chiar și azi în satele noastre, încât suntem siliți să postulăm existența acestui tip de gospodărie. Aceasta însă, atrage după sine definirea lui ca unitate socială deplină. După cum a fost formulat în planul de lucru al problemei gospodăriilor, nu socotim

Planșa Nr. 8: 1. Pas; 2. letcă; 3. roată; 4. vargă; 5. coarbă; 6. teghie; 7. mosor; 8. cicornic

„ „ 6: Scaun de strujit.

„ „ 9: 1. pieptene; 2. raglă; 3. lingură.

„ „ 10: 1. cruce; 2. scaune; 3. fofeze; 4. vârtelniță mare.

„ „ 11: 1. vârtelniță mică; 2. răschitor.

„ „ 15: 1. balercă; 2. cadă.

„ „ 16: 1. ciubăr; 2. dieje mare; 3. diejută pentru teasc.

„ „ 17: 1. leică; 2. vadră.

„ „ 21: 1. sapă; 2. coasă.

„ „ 22: 1. seceră; 2. casma; 3. greblă; 4. fedeleș.

„ „ 35: 1. cuțitoaie strâmbă; 2. pas; 3. pohnic drept; 4. purtător.

„ „ 36: 1. lingură; 2. cuțitoaie dreapta; 3. chircă.

„ 39: 1. căuș; 2. căciolă

gospodăria ca fiind independentă de grupul social, care îi stă la bază, ci dimpotrivă o definim ca un mod de viață a unui grup de rude, uneori ajutat de auxiliari permanenți sau ocazionali, care își duc traiul laolaltă ¹⁾.

Care mai este atunci deosebirea pe care o facem între « familie » ca unitate socială și « gospodărie » ca unitate socială? Conceptele par a se suprapune și studiul gospodăriei atrage după sine studiul complet al vieții grupului de rude, adică toată seria de probleme pe care le-am schițat dela începutul acestui capitol al cercetării familiei individualizate.

Intr'adevăr așa și este: gospodăria autarhă, socotită ca unitate socială este un alt nume pentru familia patriarhală de tip închis.

Lucrurile se schimbă însă cu totul, atunci când viața economică a societății se preface, trecând la forme bazate pe schimb și la forme capitaliste caracterizate. Autarhia economică a vieții de familie dispare. Familia însă nu. După ce grupul de rude a încetat să mai trăiască o viață de gospodărie casnică închisă, restul relațiilor familiale încă se păstrează; iar manifestările economice ale familiei, deși se transformă total, totuși esențial, rămân.

Planul de lucru mai sus citat își formulează, de aceea, scopul său astfel: în primul rând, cercetarea constituirii gospodăriei ca unitate socială (dacă este sau nu o unitate compusă din mai multe subunități), sau dimpotrivă, dacă gospodăria nu este unitate socială, ci o simplă formă de întreprindere economică a unui grup, care nici el nu formează o unitate. În al doilea rând, vom determina locul precis pe care gospodăria l-ar putea ocupa într'o dezvoltare a gospodăriei familiale închise, tinzând spre formele de întreprindere total despărțite de familie (adică spre dispariția gospodăriei ca atare).

Cu alte cuvinte tipul « gospodărie » este esențial legat de « familie », despărțirea aducând după sine în ordinea manifestărilor economice în locul « gospodăriei » tipul « exploatării ».

Odată lămurite apropiierile și deosebirile dintre cercetarea unității familiale și cercetarea manifestărilor economice, care la un moment dat se întretaie în « gospodărie » pe un caz particular, trecând la propria noastră problemă a familiei, ne rămâne să adăugăm că vom centra studiul morfologic al vieții economice familiale pe alte tipuri, dintre care unul va fi tot cel al gospodăriei, iar celalt nu va mai fi al « exploatării », ci un tip de producție individuală și de consumație parțial comună, care de fapt corespunde familiei « conjugale ».

¹⁾ Indreptar metodologic pentru sociologia gospodăriei Ms. 1931, lucrat în Cornova de M. Vulcănescu, Tr. Herseni, H. Stahl și X. Costa-Foru.

Pentru stabilirea acestui tip de viață economică, va trebui să procedăm la o analiză a tuturor elementelor, care intră în constituirea lui: oameni și bunuri. Asupra lor o mare parte de informații au fost strânse și până acum: știm, de pildă, de ce putere de muncă dispune grupul familial, știm și ce anume cantitate de muncă prestează efectiv și ce anume muncă face, știm și toată averea mobilă și imobilă pe care o posedă. Avem deci, strâns inventarul în oameni și bunuri al familiei.

Ne rămâne acum, să căutăm formele economice ale vieții familiale, întrebându-ne mijlocul tehnic al sistematizării tuturor inventarelor, pe care le posedăm.

În primul rând vom analiza munca familiei, de data aceasta nu ca simplu efort fizic (așa cum am făcut-o, când am privit familia din punct de vedere biologic), ci ca formă de organizare în ateliere de muncă. Puterea totală de muncă a familiei se repartizează la diversele munci, ce trebuiesc să fie făcute într'un mod ordonat. Diviziunea muncii, pe sex, pe vârstă, pe aptitudini și stare fiziologică a membrilor va fi scoasă în relief. De asemeni repartizarea muncii pe anotimpuri și genuri de muncă. Vom vedea astfel gradul în care familia are o politică sistematică economică, precum și scopurile pe care le urmărește: exploatarea la maximum a bunurilor și a oamenilor în vederea unei bune stări cât mai mari, sau trăirea necalculată și neprecupețită a unor oameni cu standard de viață redus.

Bunurile de asemeni sistematizate, ne vor permite să vedem, care anume gen de muncă economică este cel căruia familia s'a dedicat. Vom alcătui tablouri (de genul celor care figurează în planul din anexă), din care să rezultă tendința grupului spre anumite întreprinderi. Chiar și din inventarele lucrurilor mobile, se pot trage anume concluzii. Iată de pildă, calculat în diagramă, raportul existând între obiectele mobile, în familia Toader Popa: (Vezi fig. 32).

Se poate vedea cum, din 344 de obiecte, îmbrăcămintea, țesăturile și obiectele de industrie cuprind 51,7%, pe când cele de meserie numai 7,3%, ceea ce fără îndoială ar arăta o tendință a grupului spre o viață anumită pe care o vom verifica prin colaborare cu toată seria sistematizărilor de inventar.

De asemeni, vom analiza cu același mijloc, cota parte de lucruri cumpărate din afara gospodăriei, față de cea produsă în industria casnică, sau într'un sistem mixt de prelucrare în gospodărie a materialului prim cumpărat. Observarea zonelor de viață, care se lasă cele dintâi cuprinse de sistemul economic al pieții, poate fi sugestivă pentru înțelegerea mecanismului de trecere al familiei dela tipul autarhic la tipul individualizat.

Vom fi atenți și la existența unei dezvoltări paralele, între numărul oamenilor ce compun familia și cantitatea de pământ posedată. Această corespondență o vom analiza, nu numai pentru prezent, ci și în dezvoltarea sa istorică, uneori ivindu-se un raport tulburător între cantitatea de pământ stăpânit de familie și numărul de copii din această familie ce reușesc să trăiască. Excedentul moare, sigur din cauze variate dar lasă să se vadă în substrat un anumit grad de mizerie ce nu permite viața.

GOSPODĂRIA T. POPA

Cornova 1931.

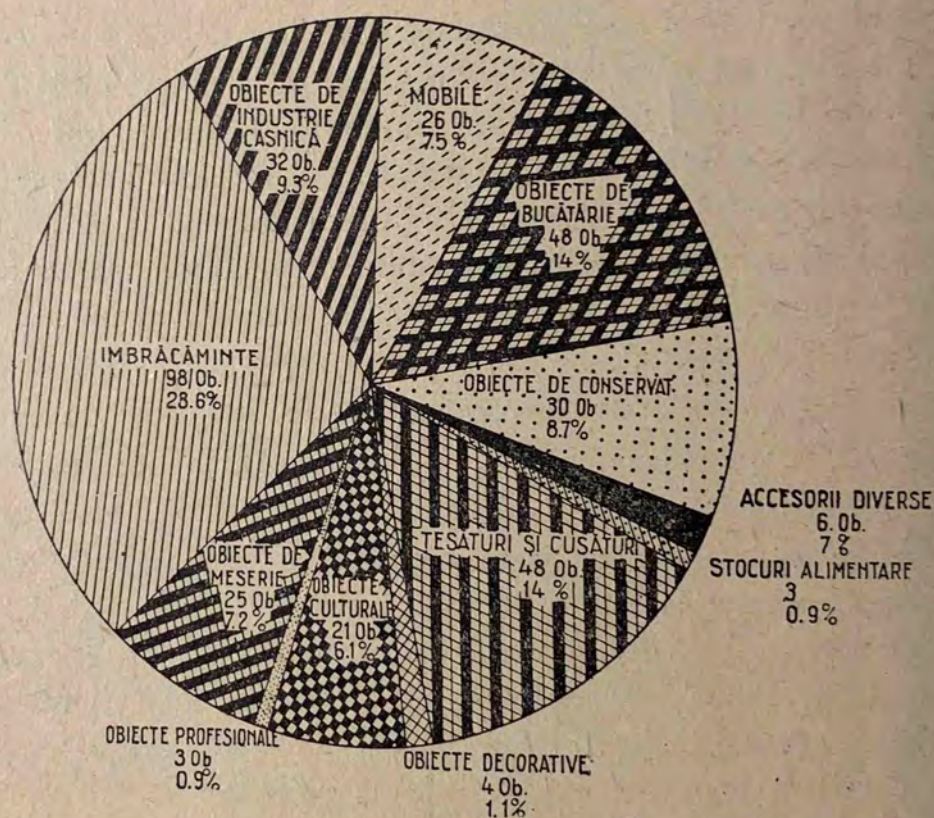

Fig. 32. — Raportul între natura și numărul obiectelor de inventar.

În sfârșit, punându-se față în față bunurile și munca oamenilor, putem socoti randamentul, folosul pe care oamenii îl obțin prin viața lor economică.

Un mijloc pe care îl avem pentru a surprinde acest lucru, este bugetul, care cuprinde o întreagă tehnică de lucru, asupra căreia nu putem insista. Dăm numai ca pildă bugetul familiei Toader Popa (alcătuit de d-l Gh. Dumitrescu).

În acest buget vom trece, nu numai prețuirea în bani, ci și aprecierea cantitativă, pentru că de fapt, banul nu intervine întotdeauna real și nu ne dă o icoană destul de credincioasă a vieții economice a acestei familii.

FORMULAR DE BUGET

Comuna Cornova

Numele și Pronumele: Popa Toader

I. MEMBRII FAMILIEI ȘI ETATEA FIECĂRUIA

	Ani		Ani
1. Toader	48	5. Evlambia	12
2. Catinca	46	6. Ifrim	7
3. Sorașim	20	7. Dumitru	5
4. Ionidă	15	8. Gheorghe	2

II. INVENTARUL GOSPODĂRIEI

A) Cap. Activ

1. Pământ	Firte	Lei
a) Arături	30	21.000
b) Pășune	3	2.400
c) Fânețe	2 ½	—
d) Pădure { Aci se va lua în	6	12.000
e) Vie { considerație nu-	3 ½	7.000
		mai valoarea
		terenului
f) Pomi fructiferi	—	—
Total	—	42.400

2. Clădiri.	Valoarea actuală Lei
a) Casa de locuit	10.000
b) Grajduri	5.000
c) Magazii	5.000
d) Șoproane	300
e) Șura	500
f) Remize	—
g) Cotețe	—
h) Imprejmuiri	—
i)	2.000
j)	—
Total	22.800

3. Imbunătățiri fondiare

(Drenajii, irigații)	—
Total	—

4. Inventar viu	Bucăți	Lei
a) Cai	—	—
b) Boi	2	5.000
e) Tauri	—	—
d) Vaci	1	3.000
e) Mânzați	—	—
f) Viței	1	400
g) Porci	—	—
h) Purci	2	300
i) Oi	—	—
j) Capre	—	—
l) Găini	6	180
m) Gâște	—	—
n)	—	—
o)	—	—
Total	—	8.800

Din acestea:

Vite de muncă	—	—
Vite de rentă	—	—

5. Inventarul mare	Bucăți	Lei
a) Căruțe	—	—
b) Care	1	1.000
c) Pluguri	1	2.000
d) Grape de fer	—	—
e) Grape de lemn	1	300
f) Harnașamente	—	—
g) Mașini de secerat	—	—
h) Cositoare	—	—
i) Semănătoare	—	—
j) Coase	1	100
l) Topoare	2	200
m) Instr. de grajd	1	—
n) Instr. pt. lăptărie	—	—
o) Seceri	4	80
p) Sape	3	150
q) Casmale	1	100
Total	—	3.930

Inventarul cramei	Bucăți	Lei
Cadă	1	200
Boloboace mari	4	4.000
Boloboace mici	5	1.000
Ciubări	2	200
Dize	2	250
Pâlnii	2	70
Total	—	5.720

7. Plantații	Firte	Lei
a) Pădure	fără 6	5.000
b) Vie	teren 3 1/2	—
c) Pomi fructiferi	8 nuci	
	10 pruni	
	2 peri	
	2 meri	

B) CAP. PASIV	%	Lei
a) Datorii ipotecare	—	—
b) Datorii la Bancă	—	—
c) Alte datorii	—	—
d) Dobânzi în restanță	—	—
Total	—	—

6. Capital circulant	r.	Lei
a) Fân	—	—
b) Pae	—	—
c) Coceni	—	—
d) Grâu	—	—
e) Porumb	—	—
f) Orz	—	—
g) Ovăz	—	—
h) Alte semințe	—	—
i) Mălai	—	—
j) Făină	—	—
l) Lemne	—	—
m) Vin	—	—
n) Fânețe	—	—
o)	—	—
p)	—	—
Total provizii	—	—

r) Numerar	—
s) Creanțe	—
Total cap. circulant	—
Total cap. activ	—

Avere netă

Cap. activ	—
Cap. pasiv	—
Avere netă	—
Cap. activ la ha.	—
Cap. pasiv la ha.	—
Avere netă la ha.	—

III. BUGETUL

1. Venitul brut al exploatației

A) Incasările exploatației

	Kgr.	Lei
a) Grâu	2.200	3.200
b) Porumb	1.600	2.200
c) Orz	1.100	1.100
d) Ovăz	320	320
e) Arbuji	1 firte	1.200
f) Alte produse vegetale	—	—
g) Fân	—	1.000
h) Lapte	—	—
i) Carne	1	1.400
j) Vitei	—	—
k) Porci	—	—
l) Păsări	—	—
m) Ouă	500	500
n) Alte produse animale	—	—
p) Floarea soarelui . .	400	1.750
r) Fasole	80	500
s) Poamă	1.000	5.000
t) Vin	—	7.000
Total încasări	—	25.170

B) Prestațiile exploatației la menaj și familie

	Kgr.	Lei
a) Grâu	1.600	2.800
b) Porumb	1.000	1.600
c) Lapte	1.000	6.000
d) Porci	80	2.000
e) Păsări	30	1.000
f) Ouă	400	400
g) Fasole	90	600
h) Bob	16	—
i) Ulei de rășărită . .	48	960
j) Pâtlăgele roșii . .	80	160
k) Vin litri	900	3.000
Total prestații	—	18.600
	—	25.170
Total venit brut (1	—	43.770

2. Cheltuelile exploatației

	Lei
a) Argăți (salarii) . . .	—
b) Zileri	—
c) Intreținerea clădirilor	600
d) Intreținerea inv. mort	200
e) Cumpărare de fân . .	400
f) Cumpărare de grăunțe	—
g) Cumpărare de semințe	—
h) Ingrășămintă . . .	—
i) Sare pt vite	60
j) Potcovit	—
l) Medic veterinar . . .	—
m) Asigurarea recoltelor	—
n) Asigurarea vitelor .	—
o) Asigurarea clădirilor	—
p) Impozite	1.500
r)	—
s)	—
Total: Cheltueli expl.	2.760

la care trebuie adăugat varul și piatra vânăta cu care se stropește via.

3. Munca familiei

a) Persoanele care muncesc via	—
b) Etatea	—
c) Zilele	—
d) Anotimp	—

Venitul agricol 41.010
(V. brut — cheltueli)

Indemnități de salar, pentru munca familiei —

Renta averii exploatată —
(V. agricol-Indemn salar)

Venit net —
(Renta averii + dobânzile anului)

3. Venit din muncă lăturălnică sau întreprinderi anexe

4. Cheltuelile menajului

A) Produse cumpărate de pe piață

	Kgr.	Lei
Mălai	—	—
Făină	—	—
Carne	12	300
Zahăr	4	160
Cartofi	480	1.050
Pâine	—	—
Sare	—	200
Ulei	4	100
Orez	12	300
Cafea	—	—
Ceai	—	50
Gaz	40	280
Lumânări	—	100
Chibrituri	—	150
Total produse de pe piață	—	2.690

B) Produse luate din exploatație

	Kgr.	Lei
Grâu	—	—
Porumb	—	—
Lapte	—	—
Porci	—	—
Păsări	—	—
Ouă	—	—
Total produse din exploat.	—	—
Total cheltuel. menajului	—	—

5. Cheltueli particulare ale familiei

	Lei
Haine	6.500
Ghete	2.700
Opinci	—
Lână	—
Danii	—
Copii la Școală (3 copii)	400
Biserică	400
Abonamente	—
Cârciumă	400
Tutun	—
Dobânzi pentru datorii	2.000
Dobânzi particulare . . .	—
Total chelt. familiei	12.400

RECAPITULAȚIE

I. a) Venit agricol	41.010
b) Venit într. anexe	—
VENIT TOTAL	41.010
II. a) Chelt. cu menajul	2.690
b) Chelt. familiei	12.400
CHELT. TOTAL	15.090

III. EXCEDENT 25.920

Din care se scade evaluarea produselor
luate din exploatație pentru menaj și familie

Deci	25.920
	18.600
Bani realizați	7.320

Pentru a putea însă urmări din punctul de vedere al familiei, mai în de aproape problema, este bine să revenim asupra ei cu 2 bugete suplimentare: primul având în vedere specificarea amănunțită a tuturor cheltuelilor familiei pe categorii. În formularul de buget mai sus arătat, sunt câteva indicații sumare în această privință. De data aceasta însă, trebuie să epuizăm amănuntele, la nevoie nu numai sub forma unui buget, ci și sub aceea a unei descrieri, în care să se analizeze modul în care este făcută repartizarea aceasta a veniturilor pe cheltueli.

Al doilea buget va fi cel al repartizării veniturilor și foloaselor, pe persoane. Când vom vorbi de «individ și familie», vom arăta importanța pe care o poate avea calcularea cotei părți, din totalul foloaselor, cuprinse de fiecare din membrii familiei. Până atunci trebuie însă, să stabilim un buget general al foloaselor personale, în aceeași intenție de a surprinde sistemul ordonator al cheltuelilor, fie el conștient urmărit, fie născut din necesitățile împrejurărilor.

Iar din totalul tuturor rezultatelor obținute, vom ajunge la descrierea unitară a manifestărilor economice familiale, baza materială constitutivă a întregii noastre probleme.

C) VIAȚA JURIDICĂ ȘI ADMINISTRATIV—POLITICĂ A FAMILIEI

Viața economică a familiei, viața de mijloace în vederea îndeplinirii scopurilor urmărite în lumea spirituală, pentru ca să poată lua ființă în fapt, astfel ca relațiile dintre toți membrii acestei vieți să-și capete o desfășurare echilibrată, lipsită de conflicte, trebuie să capete formă juridică organizatoare.

Viața juridică a unei familii va trebui deci, să fie căutată în formele ei de organizare cu privire la relațiile care există între oamenii, trăind laolaltă și cu privire la toate lucrurile trăite în comun.

În primul rând trebuie avut în vedere organizarea bunurilor. Viața juridică este drept, nu se deosebește fundamental dela o familie la alta. S'ar părea deci, că a face un studiu de categorii juridice în sânul unei familii individualizate nu își are rostul. Nu vom putea vorbi câtuși de puțin de întâmplările judiciare ale familiei, procese, vânzări, cumpărări, etc., atunci când urmărim exclusiv *forma juridică*. De istoricul afacerilor juridice avute de membri, ne ocupăm la istoricul familiei. De predispoziția membrilor familiei către procesivitate, ne-am ocupat la analiza psihologică a fiecărui membru al familiei în parte. Deci, tot accidentalul faptului particular scapă studiului juridic propriu zis și nu e de folos. Căci forma juridică, după cum am spus, e general valabilă societății întregi.

Dat fiind însă că instituțiile juridice oficiale ale codului scris, mai ales în mediul rural, se află în luptă cu un alt drept tradițional, cel obișnuit deosebiri de formă juridică dela familie la familie se pot totuși afla și trebuesc aflate. Pentru aceasta viața procesivă și judecătorească a familiei ne poate fi de folos. Dreptul obișnuit are un sistem al său propriu, străin de cod, pe care îl putem afla. Avem pentru aceasta diverse căi de pildă aprecierea cantitativă a actelor scrise la Tribunal, pe care le întrebuițează familia.

Astfel în gospodăria lui Toader Popa în generațiile precedente, actele nu se obișnuiau. Averea pe care Toader Popa o are, a căpătat-o « pe obraz », fără de acte și nici foaie de zestre nu a făcut. În schimb, toate actele faptelor juridice pe care le-a făcut Toader Popa, sunt întovărășite și de scrisori probatorii: « De ce n'ai făcut și d-ta vânzările pe obraz? ». « Da cum să mă încred eu în obrazul lor », răspunde Toader Popa (fișe Filip Pașcanu), ceea ce denotă, fără îndoială, o mentalitate cu totul nouă, în deplină potrivire cu spiritul codului. A făcut pentru toate « acte », « zapise », cum se făcea atunci, sau cum se fac acum, « după cum e moda ». Totuși urme din vechiul drept nu au dispărut complet. Ca argument pentru necesitatea facerii actelor, spune: « Dacă se scoală vre-un neam să-mi iee pământul și să pierd banii? ». Adică o temere a lui față de vechiul protimisism ignorat de codul nostru civil.

Mai ales anumite fapte juridice sunt importante de studiat. De pildă, este trecerea averii familiale dintr-o generație în alta. Făcută fără acte sau cu acte, ea poate ține seamă de regulile vechiului drept. Acesta nu cunoaște testamentul, pe care îl înlocuia cu înzestrarea, iar această înzestrare avea anumite reguli particulare: de pildă casa părintească revenea celui mai mic dintre feciori.¹⁾

Cum s'au petrecut faptele în familia Popa? Toader era cel mai mic dintre feciori. Totuși casa nu a primit-o el. Pentru ce însă? În timpul Rușilor, fratele său mai mare a plecat la armată. Toader s'a căsătorit și a stricat deci regula normală, conform căreia cel mai mare se căsătorește cel dintâiu. La întoarcerea fratelui din armată, el nu a mai putut ține nevasta în casa părintească, neîncăpătoare pentru toți. A trebuit să-și facă o casă a lui și fratele cel mai mare, nefiind căsătorit, a rămas în casa părintească, întocmai ca și cum ar fi fost el cel mai mic. Lucrurile nu s'au petrecut ușor și fără ceartă. Toader Popa nu poate uita nici acumă că el e fecior mai mic și că a fost lipsit de dreptul lui. Prea mare n'a fost cearta, însă mâhnirea a rămas neuitată: « Cu unu străin, mă mai puteam supăra.

¹⁾ Vezi Xenia C. Costa-Foru și H. H. Stahl, loc. cit.

Dar cu frate-meu, nu ». « Nu eram certat cu fratele meu, că nu eram om de bucluc. Eu așa zic: trăește și tu și să trăesc și eu. Cu fratele nu m'am împăcat, dar n'am fost certați ».

Pentru a înțelege și care este atitudinea lui Toader Popa față de problemă, vom avea grije să-l întrebăm și ce anume socotește el să facă la înzestrarea copiilor lui. Deocamdată, afară de Serafim, îi sunt copiii încă mici și nu a hotărât precis. Totuși: « Am luat lemne pe când era mai gata casa mare și am început-o pe asta. Că ne trebuie două. Ce să facem cu una? Să șezi numa într'o casă nu e chip. Aceea (casa mai mare) stă numai curată. Poate voi însura vre-un băiat. Da tot o țiu, până oi însura pe toți. Lui Serafim, de sunt ani buni, îi fac casă mai la deal. Că pe asta nu i-o pot da, ne trebuie nouă ».

« Ii trebuie lui », de sigur, însă e și regula juridică mai sus pomenită (născută din asemenea împrejurări), care îl îndeamnă să lase casa celui mai mic fecior.

Analiza ar putea fi amănunțită cu mult mai mult și concluziile ar putea fi interesante. Intrucât ne interesează deocamdată, este suficient ca să vedem că familia Toader Popa trăește încă destul de puternic, o viață juridică obișnuelnică și poate fi clasată morfologic între tipurile intermediare ale codului și obiceiului.

Odată determinat tipul juridic al familiei pe care o studiem, vom căuta să o plasăm în sistemul morfologic al satului întreg pentru ca să aflăm dacă familia de care ne ocupăm, are din punct de vedere juridic, particularități, sau se integrează într'una din grupele cele mari pe care studiul manifestărilor juridice reușește să le determine.

Dar în afară de tipul abstract, ceea ce ne mai interesează din punct de vedere juridic este însăși funcționarea în faptele de toate zilele ale principiilor pe care sistemul juridic le implică.

Intrăm aci în problema organizării administrative a familiei.

De sigur nu este vorba de drept administrativ în sensul corect al cuvântului (în sânul unei familii e dela sine înțeles, că nu se poate pune, decât forțând cuvintele și noțiunile, problema unui drept public). Totuși un anumit « drept disciplinar » menit să asigure funcționarea normală a relațiilor dintre oameni și să stabilească eficacitatea pretențiilor individuale la drepturi bine stabilite, eliminând arbitrariul de fiecare clipă, se naște fără îndoială în familie. Toată seria de relații, intrucât încetează a fi o simplă stare de fapt, pentru a fi acceptate în forme stabile în credința oamenilor că « așa se cade », « așa se cuvine », sau măcar « așa trebuie să facem », când unul din membrii exercită o conducere autoritară, sunt de fapt relații juridice. Nu e vorba numai de dreptul de corecțiune pe care îl au pă-

rinții asupra copiilor, sau copiii la inegalitate de vârstă între ei și nici numai de administrația zilnică a bunurilor și a persoanelor, ci și de exercitarea unei activități împăciuitoare permanente și creatoare de norme.

Uneori familia are de rezolvat chestiuni juridice deosebit de grele și dreptul său disciplinar trebuie să fie pentru aceasta, destul de bine încheiat.

Iată, în familia Popa, cazul morții lui Areftea Popa, mama lui Toader, care a ridicat dubla problemă a succesiunii și a suportării cheltuelilor de îngropare. Reproducem o fișă rezumativă a diferitelor atitudini, luate în cursul deliberărilor:

În casa Areftei Popa (moartă)

Copiii, surorile, ginerile se ceartă pe cheltuielile de înmormântare ale mamei lor:

- 1 Toader Popa (fiu) cu nevasta lui, Catinca
- 2 Catinca (fică) cu bărbatul ei
- 3 Văduva Maria Ion Popa (noră) cu fata ei
- 4 Agafia (căsătorită cu jandarmul)
- 5 asistă și o bătrână rudă (nașe) de-a Mariei

Din averea bătrânei:

Catinca (fiica) a primit 2 firte și 4 prăjini (pe vremuri)

Toader nu a luat nimic, iar

Ion Popa a rămas în casă, a îngrijit de bătrână și a stăpânit locul dimprejur cu casa bătrânească ce era pe el, deși după sentimentul lui Toader, aceasta i se cuvenea lui, ca fiind băiat mai mic.

De stăpânirea casei și a locului în care a trăit bătrâna, e legată îndatorirea obișnuită, de-a îngriji de părinți și de-a le face pomenile.

Acuma la înmormântare, Toader și Catinca (fica), de acord, spun că:

1. Catinca (fică) să dea 1000 lei
2. Toader să dea numai ajutor cu munca lui, iar
3. Maria să țină cheltuielile ce ar fi (totalul îl prețuesc la 3000 lei), sau de nu vrea, atunci să vândă din locul de casă, care este averea bătrânei, spre a acoperi cheltuielile.

2. Maria și rudele ei susțin că, săracă și văduvă cum este, ea nu poate să pună decât făina pentru colaci și peticele necesare înmormântării.

Nu se înțeleg. Toader păstrează o atitudine foarte desinteresată și pe cât se poate de demnă.

Maria, față de pretențiile cumnaților ei, are un acces subit de jale și aruncându-se asupra moartei:

«Scoală, scoală, maică, scoală. Să mă pun în locul mătale, și matale fă pace între frați, că de nu e jale mare!» etc.

Asemeni împrejurări de criză în viața de familie sunt întotdeauna foarte sugestive pentru înțelegerea vieții juridice, ea având drept scop tocmai

aplanarea conflictelor ivite, sau care s'ar putea ivi. De aceea, strângerea a cât mai multor informații de asemenea natură, ne poate duce la o precizare, de fapt, a dreptului disciplinar care dă viață și sancționează sistemul de drept civil, pe care îl presupune tipul juridic al familiei.

În ceea ce privește viața politică a grupului familial, chestiunea este cu mult mai complicată. Definind manifestările politice ca esențial creatoare de instituții, este clar că în sânul familiei, instituțiuni politice nu se pot crea. Instituția politică are drept scop tehnic, obținerea unor mișcări coordonate de masă. Ca atare, ele sunt legate de un anumit quantum de populație, care nu este dat în familie, cel puțin în formele de familie pe care le cunoaște societatea modernă, căci e fără îndoială că în organizațiunile genilice, instituții politice în forma născândă se pot afla. De aceea, suntem și noi siliți a pomeni de manifestările politice ale familiei pentru că teoretic nebuie să le socotim posibile. Însă datorită suntem să arătăm că, în împrejurările de azi e foarte puțin probabil că le vom întâlni.

În schimb, în problema ridicată de manifestările politice, studiul cazurilor de familie individualizată poate fi de folos. Familia poate să fie integrată unei vieți politice externe ei, adică unei vieți politice a satului sau a statului. Ne vom interesa de aceea, de această integrare a familiei în complexul manifestărilor politice ale satului și statului și în primul rând vom vedea, dacă reprezentantul de fapt și de drept al familiei, acela care deține autoritatea disciplinară a familiei lui, are sau nu o atitudine politică definită.

Astfel ca să revenim la cazul individual pe care îl urmărim dela început, vom constata dacă Toader Popa are o atitudine politică, pe care o vom nota. Iată pilda unei fișe:

Inf. T. Popa 49 ani, știe carte

« Mai înainte vreme se interesau oamenii de politică, mai mult cu liberalii. Atunci când au fost liberalii, cam toți gospodarii au fost cu dâșii și tot mai bine era cu ei, că vinurile o fost mai cu preț și nu aveam atâtea acțiuni. Amu plătim 22 lei acțiuni și vadra ajunge 30 lei. Îți rămâne 8 lei. Noi le dăm voturile și-i întărim da ei dacă o intrat la putere, nu fac nimic pentru norod. Dar mai bine ar fi să nu fie voturile. Lasă să conducă țara d-l rege. Înainte era un stăpân și mai bine era. Noi îi punem în putere și ei se îmbogățesc.

Parcă noi niște oameni proști, putem să-i socotim? Dacă nu te duci la vot, te pune la amendă. Dar dacă îs oameni mai cu învățătură și niște fețe mai luminate și înțeleg politica, ei le pot cere ca ceea ce spun, să le și facă. Dacă noi plugarii nu vrem să votăm și ne punem de pricină, te ia și-ți spune: « Mă, tu vrei să faci revoltă, vrei să răstorni stăpânirea? Mai bine să taci! » Pe moldoveanu nostru n'are cine să-l urnească. Dacă ar fi în fiecare sat să ne arate pe cine să votăm, de cei care spun dar și fac ».

A auzit de Preotul Cuciujna, dar nu știe nimic despre el.

De d-l Stere nu a auzit.

De d-l Inculeț a auzit că a fost Ministrul Basarabiei. L-a cunoscut pe Plăcintă « propagandist dipotat ».

.....
Eu deodată nici nu știu ce-i parlamentul, ce face el, dar îmi închipui că, dacă se adună vreo 200 de oameni, lucrează pentru țară. Nu-i vorbă, că în pace suntem. Să dea Dumnezeu să trăiască d-l Rege.

Da se spune că acolo primește fiecare câte 1000 lei, câte 30.000 lei pe lună. Aistea îs bani și tot de pe spinarea norodului. După a mea părere, nu prea lucrează că, vedem că din ce în ce tot mai rău merge socoteala.

.....
— « Din județ, cine sunt acum deputați în Parlament, pe cine i-ați ales? ».

— « Nu știu pe unul care este acum. Popa, învățătorul trebuie să știe ».

— « Mata ai fost la alegeri astă primăvară, cu cine ai votat? ».

— « Da, am fost la alegeri și am pus și eu un semn acolo, fie care o fi, că pentru noi plugarii tot una o să fie. Vremea pe ce merge pentru noi, îi tot mai rău ».

Poate de aista îs așa mari dările, din cauza boerilor că i-a stricat pe timpul slobodei ».

Părerile politice ale lui Toader Popa vor trebui adăugate părerilor politice, atunci când le întâlnim, ale celorlalți membrii ai familiei și vom avea în vedere problema sprijinului pe care membrii familiei care au atitudini politice, eventual, chiar activități de ordin politic, îl găsesc în sânul familiei. S'ar putea ca familia întreagă să se prezinte, din acest punct de vedere, ca un corp politic bine definit, a cărei înțelegere să fie necesară manifestărilor politice ale satului și statului.

Repetăm însă, că e vorbă mai mult de o viață spirituală a familiei, dacă privim problema din punct de vedere intern familial, de o tendință uniformă pe care familia o are față de societate și ca atare problema intră și la capitolul relațiilor, pe care familia le are cu societatea.

Vom trasa mai târziu cadrele acestei probleme. Deocamdată, intrăm în analiza unei alte laturi a vieții interne familiale și anume: Relațiile dintre membrii familiei.

III. RELAȚII ÎNTRE MEMBRII FAMILIEI

În cercetarea cazului individualizat am analizat până acuma toată seria condiționărilor care trebuiesc ținute în seamă, pentru a înțelege domeniul vieții de familie a acestui grup social, așa cum se înfățișează el în toată seria lui de manifestări paralele.

Dar prin aceasta, problema vieții de familie a grupului nu este sfârșită. De sigur, prin intuirea pe care am făcut-o, a aspectelor totale ale vieții de familie, ne-am apropiat mult de sfârșitul ei, însă partea care ne-a rămas să o studiem de acum înainte, poate fi socotită ca cea mai interesantă din toate punctele de vedere și anume, este aceea a relațiilor care se stabilesc între diverșii membri ai familiei: soți, ascendenți, descendenți și colaterali. Este o problemă a cărei importanță am văzut-o și cu prilejul cercetării familiei pe întregul satului. De data aceasta însă, ea capătă o înfățișare nouă și o greutate deosebită, prin faptul că, în locul de față, nu va mai fi vorba de relațiile normale tipice între « soț » și « soție », « părinți » și « copii » etc., ci de relații care există între un soț și o soție anume determinați și care nouă ne apar nu numai în calitatea lor abstractă de soți, ci și în aceea de individualități umane, trăind o viață care este a lor proprie, nerepetată de nimeni altul, existând hic et nunc și care interesează tocmai prin această latură a ei.

Faptul acesta merită să fie scos în relief și asupra lui trebuie așadar să insistăm. În sociologie problema relațiilor care există între individ și societate, este, după cum se știe, centrală. Însă studiul ei sistematic nu se poate face decât acolo unde, niciunul din factorii ei constitutivi nu lipsește.

Studiul problemei individ-familie presupune deci studiul amănunțit al « individului » ca atare. Lucrul nu ne-a fost cu puțință să-l facem, atunci când am tratat problema familiei ca o problemă de ansamblu de morfologie socială, în care tipizarea ne interesa în primul rând. Nu puteam cu acel prilej, să facem studii amănunțite asupra fiecărui individ în parte, ci ne

mulțumeam cu analize psihologice cu mult mai sumare. De data aceasta însă, în cazul unui studiu de familie individualizată, am văzut cât de amănunțit am intrat în analiza fiecărui membru în parte, am văzut câtă grijă a trebuit să avem pentru a scoate în relief individualitatea specifică a fiecăruia, ceea ce face că numai în cazul acestor cercetări pe cazuri individualizate, individul apare în studiul nostru în calitatea lui de individ propriu zis.

Vom putea deci ajunge pe calea aceasta la cunoașterea adâncită a raporturilor ce pot exista între individ și grup. Vom mai putea vedea ce anume cotă parte din aceste relații izvorăsc din calitățile idiosincrasice ale individului ca atare și ce anume cotă din calitățile lui sociale. În sfârșit, vom putea vedea întru cât aceste relații ale lui cu grupul social familial din care face parte, îl stânjenește în aspirațiile și putințele lui de altă viață, sau dimpotrivă întrucât îl ajută și îl îndeamnă spre deplina lui trăire. Intreaga această problemă va putea fi deci surprinsă ca problemă sufletească, până la completa ei epuizare și studiul familiei individualizate va fi o cale și pentru cunoașterea problemei, pe care existența individului o ridică în sociologie.

Ca mijloc practic pentru a ajunge la acest studiu, vom începe prin alcătuirea unui tablou general recapitulativ al tuturor persoanelor, care alcătuiesc familia în momentul cercetării, în care vom specifica elementele de bază ale individualității lor, astfel, ca să putem avea clar în fața ochilor datele problemei cu care vom avea de lucrat de aci înainte.

Iată un asemenea fragment de tablou referitor la familia Toader Popa: (Vezi tabloul familiei T. Popa).

Odată alcătuit tabloul acesta recapitulativ, merit să împrăpăteze memoriei noastre suma de date obținute până acuma asupra membrilor familiei Popa și în același timp să le puie în ordine sinoptică, va trebui să începem studiul relațiilor propriu zise. Ordinea de succesiune a problemelor și problemele propriu zise, cu toate amănuntele lor, este absolut aceeași ca și la cercetarea familiei pe întregul satului. Vom urmări și de data aceasta, relațiile pe care soții le au între ei, ca să vedem, dacă în ade-văr există la mijloc o conviețuire dusă pe toate laturile vieții omenesti, sau numai pe unele din ele, și dacă aceste relații au îmbrăcat o formă oarecare de organizare erarhică. Vom urmări relațiile soților cu părinții lor, relațiile cu copiii lor, întreaga problemă a pedagogiei familiale, relațiile părinților cu rudele în grad colateral și a copiilor între ei, eventual și relațiile familiei cu membrii ei auxiliari neînrușiți.

Este inutil să reluăm expunerea acestor probleme pentru cazul individualizat; am afirmat că sunt absolut aceleași ca și pentru studiul familiei pe întregul satului. Singurul lucru care aci se adaugă (și un lucru foarte

important, menit să schimbe întreaga față a problemei), rezultă din însăși materialul deosebit pe care îl prelucrăm, iar nici decum din metoda noastră de lucru. Faptul că suntem siliți să strângem informații pentru înțelegerea unui singur caz izolat, ne silește să nu ne mărginim la informații generale culese dela oameni reprezentativi ai vreunui grup social oarecare (bătrâni, tineri, săraci, bogați, bărbați, femei, etc., etc.), ci să ne silim să epuizăm statistic toate opiniile grupului celui mic de oameni cu care avem a lucra. Vom cunoaște, om de om, ce anume crede despre celalt și în ce relații se află cu el. Iar faptele ele însele, seria de gesturi obiective prin care se manifestă aceste relații, vor putea fi urmărite de data aceasta cu mult mai îndeaproape, dat fiind că cercetătorul ia parte o bună bucată de vreme, la viața internă familială a celor cercetați.

Ca valoare de informație și ca posibilitate de intuiție proprie a vieții oamenilor studiul cazului individualizat ne dă deci puțința unei înțelegeri, pe care în alte condiții o obținem cu mult mai greu.

Vom relua de altfel această problemă, adâncind-o, la capitolul relațiilor familiei cu individul considerat ca atare.

C. UNITATEA FAMILIEI ȘI RELAȚIILE EI

I. RELAȚIILE FAMILIEI CU SOCIETATEA

Intreaga viață familială, așa cum am descris-o până acum, nu este izolată de societatea în mijlocul căreia se află. În primul rând, după cum am văzut, familia face parte dintr'un neam și cu membrii acestui neam ea poate avea o viață comună pe anumite laturi și în anume împrejurări.

Pentru a putea studia această viață comună a familiei cu rudele sale, la început, putem întrebuința mijlocul tehnic al ridicării unui tablou general al tururilor rudelor, de sânge sau spirituale, al membrilor familiei.

Iată pentru familia Toader Popa un asemenea tablou:

TABLOU NOMINAL AL TUTUROR RUDELOR

Rudele din partea lui Toader Popa

Nr.	Rudenia	N u m e l e	Vârsta	Origina	Categoria socială
1	I. Mamă	Arefta Gh. Mureșan	71	Cornova	mazil
2	II. soră	Catinca I. Sclifos		"	dvorean
3	cumnat	Ion Sclifos		Năpădeni	mazil
4	cumnată	Maria I. Iovu Ursu (căs. I. Popa)		Cornova	mazil
5	III. nepoată	Agafia I. Popa		"	mazil
6	nepoată	Anica I. Sclifos		"	dvorean
7	IV. veri	Vasile Ion Popa		"	mazil
8	veri	Maria Nădejde		"	mazil
9	veri	Dumitru Ion Popa	52	"	mazil
10	veri	Sevastia Purcel	48	Hirov	mazil
11	veri	Trofim Ion Popa	35	Cornova	mazil
12	veri	Sofia Samson	33	"	mazil
13	veri	Gheorghe Ion Popa		"	mazil
14	veri	Catinca Boian român din Mold.		"	boian
15	veri	Catinca Popa căsătorită		Cornova	mazil
16	veri	Costache Sclifos		"	dvorean
17	V. nepoți de veri	Jacob Vasile Popa	17	"	mazil
18	nepoți de veri	Zenaida Vasile Popa	15	"	mazil

TABLEAU CUPRINZÂND MEMBRII FAMILIEI T. POPA

TABLOU CUPRINZÂND MEMBRII FAMILIEI T. POPA																		
Nr. în listă	Sex	D. A. T. A.	Situția civilă și familială	Locul nașterii	Unde se află actualmente	STAREA FIZICĂ				Câte clase	STAREA CULTURALĂ		CREDINȚA	Profesia	Observații			
						În trecut	Actuală	Greutatea Înălțimea	Infirmitățile		De citește?	Ce citește?				Desvoltarea intelectuală		
1						Tifos degerături anemie sifilis	Reumatism ruse sifilis	Înalt	liniștită demnă	3 clase rusești	analfabetă	Cărți bisericești. Des acasă și la biserică	Om cu socoteală	Orto-dox	Merge la biserică convins și respectuos de forme	Gospodar agricultor		
2						Tifos vărsat sifilis	ruse sifilis	înaltă	neîngrijită				mărginită	Orto-doxă	Tradiționalistă	Gospodină		
3		1907		b. Cornova	† Cornova	A trăit 10 zile												
4		1916		b. Cornova	† Cornova													
5	Amor	1912	†	b. Cornova	† Cornova													
6	Serăfim	1911	Cel mai mare	b. Cornova	Cornova	Figuri	Sănătos	Mic	Timid, supus	3 clase			Cumpărat și lipsit de inițiativă	Orto-dox	Tradiționalist fără convingere dar respectuos conformist	Munca câmpului		
7	Ionna	1913		b. Cornova	† Cornova									Orto-doxă				
8	Mort născ.	1912		b. Cornova	† Cornova									Orto-dox	Atitudine ceva mai individualistă	Munca câmpului		
9	Ionică	1916		b. Cornova	Cornova	Vărsat	Sănătos		Indărănet				Vioiu deștept «smecher»	Orto-dox			Munca câmpului	
10	Avort	1918		b. Cornova	† Cornova									Orto-doxă	Merge la biserică	Gospodărește		
11	Emilia	1919	Singura fată	b. Cornova	Cornova	Vărsat	Anemic Ascetici			2 clase	foarte rar			Orto-dox	Mijlocie			
12	Irini	1923		b. Cornova	Cornova	Vărsat	Sănătos	Mic	Serios așezat					Orto-dox	Cumpărat înțelept	Păzește vitelul		
13	Dumitru	1925		b. Cornova	Cornova		Sănătos							Orto-dox	Copil bun			
14	George etc. etc	1929	Cel mai mic	b. Cornova	Cornova		Sănătos							Orto-dox	Nu merge la biserică	«Ucenic» la paza vitelor		

Până în prezent și actualmente nici un membru al familiei T. Popa nu a fost cuprins în această monografie.

Nr.	NUMELE	Sex		D A T A			Situția civilă și familială		Locul nașterii	Unde se află actualmente	
		B.	F.	nașterii	căsătorii	morții					
1	Toader D. Popa .	1		1883	}		soț și părinte	b.	Cornova	Cornova	Ti de an sifi
2	Catinca T. Porcescu		1	1885			soție și mamă	b.	Cornova	Cornova	Tif vâr sifi
3	Alexandra		1	1907		1907		b.	Cornova	† Cornova	
4	Anica		1	1908		1916		b.	Cornova	† Cornova	
5	Avort		1	1910		†		b.	Cornova	† Cornova	
6	Serafim	1		1911			Cel mai mare	b.	Cornova	Cornova	Frig
7	Ioana		1	1913		1913		b.	Cornova	† Cornova	
8	Mort născ.	1		1912		1912		b.	Cornova	† Cornova	
9	Ionică	1		1916				b.	Cornova	Cornova	Vărs
10	Avort			1918		1918		b.	Cornova	† Cornova	
11	Evlambia		1	1919			Singura fată	b.	Cornova	Cornova	Vărs
12	Ifrim	1		1923				b.	Cornova	Cornova	Vărs
13	Dumitru	1		1925				b.	Cornova	Cornova	
14	Gheorghe etc. etc	1		1929			Cel mai mic	b.	Cornova	Cornova	

TABLOU CUPRINZÂND MEMBRII FAMILIEI T. POPA

Locul nașterii	Unde se află actualmente	STAREA FIZICĂ				Câte clase	STAREA CULTURALĂ		
		În trecut	Actuală	Greutatea Înălțimea	Înfățișarea		De citește?	Ce citește?	Desv. intelect.
Cornova	Cornova	Tifos degerături anemie sifilis	Reumatism tuse sifilis	Înalt	liniștită demnă	3 clase rusește	Cărți bisericești. Des acasă și la biserică		
Cornova	Cornova	Tifos vărsat sifilis	tuse sifilis	înaltă	neîngrijită	analfabetă			mărgi
Cornova	† Cornova	A trăit 10 zile							
Cornova	† Cornova								
Cornova	† Cornova								
Cornova	Cornova	Friguri	Sănătos	Mic	Timid, supus	3 clase			Cumpă lipsit inițiat
Cornova	† Cornova								
Cornova	† Cornova								
Cornova	Cornova	Vărsat	Sănătos		Indrăzneț				Vioiu d «smech
Cornova	† Cornova								
Cornova	Cornova	Vărsat	Anemică Ascarizi			2 clase	foarte rar		Mijloci
Cornova	Cornova	Vărsat	Sănătos	Mic	Serios așezat				Cumpă înțelept
Cornova	Cornova		Sănătos						Copil
Cornova	Cornova		Sănătos						Vioiu

Categorie	Câte clase	STAREA CULTURALĂ		Desvoltarea intelectuală	CREDINȚA		Profesia	Observații
		De citește?	Ce citește?					
	3 clase rusește	Cărți bisericești. Des acasă și la biserică		Om cu socoteală	Orto-dox	Merge la biserică convins și respectuos de forme	Gospodar agricultor	Până în prezent și actualmente nici o altă persoană nu a locuit cu familia T. Popa în afară de cei monografiati.
ită	analfabetă		mărginită	Orto-doxă	Tradiționa-listă	Gospodină		
				Orto-doxă Orto-doxă				
	3 clase			Cumpătat și lipsit de inițiativă	Orto-dox	Tradiționalist fără convin-gere dar res-pectuos conformist	Munca câmpului	
					Orto-doxă			
t				Voiu deștept «smecher»	Orto-dox	Atitudine ceva mai in-dividualistă	Munca câmpului	
	2 clase	foarte rar		Mijlocie	Orto-doxă	Merge la biserică	Gospodărește	
				Cumpătat înțelept	Orto-dox	Merge la biserică	Păzește vitele	
				Copil bun	Orto-dox	Nu merge la biserică	« Ucenic » la paza vitelor	
				Voiu	Orto-dox	Nu merge la biserică		

Până în prezent și actualmente nici o altă persoană nu a locuit cu familia T. Popa în afară de cei monografiați.

Nr	Rudenia	Numele	Vârsta	Origina	Categoria socială
19	nepoți de veri	Sofia Vasile Popa	13	Cornova	mazil
20	nepoți de veri	Vera Vasile Popa	10	"	mazil
21	nepoți de veri	Catinca Vasile Popa	6	"	mazil
22	nepoți de veri	Gheorghe Vasile Popa	3	"	mazil
23	nepoți de veri	Semion Vasile Popa	1	"	mazil
24	nepoți de veri	Gh. Dumitru Popa	30	"	mazil
25	nepoți de veri	căsătorit cu Elena Roșca		"	mazil
26	nepoți de veri	Anica Dumitru Popa	24	"	mazil
27	nepoți de veri	Eusebie Dumitru Popa	23	"	mazil
28	nepoți de veri	Ion Dumitru Popa	20	"	mazil
29	nepoți de veri	Ion Trofim Popa	22	"	mazil
30	nepoți de veri	Varvara Trofim Popa	19	"	mazil
31	nepoți de veri	Eusebie Trofim Popa	17	"	mazil
32	nepoți de veri	Achilina Trofim Popa	12	"	mazil
33	nepoți de veri	Gheorghe	10	"	mazil
34	nepoți de veri	Ștefan	9	"	mazil
35	nepoți de veri	Constantin Gheorghe Popa	19	"	mazil
36	nepoți de veri	Ion Gheorghe Popa	18	"	mazil
37	nepioț de veri	Vera Gheorghe Popa	15	"	mazil
38	nepoți de veri	Vasilița Gheorghe Popa	14	"	mazil
39	nepoți de veri	Olga Gheorghe Popa	13	"	mazil
40	nepoți de veri	Mihail Gheorghe Popa	5	"	mazil
41	nepoți de veri	Varvara Gheorghe Popa	4	"	mazil
42	nepoți de veri	Vasile Gheorghe Popa	2	"	mazil
43	VI. nepoți de veri	Vladimir Gheorghe D. Popa	6	"	mazil
44	nepoți de veri	Simion Gheorghe D. Popa	5	"	mazil
45	nepoți de veri	Natalia	2	"	mazil

Rudele dinspre tată a lui Catinca Popa, născută Porcescu

46	II. frați & cumnați	Dumitru Teo. Porcescu	37	Cornova	mazil
47	frați & cumnați	Maria Badiu	35	"	mazil
48	frați & cumnați	Grigore Teo. Porcescu	34	"	mazil
49	frați & cumnați	Varvara Boean	36	—	boean
50	III. unchi & mătușe	Dumitru Porcescu	58	Cornova	mazil
51	unchi & mătușe	Tudora I. Porcescu		"	mazil
52	unchi & mătușe	Ileana V. Soimaru	58	"	mazil
53	unchi & mătușe	Vasile I. Porcescu	19	"	mazil
54	unchi & mătușe	Lisaveta Badea	14	"	mazil
55	IV. nep. & nepoate	Eusebie T. Porcescu	10	"	mazil
56	nep. & nepoate	Natalia T. Porcescu	5	"	mazil
57	nep. & nepoate	Alexandra T. Porcescu	9	"	mazil
58	nep. & nepoate	Iacob Gr. Porcescu	7	"	mazil
59	nep. & nepoate	Credința Gr. Porcescu	2	"	mazil
60	nep. & nepoate	Marioara Gr. Porcescu		"	țăran
61	V. veri & verișoare	Maria Gh. Porcescu		"	mazil
62	veri & verișoare	Vasile Dascălu		"	mazil
63	veri & verișoare	Ileana Gh. Porcescu		"	mazil
64	veri & verișoare	Grigore Trofim		"	mazil
65	veri & verișoare	Gheorghe Dumitru Popa		"	matil
66	veri & verișoare	Tudorache Dumitru Popa		"	mazil
67	veri & verișoare	Maria Dumitru Popa		"	mazil
68	veri & verișoare	Anica Dumitru Popa		"	țăran
69	veri & verișoare	Tudorache V. Porcescu		"	
70	veri & verișoare	Domnica Roadeddeal			

№	Rudenii	N u m e l e	Vârsta	Origina	Categoria socială
71	veri & verișoare	Ion V. I. Porcescu	28	Cornova	mazil
72	veri & verișoare	Petre V. I. Porcescu	25	"	mazil
73	veri & verișoare	Andrei V. I. Porcescu	18	"	mazil
74	veri & verișoare	Nastasia V. I. Porcescu	11	"	mazil
75	veri & verișoare	Catinca V. I. Porcescu	23	"	mazil
76	veri & verișoare	Ion Popa	căs.	"	mazil
77	veri & verișoare	Fiodor Porcescu	30	"	mazil
	cumetri	Ion Spânul		"	mazil
	cumetri	S. Soimaru		"	mazil
	cumetri	Anton Purcel		"	mazil
	cumetri	Vasile Soimaru		"	grajdanin
	cumetri	C. Corcodel		"	"
	cumetri	Gh. Corcodel ¹⁾		"	"
	etc.				

Dintr'asemenea tablouri putem vedea foarte lesne, că familia Toader Popa are în satul Cornova un număr deosebit de mare de rude, ceea ce are o importanță deosebită, căci alta va fi viața de familie a unui grup izolat de oameni, într'un sat în care neamul lor e mic și alta a acelor care se simt ajutați și susținuți de neamuri multe, mai ales când aceste neamuri sunt dintre cele fruntașe ale satului, din categorii sociale mai înalte și cu bună stare economică.

77 rude, printre care nu s'a socotit familia respectivă a celor intrați în familie prin căsătorie și nici rudele spirituale, înseamnă o cifră care, ea singură, ne poate dovedi hotărât deosebirea dintre o asemenea familie rurală și familiile orășanești.

La această listă trebuie adăugată aceea a rudeniilor spirituale născute din cumetrie sau din orice altă asistare la una din împrejurările solemne ale vieții de familie (precum de pildă moașa, socotită uneori rudă). Vom avea deci a aplica aci, la un caz special, tot ceea ce am spus cu privire la studiul sistemului de rudenie, astfel ca să putem urmări, om de om, natura relațiilor individuale, sau ale grupului întreg, stabilite între toate aceste rude și rubedenii. Pentru aceasta, vom deosebi din totalul indivizilor cuprinși în tabele, pe acei care efectiv au relații frecvente cu familia studiată, de acei care apar în viața familiei numai la împrejurări solemne sau nu apar de loc. Frecvența însăși a relațiilor va fi studiată pe un anume interval de timp (de pildă, luna de zile cât durează cercetarea noastră). Tot astfel și natura solidarității care îi leagă și care poate fi uneori de ajutor și sprijin efectiv (economic sau spiritual, mergând până la trăire economică în comun și vindictă de sânge) sau de simpla bunăvoință și simpatie reciprocă.

¹⁾ Gh. Corcodel acum mort, i-a fost staroste și naș la căsătorie.

După rude, cei cu care, în mod firesc, o familie poate avea relații, sunt vecinii. De sigur, nu numai vecinii imediați, ci și toți acei care fac parte din aceeași « mahala » cu ea. Problema e cu atât mai interesantă, cu cât am văzut că așezarea compactă a neamului poate constitui ea însăși o mahala. După cum spune chiar Toader Popa, « sunt mahalagii de au câte un neam mai bătrân, de sunt ei neamuri de vecin și de aceea ascultă de el ».

Alteori însă, relațiile cu vecinii sunt mai rare. Toader Popa spune: « Dar eu aci's străin și în mahala face fiecare cum vrea. Primarul este pe tot satul, da vezi că mahalagii se unesc de dau zăpada », sau tot astfel mahalagii se unesc pentru diverse alte nevoi, cum e de pildă aceea a apei: « pe deal la noi nu-i apă », spune T. Popa. « Noi luăm din vale. Acolo umblăm la apă. Fântâna a făcut-o un om, care a vrut să-și facă vreo pomană. La noi fântâna nu-i cu plată. Măcar să aibe dușman pe cine o vrea, că apă tot îl lasă să ia ». Vom însemna, care anume sunt vecinii legați de familia Toader Popa prin această folosire în comun a fântânii (sunt anume Mitea Spănu, Anton Ciubotaru, Cas. Roșca, Hună Weissmann, Ion Vâscan, Dum. Jeverdan și Ion Roșca), precum și toate obligațiile solidare care rezultă pentru toți din acest fapt.

De altfel, e cu neputință să nu existe între vecini anume relații de ajutor sau de dușmănie. La țară indiferența totală față de oameni, care o viață întreagă trăesc alături de tine, nu ar fi firească. Iată de pildă, ce spune despre familia Toader Popa un vecin:

Inf. Anica Ciubotaru, 44 ani, locuște la Nr. 119 Cornova 1931
« Cu vecinii ne ajutăm. Ne ajutăm cu Toader Popa. Că doar suntem ușe în ușe. Când ne ducem la lucru, lăsăm casa pe seama lor. Când ne ducem în musafiri mai departe, îi lăsăm tot pe ei. Ei dau de mâncare la păsări. Le dăm și noi ajutor lor, când se duc așa mai departe: le luăm seama la casă ».

« Cum se face — o întreb — că de când stau aicea (semnatarul stă în gazdă la Anica Andrei Ciubotaru), nici pe d-astră nu v'am văzut intrând la vecin, nici pe vecin intrând la d-voastră? ».

« Cum să nu. D'apoi mata ce stai acasă? Și apoi nici nu e toamna, să fie vin. N'au oamenii la ce să se ducă. »

Trăim bine cu vecinii.

Uite, chiar astăzi am împrumutat o scară dela ei, că pe a noastră o luase bărbatul la vie, să culeagă prăsade. Am împrumutat-o să iau făină din pod. Și era scara prea scurtă și am adus fata lui și am aburcat-o (a ridicat-o, împingând-o în sus) pe scară în sus de a intrat în pod ».

(ss) B.

Copiii ei înșiși formează o punte de legătură între vecini. Astfel familia Toader Popa are, prin copii, relații cu familia vecină a negustorului evreu,

fie Strul Weissmann, fie Hună Weissmann. După cum spune Evlambia Popa:

« cu copiii lui Strul « eram prieteni », dar Duminica nu umblam împreună. Ne întorceam numai dela școală împreună. Copii lui Strul nu prea se jucau cu alți copii, se tem că i-o mai bătea; cum îi jidanul: el gândește să-și bată joc de moldovean și apoi se teme ».

Catinca Popa adaugă:

« Se jucau copiii mei cu ai lui Strul, câte ori se și băteau. Dar mie nu-mi plăcea să merg la ei, că nu-mi plăceau mie ale lor obiceiuri, nici mâncarea lor. Duhul lor nu-mi place. Eu bucățița lor nu pot s'o mănânc, a mea, măcar că e mai proastă . . . da a lor nu-mi place. Nu-mi priește, parcă nu a mirosit bine. Pentru ce? Pentrucă nu e botezat. Nu pot mânca bucata lor, Doamne ferește!

(Informatoarea caută să ia martor pe cercetător).

D-ta n'ai simțit? Au ei un duh . . . Cleanța mă poftea ea, îmi dă, zic: « mulțumesc, dar nu pot să 'mbuc, că nu-mi place ».

Cleanța mănâncă orice, numai de știe că am ceva bun, că venea: « Ia să văd, Catinco, că buni cozonaci ai făcut, ia taie să văd, e bun? » (ss) X. C. F.

Se vede deci, ce importanță are simpla vecinătate și cât poate ea duce la relații (deși uneori tocmai prea dese relații aduc o oarecare plictiseală: Evlambia spune: « N'am dorință după Liuba, c'am trăit în mahala și am fost sătulă de dânsa »).

Relațiile de muncă de asemenea vor fi studiate. La capitolul muncii efectiv prestate de familie, am văzut o listă a muncilor pe care membrii familiei Popa le-au făcut la alții. Ne rămâne acum să vedem, care sunt anume oamenii cu care această familie înțelege să aibe raporturi de muncă (în plată, sau cum este cazul pentru familia Popa, prin schimb de servicii).

Anume, familia Popa a muncit la Vasile Popa, Vasile Soimaru, Ion Boian și Filimon Roșca, adică a muncit la rude de sânge și la cumetrii (Filimon Roșca, rudă de altfel și prin alianță).

Alcătuiim deci, pentru a evidenția aceasta, un tablou de felul următor: In anul 1931 Serafim și Ionică au muncit în zile de schimb la:

Vasile Popa mazil văr

Vasile Soimaru mazil unchiu și cumătru

Ion Boian mazil văr

Filimon Roșca mazil cumătru.

In aceeași ordine de idei, vom alcătui o listă a tuturor acelor care muncesc la familia Popa, precum și a condițiilor în care muncesc, ce anume muncă li se dă și a tratamentului la care sunt supuși.

O altă categorie de relații sunt acelea izvorâte din apartinerea la un anumit grad social. De pildă, familia Popa este o familie de mazili și după

cum am văzut, printre rudele lor sunt prea puține excepții. Cu țărani familia Popa nu prea are relații.

Catinca Popa explică situația astfel:

« Ei pe al lor fel, noi pe al nostru fel. Ca fată, între mazili aveam prieteni, dar între țărani sau între dvoreni, nu. Nici că se poate. Mazili cu dvoreni se întâmplă. Se și iau. Dar mai rar. La fete, pe vremea mea, le spunea la toate într'un fel. Dar știut că acum le spune « domnișoare » la cele de neam. Dvorean sau mazil cu țăran nu e bine să se ia. Dar acum, dacă e vreun țăran bogat, atunci ia și fată de dvorean și de mazil. Inca și o vară de a mea, Mașa lui Gh. Porcescu, a luat un flăcău de țăran. Pe Mihail Dascălu. E bogat și au trăit bine. Dar deodată, la rude, le-a părut rău și nu prea s'au dus în compania lor. Dar dacă a văzut că trăesc bine, că au cu ce și i-o poftit mereu oamenii, mai târziu s'au dus ».

(ss) X. C. F.

Cu anumite categorii sociale, nu numai că familia poate să nu aibă legături, dar le și interzice formal: de pildă, familia Popa nu vrea să aibe legături cu M. M., care a avut o condamnare la închisoare pentru uciderea bărbatului său și care acum trăește în concubinaj cu altcineva:

Inf. Toader Popa (despre M. M.)

« La noi n'are ce căuta Maria M. Nu-i aici în mahala. La noi poarta-i închisă. Noi avem prieteni destui și de vin le punem și vin și plăcintă înainte. Dar ea n'are ce căuta. Pentru că nu i se deschide poarta. Tot așa, nu numai pentru că și-a tăiat bărbatul, ci și pentru altă pricină, și nici nu avem cu ea vreun neam și n'are la ce să vină.

N'a avut ce căuta nici la nuntă, nici la fată, în casă. N'a fost nici ea, nici tatăl ei. Noi avem neamurile noastre, oamenii noștri. Ea nu are ce căuta ». (ss) X. C. F.

În schimb, vom trebui să analizăm cu mai multă atenție prietenii pe care familia le are cu oamenii din sat. Vom putea astfel vedea, din ce anume categorii de oameni se aleg prietenii și pentru care motive obiective sau neobiective.

Un alt mijloc pentru a înțelege relațiile familiei cu satul, este și studiul petrecerilor la care familia ia parte. Vom vedea astfel, dacă la ei în casă se fac petreceri, șezători, furci și dacă membrii familiei se duc la alții într'același scop. Iată câteva informații cu privire la petrecerile la care participă membrii cei tineri ai familiei Popa:

Inf. Toader Popa

« Palatcă anul acesta nu s'a făcut. Serafim ajută și el la ridicarea palatcii, pentru că el joacă. Ionică, își fac și ei ceata și joacă și ei.

Anul trecut s'a făcut în ograda din fața lui Hună. Fac unde găsesc și ei casă. Numesc ograda și fac palatcă și joacă și ei o zi și o noapte și apoi o strică. La făcut aduc băieții câte un lemn, câte odată două și pe urmă fac palatca.

(ss) X. C. F.

Inf. Evlambia Popa 12 ani

« Dar și eu am tras la bal astă iarnă, la vedere, un joc cu muzica noastră. Ei ziceau că suntem copii. Dar noi am spart jocul, tocmai seara și s'a arătat ce putem ! ».

În sfârșit, vom aduna informațiuni asupra familiei studiate dela oamenii din sat. Felul cum sunt judecați membrii familiei ne va fi semn al naturii relațiilor pe care ei le au cu oamenii din sat. Iată ce spun câțiva informatori despre Toader Popa :

Inf. Păr. Ion Zama

« Toader Popa îi om bun, chibzuit, vine la biserică. Are și copii buni, el singur îi băiet bun ».

(ss) C. Z.

Inf. Oreste Vâscan analf. mazil

« Eu iaca îs aici în mahală, mi-i cumătru, el îi om bun, da la ei tot îi în secret, nu se află în mahală ceva dela ei, dacă au neînțelegeri nu se arată în lume, îs oameni înțelepți ».

(ss) C. Z.

Inf. Pintilie Mândru 31 ani

« Toader îi om bun, în sat are rude pe Gligore și Dumitrache Porcescu, da ei trăesc bine, n'au pricină. Aiștia doi au pricină între ei, pentru niște bostani luați de băietul lui Dumitrachi, da cu Toader n'au pricină, că eu îi știu, am lucrat la ei la păpușoi ».

(ss) C. Z.

Un alt capitol al relațiilor cu societatea este constituit de relațiile cu instituțiile sociale existente în sat, precum școala, biserica, primăria, jandarmeria, dispensarul, etc.

Am văzut că Toader Popa este un om care are legături directe și personale cu toate aceste instituții : e membru în comitetul școlar, dascăl benevol la biserică, etc. Va trebui deci, să vedem ce rezultate aduce acest fapt pentru viața întreagă a familiei.

Să luăm drept pildă școala : rostul ei este de a completa educația pe care familia o dă copiilor și de a o modela după sistemul care poate fi uneori în contradicție cu cel familial.

Toader Popa, care, după cum s'a văzut, a fost crescut de mic copil, orfan fiind, de un dascăl de școală, Mihalovici, ar trebui să fi păstrat în felul de a-și organiza viața de familie, urmele educației primite. Totuși analiza vieții lui de familie arată că Toader Popa, de îndată ce și-a întemeiat o familie, a reintrat în făgașul tradițional al satului întreg, permițând prea puțin școlii să se amestece în educarea copiilor săi. Studiile făcute de copiii lui, nu sunt complete. Serafim și Ionică au câte trei clase, Evlambia, ca fată, numai două. Faptul că el face parte din comitetul de conducere al școlii, pare a fi fost mai mult o ușurare pentru Toader Popa de a nu-și trimite copiii la școală, mai mult decât a socotit el de cuviință, decât un

imbold de a se conforma vieții școlii. Abea acum, când cei doi flăcăi ai lui mai mari sunt destul de în vârstă ca să-l poată ajuta, Toader Popa se gândește să trimită pe cel de al treilea fecior la o școală mai bună, deși cel de al doilea Ionică, arăta dintre toți mai multe aptitudini.

Aceasta nu arată că ei ar fi simțit nevoia unei școli, ci numai că, între nevoile familiei și ale școlii există uneori nepotriviri. Pe Evlambia de pildă, nu a dat-o mai mult de doi ani la școală, pentru că era fată. Cu toate acestea, după cum ne spune mama ei, dacă ar avea o școală, unde să învețe să țese pentru ale casei, ar da-o, că băieții s'au făcut mari și îi vine greu « să îi coase » ea singură pe toți.

La fel va trebui să urmărim natura relațiilor cu biserica (familia Toader Popa ține după calendarul vechi), cu partidele politice și administrația satului (familia Toader Popa nu face politică), etc., etc., pentru a vedea ce anume influență a avut fiecare din aceste instituțiuni asupra vieții de familie și chipul cum familia a reușit să se integreze vieții publice a satului.

II. RELAȚIILE FAMILIEI CU INDIVIDUL

Toate cele spuse până acum, aveau în vedere înțelegerea vieții de familie în întregul ei. Însă problema individului, ca atare, trebuie și ea pusă, cu atât mai mult cu cât, după cum am arătat în capitolul relațiilor între membrii familiei, problema ne apare cu o înfățișare cu totul nouă, atunci când o tratăm pe cazuri individualizate de familie.

Familia aceasta cu viața ei, pe care o putem cunoaște atât de bine după ce am studiat-o în toate manifestările ei, și oamenii aceștia pe care i-am studiat atât individual, cât și în relațiile pe care le au unii cu alții, pot fi acum priviți sintetic, dintr'o singură privire, pentru ca să ne putem da seama cât și ce anume cuprinde fiecare individ în parte din viața totală a familiei. Pentru a ajunge la acest scop, vom începe prin a întrebuința mijlocul următor: de câte ori putem avea, în cifră statistică, totalul manifestării familiei întregi, vom stabili cota-parte ce revine fiecăruia din indivizi.

Să luăm câteva exemple: în satul Cornova, datorită unor anume împrejurări sociale de natură istorică, s'a născut un proces foarte accentuat de urbanizare și, ca o adevărată necesitate sufletească a oamenilor (și mai ales a mazelilor), o grijă deosebită de îmbrăcăminte. Astăzi, destul de sărăciți, mazelii cornoveni au veșnica preocupare a hainelor pe care le poartă. Va fi deci interesant de văzut, din inventarul de haine al familiei, cât anume are fiecare; importanța, vaza și rolul fiecărui membru în parte va fi astfel intuită prin cota parte de îmbrăcăminte la care are dreptul. Astfel, iată în diagramă în familia Popa, cum sunt împărțite cele 98 obiecte pe care le are, precum și aceleași cifre, socotite nu în număr de obiecte, ci în valoarea lor:

Se poate de îndată observa rolul deosebit pe care îl are Serafim. Rol încă mai mare decât acel al lui Toader Popa și al soției sale: Serafim este astăzi în vârstă de 20 ani și el este reprezentantul, în sat, al familiei Popa. În el stau nădejdlile și fala familiei și după chipul cum se prezintă el în lume, este judecată întreaga familie. Nu se poate mai clară indicație a vieții de familie a acestor Popa și a chipului cum înțeleg ei să se poarte în lume. Ar fi de sigur deosebit de interesant de văzut cum, în decursul anilor, raporturile acestea de importanță relativă a membrilor se schimbă, după vârstă și rol.

Același calcul, în vederea aceluiași scop, putem face pentru bugetul familiei în întregime: îi știm totalul, nu avem deci decât să desprindem

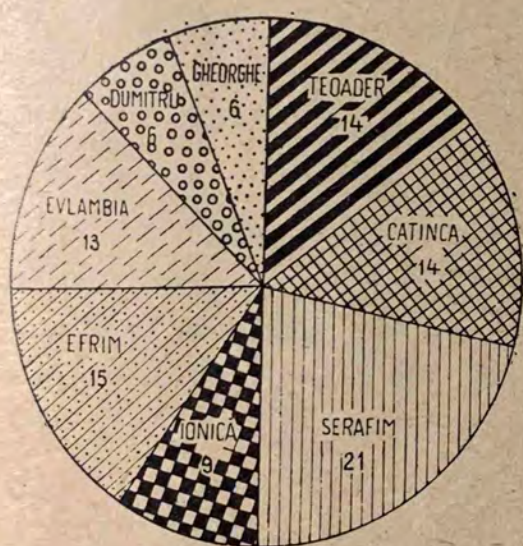
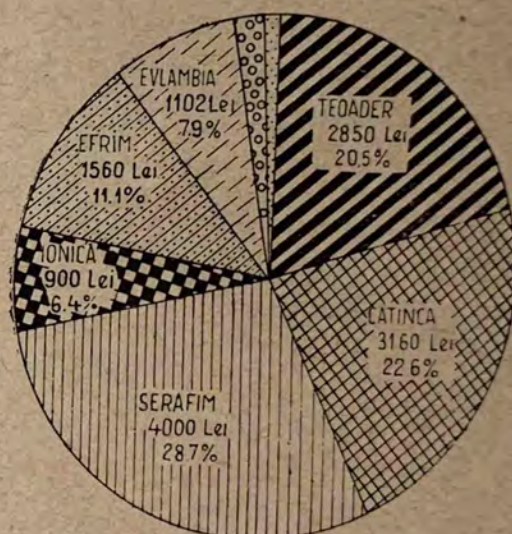

Fig. 32. — Raportul între numărul obiectelor de îmbrăcăminte repartizate după persoanele beneficiare.

Raportul între valoarea obiectelor de îmbrăcăminte repartizate după persoanele beneficiare.

din el bugetele personale ale fiecărui membru al familiei. În afară că alcătuirea acestor bugete personale este semnificativă pentru psihologia fiecăruia, totalul lor, pus față în față cu totalul bugetului familial, este o nouă cale de informație asupra problemei individ-familie. O pildă de asemenea bugete nu o putem însă da ca exemplu cu privire la familia Popa, deoarece în această familie, numai Toader Popa are propriu zis un buget. Ceilalți membri ai familiei nu au buget personal. Banii mărunți de care au nevoie, le sunt dați de către tatăl familiei, ceea ce este iarăși deosebit de interesant, pentru caracterizarea familiei.

Modul de folosire a casei poate fi iarăși avut în vedere. În casă sunt încăperi diverse, mai bune și mai rele. Cum anume își împart membrii

familiei aceste odăi? Ce drept de folosință are fiecare la folosul casei? De pildă, în odaia cea mare a gospodăriei Popa, tot Serafim era acela care stătea mai mult. Acolo își ținea lucrurile și din când în când dormea.

Apoi dreptul pe care îl are fiecare membru de a chema musafirii în casă, este iarăși tot atât de semnificativ, (Cine anume poate primi pe cine vrea, în ce parte a casei și cu ce anume lucruri din ale casei își poate « cinsti » musafirii?).

În sfârșit, o altă latură a manifestărilor familiei, care își poate găsi o explicație mai amănunțită prin analiza raporturilor, care există între membrii familiei, socotiți ca indivizi, este aceea a organizării disciplinare a familiei. Am văzut la manifestările administrativ-politice ale familiei că toată seria de griji comune ale grupului familial presupun, pentru a fi rezolvate, existența cuiva care să aibe responsabilitatea lor. Viața economică, juridică, spirituală își are conducători. Împărțiți pe zone de atribuții fiecare își are partea sa de conducere, mai mare sau mai mică, după structura familiei însăși.

În această parte a studiului, vom avea deci a relua problema întreagă a acestei organizări a familiei, pentru a vedea cât anume este respectată viața individuală a fiecărui membru și întrucât însărcinările și responsabilitățile ce îi revin sunt datorite situației sale în familie (soți, fiu, fiică, mezin, adoptat, etc., etc.), sau dimpotrivă calităților sale strict individuale (hărnicie, spirit de întreprindere, ascendent personal, etc.).

Ca să terminăm, însuși totalul relațiilor pe care familia, ca unitate, le are cu societatea, va putea fi analizat sub prisma vieților individuale, pentru ca să socotim, ce anume contribuție are fiecare în alegerea și menținerea acestor relații și întru cât se recunosc drepturi de a avea prietenii sau relații absolut personale.

Aci e bine ca în afară de tot materialul ce l-am putut culege din munca altor echipe, și a aceluia strâns prin convorbiri libere directe ori scrise ce am avut cu diferiți membri ai familiilor studiate, să provocăm pe cei în stare, să-și scrie autobiografia după anume principii care să ne poată înlesni nouă compararea și analiza.

În acest sens le-am da câteva îndrumări prin care ei, deosebind în decursul vieții lor etape caracteristice formării personalității lor, ne-ar ajuta nouă cercetarea influențelor care au contribuit la formarea lor și rolul jucat de familie.

Întreg capitolul este fără îndoială greu de dus la capăt, problema « individului » fiind centrală pentru viața de familie și după cum am mai spus-o, una dintre cele mai dificile pentru sociologie. Cu atât mai mult deci, va

trebui să-i dăm atenția noastră în cazul acesta al cercetării familiei pe cazuri individualizate, ale cărei avantaje teoretice și practice le-am arătat.

Cu această evidențiere asupra importanței studiului individului, — studiu care singur presupune un material tot atât de voluminos ca cel până acum expus, — considerăm că indicațiunile asupra fazei strângerii de material pot fi socotite încheiate.

PARTEA III

VERIFICAREA ȘI INTERPRETAREA MATERIALULUI CULES

Odată cules tot materialul cu privire la viața de familie, ne rămâne să ne sistematizăm toate fișele, adunându-le la un loc pe dosare și clasându-le pe probleme.

Operația este de altfel în parte făcută. Am arătat, atunci când am dat indicații generale de lucru, că observațiile pe care le facem asupra realității, nu sunt întâmplătoare, ci dela început ordonate în vederea epuizării unei chestiuni, pe toate fețele ei. Din pilda cazului de concubinaj sau de rapt pe care l-am schițat, este ușor de înțeles, cum se poate constitui prin firea lucrurilor un dosar de sine stătător. De altfel, însuși planul cu împărțirile lui pe cadre și manifestări este tot o încercare de ordonare sistematică a observațiunilor și la rândul lui are drept menire firească să ordoneze toate problemele mărunte, formând dosare parțiale, într'un singur dosar mai mare.

Cu alte cuvinte, dela început observația faptelor și strângerea materialului informativ este pătrunsă de spirit teoretic și ca atare operația însăși a strângerii de fapte sociale presupune o paralelă tălmăcire și înțelegere a aceluia material.

De data aceasta însă, culegerea fiind sfârșită, interpretarea celor culese apare ca preocupare de prim plan și asupra ei trebuie să ne concentrăm sistematic munca.

Am afirmat că în timpul cercetării, anume sugestii de interpretare ale fragmentelor de problemă se nasc în chip firesc. Ne facem încă din timpul culegerii materialului, o anume opinie despre concubinaj, despre autoritatea părintească, despre viața economică a familiei, despre influența factorului biologic, etc. Toate aceste interpretări de amănunt, ivite în cursul cercetării și verificate parțial, trebuiesc însă să fie puse acuma unele alături de altele, în vederea închegării lor într'un singur sistem teoretic.

Dar se poate întâmpla, ca toate aceste lămuriri parțiale logice în alcătuirea lor internă și parțial verificate la teren, atunci când sunt puse unele alături de altele, să fie contrazicătoare între ele. Sau se poate ca asupra unor anume probleme lămurirea să nu existe. Închegarea sistemului total poate fi deci cu neputință, fie din pricina contrazicerii, fie a lipsurilor. Presupunând însă, că toată cercetarea familiei este concludentă, rezultatele interpretării echipei familiei trebuiesc confruntate cu rezultatele interpretării tuturor celorlalte echipe, astfel ca o înțelegere asupra unității în care am studiat familia să fie cu putință. Se pot ivi și aci din nou contraziceri și lipsuri.

Mai mult decât atât.

Confruntarea aceasta a tuturor rezultatelor, parțiale și totale ale echipelor, sugerează noi ipoteze, pe care în cursul cercetării nu le puteam avea în vedere.

Ca atare, imediat după această încercare de înțelegere totală a problemei, va trebui în majoritatea cazurilor să procedăm la o nouă cercetare de amănunt la teren. Contrazicerile vor trebui să fie soluționate printr'un nou apel la fapte, problemele neatacate, sau insuficient tratate, vor trebui să mai fie completate, iar ipotezele noi, abea acum verificate.

Clasarea mai are și un alt avantaj decât acel al verificării faptelor și al putinței de apropiere de etapa închegării teoretice a tuturor concluziilor de amănunt. Și anume: planul de lucru pe care l-am întrebuițat este un plan teoretic, care pornește dela definiția familiei ca unitate socială, adică o structurare de sine stătătoare a unor manifestări spirituale, economice, juridice și politice, determinată de influența celor 4 cadre și având anumit rol în societatea de care este legată funcțional.

Planul de lucru a cuprins schematic toate aceste ipoteze, detalându-le una câte una, nepărtinitor, acordându-le o egală valoare teoretică, deși putem bănuși că nu toate elementele de manifestări și cadre, care intră în viața familială, vor avea și în realitatea obiectivă aceeași egalitate de valoare. Dar aceasta am făcut-o, tocmai pentru a nu prejudeca asupra realității. Planul nostru de lucru e astfel făcut, încât să permită înregistrarea tuturor aspectelor vieții familiale, fără să indice mai dinainte, care anume sunt aceste fapte și care este importanța lor relativă.

Aceasta înseamnă că, după toate probabilitățile, materialul pe care îl culegem, conform planului, atunci când îl vom clasa în dosare, nu se va repartiza uniform în toate capitolele teoretice. Cercetarea la teren călăuzită de o schemă logică a ținut seama, nepărtinitor, de toate problemele, materialul adunat — oglindă a faptelor de viață — va face că unele ca-

pitole vor fi deosebit de bogate, pe când altele vor rămâne aproape goale, dacă nu chiar inexistente.

Lucrul acesta ne va fi o dovadă că s'a lucrat bine, pentru că planul de lucru se poate asemui cu o plasă, pe care o aruncăm asupra realității — acoperind ansamblul cu rețeaua noastră de cercetări — a prinde tot ceea ce teoretic ar fi cu putință să existe, dar efectiv existând vom găsi mult mai puțin decât am bănuț. Nu toate cazurile care sunt cu puțință există și de fapt și de aci rezultă gruparea inegal repartizată a materialului în sânul dosarelor.

De altfel această neegală repartizare a materialului, evident în cazul când cercetarea a fost corectă (inexistența fișei respective corespunzând unei inexistențe a faptului căutat, iar nu unei nepriceperi a cercetătorului), este cât se poate de semnificativă. Ea poate chiar fi socotită ca un început de interpretare a materialului, căci faptul că un anumit capitol al problemei este foarte bogat în material, ne arată că și în viața reală are o importanță deosebită.

De pildă, un dosar de familie al cărui capitol de viață economică este extrem de bogat, pe când subdiviziunea de viață religioasă inexistentă, ne arată că problema asupra căreia va trebui să insistăm, pentru a înțelege teoretic familia, va fi tocmai aceasta a economicului, iar nu a religiosului, etc.

Aceasta mai înseamnă însă și altceva. Anume că planul de culegere a materialului, oricât de perfect pus la punct, rămâne nefolositor ca plan de interpretare a acestui material. În dosare găsim, e adevărat, tot materialul clasat conform indicațiilor planului de culegere acelaș pentru ori care sat. Când procedăm însă la interpretare, ținând seama tocmai de cele aflate într'un sat anume, de neegala repartizare, de prezențele, absențele și variațiile concomitente ale anumitor manifestări și condiționări față de altele, vom clasa toate fișele după un nou plan, care nu va mai fi atât cuprinzător și teoretic, ci empiric și adecuat cazului particular. Importanța relativă a capitolelor va fi determinată de gradul lor de importanță efectivă în viața reală. Noul plan de clasare va constitui o tablă de materie a viitoarei redactări.

Aspectul abstract al planului dela început, care urmărea cunoașterea familiei în genere, se părăsește, pentru a se ajunge la un sistem de cunoștințe despre un fapt particular, despre o familie dintr'un anume loc și timp; de pildă familia din satul Cornova 1931, sau familia de lucrători industriali din cartierul Tei, București 1930, sau familia țiganilor din Drăguș 1929, etc.

Dar dacă dela caz la caz vom avea câte un plan de interpretare a materialului, aceasta nu înseamnă totuși, că din cercetarea noastră nu vom ajunge și la anume concluzii teoretice.

Care vor fi anume aceste concluzii teoretice la care va trebui să ajungă acel care interpretează materialul cules? Fără îndoială, sunt acelea care dela început i-au constituit problema: în primul rând, s'a afirmat că familia este o unitate. Lucrul trebuie să fie verificat la teren, prin materialul cules.

Este, în adevăr, familia din satul cercetat o unitate socială? Adică, este ea un ansamblu autonom de manifestări de ordin divers? Pentru aceasta, va trebui mai întâiu, ca să putem într'adevăr ajunge la concluzia urmărită, să constatăm prezența în sânul vieții de familie a unei activități spirituale, economice, juridice și politice. În cazul cercetării unei familii individualizate, lucrul este mai ușor de stabilit: însăși descrierea ne-o arată. În cercetarea familiei pe întregul satului va trebui însă să fim mai atenți și va trebui să confruntăm datele culese de către noi, cu datele cercetărilor manifestărilor sociale. Cu alte cuvinte, va trebui să vedem dacă prezența familiei se face simțită în viața spirituală, economică, juridică și politică a unității sociale subordonate și dacă într'adevăr în sânul familiilor respective, în relațiile care există între membrii alcătuitoari ai familiei, aceste activități au un rost determinant sau nu. Am arătat că însăși cantitatea de material strâns cu privire la toate aceste probleme, ne dă o indicație de interpretare. Rămân însă acum de înțeles relațiile proporționale, care există între toate aceste manifestări deosebite, și mai ales trebuie să căutăm a vedea dacă toate aceste manifestări reușesc să formeze un ansamblu structural după legile proprii ei în sânul unei familii, adică trebuie să vedem dacă prezența tuturor acestor activități deosebite în viața unui aceluiași grup de rude, aduce după sine o potrivire, o armonizare a tuturor fragmentelor de activitate într'una singură: viața de fapt a grupului.

Dacă o asemenea viață există, structurarea ei în tipuri apare ca firească. Am văzut că niciodată nu vom putea încheia șirul tipurilor de familie pe care cercetarea faptelor ni le poate indica. Însă legile de constituire a acestor tipuri, legile care duc întotdeauna la o structurare a vieții de familie în tipuri, pot fi găsite și ele vor fi o concluzie pur teoretică a muncii noastre.

Va trebui să vedem, care anume din condiționările pe care le-am avut în vedere au o importanță deosebită pentru această constituire a familiei ca unitate socială. Va trebui să studiem aci importanța relativă pe care o au pentru familie factorii cosmici, biologici, psihologici și istorici și să stabilim mecanismul concret al acestor condiționări.

În sfârșit, va trebui să analizăm raporturile pe care familia le are cu societatea, adică funcțiunile specifice ale familiei în sânul unei vieți sociale oarecare, pentru ca să verificăm dacă într'adevăr familia are rolul pe care i-l atribuisem în planul nostru de lucru și anume: nașterea oamenilor și creșterea lor nu numai ca ființe fizice individuale, ci și ca membri (eventual personalități), aparținând unui sistem social dat.

Ca atare, vom avea de înțeles, nu numai cazul concret al familiei pe care o studiem în cercetarea pe teren, ci și grupele permanente, pe care le cunoaștem a exista cu necesitate în viața oricărei familii.

Iată dar, că suntem din nou siliți să facem apel la calitățile personale ale celui care studiază fenomenele sociale. Dincolo de simpla muncă mecanică, pe care i-o permite planul de cercetare, sociologul anchetator la teren trebuie să fie capabil, să distingă principalul de accesoriu, să interpreteze critic observațiile făcute și cantitatea lor, să surprindă, cu spirit de logician, elementele ce îi permit inducția, să intuiască cu simțul socialului, înfățișarea totală a problemelor. Sunt calități, pentru obținerea cărora nu se pot da sfaturi.

În lucrarea de față scopul ne-a fost, nu interpretarea materialului cules, ci numai de a pune la îndemâna acestui soi de cercetători tehnica mecanică de lucru, rezultat al unei experiențe colective de ani de zile și de a clasifica teoretic meandrele nesfârșite ale împrejurărilor de fapte, care constituiesc problema familiei.

Am vrut deci numai să facem mai ușoară pătrunderea în drumul cel greu al culegerii materialului necesar monografiei sociologice, care înseamnă înțelegerea oamenilor și a vieții lor prin faptele lor, și dincolo de înțelegerea faptelor lor, relațiile existente, pentru ca prin știință să le poți fi de folos.

PLANUL CERCETĂRII SOCIOLOGICE A VIETII DE FAMILIE

Această cercetare caută să caracterizeze starea actuală a unității de familie așa cum e ea încadrată în societate, cu rosturile și funcțiunile ei, și să surprindă procesul și tendințele proiectării ei.

Ca simplificare am presupus că unitatea socială superioară în care se cercetează viața de familie este formată de un sat și expunem mai jos, în partea I-a, cum se poate determina conceptul și prinde manifestările vieții de familie în întregul format de sat, iar în partea II-a am dat o schiță de cum trebuesc urmărite problemele, atunci când — din totalul de familii alese pentru a fi studiate — culegem materialul necesar descrierii unei singure familii și studiului ei.

PARTEA I-a

CERCETAREA PROBLEMELOR FAMILIEI PE ÎNTREGUL SATULUI

În partea întâia problemele vieții de familie vor fi pe rând cercetate așa cum se înfățișează din punctul de vedere al întregului format de sat.

În această parte începem prin — A — a determina obiectul de cercetat; — B — studiem apoi cadrele și manifestările grupului format de sat în atât cât ele condiționează și acționează asupra unității familiei în devenirea ei, pentru a ajunge la — C — analiza formelor pe care le are familia.

Odată aceste date preliminare fixate vom trece la — D — studiul relațiilor existente între indivizi ce sunt cuprinși în unitatea de familie și funcțiunile ce împlinesc ei în familie, pe de o parte; și — E — relațiile pe care grupul format de familie le are cu: organizația Statului; a satului; cu alte grupe; ori cu indivizi, pe de alta.

A. DETERMINAREA PROBLEMEI, A LOCULUI ȘI ANALIZA SOCIETĂȚII ÎN CARE CERCETĂM VIAȚA DE FAMILIE.

1. CE CERCETĂM

Fixarea obiectului, a ipotezelor noastre de lucru și pregătirea științifică preliminară asupra problemei.

2. UNDE ȘI CÂND CERCETĂM

Delimitarea în timp și spațiu a problemei.

Planul acestui studiu sociologic al familiei a presupus dintr'un început că cercetarea de față are loc actualmente și într'un sat situat în țara noastră. Ca atare o detaliere a acestui paragraf nu-și are loc aci.

B. MEDIUL EXTERN CARE ACȚIONEAZĂ ASUPRA CONCEPTULUI ȘI VIEȚII DE FAMILIE DIN PUNCT DE VEDERE AL CADRELOR ȘI MANIFESTĂRILOR.

I. CERCETAREA CADRULUI CE SATUL CONSTITUE PENTRU VIAȚA DE FAMILIE

A) COSMIC

Aci urmărim modul cum mediul fizic în care e situat satul influențează asupra nevoilor oamenilor și a traiului lor în familie.

1. Descrierea pământurilor folosite și nefolosite de sat. *a)* Configurația fizică, *b)* drumuri, *c)* repartizarea teritorială a vegetației, *d)* a culturilor, *e)* a industriilor și *f)* a așezărilor omenești. De câte ori e nevoie, se ilustrează prin hărți, tabele, etc.

2. Descrierea așezărilor omenești cu însemnarea grafică a mahalalelor, *b)* vecinătăților, *c)* delnițelor, *d)* crângurilor, *e)* ulițelor și hudițelor.

3. Așezarea pe hartă a tuturor locuințelor omenești. Numerotarea lor.

4. Determinarea tipurilor de locuințe (compuse din mai multe apartamente sau clădiri, singuratece, cu și fără acareturi, bordeie, șetre) și repartizarea lor pe hartă.

5. Analiza tuturor acestor date în vederea lămuririi raportului dintre mediul geografic și unitatea familiei.

B) BIOLOGIC

Urmărim cunoașterea caracterelor biologice ale populației și căutăm să prindem raportul dintre ele și gruparea pe unități de familie

1. Studiul antropologic al familiilor (rase, tipuri, neamuri).

2. Cifra totală a populației și repartizarea ei pe sex și vârstă.
3. Statistica neamurilor și a familiilor.
4. Calcularea aglomerărilor umane: pe suprafețe de pământ, pe locuințe și odăi de locuit.
5. Statistica actuală și pe un număr de ani în urmă socotită pe totalul satului și pe câteva neamuri reprezentative a: *a)* Natalității legitime și nelegitime, *b)* Mortalității, *c)* Căsătoriilor, *d)* Recăsătoriilor, *e)* Celibatarilor, *f)* Concubinajelor, *g)* Bigamiilor, *h)* Divorțurilor și despărțirilor, *i)* Văduviilor; pe sex, vârstă, ani de căsnicie trăiți, etc.
6. Statistica migrațiunilor, emigrări și imigrări, calculate după loc, scop și timp și clasificate pe: motive economice, efectuare de căsătorii, sau scopuri culturale. Plecări și sosiri individuale sau pe grupe familiale, statistica migrațiilor, pe motive, a oamenilor căsătoriți și a acelor cu familie, față de cei izolați.
7. Hereditatea, normală și patologică (afecții congenitale, infirmități, stigmat).
8. Afecțiuni endemice și epidemice. Boli sociale (sifilis, tuberculoză, alcoolism).
9. Munca, alimentația și repaosul în sat și în grupul de familie.
10. Ingrijirea medicală de Stat, sat și familială.

C) ISTORIC

Aci urmărim modul în care formele de viață trecute au condiționat și continuă să influențeze viața oamenilor în grupuri de familie.

1. Istoricul organizării în forme de oraș, mahala, sat, bresle, clase, categorii sociale, *neamuri, familii*.
2. Istoricul neamurilor (băstinașe, stinse, plecate, nou venite, etc.).
3. Organizarea sătească în forme răzășești sau clăcășești în devălmășie absolută, pe bază de băstinașie, în devălmășie proporțională pe bază de rudenie de ceată.
4. Organizarea internă a neamurilor (români, țigani, evrei și străini în genere); categorii sociale: boieri, răzăși, mazili, țărani, iobagi, clăcași.
5. Determinarea formelor istorice de organizare ale grupului studiat și
6. Determinarea procesului istoric de desagregare a vechilor forme familiale de organizare a obștiilor sătești.
7. Studiul instituțiilor de Stat și particulare care au domenii comune cu acele ale familiei în relațiile lor cu aceasta.

D) PSIHOLOGIC

Urmărim înțelegerea modului în care întreaga viață trecută și prezentă a satului, în complexul manifestărilor ei, contribuie la formarea mentalității omului și la gruparea lui în familii.

1. Determinarea formelor de viață psihologică ale grupului social (economică, juridică, politică, culturală).
2. Obiceiuri, tradiții, mentalitate ale familiilor, neamurilor și ale grupului întreg.
3. Opinie publică
4. Determinarea tipurilor psihologice existente și corespondența lor cu psihologia neamurilor și familiilor.
5. Determinarea tipurilor psihologice ale diverselor situații în familie (părinte, soț, fiu, fiică, etc. etc.) după categorii de familie.
6. Relații între tipurile psihologice existente, precum și între viața de familie în genere și opinia publică.

II. CERCETAREA MANIFESTĂRILOR SATULUI CARE ACȚIONEAZĂ ASUPRA VIEȚII DE FAMILIE

A) SPIRITUAL

Urmărim descrierea formelor de viață spirituală ale grupului în vederea înțelegerii influenței ce, eventual, au asupra vieții de familie.

A₁) RELIGIE *).

1. Analiza statistică a confesiunilor și a organizațiilor religioase.
2. Corespondența dintre credințele religioase și categoriile de familie.
3. Pentru fiecare grup religios, relațiile dintre viața de familie și simțământul și practica religioasă. Domenii comune (scopuri, mijloace, sprijin, conflicte).

A₂) MORALITATE.

1. Statistica delictelor de ordin general și cele privitoare la viața de familie constatate oficial (la judecătoria).
2. Conform criteriilor opiniei publice enumerarea statistică a viciilor și a calităților, de ordin general și în special a celor ce sunt considerate ca principale vieții de familie.
3. Caracterizarea diverselor sisteme de morală existente în sat și a tendințelor ce se desprind la diferitele grupuri.
4. Repartizarea delictelor, viciilor și calităților, pe diverse categorii de familii și corespondența acestora cu sistemele de morală.

A₃) ESTETICĂ.

1. Descrierea tuturor formelor de exprimare estetică ale grupului, (literare, muzicale, plastice, dans, costum, aranjamentul interior al caselor, etc. etc.).

*) Notă: Aceleași probleme se vor repeta și pentru a se afla legăturile dintre practicile și credințele magice (vrăjitorie, descânțece) și viața de familie.

2. Corespondența dintre anume forme și grade de exprimare estetică și deosebite categorii de familie.
3. Influența diferitelor concepții și activități estetice familiale asupra vieții de familie.

A₄) GRAIU.

1. Studiul limbilor vorbite (dialect, argo).
2. Intrebuințarea lor de către neamurile, familiile și generațiile grupurilor sociale ale satului (pe generații, grupări simpatetice, tipuri de familie etc.).

A₅) CULTURA.

1. Descrierea stărilor culturale ale satului, oficial introduse de Stat și tradiționale locului.
2. Știință de carte, analfabetism, folosirea de cărți, jurnale, scrisori, etc.
3. Grad de dezvoltare tehnică, morală, religioasă, estetică, economică, juridică și politică — administrativă.
4. Corespondența stărilor culturale cu categoriile de familie; culturalizare și viața de familie.
5. Din toate acestea desprinsă partea de influență reciprocă dintre grupul social și cel familial, în păstrarea și transmiterea zestrei de cultură umană și în special familială.

B) ECONOMIC

Descrierile și studiile ce urmează au de scop să ne lămurească întrucât formele economice de trai ale oamenilor, condiționează formele de viață familială.

B₁) ACTIVITĂȚI ECONOMICE.

1. Relațiile dintre gospodărie și familie.
2. Enumerarea și descrierea tuturor activităților economice ale grupului social studiat, al căror domeniu este legat de unitatea familiei.
3. Inventarul meseriilor și al meseriașilor și studiul putinței de câștig, independent de gospodăria familială, pe care o pot avea indivizi și în special familia.

B₂) ENUMERAREA AVERILOR.

1. Tabloul suprafețelor de pământ în stăpânirea comunei (izlazuri, păduri, drumuri, etc.), a obștiei (pădure, ogor, izlaz) și în stăpânire privată.
2. Tabloul imobilelor și inventarul lucrurilor mobile (vite, unelte de producție, obiecte de uz).
3. Bani: capital tezaurizat și datorii. Bugetul comunei.

B₃) STUDIUL PRODUCȚIEI, CIRCULAȚIEI ȘI CONSUMAȚIEI BUNURILOR.

1. În gospodărie casnică închisă, cu argați, prin schimb de muncă; cu salariați în sistem capitalist; prin muncă la domiciliu în industria casnică.
2. Cantitatea mărfurilor cumpărate și vândute, față de aceea consumată direct în familiile producătoare.
3. Studiul vânzării-cumpărării între familii, și pe piața locală.

B₄) CORELAȚIILE IVITE.

1. Clasificarea familiilor pe criterii economice: *a*) pe mărimea averilor și a felului lor, *b*) pe profesiunea principală a tatălui, *c*) pe caracterul morfologic al producției, consumației și circulației bunurilor lor.
2. Corespondența dintre această clasificare a familiei și toate celelalte.
3. Studiul raporturilor dintre viața diverselor categorii de familii și manifestările economice.

C) JURIDIC

Studiem aci influența regimurilor juridice și interdependența ce există între ele și modurile de viațuire a familiei.

1. Studiul regimului juridic, legal, obișnuelnic și de drept viu din unitatea cercetată (familie, persoane, bunuri).
2. Clasificarea familiilor după caracterele lor juridice: regim matrimonial, înzestrare, moștenire, înfiere, etc., în forme prevăzute de lege sau de obiceiul locului.
3. Gradul în care viața de familie își găsește formele sale juridice de organizare, în cod sau în obicei.
4. Corespondența categoriilor de forme de organizare juridică, față de categoriile de familie.
5. Studiul raporturilor (și a frecvenții lor) dintre viața diverselor categorii de familie și diversele forme de viață juridică.

D) ADMINISTRATIV-POLITIC

Din descrierile de mai jos, vom căuta să desprindem influența pe care o au asupra familiei, modurile de organizare și de acțiune administrative și politice.

1. Descrierea activității tuturor instituțiilor ale căror domeniu, scop sau mijloace sunt comune sau în contradicție cu ale familiei (oficiu al stării civile, primărie, jandarmerie, școală, judecătorie, biserică, societăți diverse, asistență socială, etc. etc.).
2. Efectele obținute de către instituțiile administrativ—politice în diversele domenii ale vieții familiale pe categorii de familie.

C. STUDIUL FORMELOR DE FAMILIE DIN ÎNTREGUL SATULUI

În acest capitol delimităm felurile de familii și sistemele de rudenie existente în sat; analizăm formele lor tipice; oprindu-ne în special (pentru satele românești) asupra studiului neamului.

I. RUDENIA

A) STATISTICA GENERALĂ ȘI REPARTIZAREA GEOGRAFICĂ

1. Stabilirea raporturilor proporționale între cifra totală a populației și cifra neamurilor.

2. Între neamuri și numărul familiilor pe care le cuprind.

3. Între familii și gospodării.

4. Între toate acestea și numărul persoanelor. Felul în care sunt repartizate în sat neamurile, familiile și gospodăriile vor fi însemnate geografic.

Repartizarea statistică a

5. Familiilor legale și a celor constituite prin concubinaj.

6. Familiilor privity pe număr de copii (fără copii, cu 1, 2, 3, 4 etc. copii, etc.).

7. Familiilor cu copii adoptați — legal, sau de oricare alt fel.

8. Statistica familiilor cuprinzând și salariați.

9. Statistica familiilor cuprinzând membrii independenți economicește (meseriași, negustori, funcționari, etc.).

Toate aceste familii repartizate pe naționalitate, religie, categorii sociale, stare economică, ocupații, etc.

B) STUDIUL NEAMULUI

1. Ridicarea spițelor de neam ale tuturor familiilor existente în sat (se vor folosi informațiile verbale, registrele de stare civilă, documentele istorice de orice fel și spițele de neam gata făcute de cei cercetați).

2. Alcătuirea istoricului neamurilor și a familiilor.

3. Clasarea comparativă a datelor culese din izvoare certe față de cele memorate de către cercetați (acestea din urmă pe vârstă, neam și stare socială).

C) STUDIUL TIPURILOR DE FAMILIE

1. Calcularea statistică a gradelor de rudenie ale celor ce locuiesc împreună (pe generații și pe rudenie colaterală), formând sau ba menaj comun.

2. Determinarea tipurilor de grupări în gospodărie a oamenilor după gradul lor de rudenie, sex, vârstă, stare civilă, stare economică, biologică și socială.

3 și 4. Motivul care determină viețuirea laolaltă a unui grup mai mare sau mai mic de rude, precum și motivul alegerii anumitor persoane în locul altora, din același grad de rudenie.

5. Motivul și condițiile în care — din grupul de rude — se desprinde o gospodărie nouă de sine stătătoare.

D) SISTEMELE DE RUDENIE

1. Stabilirea sistemelor de rudenie (biologic, spiritual).
2. Modul de calculare al rudeniiilor și al gradului lor.
3. Obligațiuni, drepturi și interdicțiuni ce sunt legate de rudenie.
4. Forme și titluri legate de rudenie.

II. INRUDIREA

A) PROCREAȚIA

1. Stabilirea raportului statistic actual și pe un număr de ani al nașterilor rezultate din căsătoriile legale față de cele rezultate din concubinaje, relații sexuale accidentale și ale copiilor adulterini.

2. Indatoririle și drepturile ce legăturile de sânge crează între mamă și copilul legal, cel natural, adulterin, vitrig.

3. De asemeni între tată și copilul lui natural sau adulterin; între copil și rudele acestuia.

4. Studiarea tuturor formelor de îndatoriri și drepturi ce decurg pentru bunicii paterni și materni; pentru colaterali sau pentru cei legați prin forme legale ori spirituale.

B) INRUDIRE PRIN CĂSĂTORIE

1. Cercetarea raportului dintre căsătoriile legale, concubinaje, relațiile sexuale întâmplătoare, ori în urmă de anume forme sociale, ca logodnă, nuntă, etc.

2. Indatoririle și drepturile ce aceste manifestări de viață crează.

3. Cercetarea comparativă fenomenului înrudirii acesteia pentru persoanele ce țin de bărbat și ce țin de femei.

C) INRUDIRI PRIN ÎNFIERI

— Ridicarea statistică a tuturor cazurilor de înfiere.

— Pentru fiecare se va avea în vedere:

a) Numele adoptantului, vârsta, infirmitățile și starea lui fizică, situația familială (căsătorit, cu copii, etc.), economică, religioasă, culturală, profesională și socială.

- Dacă e rudă cu adoptatul și motivul mărturisit al adopțiunii.
- b) Numele celui adoptat, vârsta și starea lui fizică, situația lui familială, civilă, religioasă, culturală, economică și socială.
- c) Formele în care s'a făcut înfierea (adopțiune legală, înfiere obișnuită).
- d) Obligațiunile ce au decurs pentru adoptant și adoptat față de cele două familii — și urmările acestor înfierii.

D) ALTE MODURI DE INRUDIRE

Inrudirea spirituală prin botez și cununie. Inrudire prin înfrățire de cruce, de moșie, etc.

Pentru fiecare cercetare făcută la punctele A, B, C și D, se vor avea în vedere:

— Restricțiunile provenite din deosebirile de naționalitate, neam, religie și categorie socială; restricțiuni de loc: înrudirea cu persoane aparținând aceluiași sat față de înrudirea cu cele străine; restricțiuni de ordin biologic, moral, religios, cultural, economic, juridic, administrativ-politic.

— Toate aceste restricțiuni trebuiesc cercetate comparativ pe cifre statistice.

— Tot în același fel trebuie cercetată și *motivarea* dată de către localnici și de către străini de sat, de către băștinași și de către venetici, pe categorii sociale, profesionale religioase și pe grupuri de vârstă și sex.

D. RELAȚII INDIVIDUALE ÎN CADRUL VIEȚII DE FAMILIE

Capitolul acesta va privi procesele interne și constitutive grupului de familie — procese care iau naștere prin relațiile ce rezultă din conviețuirea indivizilor în sânul unității de familie și prin rolurile pe care le împlinesc unul față de altul.

I. RELAȚII ÎNTRE SOȚI

Despărțim studiul în trei momente: acel al formării căsătoriei-legale ori a trecerii în concubinaj, acel al conviețuirii soților și acel al încetării conviețuirii.

A) CĂSĂTORIA

1. *Analiza stării civile a populației.* a) Statistica actuală a populației pe stare civilă: proporția dintre căsătoriți, necăsătoriți, recăsătoriți, văduvi, divorțați, concubini.

b) Aceleași proporții recalulate pe categorii diverse: sex, vârstă, stare civilă, socială, economică, culturală, religioasă, etc.

c) Aceiași statistică pe un număr mai mare de ani.

d) Stabilirea vârstelor medii, actuale și în timp, în care se fac căsătoriile, recăsătoririle, etc. etc.

Analiza acestor date ne înfățișează structura cantitativă a problemelor. Urmează să prindem pentru fiecare categorie motivarea stării aflate și scopul către care tind prin acțiunea lor:

2. *Motivarea și scopul căsătoriilor.* a) Scopul mărturisit al căsătoriilor (moral, psihologic, religios, economic, social, politic).

b) Determinarea prin: obicei; tradiție; impunere din partea părinților, a rudelor și a colectivităților; propria voință a individului.

c) Atât motivele cât și scopurile căsătoriei pot fi mărturisite, conștiente sau inconștiente: studiul lor, urmărit pe diferite categorii de vârste, sex și situații sociale, ne va ajuta să tragem concluzii asupra cauzalității căsătoriilor, înțeleasă ca o totalitate de condiții, în care, după cazuri, pot precumpăni una sau câteva din ele.

d) Criterii de alegere a soților; restricțiuni.

Determinarea grupei sociale din care se pot alege soți prin: categorii sociale, deosebiri de neam, de religie, condițiuni economice, culturale, spirituale, condițiuni familiale (cămin, copii).

Din grupa matrimonială alegerea unui individ pe criterii personale de: vârstă; frumusețe; sănătate; sentiment; stare economică; putere de muncă; calități gospodărești; pricepere spirituală, caracter; spirit de inițiativă, înfățișare reprezentativă, etc.

3. *Realizarea căsătoriei și ceremonialul ei.*

a) Prilejurile de întâlnire ale tinerilor. Rolul adunărilor: horă, clacă, șezători, baluri, vizite, târguri, etc.

Rolul muncii în comun: la câmp, în atelier, etc.

Organizarea « vederilor » precum și a vechilor formalități prealabile.

b) Viața sexuală înainte de căsătorie. Epoca adolescenței și a maturității; libertinaj; problema mamelor necăsătorite.

c) Hotărîrea căsătoriilor, făcută de părinți, rude, străini; făcută de tineri.

d) Peșitul și cererea în căsătorie. Rolul fiecărei persoane care intervine, regulile statornice ale peșitului și cererii.

e) Tocmeala și facerea cărții de zestre. Mod de înfăptuire; Reguli legale și obișnuelnice.

f) Logodna. Scopul ei. Formalitățile de îndeplinire. Epoca înfăptuirii lor. La ce interval de timp înainte de căsătorie. Raporturile ce decurg din logodnă. Regimul de fapt și de drept al logodnei. Căsătoriile de probă.

4. Clasificarea tipurilor de căsătorie (civilă, religioasă, nunta și raptul).

a) Calcularea frecvenței lor, precum și a concomitenței lor, raportate la diferitele criterii: neam, religie, categorie socială, vârstă a soților, stare civilă anterioară, etc.

b) Căsătoria civilă (legală). Mod de înfăptuire, etape și semnificația lor. Rolul și influența persoanelor și instituțiilor. Scopul urmărit și resfângerea ce o are asupra căsătoriilor și a opiniei publice.

Dificultăți și piedici.

c) Căsătoria religioasă. (Aceleași probleme ca mai sus).

d) Nunta. Clasificarea tipurilor de nuntă: de băiat, de fată, de nuntă mică, etc.

Frecvența lor statistică și repartizarea lor socială.

Criterii de întrebuințare ale tipurilor de nuntă.

Scopul urmărit de nuntă, căsătorie, sau concubinaj oficial.

Efectele nunții asupra căsătoriilor și opiniei publice.

e) Dat fiind importanța deosebită a ceremonialului în formalitatea nunții, se vor urmări etapele, formele și semnificația tuturor tipurilor de nuntă (întrebuințând chestionarul special obiceiurilor — cu specială atenție asupra rolului pe care îl joacă fiecare participant, nași, socri mari și mici, miri, etc.).

f) Raptul. Inventarierea și clasificarea tuturor tipurilor de rapt ce au avut loc, cu sau fără consimțământul fetei sau al părinților, etc.

Calcularea frecvenței lor, raportată la diverse criterii, neam, religie, vârstă, stare civilă anterioară, stare socială, etc.

Descrierea ritualului, etapelor sau a împrejurărilor raptului.

Motivarea formală și reală a raptului (tradiție, ritual, necesități economice, împrejurări de ceartă, etc.).

Efectele raptului, față de soți, față de cei lezați, față de opinia publică.

5. Instalarea noii gospodării. Clasificarea tipurilor de instalare.

Descrierea pe tipuri a tuturor etapelor, rituale sau ba, de înjghebarea a noii gospodării (preluarea de avere, aducerea nurerii în casă, băgarea bărbatului în zestrea nevestii, etc.).

Inceperea menajului comun.

Mijloacele de semnificare față de neamuri și opinie publică a instalării noii gospodării (vizite, cale primară, praznic, etc.). Corespondența dintre tipurile de instalare și tipurile de căsătorie.

B) CONCUBINAJUL

Se va stabili lista tuturor concubinajurilor și se va proceda la clasificarea lor după:

1. *Cauze*: Căsătorie de încercare, impediment de natură economică, spirituală (religioasă, de rudenie), juridică (vârstă, căsătorie anterioară, rudenie), administrativă și socială (familială), pierdere de drepturi, excludere din grup, etc.

2. *Tipuri*: cu sau fără aprobarea comunității (opinie publică și rude). Cu sau fără gospodărie comună. Cu sau fără copii, etc.

Se va compara statistic proporțional:

- a) Vârsta concubinilor.
- b) Starea anterioară (civilă și familială).
- c) Situația intelectuală, economică și socială în momentul contractării stării de concubinaj.
- d) Anii de concubinaj.
- e) Numărul copiilor rezultați.
- f) Cauzele de încetare a concubinajului.

Pentru fiecare caz se vor repeta toate problemele ce se pun în caz de familie legală, iar în plus, se va urmări repercusiunea acestei stări față de concubini și față de copiii lor.

C) CONVIEȚUIREA SOȚILOR

1. *Determinarea domeniilor de trai în comun al soților*. Descrierea drepturilor și îndatoririlor ce se nasc din faptul căsătoriei și tipizarea relațiilor dintre soți (egalitate, erarhizare, dominare) și gradul lor de intensitate în traiul comun, pe totalul sau numai pe o parte din următoarele zone de viață:

Biologică: procreație, muncă, îngrijire reciprocă, hrană, odihnă, locuință, recreare;

Sufletească: sentimente, integrare în neam, credințe, cultură, scopuri și ideal comun, îndatoriri, responsabilități;

Economică: întreținere (hrană, îmbrăcăminte etc.), avere, muncă și câștig (gospodărie, atelier, profesii);

Juridică: forma și regimul de conviețuire (legal și real);

Socială: protecție, creșterea copiilor, activități sociale și politice, împărtășirea situației sociale.

2. *Această viață comună sau ba, într'un fel sau altfel organizată, se va studia în raport cu influența pe care o au asupra conviețuirii:*

- a) Vârsta și anii de căsătorie a soților;
- b) Prezența și participarea efectivă a fiecărui soț la viața familială;
- c) Calitățile personale ale soților, (putere, frumusețe, prestanță, sănătate); nevoia ce au unul de altul sau incompatibilitatea caracterelor lor;

starea psihică, temperament, caracter, moralitate, credință, capacitatea de viață intelectuală (starea spirituală, culturală și știința de carte);

d) Motive familiale: primirea de către familii și neamuri; existența de rude, de căsătorie anterioară, maternitate și paternitate (băeți, fete, deosebire de avere, de venit și de câștig; regimul bunurilor (băgat ginere) și administrarea averii; din repartizarea muncii de drept și de fapt, necesitatea politică de organizare coerentă și de limitare de ocupație.

e) Motive sociale: considerare de către societate (opinie publică, biserică, lege, etc.) a valorii (fizice, economice, spirituale, sociale și politice) bărbatului și femeii. Resfrângerea situației sociale asupra raporturilor dintre soți.

D) INCETAREA ȘI DESFACEREA CONVIEȚUIRII DINTRE SOȚI

1. *Cauzele despărțirilor.* a) Statistica văduvilor prin deces, părăsire ori divorț și a recăsătoririlor bărbați și femei pe vârste și stare socială;

b) Analiză statistică pe vârstă a tuturor recăsătoririlor și a văduvilor, bărbați și femei.

c) Se vor cerceta statistic motivele de despărțire înregistrate oficial și cele mărturisite de bărbați și de femei motive individuale, vârstă, sterilitate, boli, viții, etc.; sentimente (iubire maternă, gelozie, ură, resentiment, indiferență); nepotriviri de caracter, insulte, bătaie, infidelitate, străduință de independență, lipsă de demnitate, de cinste; apărarea personalității: lipsă de ideal comun; soțul obstacol de traiu, sau dorința de a ajunge; lității: lipsă de ideal comun; soțul obstacol de traiu, sau dorința de a ajunge; motive familiale (copii sau rude); din pricina prsoanelor străine (întrigi farmece) și a situației profesionale, juridice, sociale, etc. etc.

d) Se vor stabili domeniile de viață ce au încetat să mai fie comune și formele de despărțire (separație de patrimoniu, părăsire de domiciliu, alungare, divorț, moarte) pentru toate tipurile de căsnicie;

Se va căuta să se repartizeze frecvența lor, față de numărul anilor trăiți împreună și de numărul copiilor avuți împreună; față de căsătoriile anterioare ale soților și de copiii vitregi.

e) Apoi se va urmări corelația dintre atributele personale ale soților (biologice, culturale, religioase, economice, profesionale, familiale, sociale) și frecvența și întinderea încetării conviețuirii.

2. *Mijloacele obicinuie în efectuarea despărțirilor.* a) Etapele și amestecul străinilor. Cauzele de împăcare în cursul despărțirilor;

b) Greutățile materiale, morale (obstacole personale, familiale, opinia publică etc.).

E) URMĂRILE DESPĂRȚIRII

Pentru fiecare fel de despărțire cercetată: avantajile, obligațiunile și restricțiunile pentru femei și bărbat din punct de vedere individual, familial și social (psihologice, spirituale, juridice, economice, sociale).

II. RELAȚII ÎNTRE ASCENDENȚI ȘI DESCENDENȚI ÎN LINII DIRECTE

A) RAPORTURI ÎNTRE PĂRINȚI ȘI COPIII LOR CĂSĂTORIȚI

1. *Locuirea în comun.* a) Frecvența de locuire în comun (aceiași încăpere, apartament, curte) a părinților (soțului sau soției) cu copiii lor căsătoriți, în raport cu:

Calitățile copiilor (fete, băieți, copil mai mare, ultimul născut, copil unic, minor, major, având la rândul lor copii sau nu, etc.);

Starea și categoria socială a părinților (soțului și a soției) și a căsătoriților;

Posedare și folosire în comun a unei averi;

Văduvie și prezența altor membri în familie.

b) Se va cerceta pentru fiecare caz, dacă ne aflăm față de două căminuri sau de unul singur, față de o singură gospodărie ori de gospodării deosebite.

2. *Ce obligațiuni și ce drepturi au reciproc unii față de alții părinții și copiii lor căsătoriți.* a) În timpul logodnei și până la întemeierea noii gospodării ca unitate de sine stătătoare, relațiile materiale, morale și ceremonioase dintre:

Părinții mirelui față de el și de mireasă; părinții miresei față de ea și de mire în ceea ce privește căsătoria și întemeierea noii gospodării.

Intervențiile de fapt ale părinților (tată față de fiică sau fiu, ginere sau noră, mama față de fiică sau fiu, ginere sau noră) în noua gospodărie — sau a tinerilor în căsnicia bătrânilor — cu sfaturi, cu hotărâri executorii. În ce domenii (economic, social, etc.). Se vor nota deosebirile dela caz la caz.

Convențiuni între părinți și copii, forma lor și obligațiunile ce rezultă din înzestrare (vezi chestionarul juridic paragraful cu privire la dreptul familial).

3. *Conflicte.* Se va ridica o statistică a tuturor proceselor (dacă e posibil și a certurilor) dintre socri și gineri sau nurori, categorisindu-se pe motive și raportându-se la starea socială și la faptul locuirii împreună.

Raporturi de muncă, hrană, îmbrăcăminte, de întocmire a gospodăriei și de întreținerea ei.

Raporturi de protecție și cele ocazionate de boală, naștere, de sărbători, petreceri sau ceartă, etc.

Raporturi de cuviință socială în viața zilnică și la ocazii (sărbători, ceremonii, etc.).

În privința creșterii și educației copiilor (fizică, igienică, etică, religioasă, tradițională și culturală), drepturile și îndatoririle pe care și le simte fiecare din bunici.

3. bis. Aceste raporturi se vor cerceta pe lângă cazurile normale și în caz de ceartă între soți (de părăsire a domiciliului conjugal de către unul din soți, de alungare sau de maltratare, de risipirea averii suferite de vreunul din soți, de existența copiilor, etc.).

4. *În caz de încetare a vieții conjugale între tineri, ce anume obligațiuni și raporturi există pentru foștii socrii față de copii, ginerii sau nurorile lor, atunci când aceștia se recăsătoresc și atunci când nu o fac.*

Toate aceste situații se vor urmări și în cazurile speciale de neînțelegere între căsnicia tinerilor și aceea a părinților. Se vor studia modificările aduse relațiilor dintre părinți și copii, mai sus pomenite, provenind din faptul certei, de pildă: în urma unui fapt, neascultare în alegerea soțului sau a soției, în refuzul de a locui împreună, etc.

B) RAPORTURILE DINTRE PĂRINȚI ȘI COPII

1. *Procreație.* a) Numărul copiilor născuți, morți, avortați, părăsiți, înfiați, vitregi, repartizați, pe starea culturală, religioasă, economică, profesională, juridică și categorii sociale ale familiilor respective (despărțindu-se toate categoriile de familii în două grupe biologice, cele fecunde și cele sterile).

b) În interiorul aceluiași categorii, vârsta părinților în momentul nașterii, morții, înfierii, etc. a copiilor.

c) De asemeni, se va urmări dorința părinților de a avea copii, în număr limitat sau de loc (răspândirea practicelor anticoncepționale, vrăji, etc.) și motivarea acestor dorinți.

Raportul dintre dorința de a avea copii: față de număr, de sex și de situația lor legală;

d) Cercetată semnificația pe care copilul o are pentru părinte și atitudinea pe care acesta o are față de copiii lui.

2. *Drepturi și obligațiuni ce se nasc din faptul procreației: în prima copilărie, dealungul copilăriei, în timpul adolescenței, față de copii deveniți adulți.* a) Obligațiile părinților față de copii. Privire paralelă a:

1) drepturilor și obligațiilor părinților față de fată și de băiat (putere părintească);

2) drepturile și obligațiile speciale ale tatălui față de fată și de băiat (putere paternă);

3) drepturile și obligațiile speciale ale mamei față de fată și de băiat (putere maternă);

4) pentru fiecare din categoriile legale în care se află copilul față de părintele lui biologic.

In prima copilărie (la naștere, față de sugaci și de copii sub 7 ani). Adăpost, hrană, îmbrăcăminte, întreținere, igienă, caz de boală, protecție, introducere în viața spirituală (botez, practici magice, etc.) și în viața socială (declaraarea la ofițerul stării civile, alegerea nașului, etc.) asigurarea economică, etc.;

Dealungul copilăriei. Creștere și educație: fizică, morală, intelectuală și profesională. Se va avea în vedere mai ales în ce anume este educația familială diferită de educația instituționalizată și se vor urmări mijloacele întrebuințate (exemplu, constrângere, sfat, etc.) pe persoane și situații;

In timpul adolescenței. Impărtășirea reciprocă din viața proprie a părinților și a adolescenților. Preocuparea de fapt a părinților de inițierea și introducerea copiilor lor în viață și societate, relațiile sociale, frecventarea instituțiilor, a localurilor, etc.).

Față de copiii deveniți adulți (necăsătoriți și căsătoriți). Repartizarea acestora pe: categorii materiale, morale și sociale, cercetate în diferitele împrejurări; solidaritatea ce îi leagă.

b) Cercetată care e conștiința părinților față de aceste drepturi și obligații. Cum înțeleg ei să le respecte și cum își condiționează și modifică viața în raport cu împlinirea lor.

c) Privire paralelă a: obligațiunilor copiilor față de părinți, în cece au ei conștiința că datorează și în aceea ce efectiv intenționează să respecte.

— Obligațiunilor speciale ale băiatului față de tată și de mamă.

— Obligațiunile speciale ale fetei față de tată și de mamă.

Se va inventaria de asemeni contribuția pe care o aduc la viața familială, atât cât locuesc împreună, și după ce și-au întemeiat o gospodărie proprie, prin: muncă domestică, ajutor și îngrijiri față de părinți în viața de toate zilele, la boală și la bătrânețe, prin avere personală, muncă și câștig.

Solidaritate și sprijin social. Ascultare, supunere sau diferențierea copiilor față de voința părintească. Adoptă aceleași atitudini ca și părinții lor. Introduc pe părinți în viața lor socială.

Indatoriri religioase față de părinții morți.

Toate aceste probleme se vor studia, avându-se în vedere:

Deosebirile ce se pot ivi din faptul deosebirilor diverse de vârste dintre ei și părinți și a situației lor familiale (legitimi, vitregi, bastarzi, înfiați, băeți, fete, copil unic, întâi născut, mezini, ultimi născuți, etc.). Prezența efectivă a copiilor în viața de familie.

C) RELAȚII ÎNTRE BUNICI ȘI NEPOȚI

Toate problemele studiate la relațiile dintre părinți și copii (în afară de cele relative la nașteri) se vor repeta și la studiul relațiilor dintre bunici și nepoți, evitându-se particularitatea cazurilor în care bunicii intervin direct, înlocuind mai mult sau mai puțin pe părinți.

— Aceste cazuri urmează să fie studiate special.

— Se va deosebi de asemeni rolul bunicilor paterni de acel al bunicilor materni.

III. RELAȚII ÎNTRE COLATERALI

A) Cercetat întru cât în familiile studiate până acum, familia a format mediul (spiritual - economic - cultural - disciplinar) în care individul s'a format pe sine și a primit zestrea culturală a societății în care viețuește. Intru cât mediul prielnic creării și dezvoltării relațiilor fraterne, a izbutit să socializeze pe individ.

B) Cercetat procesul prin care solidaritatea morală, psihică și materială creată prin conviețuirea fraților, a izbutit să formeze o conștiință de apartenență reciprocă și de unitate frățească. Bloc fratern supus acțiunii părinților și acțiunii generației proprii.

1. Influența părinților și a căminului.

2. Influența (prin: prietenie, ocrotire, solidaritate, constrângere) pe care o au reciproc unul asupra altuia și în special: a fraților mai mari față de cei mai mici; a fraților față de surori și reciproc. Aceasta atât pentru timpul cât sunt minori, cât și după ce fiecare sau unul din ei și-au alcătuit o viață independentă.

3. Resfrângerea asupra solidarității familiale, influența socială (școlară, a organizațiilor educative, grupările simpatetice pe generații, etc.).

4. a) Deosebirile ce ar exista între frații buni și cei vitregi; între cei legitimi și cei nelegitimi; între cei adoptați și cei naturali;

b) Repercusiunile pe care tratarea inegală a copiilor de către părinți le au asupra relațiilor reciproce ale acestora.

IV. VIAȚA ÎN FAMILIE A PERSOANELOR STRĂINE DE EA

A) Cercetarea persoanelor străine care viețuiesc în familie.

1. Statistica persoanelor care trăesc în familii străine.

2. Repartizarea lor pe categorii de familie.
3. Cercetată propria lor situație familială.
4. Calitatea și scopul pentru care sunt primite în familii străine (rudă îndepărtată, doică, educatori ai copiilor, argat, din milă, nevoi culturale economice, folos, obligație, recunoștință, etc.).

B) Integrarea lor în viața de familie.

1. Locul pe care îl ocupă în viața de familie.
2. Cum sunt tratate și modul lor de comportare.
3. Urmărit îndatoririle familiale care se resfrâng asupra persoanelor străine ce împlinesc în familie funcțiuni ce prin natura lor țin de rosturile familiei — ori care prin îndelungată conviețuire capătă drept de apartenență în familie.

V. CORELAȚII INTRE RUDELE INDEPĂRTATE ȘI FAMILIE

Cercetat ce anume legături comune există între persoanele legate biologic prin sânge — dar care *a)* nu conviețuiesc împreună; *b)* nu au conviețuit, ori care *c)* nu mai conviețuiesc.

Păstrând ca punct de plecare fondul de moștenire biologică comună, cercetate putințele lor de realizare în medii sociale deosebite.

Rolul avut în acest proces de familie.

E. RELAȚIILE GRUPULUI FAMILIAL

Odată cunoscută structura și funcțiunea familiei, vom cerceta cum este ea legată funcțional atât de totalul social din care face parte cât și de formarea omului.

Pentru aceea, considerându-le ca un tot, vom analiza formele de viață ale ei în raport cu celelalte unități; cu unitatea socială suprapusă și cu individul.

I. RELAȚIILE INTERFAMILIALE

În vederea stabilirii funcțiunilor familiei în unitatea socială suprapusă.

1. Se va proceda la repartizarea succesivă, cartografică a tuturor categoriilor de familie: *a)* pe vechime în mahalale și în oraș (băștinași-venetici); *b)* pe rasă: țigani, evrei, sași, unguri, mocani; *c)* pe unitate de neam și rudenie; *d)* pe generații (tineri-bătrâni); *e)* pe categorii sociale; *f)* economice: chiaburi, săraci; *g)* pe locul locuinței: în centru, la periferie, vecinătate sau anume mahalale; *h)* pe rolul politic, influența, cu vază, etc.; *i)* pe meserii: agricultori, comercianți, meseriași, pâlmași; *j)* pe confesiuni: ortodoxi, uniți, adventiști; *k)* pe credințe politice;

l) pe similitudine de interese: legate de copii, de ocupațiuni, relații comerciale, ocazionale; m) pe grupuri simpatetice; n) distracții etc.

2. Se vor stabili domeniile cuprinse de relațiile ce familiile întrețin între ele, frecvența și intensitatea lor.

3. Se va cerceta cauza, scopul și natura acestor relații și în mod special întru cât sunt legate de creșterea și socializarea copiilor; de controlul relațiilor sexuale; de asistența la nevoie și de ajutor la bătrânețe.

II. RELAȚIILE FAMILIEI CU SOCIETATEA ȘI CU INSTITUȚIILE EI

A) De asemeni în vederea stabilirii aceluiași proces ca mai sus se vor cerceta comparativ funcțiunile unității familiale în comparație cu cele ale altor unități care ar avea domenii comune cu ale familiei.

1. Lista tuturor instituțiilor de Stat și particulare de orice natură existente în unitatea cercetată ale cărei domenii și scopuri sunt cuprinse și de unitatea familiei (instituțiuni de bio-politică, culturale, religioase, juridice, unități economice, profesionale, etc.).

2. Domeniile de participare comună existente între diferitele categorii de familii și activitatea desfășurată de unitățile inventariate.

3. Natura (autoritate, educație, muncă, viață spirituală, etc.) frecvența urmărită în timp (ce anume parte din viață și ce anume ore din zi) intensitate (preocupare, influență) a relațiilor ce au luat naștere între diferitele categorii de familii și aceste instituțiuni.

4. Cercetarea conflictelor iscate între tendințele vieții de familie și cele ale acestor instituțiuni.

5. În special se va urmări în formarea individului relațiile ce se nasc între familie și societate în moștenirea zestrei culturale familiale și sociale (educație, crez politic, etc.).

III. RELAȚIILE FAMILIEI CU INDIVIDUL

Se urmărește *formarea* individului de către grupul familial precum și felul în care familia răspunde la nevoile lui de întreținere (adăpost, hrană, îmbrăcăminte).

A) Se vor grupa indivizii, ținându-se seama, succesiv, de diferitele lor atribute:

1. *Individuale*: infirmități fizice și psihice, vicii, calități, dependență economică, situație în societate (fruntaș, bine văzut sau rău văzut, delinvenți, etc.).

2. *Familiale* : stare civilă (căsătorii, concubini, văduvi, divorțați, recăsătorii, copii legitimi, nelegitimi, vitregi, adoptați, etc.), situație familială (părinte necăsătorit, adoptiv, vitreg, cu 1 copil, cu doi, cu trei, etc., soț despărțit, fiu prim născut, cadet, -mezin, socri, gineri, logodnici, cuscri, cumnați, etc., bunici, unchi, nepoți, nași, etc.).

3. *Sociale* : naționalitate (evrei, țigani etc.), categorie socială, economică, profesională, etc. grup simpatetic.

B) 1. Se vor stabili domeniile cuprinse de relațiile existente între indivizi considerați ca reprezentanți ai atributelor de mai sus, și diferitele instituțiuni aflătoare în unitatea cercetată, precum și în unitatea familială.

2. Pentru fiecare gen de relații (indivizid—părinți, frați, rude, etc. și indivizid—vecini, «cercuri simpatetice», economice, etc.) se vor cerceta cauzele, scopurile, natura lor, precum și opiniile pe care le au diferiții membri ai familiei despre aceste relații.

3. Condițiile și formele (prielnice sau contrarii, active sau pasive), realizările individuale (fizice, psihice și împărtășire din viața socială) pe care le găsesc în familie indivizii din categoriile de mai sus, pe sex, pe vârstă:

a) Copilul: creare, întreținerea și dezvoltarea lui;

b) Adultul: în realizarea lui ca personalitate, ca soț, părinte și fiu;

c) infirmul: (bătrânul, neputinciosul, etc.).

Cercetarea trebuie condusă, avându-se în vedere, diferitele categorii de familii, precum și gradul de rudenie, de avere, de relații sociale, etc. ale indivizilor.

4. Se vor studia și condițiile de viață și formele realizării individuale ale celor stingheri, lipsiți de familie, aceasta mai ales ca o verificare a concluziilor găsite pentru indivizi a căror formare s'a făcut de către familie.

C) În lămurirea procesului de formare a individului de către familie, de întreținerea și socializarea lui, se va proceda la culegerea unui număr variat de *autobiografii*.

Aceste autobiografii vor fi însă provocate, dându-se celor ce le vor scrie și norme asupra grupării problemelor.

Așa în descrierea vieții povestitorul va trebui să accentueze a) partea relativă la influența pe care a avut-o asupra formării lui familia în primul rând și apoi succesiv ori concomitent: satul, școala, orașul, etc., și să analizeze modul în care s'a integrat lor.

PARTEA II-a

STUDIUL MONOGRAFIC AL CÂTORVA TIPURI DE FAMILIE REPREZENTATIVE

Cele ce urmează sunt indicațiuni privitoare la modul de cercetare al unei familii aleasă ca tip reprezentativ din totalul familiilor de același gen, găsite în unitatea cercetată. Atare studii amănunțite asupra familiilor de un anume tip trebuesc făcute în atât cât se dovedește necesar pentru evidențierea caracteristicilor acelui gen de familie.

Același plan cu mici adaptări servește apoi pe de rând pentru studiul familiilor reprezentative ale tuturor genurilor de familie aflate în unitatea aleasă.

Familiile ce urmează să fie studiate amănunțit ca unități reprezentative ale vieții de familie din satul cercetat se vor alege — fie după metodele cunoscute ale statisticei în asemenea cazuri, — fie luându-se spre cercetare acele familii ce vor fi considerate ca tipic reprezentative.

Odată alese pentru fiecare, în culegerea materialului necesar, vom proceda pe rând la: **A** Situarea cazului în grup; **B** Descrierea grupului și **C** Relațiile familiei, așa precum urmează.

A. SITUAREA CAZULUI STUDIAT INDIVIDUAL IN CERCETAREA GENERALĂ A FAMILIEI PE ÎNTREG SATUL

I. Ansamblul în care ființează familia aleasă

Folosindu-ne de chestionarul respectiv vom descrie, pe cadre și manifestări, grupul social studiat.

II. Situarea familiei studiate în ansamblul categoriilor de familie.

A) Determinarea categoriilor de familie existente în unitatea socială aleasă.

B) Analiza modului lor de viață și caracterizarea lor.

C) Situarea familiei aleasă pentru studiu, în categoria de familie căreia aparține și a neamului ei.

Vom stabili standardul mijlociu al vieții de familie din această categorie și vom analiza cazul individual în abaterile sale, peste sau sub mijlocie.

Vom analiza locul ocupat de familie în neamul respectiv.

B. DESCRIEREA GRUPULUI FORMAT DE FAMILIE

Din descrierea familiei trebuie să desprindem structura grupului și procesele ce iau naștere întru împlinirea funcțiunilor pe care le îndeplinește grupul.

I. CADRUL ÎN CARE SE FORMEAZĂ VIAȚA DE FAMILIE

A) Se vor enumera și apoi descrie:

1. *Pământurile* (ograda, parcuri, drumuri, râpe, izlazuri, pășune, pădure, sol arabil, livezi, grădini, etc.).

a) Se va întocmi un tablou al suprafețelor ce cuprind, anexându-li-se o schiță topografică a așezărilor bunurilor familiei, însemnându-se pentru fiecare: condițiunile naturale de așezare, constituția pământului, căile de comunicație, etc.

b) Se vor calcula în kilometri și ore de drum ce familia parcurge pentru a se folosi de aceste bunuri, așezarea lor față de sat și mijloace de comunicație existente.

c) Posibilitățile de exploatare oferite de natură și gradul de exploatare efectivă la care au ajuns.

2. *Clădirile* (casa de locuit în vatră, odăi la munte, stâne, pivnițe, în podgorii, bordeie pe câmp, mori, ferăstrae, dârste, piue, etc.). Pentru fiecare în parte se vor descrie elementele constitutive:

Locul așezării, intrare, pasuri, împrejurimi, împărțirea locului zidit, locuința propriu zisă, acareturi, magazii, cuptoare, hambare, grajduri, cotețe, țarcuri, pivnițe, fântâni, etc.) ce sunt locuite, folosite, sau posedate de către familie și de către membrii ei.

Așezarea clădirilor familiei: față de clădirile străine (grad de densitate a clădirilor, natura lor); față de stradă (lățime, pavaj, mod de întreținere, etc.); față de elementele naturale (apă, teren, vânt, etc.).

Așezarea elementelor interne ale gospodăriei, unele față de altele, și fiecare în parte față de: punctele cardinale, de ansamblul clădirilor și condițiile naturale (teren, climă).

Se va alcătui un tablou cuprinzând însemnarea suprafețelor, a cubajului, modul de construcție, și a materialului tuturor clădirilor. Tabloul trebuie însoțit de schițe în care se vor arăta așezarea spațială precum și distribuția internă a clădirilor (odăi și mobile) cu descrierea dimensiunilor și numirile lor exacte.

În interpretarea vieții de familie se va urmări continuu, influența pe care o aduce după sine faptul distribuției și folosinței acestor bunuri, — de către familie.

B) Se vor enumera toate persoanele care trăesc în familie.

a) Se va urmări pentru fiecare ascendența paternă și maternă pentru a se studia vitalitatea și hereditatea familiei (natalitatea, mortalitatea, longevitatea, nupțialitatea, boli, infirmități, calități excepționale, tare hereditare, etc.);

b) Se va studia apoi fiecare persoană în parte: sex, vârstă, stare fiziologică (examen clinic cât mai amănunțit, dacă e cu putință), antecedente personale, etc.;

c) Se va înscrie munca pe care o prestează fiecare persoană dealungul anului (anotimpuri și zile) și se va analiza cât se poate mai amănunțit această muncă eventual urmărindu-se zi de zi și fapt cu fapt, o perioadă cât mai mare de timp. Se va aprecia munca nu numai pe ore și pe greutate a efortului efectuat dar în legătură și cu efortul persoanei, rentabilitatea economică și considerația socială ce i se acordă;

d) Descrierea alimentației. Cantități, feluri, modul de preparare și calități de alimente folosite dealungul zilei și a anotimpurilor. Se va socoti cantitativ pe an și pe membrii familiei. Eventual se va cerceta caloriile conținute în alimentația consumată pentru a se vedea dacă, față de efortul de muncă, oamenii sunt subnutriți sau suficient nutriți;

e) Descrierea odihnei pe care o are fiecare membru în parte, natura, timpul și durata ei;

f) Se va studia igiena personală a membrilor familiei: prevenire a bolilor prin îngrijire trupească (spălat, cantități de săpun întrebuințate, rufărie, îmbrăcăminte, medicamente, proceduri vrăjitoarești pentru ferire de boală, exerciții fizice) și se vor trage concluzii relative la muncă, alimentație și odihnă. Ingrijire curativă: atitudine urmată în caz de îmbolnăvire (spital, dispensar, medic, medicamente, babe, vrajă, etc.).

Higiena gospodăriei. Construcție (cărămidă, lemn, stuf, pardoseală, igrasie, etc.). Cubajul camerelor față de numărul persoanelor, aerisire, luminat, încălzit și modul lor de folosire.

Întreținerea gospodăriei: ordinea lucrurilor, curățat în casă, aerisit măturat, vărut, muruit, reparat etc.

c) Se va descrie viața individului până în prezent:

Numele, pronumele, diminutivul, porecla, data nașterii, starea civilă.

Locul și împrejurările în care și-a petrecut viața.

Desvoltarea lui fizică, bolile de care a suferit, îngrijirile pe care le-a primit.

Viața lui sufletească și intelectuală:

a) Modul cum și-a dobândit cultura. Educația profesională și experiența deja avută în profesiune. Diversele activități sociale ce eventual a avut. Situații familiale caracteristice ori importante prin care a trecut. Relații sociale pe care le-a avut cu ceilalți membri ai familiei și cu alți oameni.

Influența pe care a exercitat-o mediul social (familie, mahala, tovarăși, profesie, etc.) în care a crescut și a trăit.

În anexă: fotografii, scrisori, memorii, autobiografii, etc.

b) Analiza lui actuală.

Desvoltare fizică și sănătate. Muncă. Hrană. Odihnă. Higienă (locuință, îmbrăcăminte, etc.).

Se pot folosi datele culese pentru cadrul biologic al familiei.

Infățișarea psihică: desvoltare intelectuală afectivă și culturală. Temperament și caracter.

Viața spirituală (se vor urmări credințele și acțiunile individului, în domeniile religioase, morale, estetice și culturale în genere) avându-se special în vedere punctele în atingere cu viața de familie.

Viața economică: pregătire profesională, situația în profesie, participare la conducere și folos, avere personală, buget personal, grad de independență individuală față de gospodăria familială.

Viața juridică: procesivitate, conflicte juridice, obligațiuni și contracte cu persoane străine și cu rude.

Viața politică și administrativă (ca membru politic al grupului; ca membru al familiei).

Relațiile pe care le are cu membrii familiei, cu rudele, cu membrii grupului social și cu instituțiile.

După ce se vor face descrierile fiecărui membru component al familiei, se va putea trasa un tablou asupra psihologiei familiale prin compararea analizelor psihologice ale tuturor membrilor. Se vor scoate în relief părțile ce sunt comune sau caracteristice față de alte familii.

Analiza tuturor tradițiilor, amintirilor, obiceiurilor cu privire la istoria și felul de a fi al familiei și la menirea familiei și a neamului din care face parte.

Gradul în care aceste tradiții sunt ținute minte și influențează activitatea fiecăruia în parte și a tuturor.

Notă: O bună parte din materialul acestui capitol se culege cu pri-lejul cercetării relațiilor interne ale familiei.

D) După colectarea tuturor datelor biografice individuale se vor descrie evenimentele comune ale membrilor familiei, — (istoricul mer-sului gospodăriei familiale — ordonarea cronologică a inventarelor gos-podăriei) și eventual se va alcătui un tablou rezumativ în care se vor în-semna anual toate aceste evenimente cu privire la persoane — nașteri, căsătorii, boală, moarte, război, etc. și la bunuri (vite, pământ, clădiri, mobile, etc.), cumpărări, vânzări, îndatorări, boli, călătorii, decese, etc. etc.

II. MANIFESTĂRILE GRUPULUI FAMILIAL

A) Apoi se vor analiza manifestările spirituale ale familiei cercetându-se de nu se pot prinde urmele obiectivării traiului în comun, cu privire la:

a) *Viața morală* (infracțiuni, delikte, crime, procese, conflicte, danii, ajutoare, servicii sociale, traiu bun sau rău al familiei).

b) *Viața religioasă* (rugăciuni comune, sfințiri, parastase, inventare de obiecte și cărți religioase etc.).

c) *Viața artistică*: (inventar al obiectelor artistice, mod de aranjare a casei, repertoriu muzical, participare la jocuri, etc.).

d) *Viața culturală*: (inventarul cărților, avute și citite, în comun sau individual, jurnale, scrisori, acte, participări la manifestări culturale, grad de dezvoltare a instrumentației tehnice, etc.).

Pentru toate acestea se va căuta o raportare la semnificația, pe care o are pentru fiecare și participarea adusă de membrii grupului la înfăptuire.

B) Trecând la manifestările economice ale familiei se vor analiza morfologic întâi gospodăria familiei și averea de care dispune.

Vom începe cu analiza inventarului bunurilor imobile ce sunt în folosința familiei, inventar ridicat cu prilejul studiului cadrului cosmic. La aceasta se va adăuga inventarul tuturor averilor mobile (instrumente, animale de muncă, produse agricole stocate, materii prime diverse, obiecte casnice și de uz personal, etc., bani, valori, titluri, etc. etc.); și apoi

Se va analiza puterea de muncă de care dispune grupul familial. Modul de exploatare și folosință al averilor de către membri și cum anume este întrebuințată puterea de muncă a familiei și ajutorul străin.

Grad de folosire a bunurilor și randamentul lor.

Consumația internă a familiei și grad de dependență de piață (urmărit pe baza inventarelor și pe baza bugetului).

Se va întocmi bugetul familiei.

Notă. Inventarul averii mobile se face luându-se pe de rând încăperea după încăperea, dulap după dulap, pivnițe, pod, hambare, tot ce compune gospodăria familiei. Pentru fiecare obiect se va însemna: denumirea obiectului, locul unde se află, materialul, cantitățile, dimensiunile sau greutatea, vechimea obiectului, origina obiectului și a materialului din care e confecționat (lucrat în gospodărie, în sat, în oraș, de mână sau de mașină, în parte sau în total). Cine este creatorul sau cumpărătorul și cum anume și când a fost dobândit. Modul de stăpânire și folosire.

C) Manifestările juridice ale familiei. Formele de organizare juridică ale relațiilor dintre:

a) *persoane*: căsătorie legală, regim matrimonial, înfier, obligații și contracte, înzestrare, ajutor de bătrânețe, patrimoniu, domiciliu, etc.;

b) *bunuri*: modul de stăpânire al bunurilor, proprietatea individuală colectivă, indișiză, arendă, dijmă, embatic, zălogire, etc. și

c) *modul de moștenire a bunurilor*: prin partaj al ascendentului, înzestrare, vânzări fictive, testament, etc.

D) Manifestările administrative ale familiei. Modul de organizare sistematică a vieții familiei (oameni și gospodărie).

Forme admise în scopul unei bune gospodării și traiul oamenilor în comun.

Principii erarhice, disciplinare și aplicarea lor.

III. RELAȚIILE CE SE NASC ÎN INTERIORUL GRUPULUI

Se va urmări rând pe rând, fiecare membru al familiei, în toate acțiunile sale, și în toate relațiile pe care le are cu ceilalți, în diversele lui calități (fiu, soț, părinte, frate etc.) folosindu-se chestionarul întrebuintat pentru cercetarea acelorași probleme atunci când s'au făcut cercetări pe întregul satului.

Se va urmări gradul în care viața de familie sprijină pe fiecare membru în parte sau îl împiedică în realizarea vieții lui individuale și sociale.

C. RELAȚII

I. RELAȚIILE FAMILIEI CONSIDERATE ÎN ANSAMBLUL EI CU SOCIETATEA

A) Constituire în grupări. Inventarul tuturor unităților sociale, grupărilor simpatetice și instituțiilor existente în societatea studiată (neamuri, vecinătăți, categorii sociale, economice, politice, profesionale, culturale, administrație de Stat, judecătoria, școală, biserică, spital, etc.).

Determinarea acelora cu care familia ca tot are relații.

Analizarea relațiilor (natură, scop, și efecte reciproce) care există între familie și fiecare unitate, grup simpatetic și instituție în parte.

Se vor studia cu deosebită atenție relațiile familiei cu unitatea neamului din care face parte.

B) Relațiile familiei cu Societatea reprezentată prin membrii ei.

1. Rude. În acest scop se va stabili o listă completă a tuturor rudelor de sânge și de alianță, sau considerate ca atare de către membrii familiei și se vor repartiza pe categoriile lor sociale diverse.

Distribuția lor spațială cartografică.

2. Personalități.

Statistica întâlnirilor pe care membrii familiei le au cu aceste rude și cu aceste persoane (pe diverse criterii: pe grupe, sau individuale, pe împrejurări diverse: muncă, petrecere, ajutor reciproc, conviețuire spirituală, interese economice comune, etc.).

II. RELAȚIILE FAMILIEI CONSIDERATE ÎN ANSAMBLUL EI CU INDIVIDUL

A) Individul membru component al grupului.

1. Relațiile individului cu familia din punctul de vedere al diferitelor lui atribute (conducător, soț, tată, fiu, frate, mamă, soție, etc.).

2. Relațiile individului cu familia din punctul de vedere al:

a) proceselor: conflictele între interesul individual și cel al grupului;

b) formării individului (sprijin ori stavilă în formarea personalității).

B) Individul considerat ca exponent și reprezentant al grupului familial studiat în raport cu societatea (Problema individ-familie-societate).

MONITORUL OFICIAL ȘI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI. — 1945

- Vol. I. Populația, 1941, XVI + 146 p.
 Vol. II. Situația economică, 1941, 296 p.
 Vol. III. Starea sanitară și starea culturală (în curs de publicare).
 Vol. IV. Contribuții la tipologia satelor românești. I. Sate agricole și pastorale, 1943, 182 p.
 Vol. V. Contribuții la tipologia satelor românești. II. Sate cu ocupații anexe, 1942, 220 p.
5. PORTUL ȘI INDUSTRIA CASNICĂ TEXTILĂ ÎN MUNȚII APUSENI, de Lucia Apolzan, 1944, 255 p.
 6. CERCETĂRI ASUPRA MAGIEI la Românii din Munții Apuseni, de Gh. Pavlescu 1945, 197 p.
 7. CEATA FECIORILOR DIN DRĂGUȘ. Contribuții la definirea unităților sociale, de Gh. Focșa (în curs de publicare).
 8. IMIGRĂRI ȘI COLONIZĂRI ÎN DOBROGEA, de Aurel Boia (în curs de publicare).

B. STUDII ȘI CERCETĂRI

1. TEORIA MONOGRAFIEI SOCIOLOGICE, de Traian Herseni. Cu un studiu introductiv: Sociologia monografică, știință a realității sociale, de Prof. D. Gusti, 1934, 166 p. Epuizat.
2. TEHNICA MONOGRAFIEI SOCIOLOGICE, de H. H. Stahl, 1934, 184 p.
3. SOCIOLOGIA MILITANS. Introducere la Sociologia Politică, de Prof. D. Gusti, 1934, XII + 614 p. (Ed. I epuizată; în curs de publicare Ed. II.).
4. REALITATEA SOCIALĂ. Incercare de ontologie regională, de Traian Herseni, 1935, 174 p.
5. TRAVAUX DU XIV-e CONGRÈS INTERNATIONAL DE SOCIOLOGIE. Communications. 1939, (5 volume publicate în limbile: engleză, franceză, germană și italiană).
 Série A: Les unités sociales. 1-er Vol. XII + 160 p.
 Série B: Le village, I-er Vol., XII + 158 p.; II-e Vol., XII + 158 p.
 Série C: La ville, 1-er Vol., XII + 150 p.
 Série D: Le village et la ville, 1-er Vol., XII + 166 p.
6. INDRUMĂRI PENTRU MONOGRAFIILE SOCIOLOGICE, redactate sub direcția științifică a Profesorului D. Gusti și conducerea tehnică a lui Traian Herseni, 1940, 560 p. (Ed. II în curs de publicare).
7. BIBLIOGRAFIA SATULUI ROMÂNESC, întocmită sub conducerea lui N. Georgescu-Tistu (în curs de publicare).
8. SOCIOLOGIA ROMÂNEASCĂ. Incercare istorică, de Traian Herseni, 1940, 168 p.
9. PROBLEME DE SOCIOLOGIE PASTORALĂ, de Traian Herseni, 1941, 224 p.
10. METODA PENTRU CERCETAREA SOCIOLOGICĂ A FAMILIEI ÎN ROMÂNIA, de Xenia Costa-Foru-Andreescu (în curs de publicare).
11. ANCHETA SOCIOLOGICĂ UNIVERSITARĂ. Viața studenților la Facultatea de Filosofie și Litere din București în 1930, de Roman Cressin (în curs de publicare).
12. ISTORICUL ȘI SEMNIFICAȚIA INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE SOCIALE AL ROMÂNIEI, de Prof. D. Gusti (în curs de publicare).
13. TEME PENTRU O METODOLOGIE JURIDICĂ privită ca disciplină autonomă, de Mircea I. Manolescu (în curs de publicare).

(urmare la p. IV copertă).

C. NOTE ȘI COMUNICĂRI

1. SOCIOLOGIA RURALĂ, de Traian Herseni, 1941, 32 p.
2. D. GUSTI ȘI ȘCOALA SOCIOLOGICĂ DELA BUCUREȘTI, XXV ani de învățământ universitar (1910—1935), 1937, 332 p.
3. PUBLICAȚIILE ȘCOALEI SOCIOLOGICE DELA BUCUREȘTI. Bibliografie, de Paula Herseni, 1939, 36 p.
4. INSTITUTUL DE ȘTIINȚE SOCIALE AL ROMÂNIEI, 25 ani de publicații 1919—1944, 140 p.

D. TEXTE ȘI TRADUCERI

1. CRITICA RAȚIUNII PRACTICE, de Immanuel Kant. În românește de D. Amzăr și R. Vișan, cu contribuții de C. Rădulescu-Motru și Nae Ionescu. 1934, XLVI + 160 p.

E. BIBLIOTECA ASOCIAȚIEI PENTRU STUDIUL ȘI REFORMA SOCIALĂ

F. BIBLIOTECA DE POLITICĂ SOCIALĂ

G. PRELEGERI ȘI COMUNICĂRI PUBLICE

1. NOUA CONSTITUȚIE A ROMÂNIEI, 23 prelegeri publice. 1923, VIII + 536 p. (Epuizat).
2. DOCTRINELE PARTIDELOR POLITICE, 19 prelegeri publice, 1924, 304 p. (Epuizat).
3. POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI, 19 prelegeri publice, 1925, XII + 706 p.
4. POLITICA CULTURII, 30 prelegeri și comunicări, 1930, X + 558 p.

H. PUBLICATIONS DU CENTRE DE HAUTES ÉTUDES INTERNATIONALES

2. PUBLICAȚIILE INSTITUTELOR SOCIALE REGIONALE INSTITUTUL SOCIAL BANAT-CRIȘANA.

A. Periodice:

REVISTA INSTITUTULUI SOCIAL BANAT-CRIȘANA, Anii I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X și XI (1933—1943).

B. Volume:

1. ANCHETĂ MONOGRAFICĂ ÎN COMUNA BELINȚ (jud. Timiș-Torontal) (1938), VI + 406 p.
2. MONOGRAFIA COMUNEI SÂRBOVA (jud. Timiș-Torontal), 1939, 392 p.

ORGANIZAREA CULTURALĂ

RAPORT PREZENTAT COMISIUNEI DE INTOCMIRE
A PROGRAMULUI

DE

D. GUSTI

ORGANIZAREA CULTURALA

DE

D. G U S T I

Organizarea culturală a țării s'a confundat la noi multă vreme cu organizarea învățământului. Dacă formele de cultură superioară n'au suferit, decât de lipsurile de care a avut să sufere învățământul însuși, nu același lucru se poate spune de cultura poporului. Mărginită ca preocupare de Stat și în ce privea cea mai mare parte din populație, aceea a satelor, la activitatea extrașcolară, ea a înaintat mult mai încet decât cea dintâi. Școala poporului, încărcată cu o sarcină, care-i cerea numai ea toate eforturile, s'a găsit împovărată de noi răspunderi. Nici o mirare dacă n'a putut să fie la înălțime. La încheierea socotelilor, după atâția ani de învățământ elementar obligator, România se trezește cu un număr de neștiutori de carte, în care n'o mai întrece astăzi în Europa decât Albania.

Locul acțiunii Statului, care a întârziat și a șovăit în acest domeniu, l-a luat acțiunea particulară. Societăți culturale de tot felul, fie cu sediul în orașe și numai cu filiale la sate, sau înființate deadreptul în lumea satelor, au încercat să împlinească ele munca de cultură, a cărei nevoie se simțea. Rostul lor a fost îndoit: au lucrat pentru luminarea și ridicarea poporului și au ajuns la descoperirea întregii probleme culturale a țării și a timpului. Școala elementară, cu toate cunoștințele și îndemănările ei și care e singura școală, în cazul cel mai bun, pentru marea majoritate a populației, n'ajunge ca să facă pe bunul cetățean.

Ea e o școală de copii, care se întinde, în mod normal, până la 14 ani, socotind învățământul primar întreg, de șapte ani, sau cel mult până la 16 ani, pentru întârzieri din orice motive. Organizarea culturii poporului de-abia acum trebuie să înceapă, iar, dacă lipsește, cea mai mare parte din binefacerile școlii se pierde, dovadă la noi întoarcerea la analfabetism a celor mai mulți frecventatori sau chiar absolvenți ai cursului primar, și pregătirea pentru viață a populației rămâne slabă, cu urmările cunoscute, o stare a sănătății mai mult rea, un fel de muncă învechită, o moralitate nemulțumitoare și un număr de cunoștințe cu totul neîndestulător. Cultura poporului trebuie să lucreze și să pătrundă în toate aceste domenii ale vieții, sănătate, muncă, bune purtări și înzestrare a minții, dacă vrea să înrăurească întregul om și să fie o putere transformatoare a vieții.

Statul, pus în fața propriilor lui începuturi, întrecute cu totul de trebuințe, și a activității particulare, vicioase și puternice, dar risipite și cu întreruperi, e dator să-și revizuiască metodele de lucru. Alături de grija pentru învățământul elementar, care trebuie să ajungă general, cel puțin la aniversarea a 75-a a introducerii obligativității, să apară grija pentru cultura poporului. Cuprinsul și mijloacele lor sunt deosebite, dar legătura dintre ele e strânsă și necesară. Învățământul elementar fără cultura poporului se risipește și nu leagă rod, iar cultura poporului fără învățământul elementar băjbăie în întuneric și n'are rădăcini. Unul se ridică pe celălalt și-și găsește numai în el întregirea.

În deosebi, satul românesc, a doua zi după ce, prin împroprietărire, a ajuns în stăpânirea pământului și, prin vot obștesc, la cârma treburilor publice, ne cere o organizare culturală care până astăzi i-a lipsit sau de care până astăzi n'a simțit aceeași trebuință. Toată tradiția, adusă cu el din vremurile mari de viață țărănească ale neamului românesc, s'a îndoit sub tot felul de lovituri. Ea trebuie ajutată și înviorată, în părțile în care s'a păstrat, și înlocuită, în celelalte. Statul românesc, rezemat pe sate, are aici o sarcină tot atât de frumoasă, pe cât e de porunci-toare și de grea, la a cărei împlinire e dator să-și încordeze toate puterile.

Ea e o școală de copii, care se întinde, în mod normal, până la 14 ani, socotind învățământul primar întreg, de șapte ani, sau cel mult până la 16 ani, pentru întârzieri din orice motive. Organizarea culturii poporului de-abia acum trebuie să înceapă, iar, dacă lipsește, cea mai mare parte din binefacerile școlii se pierde, dovadă la noi întoarcerea la analfabetism a celor mai mulți frecventatori sau chiar absolvenți ai cursului primar, și pregătirea pentru viață a populației rămâne slabă, cu urmările cunoscute, o stare a sănătății mai mult rea, un fel de muncă învechit, o moralitate nemulțumitoare și un număr de cunoștințe cu totul neîndestulător. Cultura poporului trebuie să lucreze și să pătrundă în toate aceste domenii ale vieții, sănătate, muncă, bune purtări și înzestrare a minții, dacă vrea să înrăurească întregul om și să fie o putere transformatoare a vieții.

Statul, pus în fața propriilor lui începuturi, întrecute cu totul de trebuințe, și a activității particulare, vicioase și puternice, dar risipite și cu întreruperi, e dator să-și revizuiască metodele de lucru. Alături de grija pentru învățământul elementar, care trebuie să ajungă general, cel puțin la aniversarea a 75-a a introducerii obligativității, să apară grija pentru cultura poporului. Cuprinsul și mijloacele lor sunt deosebite, dar legătura dintre ele e strânsă și necesară. Învățământul elementar fără cultura poporului se risipește și nu leagă rod, iar cultura poporului fără învățământul elementar băjbăie în întuneric și n'are rădăcini. Unul se ridică pe celălalt și-și găsește numai în el întregirea.

În deosebi, satul românesc, a doua zi după ce, prin improprietărire, a ajuns în stăpânirea pământului și, prin vot obștesc, la cârma treburilor publice, ne cere o organizare culturală care până astăzi i-a lipsit sau de care până astăzi n'a simțit aceeași trebuință. Toată tradiția, adusă cu el din vremurile mari de viață țărănească ale neamului românesc, s'a îndoit sub tot felul de lovituri. Ea trebuie ajutată și înviorată, în părțile în care s'a păstrat, și înlocuită, în celelalte. Statul românesc, rezemat pe sate, are aici o sarcină tot atât de frumoasă, pe cât e de porunci-toare și de grea, la a cărei împlinire e dator să-și încordeze toate puterile.

Organizarea culturii poporului trebuie să ia asupra ei înființarea sau controlul și îndrumarea școlilor țărănești, atunci când înființarea lor va trece tot mai mult asupra societăților culturale sau a județelor. Școala țărănească nu poate fi privită ca o ramură de învățământ, ci e o formă de manifestare a culturii poporului, care la noi trebuie să dea pe fruntașii satelor și să pregătească elementele pe care să se rezeme acțiunea de ridicare materială și morală a păturii țărănești. Absolvenții școlii țărănești sunt în sate, nu reprezentanții învățământului, ci ai culturii poporului.

Aceeași organizare trebuie să îndrumeze și să supravegheze o acțiune generalizată de cercetare și de îndreptare a vieții satului, prin colaborarea atât a autorităților competente cât și a societăților culturale. Ea trebuie să pregătească programele de lucru în legătură cu regiunea și cu realitățile locale și să pună la îndemână mijloacele tehnice și materiale cerute de aducerea la îndeplinire a acelor programe de lucru.

Problema cea mare a tineretului dela sate și orașe și a îndrumării lui trebuie să alcătuiască o preocupare aparte și să găsească o organizare corespunzătoare, concentrând serviciile astăzi risipite și coordonând toate formele de inițiativă particulară care s'au dovedit folositoare.

Educația fizică, privită nu în latura ei de pregătire tehnică, ci de acțiune rațională pentru însănătoșirea și voioșia tineretului, face parte din preocupările de temelie ale culturii poporului și e menită să-și dea roadele numai încadrată în programul general de cultivare și creștere a tuturor puterilor corporale și sufletești ale națiunii.

Organizarea culturii poporului trebuie să facă o realitate din bibliotecile populare, prevăzându-le cu cărți potrivite și cu bibliotecari pregătiți. Biblioteca populară este complementul și continuarea de la sine înțeleasă a școlii și deopotrivă de trebuincioasă ca și ea. O lege a bibliotecilor populare trebuie să prevadă funcționarea lor, lăsată în seama culturii poporului, și finanțarea, pusă în seama comunelor.

Școala intuitivă a celor mulți, care e muzeul, unde poporul găsește pe înțelesul lui descoperirile cele mai în-

semnate ale științei și creațiile artei, trebuie să aibă legătură cu același sistem de organizare și de punere în circulație a valorilor.

Alături de carte, organizarea culturii poporului trebuie să îngrijească de spectacolul pentru popor, în forma teatrului și a muzicii, și de răspândirea pe căile mecanice a plăcerilor estetice și a cunostințelor, în forma cinematografului și a radiofoniei.

Acțiunea de Stat, care există astăzi în întreg domeniul culturii naționale, atât a celei superioare cât și a celei populare, dar de cele mai multe ori necoordonată, sporadică și lipsită de elementul dinamic al unei singure și sigure convingeri, trebuie să fie pusă la adăpost de toate aceste lipsuri și motive de slăbiciune. Statul trebuie să adune la un loc inițiativele risipite la diferite departamente și să creeze ceea ce va mai apare necesar chiar prin această punere la un loc, pentruca toate mijloacele, atât cele ideale cât și cele materiale, să dea prin concentrare tot ceea ce sunt în stare, cultura superioară cu preocupările ei de promovare a științei, literaturii și artei, iar cultura poporului, de organizare a răspândirii între cei mulți a binefacerilor științei, literaturii și artei, Inițiativa creatoare rămâne, într'un domeniu și în celălalt, atributul personalităților sau al colectivităților organizate. Statul e dator și poate, prin colaborarea cu aceste personalități sau societăți culturale, să învieze și să generalizeze interesul pentru cultură și să pună în serviciul ei toată armătura materială, care astăzi e cu totul neîndestulătoare.

Organul de coordonare a tuturor străduințelor culturale ale personalităților creatoare de cultură, ale societăților culturale și ale Statului, județelor și comunelor, din care vor face parte numai membri calificați, desemnați prin dispoziții precise de lege, este Senatul cultural sau Camera culturală.

Organul de aducere la îndeplinire, la sate, a programului culturii poporului este căminul cultural, în care se adună și conlucrează sătenii, funcționarii satului și intelectuali originari din localitate, dar așezați în alte părți, pentru toate cele patru ramuri de activitate: 1) Sănătate (educație sanitară, dispensar, educație fizică, educație edilitară

și de gospodărie); 2) Muncă (educația agricolă și veterinară cooperative); 3) Suflet (educația moral-religioasă și cetățenească, învierea datinilor și a portului); 4) Minte (biblioteci, muzee, șezători, cinematograf, radio).

Organul de aducere la îndeplinire, în orașe, a programului culturii poporului, este Universitatea populară.

* * *

Direcția organizării culturale primește directivele și programul de lucru, la a cărui redactare colaborează prin pregătirea materialului și discuție, dela Senatul cultural sau Camera culturală. În Senatul cultural se găsesc personalități creatoare de cultură și reprezentanți ai societăților culturale și ai serviciilor de Stat cu atribuții culturale.

În afară, Direcția lucrează prin instituțiile puse sub conducerea sa (biblioteci, muzee, teatre) sau prin societățile culturale și se ajută cu sfaturi culturale, comitete culturale județene, municipale, regionale. Ea are un serviciu, al inspectoratului, care supraveghează și îndrumază funcționarea instituțiilor și acțiunii culturale. Direcția organizării culturale ia toate măsurile care se vor dovedi necesare și pune la îndemână toate mijloacele cu putință pentru dezvoltarea și întărirea inițiativei particulare în materie de cultură națională.

Înăuntru, din punct de vedere administrativ, Direcția e împărțită în două servicii și fiecare serviciu în mai multe secții. Serviciul culturii superioare are trei secții: Secția științelor, Secția literaturii și Secția artelor. Serviciul culturii poporului are zece secții: Secția bibliotecilor și a muzeelor; Secția teatrelor, a spectacolelor, a corurilor, a orhestrilor și a coreografiei; Secția cinematografului și a radiofoniei; Secția educației fizice și a turismului; Secția educației tineretului din sate și orașe; Secția școlilor țărănești; Secția societăților culturale; Secția publicațiilor; Secția acțiunii culturale la sate și orașe (Căminul cultural, la sate, și Universitatea populară, la orașe).

Serviciul culturii superioare urmărește activitatea din domeniul științelor, literaturii și artelor și încearcă s'o ajute prin creare de împrejurări prielnice: anchete despre starea culturală; stabilire de legături între instituțiile și persoanele

care reprezintă științele, literatura și artele; înființare de instituții sau îmbogățirea în înzestrare și în capacitate de creare sau de influență a celor existente; burse; premii.

Serviciul culturii poporului îndrumază și supraveghează funcționarea diferitelor instituții care intră în competența sa; colaborarea cu societățile culturale și le dă ajutorul de care au nevoie; are sarcina publicațiilor Direcției și organizează o centrală a acțiunii culturale din țară, prin pregătirea programelor de lucru și a mijloacelor tehnice și materiale, în conlucrare cu ministerele, serviciile și instituțiile interesate și care sunt reprezentate în Senatul cultural.

Vezi tabloul grafic dela pag. 9 și pentru amănunte: «Un an de activitate la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor, 1932—1933» de D. Gusti, 1934; cap. II, Doctrina școlară și culturală, p. 478—555; cap. III, Realizări în domeniul școalei și al culturii, p. 1307—1455; și cap. IV Legi și Proiecte de Legi, p. 1458—1464, Proiect de Lege a Organizării culturale.

MINISTERUL CULTURII NAȚIONALE

DIRECȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
Casa Școalelor

DIRECȚIA CULTELOR

DIRECȚIA ORGANIZĂRII CULTURALE

Serviciul culturii superioare

Serviciul culturii poporului

Secția Științelor

Secția Literaturii

Secția Artelor

Secția bibliotecilor și a muzeelor

Secția teatrelor, spectacolelor, corurilor, orhestrilor și coreografiilor

Secția cinematografului și a radiofoniei

Secția educației fizice și a turismului

Secția educației tehnice și a satei și orașelor

Secția școlilor rănești pentru pregătirea frunțurilor satelor

Secția societăților culturale

Secția acțiunii culturale; 1) la sate prin cămine culturale cu 4 secții:

Secția publicărilor
Secția Inspectoratului

Sănătate (dispensar, educație fizică).
Muncă (cooperative, etc.).
Suflet (educație morală și religioasă) și
Minte (bibliotecă, șezători, etc.);
2) la orașe prin universități populare

1. Societăți culturale

2. { Stat cultural sătesc
Comitet " municipal
" " județean
" " regional

Secția culturii superioare

Senatul cultural sau Camera culturală

Secția culturii poporului